SERIA III — ANUL III No. 93

2 Lei Exemplarul în ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 3 Septembrie 1922

Adeverul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

ADEVERUL LITERAR
Revista „Transilvania"
Str. Şaguna

Drumuri ardelene

Clujul şi Sătmarul

de N. IORGA

— SIMPLE NOTE ŞI OBSERVAŢII —

Drumul de la Oradea-Mare spre Cluj taie ţinuturi care fără îndoială sunt din cele mai frumoase ale minunatului Ardeal. Chilometri întregi se întinde Bihorul, unde sunt sate solide, frumoase. Dar nu lipseşte, până la munţii Apuseni şi prin defileurile lor, vechiul sătean românesc, stors de tirania „domnilor de pământ", lăsat cu intenţie în cel mai adânc întunerec şi menit cu precugetare robiei veşnice. In larga-i grădină cu pomi vechi şi zdraveni copaci de pădure, casa feudalului, un conac care să trufeşte uneori pe la colţuri cu ceva turnuri, nu domină de pe culme, ca un castel renan, ci pândeşte, din mijlocul pânzei de paiajen a privilegiilor medievale, căsuţele de lemn uns cu ceva var peste suprafaţa noduroasă a păreţilor, deasupra cărora se ridică imensul acoperiş, de două ori mai mare decât încăperile înseşi. Timide tipuri omeneşti, oacheşe, cu prelunga figură de suferinţă, trec pe margenea drumului între ogoare care, până la expropriarea de azi, sunt în cea mai mare parte ale altora. In munte ,printre pădurile tradiţiilor seculare, oamenii, ţiindu-se cu tăiatul lemnelor, cu transporturile, se interesează de împărţirea pământului şi ar fi gata să se mute, oriunde, şi pe hotarul cel nou, care de sigur trebuie apărat.

Aradul e un oraş făcut, Oradea-Mare unul prefăcut; născut e Clujul.

Dintr'o luptă lungă, tăcută, burghezimea ungurească a izbutit să absoarbă pe cea săsească, întemeietoarea, dătătoarea unui mai vechiu nume, Klansenburg devenind un Kolozsvár, lângă care era şi o „mânăstire" a Clujului, Mânăşturul de azi, cu greoaiele case de formă orăşenească, o suburbie a marelui centru de administraţie care a rămas astfel şi după dispariţia regimului unguresc.

Dar aici a mai fost — şi în parte mai este — încă ceva. Nemeşii în Cluj îşi aveau casele, unde până în zilele noastre se oploşesc urmaşii lor, dacă n'au găsit cu cale să-şi cedeze cuibul vechii stăpâniri trufaşe, vreunui otelier sau restaurator. Pe netedele şosele din Apus şi din Răsărit, din sus şi din jos, vin cărăţele de modă cam veche, cu încă şi mai vechea înfăţişare a vizitiului cu şnururi pe vengherca şi cu căciuliţa veacului al XVII-lea pe frunte, mânând dârz pe supt nasul sentinelelor „ocupaţiei" şi al sergenţilor de stradă în uniformă cafenie ca în vechiul regat.

* * *

Poate că, dacă era vorba de a se defini printr'o statuie rostul Clujului în viaţa Ungariei „unite", această viaţă care nu e nici comercială, nici culturală, ci aristocratică în sensul provincial, local, foarte pretenţios, dar cam meschin, sărăcuţ, al cuvântului, vre-un Gheorghe Banffy ar fi fost mai potrivit. Mândria maghiarismului contemporan a pus în loc superba statuie ecvestră — una din cele mai frumoase de prinţi călări care este în lume — a lui Matiaş Corvinul. Cu capul descoperit, cu braţele întinse, el stă în act de înaintare solemnă a triumfătorului, sigur de izbânda lui. Războinici străini îi închină steaguri, şi pe unul din ele se vede bourul moldovenesc. O greşeală de bună credinţă, căci dogma în istoriografia maghiară era biruinţa marelui rege la Baia. Aici e ceva de rectificat într'o inscripţie românească pe piedestalul unui monument de care numai o violentă prostie s'ar putea atinge.

* * *

Un frumos cartier universitar e ce-a fost adaus de ultima fasă agresivă a vieţii naţionale maghiare. In centru, Universitatea însăşi şi biblioteca ei, bogată şi felurită. Ne-am instalat aici şi, împotriva criticelor nedrepte ale celor înlocuiţi, trebuie să spunem că ne-am instalat cu puteri reale, care produc. Nicăiri aiurea profesorii de filologie şi de istorie, dispunând de oarecare fonduri, nu pot ca aici, în bună înţelegere, să alcătuiască publicaţii comune care li fac cea mai mare onoare.

Oraş oficial înnainte de toate, Clujul se schimbă răpede după noua oficialitate. Din timpul de acum doi ani, când asistam, iarna, la inaugurarea Universităţii, cu discursurile măgulitoare şi pline de îndemn ale delegaţilor înaltului învăţământ european, şi când o călduroasă mulţime de studenţi umplea străzile, s'au schimbat multe lucruri. Magazinele româneşti s'au înmulţit, unele case au fost vândute românilor, nevoile administrative reţin o întreagă populaţie românească. Cele două gazete duşmane, **Patria** şi **Infrăţirea**, sunt bine redactate,— mulţămită şi forţelor ce l-au fost date de tineri crescuţi în naţionalismul din regat. Librăria se păstrează singură aproape exclusiv maghiară şi Universitatea şi-ar putea face un venit, întemeind pentru studenţii noştri un nou şi mare depozit de cărţi.

Anume planuri de rezistenţă politică maghiară, rău servite, n'au reuşit. Greşelile conducătorilor au contribuit la aceasta mai mult decât rezistenţa ce li s'ar fi opus din partea noastră.

* * *

Prin Dej, peste ţinuturi mai sărace, spre părţile someşene de sus. Aici elementul românesc, foarte bine închegat, în sate cu numiri caracteristice, se înfăţişează compact. Se seceră grâul şi, după arhaica datină, ce se întâlneşte în tot cuprinsul teritoriului locuit de rasa noastră, gestul ce se face în calea drumeţului e prezintarea spicelor tăiate, pe când mâna stângă ţine cosorul ca o armă sfântă a păcii. Dar pretutindeni alături de omul nostru e evreul galiţian, cu foarte veche înfăţişare rituală, până şi copii purtând la urechi câteva fire de păr buclat, şi gâştele umplu toată şoseaua.

Pe când ea se înfundă supt pomii cari sus îşi boltesc crăcile largi, Someşul alb se încolăceşte în vale, ca o linîştită oglindă de argint, între pajiştile vioiu verzi, asupra cărora pică mila celei d'întâiu ploi din vara secetoasă. La un punct de oprire, când cineva din maşina noastră vorbeşte de vremea bună pe care ar dori-o, femeile plecate la lucru, cu o conducătoare foarte aprigă în mijlocul lor, îşi bat joc de noi în vorbe ascuţite ca briciul. Da, da-atunci cum ni se coace cucuruzul? Cu maşina d-voastră?

La Ileanda-Mare am găsit la întors un mic bâlciu. Foarte multă lume sătească din prejur, cumpărând lucruri de întrebuinţare zilnică, fără a părea că vând ceva. Cârciumele sunt larg deschise şi atâţia oameni harnici se îndobitocesc în ele. Călătorii din vechiul regat nu sunt primiţi cu nicio ură. Fraţii săteni ni pun la fel de fel de întrebări, mai ales în legătură cu exproprierea, care şi pe dânşii îi interesează cu totul deosebit.

Şomcuţa-Mare (numele vine din ungureşte, însemnând „cutul" Someşului) e mai mult o şosea mărgenită de case, unele foarte îngrijite. Un restaurant cât se poate de primitiv, o curată cofetărie. Câteva mari clădiri administrative moştenite de la unguri. La ai noştri de pe la margine caut olăria populară, care şi aici e puţină şi slabă, cum, de altfel, în tot Ardealul ceramica sătească s'a sfârşit de mult.

Mai departe apoi, pe drumul Sătmarului. Necontenit în margine monumente religioase, ridicate pentru pomenire. Tot mai rari bisericile cu crucea noastră „valahă"; în loc, semnele calvinismului maghiar. Regiune amestecată care duce la un alt mare centru al învinşilor marelui războiu.

* * *

Foarte veche aşezare, acest Sătmar—poporul aşa-i zice; nouă ni place însă forma de Satu-Mare, din care e posibil să se fi derivat, singura formă care e în adevărată întrebuinţare azi. Odată Szatmár-Némethy, al nemţilor cari s'au dus de mult, foarte de mult. Maghiarismul are aici o foaie, Szamos, librării mediocre, multe prăvălii şi în mijlocul unei pieţi strălucite o solidă biserică ungurească, ale cării mândre coloane cojindu-se, arată că sunt făcute din pietre rotunde, puse una peste alta. Zvonul clopotelor de acolo se revarsă asupra miilor de case.

Această lume comercială, Unguri creştini, cei mai mulţi, Evrei maghiarizaţi, destui evrei nemaghiarizaţi, păstrând costumul galiţian, prosperează prin comerţul cu cehoslovacia apropiată. Aşezat până acum într'un ţinut cam rămas în urmă, cu vecinătatea ţărănimii noastre, de caracter arhaic, din Ţara Oaşului (de la Havos, Munte), Sătmarul n'avea sub regimul unguresc prosperitatea de care se bucură azi. Bursa de la Otelul central e de un neastâmpăr zgomotos, puţin obişnuit.

Noi aveam o biserică unită, unde azi serveşte fiul părintelui V. Lucaci, care el însuşi, într'o situaţie quasi-vicarială, e reţinut în casă de bătrâneţe. Neuniţii şi-au pregătit o sală de slujbă într'o casă particulară; se adună bani pentru o clădire vrednică, găsindu-se credincioşi şi prin satele vecine. Se strânge material pentru un muzeu al nostru, şi am găsit aici interesante manuscripte cu cântece populare de-acum sute de ani. Cartea românească aproape nu există, dar un ziar de propagandă culturală se menţine cu cele mai mari greutăţi şi sacrificii. Şi aici, suntem numai la începutul datoriei noastre.

N. IORGA

CULESUL VIILOR

Toamna 'n coşuri aurii,
Impletite din lumină
Strânge strugurii din vii
Printre frunze de rugină.
Rumenii ciorchini de poamă
Şi-au întins de pe haragi
Boabe protirii de fragi,
Ca să-şi umple coşul Toamna.

Struguri negri-rubinii
Se îndoaie peste gard
Şi cum ard
Printre frunze arămii,
Pe haragi aprinşii struguri
Par'că-s inimi de fecioară,
Inimi care ard pe ruguri,
Pâlpâind cu stropi de pară
Pe-un jerfelnic...

Lângă vatra de jăratic,
Pe jerfelnicul din cramă
Ce zoreşte fluturatic,
Stau păgânii preoţi, care
Storc din strugurii de poamă
Ca din inimi de fecioare,
Storc din boabe de rubin:
Roşul sânge — negrul vin —
Care-l toarnă 'n butii pline,
Pentru slujbile divine...

Iar apoi turnat în vase,
Vinul tămâios de poamă,
Va sta celluit în cramă
Pentru sărbători frumoase...
Şi din vechi mai vechi cu anii,
La cucernice litanii,
Din potirile cu vin,
Cu mărgăritari de spume
Se va 'mpărtăşi o lume,
Ca din sângele divin...

Ion Buzdugan

(Din volumul „Miresme din stepă" care va apare la toamnă).

„Limba ce vorbim"

Articol scris mai întâiu pentru cei ce se ocupă cu discuţiunea limbii noastre — şi apoi pentru publicul cel mare

de PAUL I. PAPADOPOL

Discuţiunile privitoare la limbă — şi faptul e îndeosebi de îmbucurător — au căpătat din nou o culminaţie: presa obicinuită şi în special ziarul „Adevĕrul literar şi artistic", oferă toată ospitalitatea, uneori chiar prea multă, articolelor, adesea contradictorii, privitoare la această chestiune. In felul acesta, dacă într'adevăr atât de mult aşteptaţii specialişti nu s'au arătat încă şi nu şi-au prezentat, în niciun chip, fireasca lămurire, se poate sustine, nu fără destulă dreptate, că însăşi aceste discuţiuni au dat naştere unui însemnat număr de competenţe linguistice, în conformitate cu dictonul „funcţiea crelază organul". Şi astfel, în fiecare săptămână, odată şi chiar de mai multe ori, ochii cetitorului sunt făcuţi atenţi de aceste active organe filologice asupra cutărui sau cutărui cusur pe care limba scrisă sau vorbită le conţine.

Se va zice: cu atât mai bine — din discuţiune ese lumină.

Aşa ar fi dacă, toate aceste articole, chiar scrise în timpul lipsei de acasă a specialiştilor, ar avea un punct de reazem — o largă înţelegere reciprocă, o voinţă bună în primirea părerilor celorlalţi, o renunţare comodă la păreri greşite şi o mărturisire a păcatului. Ei bine, în aproape toate aceste discuţiuni — tocmai lipsa acestor condiţiuni am remarcat-o. Nimeni nu vrea să renunte la părerile care i s'au dovedit greşite — dar fiecare, umflat în penele propriilor sale opinii, de cele mai multe ori neautorizate şi lipsite de temeiu, persiflează şi zeflemiseşte ce bruma de personalitate linguistică găseşte la ceilalţi.

Insuşi părintele Archimandrit I. Scriban, cel atât de sever, altă-dată, a pornit-o vertiginos pe calea polemicei şi-şi păstrează, cu evlavie, păreri (ca de ex. aceia privitoare la denumirea Sărbătorii Invierii Mântuitorului) pe care, cea mai elementară înţelegere a sensului limbii noastre, le reprobează.

E dela sine înţeles că, în felul acesta, nu se poate ajunge la nimic precis şi mare: cetitorul, sau le urmăreşte pe toate şi, neavând un criteriu propriu de alegere, îşi încarcă mintea cu fel de fel de soluţiuni privitoare la una şi aceiaş chestiune, sau nu se interesează de ele şi rămâne în starea lui specifică de nepricepere şi nepăsare linguistică, sau — şi aceasta se 'ntâmplă de cele mai multe ori —, le urmăreşte cu oarecare stăruinţă până la o vreme, în cele din urmă însă, plictisit de atâtea păreri ale tot atâtor oameni învăţaţi, se multămeşte să treacă mai departe, notându-şi abia titlurile şi autorii. Fără îndoială că, în niciunul din cazuri, cronicarul linguistic n'a adus niciun folos real, nicio lumină naturală, în slujba graiului şi — prin ea, a celor mulţi.

Aşa dar ceiace-am mai spus: toate aceste discuţiuni, aşa cum se întreprind, cu neglijarea totală s'au parţială numai a condiţiunilor menţionate mai sus — nu pot, prin forţa lucrurilor, duce la niciun rezultat şi ele constituesc, fără să ţinem socoteala de timpul pe care scrierea şi tipărirea lor îl cer, mai de grabă un motiv de rătăcire. Esenţialul este altul: o coordonare de păreri şi o renunţare binevoitoare. Vreţi să tămăduiţi un rău? Inţelegeţi-vă mai înnainte asupra originii şi naturii lui, asupra cauzelor şi factorilor cari îl întreţin.

A discuta în public chestiuni privitoare la limba scrisă sau vorbită e mai puţin lesnicios de cum se crede. Două mari dificultăţi ne întâmpină din primul moment:

1) Trebue să ţinem socoteală de caracterul intim şi specific al limbii pe care o discutăm — ceva mai mult: chiar de caracterul deosebitor al fiecărei categorii de foneme sau cuvinte. In acest sens, limba noastră nu e desigur din cele mai la îndemâna amatorilor de asemenea probleme: noutatea ei firească şi prin aceasta — nestabilitatea ei fonetică, morfologică şi lenică, absenţa vorbirilor dialectale şi deaici: considerarea ca atare a acelora strâns legate de o regiune sau alta, caracterul eterogen — ca origine — şi neunitar ca extensiune geografică — al neologismelor — iată câteva din motivele care determină prima dificultate.

Că trebue să se ţină cont de toate acestea — e neîndoios; altfel cădem în greşelile celor ce ne-au precedat şi dintre care cităm pe aceia „pumnistă" a păr. archim. Scriban:

Intr'adevăr, la fel cu autorul vestitului „Lepturariu" care supunea aceleiaş evoluţii, aceloraşi principii evolutive — toate formele asemănătoare ale limbii noastre, indiferent epoca în care au intrat — şi pe considerarea numai a acestei analogii formale, ajungea la forme ca „năciune", „răciune", după rugăciune, închinăciune; şi d-sa; pornind de la formele vechi româneşti: breaz-breji, viteaz-viteji, treaz-treji, mânz-mânji, propune o denumire analoagă şi numelor de popoare terminate în aceiaş consoană la singular: -z: Francez, Englez, Chinez, Olandez, Danez etc. In felul acesta, în locul formelor normale şi fireşti: Francezi, Englezi, Chinezi, Olandezi, Danezi etc. — d-sa ne recomandă altele analogice şi barbare: Franceji, Engleji, Chineji, Olandeji, Daneji etc.

Nu viu să contest nici ştiinţa, nici priceperea nimănui; doresc numai să insinuez ideea că — după cum în atâtea discipline sunt hotare în faţa cărora oricine trebue să se oprească respectuos — tot aşa şi în aceia care formează — momentan — obiectul preocupărilor **d-nealor**, sunt consideraţiuni de neînlăturat, la stabilirea cărora a muncit o pleiadă întreagă de învăţaţi. Pe toate acestea trebue să le luăm de bune şi — orice-am discuta — să ne confruntăm totdeauna rezultatele cu aceste arătări definitive: rămâne ceva în picioare în urma acestei raportări? E binevenit — poate fi dat în public; cade ceva alături? Să fie respins de chiar autorul cercetărilor.

Pentru aceasta — oricât de puţină competenţă am fi porniţi să cerem dela susţinătorii acestor discuţiuni, cunoaşterea sinceră şi „fără carte" a tuturor acestor rezultate — puncte de pornire — trebue să ţină locul de frunte în acest puţin. Altfel ne vom îndeletnici cu problemele linguistice cu acelaş succes cu care am mânui meşteşugul potcovăriei sau al auto-bucătăriei — cu singura deosebire că acestea din urmă constituesc atentate la averea şi persoana ta, pe câtă-vreme cealaltă — la cea mai de seamă şi permanentă bogăţie a unui neam de aproape 20 mil.: „limba vechilor Cazanii".

2) A doua dificultate: nevoia de a te ţine — în cursul discuţiunii — la nivelul celor mulţi. Şi de aici: dacă a discuta aceste chestiuni fără cunoaşterea prealabilă a noţiunilor linguistice — este o greşeală — în acelaş păcat cad aceia cari apelează — pentru clarificarea lor — la specialişti. Nu e vorba aici de filologie înnaltă, nu e vorba de aprofundarea temeinică şi metodică a legilor linguistice — nici de cercetări noui în legătură cu aceiaş disciplină — ci numai de lămurirea, pe înţelesul celor mulţi, a comunei vorbiri, de purificarea limbii, desigur nu în sensul latiniştilor, dar în acela al eliminării tuturor expresiunilor, formelor şi cuvintelor care-i întunecă spiritul şi în special a celor mai periculoase. Pentru asta nu-i nevoe de specialişti, ci mai mult de vulgarizatori ştiinţifici şi de adnotatori linguistici.

S'ar crede — prin urmare — că lucrul nu e tocmai greu: nu specialişti, dar vulgarizatori — deşi aceştia din urmă, au şi o răspundere mai mare şi sunt mai greu de găsit.

Aceşti specialişti — vulgarizatori trebue însă să pornească dela realităţi şi dela realităţile imediate. Nu înţeleg de ce se evită unul din cele mai periculoase domenii: firmele, la confecţionarea cărora îşi au partea lor de vină şi cei ce le plătesc şi cei ce le excută.

Nu mă gândesc la nouile provincii: aici lipseşte cu desăvârşire o dreaptă cunoaştere a limbii româneşti din partea acestora, pentrucă stăpânul de până mai eri, se svârcoleşte încă în disperarea inferiorizării sale; vorbesc de marile oraşe — Bucureşti, Iaşi, Galaţi, Botoşani, Ploeşti, Constanţa, Câmpina — ale României mari — din care am extras citatele încriminate.

Iată câteva din greşelile pe care le-am găsit în acestea:

a) Neglijarea acordului dintre subiect şi predicat:
„Se **primeşte** ori şi ce **reparaţiuni** metalice";
„Aici **se primeşte comenzi"**; **„Se primeşte învelitori de** case"; **„Se vinde stofe..."** etc.
b) Greşeli de topică:
„Croitoria de dame **parisiană".**
c) Greşeli de sens:
„Atelier **de mecanic** român"; **„La cei trei naţionali"**; „...croială **admirabilă"**; **„..unic şi neîntrecut"**; „Bazarul **splendid"**; **„Fabrica** de cafe pisat"; „La **lumina pământului"** etc.
d) Lipsa acordului dintre substantiv şi adjectiv:
„Atelier de **cafe pisat".**
e) Pleonasme:
„Vizitaţi hotelul... **renovat şi reparat din nou"; sau „din nou renovat".**
f) Greşeli de ortografie — **şi anume:**
Neglijarea semnelor:
„Politiea oraşului"; „Macelarie", etc.;
înlocuiri de consonante sau de vocale: **„Joan Jonescu"**, **„Bererie** şi **beuturi** spirtoase"; **„Lapterie** iaurd"; **„La pajera** persană"; **„Porcelanuri"**, **„La Ploişteanu"**, **etc.**
adaogări de sunete:
„Magazie de **gazŭ"** etc;
Suprimări de sunete:
„Se primeşte **comenz"** etc; **şi celebra, clasica suprimare** pe care o întâlnim cel puţin de **10—15** ori peste tot: **„Rochi** şi confecţiuni";
despărţiri greşite de cuvinte:
„Tot d'auna bine asortat"; **„or şi ce** comenz";
ortografieri greşite ale expresiilor streine ca:
„Taior de Dame"; **„Drogueria"**; „Depozit de **angro şi detail"**; etc.;
întrebuinţarea fără sens a majusculelor:
„Taior de **Dame"**; „...bine **Asortat"**; „Maşini de **Cusut"** etc.
g) Greşeli de punctuaţie:
„La Iancu mielul alb"; „Maşini de cusut gramofoane biciclete" etc.
h) modificări în forma cuvintelor:
„Aci se găsesc **săpoane".**

Mă opresc aici cu citatele.

Se 'nţelege dela sine că n'am urmărit să dau un catalog, sau chiar un indicator complet a firmelor de această categorie. Am cules câteva exemple dintre cele mai frequente şi — în urma clasificării lor — am dat semnul uneia din luptele cele mai sigure pentru câştigarea stăpânirii pe care, în ţara românească, o are limba românească.

Important nu e aceasta: chestiunea e ca acest semnal să fie rodnic: cetitorii să fie atenţi la firmele pe care le întâlnesc şi, pe căi blânde, să îndemne pe cei în drept, la respectarea limbii strămoşilor noştri.

PAUL I. PAPADOPOL

PAGINI PENTRU „ISTORIA FILOZOFIEI ROMÂNEŞTI"

Eminescu despre Descartes

de OCTAV MINAR

I

Incă din 1874, Maiorescu l'a chemat pe Eminescu din Berlin, să ocupe catedra de istoria filozofieî la Universitatea din Iaşî. Imprejurărî intime, au oprit pe Eminescu să devie profesor universitar, totuşî marele poet şi gânditor a adunat un material bogat, fie din prelegerile profesorilor săî : Dühring, Zeller, Helmholtz, Du Bois Reymond, Ihering şi Zimmerman; fie din cetirile personale : Kant, Schopenhauer, Descartes, Spinoza şi Leibnitz.

In acest articol voi face un scurt rezumat a primeî prelegerî, destinată deschidereî cursuluî de istoria filozofieî la Iaşî.

Pentru a înţelege gândirea eminesciană, trebue să ne coborâm la emoţia poetică ce a călăuzit acea gândire.

Eminescu n'a fost plăzmuit pentru a creia o concepţie nouă despre lume, în felul marilor filozofî doctrinarî. Intr'o scrisoare adresată luî Maiorescu spunea :

„Dispreţuiesc profesoriî de filozofie cari cugetă pentru „dorinţa de a cugeta, care privesc misterile vieţeî cu ochiî de „savanţî, cari vorbesc de pe catedrele lor cu emfază şi pedan„tism, înfine care uită în genialitatea lor iluzorie, că lumea tre„bue simţită, iar nu cercetată. Mă opun dar ideii kantiane, că „prin *simţurî nu poţî cugeta nimic,* din potrivă, ele stimu„lează gândirea filozofică spre acel misticizm poetic şi metafi„zic, despre care însuşî Kant a afirmat : *de când a cugetat sau „maî bine a meditat raţiunea omenească, nu s'a putut lipsi de „metafizică, deşi n'a putut încă s'o reprezinte până acum lă„murit îndestul de toate părţile străine eî. Ideia uneî aseme„nea ştiinţe este tot aşa de veche, ca şi raţiunea speculativă a „oamenilor, şi care om nu speculează fie'n mod scolastic, „fie'n mod vulgar ?*

„Deci, o ezitare filozofică, la cel mai profund şi mai precis teoretician".

Eminescu dela început a căutat să facă o expunere generală a sistemuluî filozofic a luî Descartes.

Ideile luî se pot rezuma în aceste cuvinte : autoritatea judecăţeî, deosebirea ce o face între corp-suflet şi creaţiunea continuă.

Prin cea dintâî, spune Eminescu, întemeiază filozofia modernă, prin a doua spiritualismul modern, iar a treia e fundamentul şcoaleî carteziene.

Carî sunt bazele aceste şcolî ? A nu primi niciodată un lucru ca adevărat până ce nu te veî convinge limpede şi desluşit, fără îndoială, că părţile pe cari le-aî disecat prin analiză, formează cunoaşterea cea adevărată a lucruluî cercetat.

Pentru Descartes temelia filozofieî este îndoiala, căutând să subordoneze acestuî principiu, o metodă de cercetare liberă, amănunţită, neîncătuşată de nicî o înclinare, ne primind decât o singură autoritate : judecata sa. Afară de ea nu vrea să cunoască nimic. După ce alungă tot, după ce se îndoeşte de tot, îî rămâne ceva de care nu se maî poate îndoi, principiul : cuget, decî sunt, exist.

Iată fundamentul speculaţiuneî moderne, sprijinit prin îndepărtarea oricăreî autorităţî, afară de judecata însăşî. Această judecată nu a rămas izolată, zice Eminescu, ci din ea s'au putut formula alte treî judecăţî : a) Adevărat este numaî ceiace vedem noî limpede şi lămurit. b) Să nu primim un lucru când i-am uitat cauzele. c) Să nu ne încredem în noî până nu suntem sigurî că am judecat bine.

Atât de mult a dovedit Descartes deosebirea hotărâtă dintre corp şi suflet, afirmă Eminescu, încât pentru urmaşiî luî existenţa corpuluî a ajuns o întrebare, iar corpul, nu sufletul, a ajuns ceva îndoelnic.

Spiritul se deosebeşte de corp prin legile sale. Corpul e o substanţă de întindere, sufletul o substanţă de gândire.

Descoperind adevărul: Cogito, ergo sum, Descartes a fost muncit de ideea de a-i găsi şi metoda corespunzătoare, pentru a'l afla ori unde şi ori când acest adevăr cules din haosul universuluî, cu scopul de a'l utiliza în noî cercetărî.

O importanţă deosebită, spune Eminescu, are în filozofia descartiană existenţa luî Dumnezeu. Ideia de D-zeu este ideia desăvârşireî, pornită nu de la mine, ci de la El, autorul fiinţeî mele. Admiţând chiar neexistenţa, totuşî noî vom trebui să avem ideia despre El, pentru a împăca perfecţiunea Sa cu existenţa greşeleî în om.

Greşelele provin din pricina nepotriviriî dintre voinţă şi inteligenţă. Voinţa grăbeşte afirmările fără a se fi pătruns de evidenţa lor, luând în colaborare şi inteligenţa, pentru a ajunge la un rezultat metafizic că amândouă sunt în noî reprezentantul luî Dumnezeu.

Toate sistemele filozofice, zice Eminescu, prezintă astfel de contradicţiunî.

Să ne amintim de monadele luî Leibnitz în care se reflectă o lume proprie, unică şi invizibilă. Răuşita aceste perfecţiunî depinde şi de răuşita monadelor. Cu toate că nu se apropie una de alta aceste monade, totuşî sunt unele maî perfecte cari sunt alese pentru oglindirea aceleî lumî invizibile.

Forţa şi percepţia acestor monade fără întindere, ne duc la concluzia că D-zeu este o monadă superioară, care dă naştere celorlalte monade inferioare, unde e reprezentat şi omul ; teoria aceasta filozofică mi-se pare o contradicţie, nu-i de mirare căci chiar sistemul kantian este lipsit de revelaţii.

Incercarea de a afirma că libertatea morală este un produs al realităţeî numenale, faţă de existenţa care impresionează simţurile noastre, având controlul subiectivităţeî, căpătăm forma, dar ni se ascunde veşnic fondul, încât zice Eminescu, numenul fiind deasupra cunoştinţeî, întunecă argumentarea.

Descartes a ştiut să scape spiritul omenesc de aceste închipuirî filozofice, îndrumându-l spre căile sale naturale. Sistemul său este unit şi totalizat, încât verificarea se poate face din orice parte.

Totuşî, Eminescu a făcut o rezervă. Din „Discursul asupra metodeî", alege părţî care îl interesează, justificând aceasta prin sistemul însuşî, care cuprinde în el o independenţă de gândire, care se poate preta oricăruî comentar. Poetul-filozof se opreşte la chestiunea metodeî în filozofie.

Descartes a avut norocul să se găsească încă din tinereţe pe oarecare drumurî cari l'au condus la părerî şi la principiî din care a înjghebat o metodă.

Am lucrat, zice dânsul, în chipul următor : „La început am căutat să găsesc principiile generale sau cele dintâî cauze „a tot ceiace este sau poate să fie în lume, socotind de creator „numaî pe Dumnezeu.

„După aceia, am căutat care sunt cele dintâî şi cele maî „uşor de cunoscut urmărî ale acestor cauze; am ajuns, mi-se „pare la cunoaşterea ceruluî, a astrelor, a pământuluî, şi chiar „a apeî, a aeruluî, a foculuî de pe pământ şi a altor lucrurî, maî „obicinuite şi maî simple şi deci mai uşor de cunoscut.

„Apoî am vrut să caut alte lucrurî maî speciale. Dar am „găsit aşa de multe şi atât de felurite, încât am crezut că nu „e cu putinţă omuluî, ca să deosebească corpurile cari se „găsesc pe pământ, cu formele şi însuşirile lor deosebite, de „o mulţime de alte corpurî pe cari ar putea D-zeu să-le pue pe „pământ, dacă ar vrea." 1)

Punând chestiunea metodeî în filozofie, Descartes i-a sugerat luî Eminescu următoarele ideî :

Intuiţia sensibilă şi raţionamentul logic sunt elemente primordiale pentru descoperirea adevăruluî. Descartes a justificat prin metoda sa, valoarea raţionamentuluî asupra adevăruluî filozofic.

Mi-e mi-se pare, afirmă Eminescu, că ştiinţa prezentă trebue pusă în concordanţă cu ştiinţa viitoare, armonizând părţile în vederea unuî progres, sau cum spunea Descartes : „Gândul meu nu este să învăţ pe alţiî metoda pe care fiecare trebue s'o urmeze în filozofie pentru a-şî călăuzi bine judecata, ci numai să arăt cum am încercat eu s'o călăuzesc pe a mea." 2)

Să reviu la ideile luî Eminescu. In problema teorieî cunoaştereî la ceî vechî găsim o distincţie între valoarea de cunoaştere a simţurilor şi a inteligenţeî, unele fiind considerate ca un mijloc imperfect, iar altele ca un mijloc ce surprinde adevărurile absolute. Nu găsim nicî un comentar, nicî o analiză distinctiv în mod intuitiv, nu găsim o justificare a aceste gradări, ierarhii, în ceace priveşte mijloacele noastre de cunoaştere.

In Eraclid, Socrate, Platon şi Aristotel, găsim un criteriu, o tendinţă de a stabili cum aflăm adevăratele mijloace de ale găsi, niciodată însă nu se pune întrebarea dacă le putem găsi. De aceia suntem nevoiţi a plasa începuturile acesteî discuţiunî în epoca modernă.

Primul îl ocupă Descartes, numit de Schopenhauer părintele filozofieî moderne. Intr'un pasaj Descartes face afirmaţia : ne tot întrebăm ce e D-zeu, cari sunt fundamentele morale, căutând să-le prindem în noţiunea realităţeî cele mai înalte, şi nu ne întrebăm dacă suntem în stare a le concepe, şi să supunem la analiză mijloacele noastre de cunoaştere. Totuşî, cu toată cunoştinţa ce a avut Descartes despre analiza puterilor de cunoaştere, n'a executat programul el însuşî. Când e vorba să cunoştî care e criteriul de cunoaştere a realităţilor obiective, adaugă Eminescu, după gânditorul francez ar fi claritatea şi evidenţa.

Claritatea şi evidenţa sunt lucrurî exacte. Apoî tocmaî teoria cunoaştereî trebue să supună analizeî, lucrurile clare, de oarece lucrurile obscure nu-s primite de nimenî. Teoria cunoaştereî caută să supună analizeî mijloacele primejdioase nouă, pentru a ne da seama dacă cu ele putem constata adevărul.

Tocmaî claritatea şi evidenţa sunt acele mijloace primejdioase, care îţî dau iluzia că noţiunea e exactă şi obiectivă.

Intervenind teoria cunoaştereî, aflăm dacă nu se ascunde o prejudecată sub forma clarităţeî, căcî claritatea nu e un criteriu sigur, e un semn al siguranţeî numaî pentru adevărurile imanente, iar nu pentru obiectivitatea noţiunilor privitoare la valoarea neatârnată de noi.

Şi tocmaî aceasta urmăreşte teoria cunoaştereî, căcî claritatea şi evidenţa au fost creiate numaî pentru stabilirea noţiunilor exacte ce atârnă de subiectivitatea noastră.

E drept că Descartes, zice Eminescu, atinge încă un punct serios în teoria cunoaştereî, anume despre limitele cunoaştereî.

Amintind că mintea omenească e limitată şi e cu neputinţă să oglindească cu fidelitate adevărurile obiective.

II

Descartes punând o limită cunoştinţeî noastre, nu ne indică unde se opreşte acea limită.

Dar oricine care s'a avântat pe firul cunoştinţelor sale şi-a dat seama de existenţa aceleî limite. Locke în „Incercărî asupra inteligenţeî omeneştî", îşî propune să realizeze programul luî Descartes. Incercând să analizeze, să disece cunoaşterea pentru a-şî putea da seama de puterile sale, de obiectul cunoaştereî şi de limitele eî.

Poate că Locke a ajuns să se ocupe de această chestie stimulat de Descartes, cu toate că tradiţia ne contrazice. Totuşî şi Locke ca şi Descartes s'au întrebat : Cu mijloacele noastre putem deslega problema ce e D-zeu ?

Intrebarea aceasta, spune Eminescu, m'a făcut să mă gândesc la scepticismul filozofic şi cel metodologic, de care s'au servit mulţi gânditori pentru a face stabiliri sigure şi precise. Orice filozof nedogmatic, începe cu acest principiu, care îl conduce instinctiv la puterea cunoaştereî.

Această metodă a fost aplicată şi de Descartes, care începuse a se îndoi de tot înainte de a fi stabilit ceva. Continuat de Hume şi Kant, scepticismul aşa dar e un mijloc primordial de a înlătura prejudecăţile şi a face stabilirî întemeiate. Nu e vorba despre scepticismul metodologic, ci despre cel filozofic principal, care tăgădueşte definitiv puterea cunoaştereî. Care e sistemul de argumentare a luî Descartes ?

Indoiala, iată un adevăr material. Dar adevărurile materiale care însumează în ele îndoiala, au nevoe de cugetare.

Că eu cuget, chiar actul îndoeleî nu poate prezenta nicî o îndoială, căcî dacă e cert că mă îndoesc, e cert că şi cuget. Atuncî ? Răspunsul nu poate fi decât că actul îndoeleî nu-l face decât cugetarea.

E o argumentare, adaugă Eminescu, de care s'a servit filozofia modernă ca să clădească tot, după ce nimicise tot.

Numaî din cugetare nu poţî deduce existenţa uneî noţiunî, căci marele avânt al matemacilor şi al ştiinţelor naturale, sprijină concluzia descartiană, că adevărurile superioare sunt făcute de raţiune fără ajutorul simţurilor.

Elevul său Spinoza îl complectează, adăugând că adevărurile superioare absolute se stabilesc numai cu mintea, scoţându-se anumite definiţii pentru lucrurile definite, stabilin-

1) *Descartes*, „Discurs asupra metodeî", trad. de Eminescu.

O altă întâmpinare a empiriştilor, e critica pe care o fac ideilor înăscute.

Eminescu susţine, ca şi Descartes, că ideile înăscute care vin dela experienţă, sunt apriorice.

Poetul-filozof se întreabă cum Descartes a confundat sufletul cu conştiinţa, ne voind să admită maî mult în suflet decât ceiace e în conştiinţă, care e extensivă cu întreaga viaţă sufletească, fie potenţială, fie actuală.

Insă dacă admitem putinţa de existenţă a unuî suflet inconştient, cu dispoziţiî care nu intră în conştiinţă, critica ce i s'au adus de Leibnitz şi Locke numaî are putere.

Confundând nativitatea cu aprioritatea prin găsirea uneî auto-iluziî, nu poţî ajunge la fixarea unuî punct de plecare a tuturor adevărurilor.

Dar să revenim la Descartes. Ultima chestiune ce'l preocupă pe Eminescu este analiza sufletuluî mareluî filozof : „Nu „poţî înţelege un lucru până maî întâi nu l'aî simţit, cu toate „că e sigur că ideile de D-zeu şi de suflet n'au existat niciodată „în simţurî. Am spus că sufletul nu poate fi scos din vre-o „însuşire a materieî, ca celelalte lucrurî, dar că trebue neapărat „să fie creiat. Şi dacă el ar locui în corpul omenesc ca un ma„rinar pe corabia sa, n'ar putea să facă altceva decât cel mult „să fie legat şi unit maî strâns cu corpul, pentru a avea ace„leaşî sentimente şi aceleaşî dorinţî ca noî, formând astfel „un adevărat om." 3)

Acest fragment, închee Eminescu, m'a făcut să reflectez la distincţia ce trebue să facem între filozofie şi spiritul flozofic. Filozofia prin sistemele sale variază dela cugetător, la cugetător, după dispoziţia fiecăruia. Spiritul filozofic însă este unic ; căutând să se exteriorizeze în sistem, formele cari nu pot reprezenta în totul sufletul filozofuluî, se divizează raţional ca la Descartes, în fragmente masive, pe cari urmaşiî vor încerca să le şlefuiască până la perfecţionare, aducând noî creaţiunî analitice, apropiindu-se din ce în ce de culmile adevăruluî filozofic.

* * *

Acum după ce cunoaştem expunerea luî Eminescu, redată într'un rezumat ce a căutat să urmeze ideile resfirate pe marginea manuscrisuluî traducereî „Discursul asupra Metodeî" a luî Descartes, ar trebui să-l complectez cu vederile mele critice. Acest lucru nu-l pot face acum, pentru următoarele motive :

Eminescu a studiat mult la Viena şi Berlin, adunând un material bogat, care din nefericire încă nu este publicat.

Paginile aceste rezumate sunt o infimă parte din multul care a rămas.

Eminescu studia prin comparaţie.

Manuscrisele Academieî Române şi acele din colecţia mea, sunt pline cu însemnărî şi note culese din timpul studiilor universitare, când mintea luî de cugetător îşî punea întrebărî de tot felul.

Vom găsi în notiţele despre Kant, răspunsurî în legătură cu filozofia luî Descartes, Spinoza, şi chiar a luî Leibnitz. Vom găsi o minunată argumentare critică făcută empirismuluî şi apriorismuluî kantian.

Nicî Montaigne, nicî Rousseau, nu sunt lăsaţî fără adnotărî şi comentariî. Gândirea filozofică franceză îî era tot aşa de bine cunoscută caşi cea germană. O cetise în original, căcî limba o cunoştea la perfecţie, dovadă sunt traducerile nepublicate încă, din Musset, „Nopţile", V. Hugo „Orientalele" etc.

In fine o critică serioasă se va putea închega numaî când „întregul material" va fi publicat.

Atunci, judecându-se valoarea luî, se vor putea scoate concluzii ştiinţifice, fixându-i un loc şi'n gândirea filozofică românească.

Octav Minar

2) Trad. de Eminescu.
3) Trad. de Eminescu.

Nenea Bunul

du-se astfel noî adevărurî în mod matematic, fără controlul experienţei. O obiecţiune ce s'ar aduce ontologismuluî, ar fi că raţiunea nu poate singură stabili decât numai ce-i posibil, nu ce-i real, căcî realitatea implică experienţă, pentru a dovedi că adevărurile materiale există orî nu.

„Mai înmoaie Doamne căldurile, că ne prăpădeşti de tot, îngână Nenea Vasile Runcu cu ochiî închişi pe jumătate, blegi şi înăduşiţi, duşi spre cerul albastru fără pic de nor, din care se scurg razele de căldură tot mai aprinse şi mai dogoritoare.

De sub pălăria de pâslă neagră, stropii de năduşală se gonesc unii pe alţii, alunecând pe obraji în jos, într'un şuvoiu repede şi subţire, oprindu-se tocmai sub bărbia făcută acum roşie-stacojie, de ştersăturile repetate ale batistei. Obosit, de abia îşi mai mişcă picioarele pe trotuarul încins ca de jar, care prin unele părţi s'a înmuiat aşa de tare, încât îţi intră tocul ghetei în el, ca într'un noroiu cleios şi bătătărit mai mult timp. Dela biurou şi până acasă, tocmai în mahalaua Duzilor, vesta albă încheiată până sus, îşi descheie treptat, treptat, nasturii de sidef, ca nişte porţi binecuvântate, prin cari se strecoară la câte o cotitură de drum, bătaia repede de vânt rece şi alinătoare adevărat de suferinţi. Atunci bietul nenea Bunul, cum îi zic băieţii la biurou, se opreşte mai încet, deschide iute şi cei din urmă nasturi, iar pe când batista trece ca o sfârlează pe sub bărbie, pe sub ochi, pe capu-i chel, oprindu-se sub cămaşa pe la subţiori, de unde ese ca înmuiată în apă, ochii i se închid mici de tot, gura i se deschide cu o poftă nespusă, cât poate de mare, par'că ar vrea să tragă în piept toată unda de vânt:

— Aha!.. Dă Doamne, dă!... Şi stă aşa, până când bătaia răcoritoare, sorbită de atâtea guri însetate, se preface din nou într'o dogoare de foc.

Ei! Doamne, Doamne! puţin mai ţine fericirea, şopteşte Nenea Bunul cu un oftat adânc, pornind-o iar cu pasul lui mărunt, aproape lipindu-se de garduri, pe unde din loc în loc, umbra crăcilor verzi, crescute peste uluci, se lăţeşte pe trotuar ca de cărbune, sub lumina strălucitoare a soarelui... Ce bine ar fi acum la munte!... Colo, sub umbra brazilor, să stai culcat pe iarba verde ca de mătase, iar în vale râul limpede şi răcoritor, să te adoarmă cu gâlgâitul lui...

— Ei!.. dar nu este dat nouă, ăstora care muncim ca robii pentru o bucată de pâine, să sorbim din plăcerile banului.... Căci ce putem face noi azi cu şase sute de lei pe lună, şapte guri; cinci copii, neavastă-mea şi eu?... Numai pâine goală să mâncăm pe săturate în fiecare zi şi aproape nu ne ajunge. Dar numai pâine goală trebue la o gloată ca amea, d-le Şef? Da, da; d-tale îţi spui, d-le Şef; dumneatale care porţi ghete de lac şi haine negre şi la birou, pe cari eu nu le-am mai văzut pe mine, poate de când am fost ginere. Dumneatale domnule Şef, care miroşi a parfum tocmai din capătul sălii, când vii dimineaţa la slujbă — aşa de sclivisit, par'că atunci eşti scos din cutie.... Dar să nu crezi că din pricina asta am ură pe dumneata. Nu, d-le şef — mie îmi place mult, când te văd aşa de frumos şi aşa de tânăr. Căci şi eu am suflet şi un suflet poate mult mai generos şi mai cinstit decât a celora îmbrăcaţi în haine negre... Că ale mele îmi sunt peticite şi roase, aşa de roase, încât de multe ori roşesc eu singur când din întâmplare le văd aproape verzi în geamul strălucitor al vr'unei vitrine... Că în locul ghetelor de lac am pe astea cu zeci de petice, iar cu talpa piciorului de câteori nu merg pe pământ.. Nu d-le şef, nu-mi pare rău din pricina asta ci alta-i... Şi uite acum, să mă erţi că ţi-o spun, dar n'o mai pot ţine în mine; e atât amar de vreme de când mă arde. — Prea îţi baţi joc de sărăcia noastră — să mă crezi — prea îţi râzi de noi. Păi, nu mă uit eu; când mă chemi să-mi dai vr'o hârtie de scris, te uiţi întâi la mine de sus până jos, aşa, cu surâsul acela de batjocoră în colţul gurii, ca pe urmă să-ţi piroteşti din nou ochii, sau pe cravata mea roasă, sau pe vârful ghetelor, din care de multe ori se vede ciorapul cârpit şi el... Şi mai întorci o foaie şi iar te uiţi la mine; şi iar îmi spui ceva şi din nou râsul batjocoritor care-mi sfredeleşte inima, s'arată pe buze tot mai răutăcios şi mai îndârjit.

Plec capul şi tac. Ruptura ghetelor par'că-mi joacă sub ochi, iar haina roasă prin coate, simt cum mă arde şi cum îmi dă fiorii urei ce se ridică ca o nebunie, de la inimă, cuprinzându-mi mintea. O clipă nu mai văd nimic şi atunci aş izbi fără milă, fără să mă uit cum, ca sub izbitura mea râsul batjocoritor din colţul buzelor, să încremenească pentru totdeauna....

Păi, gândeşte-te d-nule şef, la toată viaţa şi la tinereţea mea, cum au trecut.... Două zeci de ani, auzi bine, d-le şef, douăzeci de ani aci mi-am petrecut. Când stau de multe ori şi mă gândsc cum mi-a trecut mie viaţa, mă apucă aşa o scârbă, că în clipele acele aş da-o oricui fără nici o părere de rău...

Eram tânăr când am început şi vedeam şi eu lumea altfel.

Munceam cu toată râvna tinereţii, în timp ce planurile de viitor veneau nespus de limpezi şi de frumoase în nevinovăţia celor douăzeci de ani.

De multe ori când aproape adormeam pe masa mea de lucru, deasupra vrafurior de hârtii, mi se părea că o voce tainică, ceva din sufletul meu tânăr, mă îndemna mereu înainte, la o muncă tot mai îndârjită, căci odată şi odată, îmi şoptea glasul îndrumător, ai să ajungi şi tu la ţinta dorită.... Şi cum credeam bietul de mine!... Afară era primăvară. Prin fereastra deschisă a odăii, o cracă de vişin săracă ca şi viaţa mea, înflorită numai cu câteva flori albe şi pipernicite, intra până aproape de mine par'că să-mi vestească că a sosit iar primăvara... Săracă floare, vorbeam eu atunci, mângâindu-i petalele albe. Aci n'ai nici soare, nici lumină şi nici hrană, ca să creşti frumoasă şi mirositoare, cum cresc altele pe plaiurile întinse, iar umbra frunzelor tale, nu poate să adăpostească ca celelalte, din an în an, tot mai mulţi călători. Aci pe un petec de pământ, agăţându-te de ziduri, te înalţi în sus, încet, încet, ca ajungând până la fereastra mea, să-mi aduci odată cu mirosul tău, bucuria tinereţii, ce tresaltă'n orice suflet la venirea primăverii. Şi sufletu-mi simte aşa de bine frumuseţile primăverii !...

Jos, pe stradă, femeile frumoase se plimbă în rochii subţiri, cu râsurile lor cristaline ce ajung, par'că tot mai limpezi, sus în odăiţa mea. Le urmăresc cu ochii dornici, până când nu le mai zăresc şi atunci, tu, săracă floare, numai tu, vezi lacrimi în ochii mei. De câteori n'am plâns acolo sus, în odăiţa mică, cu capul ascuns în rafturile de registre, sărăcia şi nefericirea tinereţei mele; iar dacă aţipeam o clipă, vocea tainică începu din nou să-mi şoptească: fii bărbat şi munceşte mereu, Bunule, căci odată sufletul tău cinstit va fi răsplătit aşa cum trebuie, iar craca de vişin va creşte mare şi frumoasă ca să te poată adumbrii cu mii de flori.... Tresăream atunci ca la o poruncă, şi luând craca de vişin, o îndoiam uşor în afară, pe lângă perete, cu forile în bătaia lunei. Inchideam apoi fereastra şi, în urmă, aplecat pe foile albe, lucram până când literile începeau să se înşire, tot mai mici şi mai nedesluşite, iar zorile să-mi aducă iarăşi înaintea ochilor, florile de vişin colorate în roşu. Sufletul meu cinstit! Acum să-ţi spun drept, domnule şef, mi-e ciudă că l'am mai avut.

La ce mi-a folosit? Cum s'a uscat floarea albă de vişin, tot aşa mi s'a uscat şi mie sufletul. Floarea de vişin tot mai albă din an, în an, tot mai sfioasă, răsărea la geamul meu, până când într'o primăvară, dacă nu auzeam jos pe stradă râsurile cristaline ale femeilor, nu puteam pricepe că a sosit iar zilele frumoase ale tinereţii, fără floarea mea de vişin.

Cum n'a putut ea trăi fără lumină dela soare, tot aşa şi sufletul meu, netresărind la nici-o bucurie, la nici o mângâere de alinare, care te face să mai uiţi o clipă din povara grea a vieţei, a început bietul par'că să nu mai fie al meu, iar glasul tainic care mă îndeamnă şi acum la muncă, să-l simţ din ce în ce mai strein... Acum la ce-aşi mai munci? Glasul cel îndemnător ştiu că a fost o minciună, căci altfel firele albe de păr, nu m'ar fi găsit cu mai multe necazuri şi suferinţi decât atunci, iar florile de vişin ar fi înflorit cu miile ca să-mi adumbrească bătrâneţea, sub umbra lor plină de miros... Poate acum vezi, domnule şef, că nu am ură pe dumneata, din pricină că eşti tânăr şi frumos... Eu îmi plâng mai mult viaţa mea pierdută.

* * *

Aici Nenea Bunul se opri puţin, îşi trecu din nou batista pe faţă, şoptindu-şi: — Da, de câte ori n'am jurat chiar, că am să i le spun în faţă; şi tot nu i le-am spus. Şi apoi... cine ar mai asculta de ele ? ?..

Şi ce folos aşi mai avea eu?... Azi ei nu vor să ştie că n'au copiii pâine ca să se sature, dar de viaţa mea, cine ar mai sta să asculte?...

Oftând adânc şi iuţindu-şi paşii, nimeni nu putu să vadă două lacrimi mari şi limpezi, izvorâte din adâncul sufletului, ce se furişară repezi în jos şi pe cari doar Nenea Bunul le simţi arzânde, ca de jar, sub ochii lui secaţi de suferinţi.

GEORGE NANU DUMITRESCU

CRONICA SPORTIVA

Cuvântări necesare

In şcolile secundare franceze, la finele anului, atunci când se împart premiile, se obicinueşte ca în fiecare din ele unul din profesoriĭ titularĭ să ţie elevilor liceuluĭ său strânşĭ laolaltă pentru ultima oară până a nu porni spre căminurile lor, un discurs ocazional. Din acea cuvântare, aleasă ca formă în totdeauna şi adeseori chiar ca gândire, sfaturile afectuoase nu lipsesc maĭ nici odată ilustrate nu arareorĭ cu pilda faptelor de seamă a foştilor elevĭ aĭ şcoaleĭ carĭ s'au dintins pe cutare sau cutare tărâm.

Serbarea aceasta la care asistă şi familiile, este impunătoare incontestabil, dar pe deasupra ea nu e lipsită de folos ori cât ar spune uniĭ detractorĭ aĭ acesteĭ frumoase tradiţiuni universitare şi şcolare.

O atare serbare, un atare obiceĭ, o fi existând şi la noĭ? Nu ştiu, dar sperând că am avea ceva oarecum similar, mi-aşĭ permite să sugerez D-luĭ ministru al Instrucţiuneĭ Publice ca în alegerea subiectuluĭ ce ar servi de temă cuvântărilor la atarĭ serbărĭ sau altele tot şcolare, să recomande şi pe aceĭea în legătură cu Educaţiunea Fizică, cu Sportul orĭ cu Jocurile în plin aer atât de plăcute şi necesare copiluluĭ.

* * *

De s'ar înfăptui aşa ceva, câte nu s'ar putea spune de un profesor luminat şi maĭ modern ca spirit asupra acestor subiecte a căror legătură cu educaţiunea sufletească şi intelectuală nu maĭ poate fi tăgăduită.

Tineretul ca să devie un factor cât maĭ util vieţeĭ şi propăşireĭ Ţăreĭ sale şi poate chiar Umanităţeĭ, nu trebue el oare „fasonat" cât maĭ complect, nu trebue să i se dea o educaţie cât maĭ integrală? Cred că suntem cu toţiĭ de acord în a spune da. Ca atare, prin cuvântărĭ ca cele dorite de mine câte nu s'ar putea desvălui tineretuluĭ neştiutor, despre binefacerile îngrijireĭ şi cultureĭ corpuluĭ **paralele** cu cultivarea minţeĭ şi a sufletuluĭ!

Vreţĭ pilde? Luaţĭ bogatul trecut al anticilor Elinĭ şi ajunge numaĭ a spicuĭ din el; vedeţĭ apoĭ şi la Romanĭ; cercetaţĭ chiar Evul Mediu şi în special epoca Cavalerilor dintre carĭ atâţĭ au fost „fără teamă şi fără prihană", şi apoĭ d'într'un salt să ajungeţĭ deadreptul la aurora secoluluĭ al XIX-a când unele popoare au judecat că era foositor a reînvia învăţămintele trecutuluĭ asupra unor puncte anumite.

Aceste învăţăminte imitate cu încetul şi de alte popoare şi pe carĭ noĭ nu ne îndurăm a le cunoaşte pe cale oficială, nu au fost tocmaĭ inutile Englezilor, Suedezilor, Americanilor...

* * *

Câte şi iar câte, şi ce util ar fi, credem, şi ce bine ne-ar prinde răspândirea a ataror ideĭ şi imaginĭ maĭ cu seamă azĭ când — nu trebue să ne-o ascundem, din contra — ţara noastră e roasă de alcoolism, sifilis, bolĭ ale plămânilor, plus toate „nervicalele" următoare greuluĭ războĭ ce am dus şi mizeriilor diverse ce s'au încuibat în aniĭ următorĭ.

Dar stau şi mă întreb: ţinutu-s'a prin şcolile noastre vre-o cuvântare cu ocazia fineluĭ de an şcolar chiar şi cu un alt subiect decât aceĭ dorit de mine? A, subiectul dorit de mine, cu variantele sale la infinit, tălmăcire a faimosuluĭ adagiu latin atât de uitat de noĭ, urmaşiĭ legionarilor luĭ Traian, — „mens sana in corpore sano"! Stau şi mă întreb, şi teamă mi-e că nu.

* * *

Eĭ bine, se apropie vremea nouluĭ an şcalor. Ar fi o ocasie nemerită ca în licee barem şi în cât maĭ multe, unul din profesoriĭ maĭ inimoşĭ să ia cuvântul în faţa întreguluĭ liceu pe tema sugerată de mine maĭ sus. Nu s'o putea întocmaĭ, m-aşĭ mulţumi să o facă unul barem în faţa claseĭ ce îĭ a fost încredinţată şi să o facă fie chiar sub forma maĭ puţin pompoasă dar maĭ intimă a uneĭ prime prelegerĭ deşi în afară de program.

Sunt sigur că vorba spusă în faţa unuĭ tineret plin de viaţă nu ar fi o vorbă pierdută; sămânţa aruncată cu toată sinceritatea, cu toată căldura convingereĭ, ar încolţi repede în mintea multor elevĭ şi ar pune pe gândurĭ, **pe gândurĭ bune**, pe ceilalţĭ.

Sunt sigur... dar întrebarea este: „găsi-vom profesorul, dascălul — dacă nu revizorul sau inspectorul şcolar — care să îndrăsnească (?!) a face cele ce spun acĭ?...

DINU CESIANU

Sinaia

Ştiri diverse

„Meeting"-ul de automobilism de la Boulogne (Franţa) s'a terminat prin victoria luĭ **Bablot** care conducea un automobil Hispano-Luiza.

Parcursul — 10 circuiturĭ a câte 37 km. 500 metri, adică 375 km. în total — a fost parcurs de învingător pe timp ploios şi foarte ceţos în 3 ore şi 36 m. 10 sec. ceeace dă o medie de 103 km. şi 739 m. pe oră.

Ceaţa era aşa de dasă că în unele locurĭ de la o sută metri în sus nu se maĭ vedea nimic, şi totuşĭ Bablot uneorĭ realiza 170 km. pe oră.

* * *

Juriul de onoare însărcinat a hotărî **fără drept de apel** asupra radieriĭ d-luĭ Gaston Vidal — sub-secretar de Stat în actualul guvern francez — din situaţiunea de membru al Comitetuluĭ Federaţiuneĭ franceze de Rugby, a decis în unanimitate **că radierea era regretabilă şi trebuia anulată.**

Motivul radiereĭ fusese un discurs al d-luĭ Gaston Vidal prin care acuzase, ziceau uniĭ, amatorismul francez al rugbyuluĭ de acte de profesionalism.

* * *

Campionatul Franţeĭ de vâslit pe echipe de 8 care a avut loc la Juvisy a fost câştigat de echipa „Rowing-Club de Paris.

* * *

Doĭ alpinişti englezĭ — Bruce şi Finch — însoţiţĭ de un „gurka" (indiĭ) au reuşit graţie aspiraţiuneĭ de oxigen ţinut în baloane speciale să se urce pe flancul munteluĭ Everest (lanţul Himalaya) până la 8320 metri; vârful, încă virgin, are 8840 metri.

Cum zilele relativ propice pentru ascensiunile pe munţiĭ ceĭ marĭ aĭ Himalaiuluĭ nu sunt numeroase şi cu începere din Iunie orice tentativă e exclusă, misiunea engleză a amânat încercarea eĭ pentru la anul.

Tenacitatea englezuluĭ e un lucru remarcabil.

* * *

Amundsen, plecat spre Polul Nord pe bordul vaporuluĭ „Maud", a telegrafiat că a renunţat a maĭ încerca să ajungă la Pol cu aeroplanul după cum îşĭ propusese.

* * *

D-na şi d-l Goldschmidt originarĭ din Ceho-Slovacia au sosit pe ziua de 1 August la Marsilia pe tardenul cu care au pornit din Praga la 8 Aprilie 1922; eĭ au parcurs până acum Germania, Olanda, Belgia, Franţa şi Spania.

După ce vor fi parcurs Italia şi Elveţia eĭ vor porni la Hamburg de unde se vor îmbarca pentru America şi dacă, urmând un anumit program, eĭ vor fi înapoiaţĭ la Praga pe ziua de 5 Octombrie 1925 eĭ vor fi câştigat Premiul Asociaţiuneĭ Sportive din Geneva în valoare de 100.000 francĭ.

* * *

Intru amintirea faimosuluĭ „fleuretiste" Louis Chevillard, una din gloriile scrimeĭ franceze până în preajma MareluĭRăzboĭ şi unul din „amatoriĭ" ceĭ maĭ clasicĭ şi intransigenţĭ cu noile apucăturĭ a multor aşa zişĭ „escrimeurĭ" un grup de prietenĭ aĭ Scrimeĭ a hotărât crearea unuĭ „challenge" care va fi intersălĭ şi reservat scrimeĭ cu floreta.

* * *

Iulie şi August, par a fi lunile favorabile pentru a încerca trecerea prin înnot a Canaluluĭ Mâneceĭ.

Ceĭ ce râvnesc cununa de aurĭ obţinută în răstimp de 50 anĭ numaĭ de Căpitanul Webb şi Burgess sunt foarte numeroşĭ anul acesta şi atât Pouilley, Michel, Traboschi, etc., sunt **înnotătorĭ renumiţĭ. Reuşi-vor? Până acum cu toţiĭ au dat greş.**

* * *

Contele Baillet-Latour reprezentant al Belgieĭ în sânul Comitetuluĭ Olympic Internaţional, a fost însărcinat de acest comitet a face o călătorie de studiĭ jur împrejurul lumiĭ şi tot deodată a reprezenta Comitetul Olympic internaţional la Rio-de-Janeiro cu ocazia celebrăreĭ primelor jocurĭ a Americeĭ Latine.

Din capitala Braziliei, contele Baillet-Latour după ce va fi făcut escală la San-Paulo va merge la Buenos-Aires. Apoĭ în Chili la Santiago şi Lima, şi de acolo în insula Havana, de unde va porni spre Mexico; de aci el va merge în Japonia trecând prin California ţara auruluĭ, petroluluĭ, fructelor şi atletismuluĭ.

In Japonia contele Baillet-Latour va reprezenta C. O. I. la Jocurile Olympice a Extremuluĭ Orient carĭ vor avea loc în 1923 la Osaka. (Aceste jocurĭ au loc din 2 în 2 anĭ şi primele datează din 1913).

Prin insula Java, Indiĭ şi Egypt, contele Baillot-Latour va reveni în Europa.

Ar fi de dorit ca delegatul C. O. I. să treacă la înapoierea D-sale şi prin România luând contact cu Comitetul Olympic Român şi întru aceasta nu ar strica ca d-sa să fie prevenit în mod oficial şi până nu-şĭ va fi stabilit în mod irevocabil drumul înapoiereĭ.

* * *

Cu ocazia selecţionăreĭ echipeĭ franceze feminine de atletism, serbare care a avut loc în cursul luneĭ August pe urma stadionuluĭ Pershing de lângă Paris, **D-ra Laloz** a parcurs 100 yarzĭ gardurĭ în 15 sec. ½ stabilind astfel un nou record al lumeĭ.

* * *

Franck Elliott a stabilit în Statele-Unite în cursul luneĭ August un nou record al lumeĭ de viteză; 50 mille adică 80 km. 450 m. în 25 minute 49 sec. şi 72/100 ceea-ce dă o medie de 189 km. şi 130 metri pe oră (vechiul record era al luĭ P. Lambert cu 27 m. 2 sec. şi 23/100).

* * *

In lumea sportivă feminină franceză de câteva săptămânĭ e zarvă mare: membrele Uniuneĭ Societăţilor de gimnastică din Franţa s'au retras din F. F. F. (Federaţia feminină franceză) rupând astfel orice legăturĭ cu surorile lor pur sportive.

Ruptura să fie ea oare definitivă?

* * *

Compatriotul nostru d-l **Mişu** a fost învins în finala campionatuluĭ dela Deauville de către campionul danez **Tegner** (6—1, 6—1, 5—7, 6—4) şi în „dublu" el formând echipa cu contele Rocksavage a fost învins de puternica echipă franceză **Brugnon-Dupont** (8—6, 6—3).

Bine înţeles, d-ra **S. Lenglen,** participând la acest campionat, a triumfat în finalele „simplu doamne" şi „dublu doamne".

* * *

Finala mareluĭ concurs dela Seabright (Statele-Unite) a revenit faimosuluĭ **W. H. Johnston** asupra luĭ **Norris William.**

Atletism

„Meeting"-ul internaţional—ceho-polono-jugoslav—care a avut loc în August la Praga a obţinut un frumos succes.

100 m. plat: 1) Skotan (ceh) 11 sec. 4/10; 2) Linka (ceh); 3) Popovicz (j.-slav).

400 m. plat: 1) Karel (ceh); 53 sec.; 2) Kojic (j.-slav); 3) Sykora (ceh).

1500 m.: 1) Vohralik (ceh) 4 m. 15 sec.; 2) Miskovicz (j.-slav); 3) Brozec (ceh).

2000 m. mers: 1) Hoffmann (ceh) 9 m. 25 sec.; 2) Ciza (ceh); 3) Dobin (j.-slav).

200 m. plat: 1) Mass (j.-slav) 23 sec. 2/10; 2) Skotan (ceh) 23 sec. 3/10 (record ceh); 3) Karel (ceh).

110 m. garduri: 1. Kasl (ceh) 17 sec. 8/10; 2) Jakobovicz (j.-slav); 3) Kochar (polonez).

800 m. plat: 1) Vohralik (ceh); 2 m. 5 sec. 6/10; 2) Miskovicz (j.-slav); 3) Karel (ceh).

Prăjină: 1) Iwo (ceh); 3 metri 30 cm.; 2) Adomszak (polonez); 3) Wagner (j.-slav).

Suliţa: 1) Gaspar (j.-slav) 49 m. 95 cm. (record jugo-slav); 2) Sylowsky (polonez) 49 m. 55 cm.); 3) Hejtmanek (ceh) 49 m. 53 cm.

Triplu-Salt. 1) Jandera (ceh) 12 m. 43 cm.; 2) Kuchar (polonez) 12 m. 34 cm.; 3) Iwo (ceh).

Disc: 1) Ambrozi (j.-slav) 42 m. 15 cm.; 2) Cybulski (pol); 3) Szysdlowsky (pol).

Ştafetă: (4×100 m.: 1) cehiĭ (45 sec. 4/10, record ceho-slovac).

Săritură lungime: 1) Sobotka (ceh) 6 m. 65 cm. 2) Jandera (ceh); 3) Kuchar (polonez).

Săritură înălţime: 1) Zgager (j.-slav) cu 1 m. 71 jum. cm.; 2) Kuchar (pol)) 3) Jandera.

Greutate: 1) Ambrozi (j.-slav) 13 m. 28 cm.; 2) Iwo (ceh); 3) Iovanovicz (j.-slav).

5000 m.: 1) Liehne (ceh) 16 m. 48 sec.; 2) Brozek (ceh); 3) Zilfer (polonez).

Clasament general): 1) Ceho-Slovacii 139 puncte; 2) Jugo-Slaviĭ 222 p.; 3) Polonezii 251 p.

* * *

Germanul *Pelzer* (Stettin) cu ocazia uneĭ reuniunĭ atletice intercluburi din luna August a parcurs 500 metri în 1 m. 5 sec. 7/10 ceea ce egalează aproape recordul mondial al englezuluĭ *Mountain* (1 m. 5 sec. 6/10).

* * *

La Euschedé (Olanda) a avut loc în luna Augustt „match"-ul organizat între atleţiĭ olandezi şi aceĭ a Germanieĭ de Vest; aceştia din urmă au învins cu 62 jum puncte contra 49 jum p.

Olandezul *Broos* şi germanul *Houben* au parcurs 100 metri în 10 4/5 secunde.

* * *

Echipa franceză de atletism a învins — 51 puncte contra 75 p.—echipa elveţiană. „Match"-ul a avut loc la Geneva pe când cel de anul trecut când învingătoriĭ fuseseră elveţieniĭ (58 p. contra 68 p.) a avut loc la Lyon.

Timpul a fost favorabil şi peste 5000 spectatorĭ au venit să încurajeze pe atleţiĭ ce rivalizau între eĭ carĭ maĭ de carĭ maĭ agilĭ, maĭ energici ori maĭ abili.

100 m. plat: 1) A. Mourlon (fr.) 10 4/5 sec. *(Record al Franţeĭ);* 2) R. Mourlon (fr.); 3) Imbach (elev.).

400 m. plat: 1) Imbach (elev); 49 sec. 3/5; 2) Féry (fr.) 51 sec.

800 m. plat: 1) Goullieux (fr.) 2 m. 1 sec. 1/5; 2) Raynelé (elev).

1500 m. plat: 1) Pelé (fr.); 4 m. 9 sec.; 2) Guibaud (fr).

5000 m. plat: 1) G. Henet (fr.) 15 m. 41 sec.; 2) Gaschen (elev).

110 m. garduri: 1) Geo André (fr.) 15 sec. 2/5 *(record francez);* 2) Sempé (fr.).

Aruncarea greutăţeĭ: 1) Paoli (fr)) 13 m. 99 cm.; 2) Garnus (elev); 12 metri 62 cm.

Aruncarea suliţeĭ. 1) Picard (fr.) 51 jum. metri; 2) Moser (elev) 48 m. 79 cm.

Aruncarea disculuĭ: 1) Berenger (fr); 40 m. 77 cm.; 2) Bucher (elev).

Săritura lungime: 1) Couillaud (fr.) cu 7 m. 01 cm.; 2) Etchandy (fr).

Săritura înălţime: 1) Lewden (fr) cu 1 m. 88 cm.; 2) G. André (fr.).

Săritura prăjină: Gerspach (elev); Muzard (fr.) şi Vauthier (fr) toţĭ cu 3 metri 50 cm.

Ştafetă (4×100 m.: 1) echipa franceză 44 sec. 3/5.

Ştafetă (800, 400, 200, 1000 metri): 1) echipa elveţiană: 3 m. 28 sec. 3/5.

Aviaţie

Derby-ul aerian dela Epsom (200 mille sau 321 km. 800 metri) jur împrejurul Londreĭ care a avut loc la 7 August a fost câştigat de aviatorul *Jimmy James.*

Timpul zboruluĭ a fost 1 oră 6 m. 48 sec. 2/5.

* * *

Marele handicap pe 200 „mille" care a avut loc pe parcursul—în formă de circuit—Hendon, Brooklands, Epsom, West, Turrock, Epprey, Hertford a fost câştigat de *Carter* urmat de *Haig* şi *James.*

* * *

Căpitanul *H. Biard* (englez) a câştigat de curând la Neapole „cupa Jaques Schneider" **destinată hydroavioanelor. Parcursul,** care era de 400 km. a fost parcurs în 1 oră 34 m. 51 sec. 3/5. Aparatul era un supemarine de 400 H. P.

Italieniĭ Passaleva, Zanetti şi Lorgnolino au luat premiile 2, 3 şi 4.

Boxă

Francis Cherles, devenind prea greu, a renunţat la titlul ce deţinea de campion al Franţeĭ categoria „welter" (mimoyens) pentru a se înscrie în categoria superioară ca greutate „moyens" (66 kgr. 680 grame—72 kgr. 574 grame).

Titlul astfel părăsit a fost încredinţat de Federaţiunea franceză de Boxă, conform articoluluĭ 155 al regulamentuluĭ luĭ *Brévierès;* acesta însă va trebui să-l apere contra luĭ *Porcher* pe ziua de 11 Octombrie.

Ciclism

A. Rousseau, un veteran, a reuşit în cursul luneĭ August pe velodromul dela Creusot (Franţa) a stabili un nou record al lumeĭ: 100 km. fără antrenori în 2 ore 30 m. 39 sec. şi 2/5 (vechiul record al lumeĭ fusese stabilit de elveţianul *Egg* în 1917 pe velodromul Cascines în Italia; timpul necesar fusese 2 ore 33 m. 4 secunde.

* * *

Cursa de viteză în 3 reprize care a avut loc la Amsterdam pe ziua de 10 August a fost o frumoasă victorie a australianuluĭ *Spears* (3 puncte) asupra teribililor *Moeskops* (olandez) 6 p. şi *Kaufmann* (elveţian) 9 p.

Innot

D-ra *Hilda James* (Englitera) a stabilit de curând la Brighton Beach (Statele-Unite) un nou record al lumeĭ pentru distanţa de 300 metri pe care a parcurso în 4 m. 23 sec. 4/5; D-ra Riggine (campioană olympică 1920) şi d-ra Barry (campioană a Statelor Unite) s'au clasat în urma învingătoareĭ.

Vechiul record—4 minute 34—fusese stabilit de d-ra Ethelda Bleitbery la 20 August 1920 cu ocazia jocurilor olympice de la Anvers.

Tennis

Finala pentru doamne a importantuluĭ concurs de tenis dela Seabright (Statele Unite) a fost câştigat de d-na *Mallory* asupra d-reĭ Bancroft (6-1, 6-2).

* * *

Semi-finala Franţa-Australia în vederea „Cupeĭ Davis" a fost extrem de severă. In treacăt vom spune că formidabilul jucător australian Anderson nu a maĭ jucat fiind bolnav de pneumonie.

Iată rezultatele:

Patterson învinge pe Gobert: 4—6, 3—6, 6—3, 6—4, 6—3.

Cochet învinge pe *Hara-Wood:* 6—4, 3—6, 6—0, 7—9, 6—4.

Patterson—O. Hara Wood au învins echipa *Gobert-Cochet* 6—0, 6—8, 4—6, 6—0, 10—8.

Negru contra Alb!...

Nu numaĭ odată am arătat aversiunea boxerilor americanĭ de a lupta contra celor negri precum şi repulsiunea publiculuĭ american pentru astfel de „match"-uri repulsiune care de o decenie a mers crescând maĭ cu seamă... de când cu triumfurile senzaţionale a faimosuluĭ negru *Jack Johnson* fost mulţĭ anĭ campion al lumeĭ.

Revenirea relativ recentă a tituluĭ în mâinile unuĭ *alb* şi maĭ ales a unuĭ american, *Jack Dempsey* a umplut de bucurie pe toţĭ sportsmaniĭ de peste Ocean; de când însă cu apariţia luĭ *Harry Wills,* un negru fenomenal şi ca forţă şi ca agilitate, eĭ s'au încruntat din nou în străduinţele unor „managerĭ" iscusiţĭ şi îndrăzneţĭ, de a pune faţă în faţă pe aceştĭ campionĭ a două rase au fost zadarnice. Totuşĭ dacă ar fi să credem o ştire din Boston, reputatul om de afacerĭ sportivo-băneştĭ Teck Rickard ar fi reuşit a pune mâna pe un contract iscălit de Dempsey şi Wills pentru un „match" între eĭ în cursul anuluĭ 1923. De fapt acest contract este maĭ mult un „acord de principiu" de o parte şi de alta, căcĭ nicĭ o dată precisă nu e fixată, după cum nu vorbeşte nicĭ de sumele la carĭ eĭ ar avea dreptul, nicĭ nu e arătat oraşul unde ar urma să aibă loc întâlnirea, etc. Se crede totuşĭ că match-ul ar avea loc la New-York sub controlul technic al „Athletic Commission" fapt care implică darea uneĭ sentinţe, în urma lupteĭ iar nu cum se petrece în unele părţĭ a Statelor Unite, o *no decision* adică o măsură, şi anti-sportivă şi ridicolă.

Nu ne rămâne acum de cât să aşteptăm rezultatul „match"-uluĭ afară numaĭ de n'o fi iarăşĭ o înscenare din acelea ce au făcut celebră gazetăria americană.

D. C.

Crâmpee

STROPUL DE LUMINĂ

O după amiază caldă de vară. Citesc o carte fără interes şi din când în când mi-arunc ochiĭ pe fereastră. Ca de obicei, trecători puţini şi paşnici. Numaĭ trăsurile şi automobilele maĭ sgudue în răstimpuri liniştea străziĭ.

Portiţa caseĭ de alăturĭ se deschide scârţâind. M'aplec pe geam. A! Insfârşit am să pot vedea maĭ de aproape pe vecina mea, care de maĭ bine de doĭ ani, de când a rămas văduvă, nu maĭ ese nicăeri, nu primeşte pe nimeni şi umblă cernită ca în primele luni. O dragoste care înfruntă moartea, care se închide cu înverşunare asupra eĭ însăşi, de teamă ca un vânt străin, un strop de lumină să nu răzbată şi s'o spulbere, nu se întâlneşte în fiecare zi. Lucru şi maĭ ciudat: vecina mea e tânără şi frumoasă. De şi acoperită, cu vălul de doliu, îi disting bine figura.

Un domn care vine din partea opusă o salută când ajunge în dreptul ei, cu intenţia vădită de a-i vorbi. S'au oprit. Sunt chiar sub fereastra mea şi fără voe, prind crâmpee din convorbirea lor. Pare că se cunosc de multă vreme, de pe când vecina mea încă nu era măritată, pare că domnul a avut pentru dânsa maĭ mult decât o simpatie obişnuită. E mişcat.

Da, înţeleg aşa de bine: tot noianul acela de amintiri fragede adormite în cine ştie ce colţ al inimiĭ şi pe care de odată le răscoleşte cu o privire, cu un gest, persoana odinioară iubită...

Il înţeleg. Pe ea nu. Vocea ei e ştearsă, cuminte, iar ochiĭ, sub vălul des, ascund bine gândul.

Pe ea n'am înţeles-o decât a doua zi când am văzut-o îmbrăcată în alb, stând în pervazul ferestreĭ ca nicĭ odată larg deschisă şi am auzit-o fredonând un cântec, o romanţă veche de pe vremea când era fată tânără.

ROZINA

Nu maĭ văzusem de mult pe prietena mea. Plecase în alt oraş, departe. Câtva timp îmi scrisese, după dorinţa mea, scrisori lungi, la răstimpuri dese, dar de câteva luni mă uitase cu totul şi nu maĭ ştiam nimic de dânsa.

In ziua aceea am avut dinainte siguranţa că o voi întâlni. De multe ori îmi pare că văd în chipul altor trecători persoana pe care abia câteva momente în urmă o întâlnesc în drum. Aşa şi atunci.

Cum mergeam pe stradă văd de departe venind spre mine o siluetă înaltă, sveltă, mersul sprinten... ea e! Rozina! Când s'a apropiat am văzut că mă înşelasem. Dar abia făcui încă zece paşi şi, la cotitura străzeĭ, iat-o, într'adevăr.

— Rozino! Eşti aici şi n'ai venit să mă vezi?

— Eri am sosit. Sunt aşa de ocupată.

— Nu mi-ai maĭ scris de trei luni, fac eu mustrător.

In loc să se scuze, ea zâmbeşte:

— Aşa-i, de trei luni. Nu ştii? mă mărit.

Eu nu ştiam. Am felicitat-o. Şi pe când Rozina începe a-mi povesti romanul ei de dragoste, banal pentru oricine altul, eu o privesc.

N'a fost niciodată frumoasă amica mea; dar acum este atâta lumină în ochiĭ ei albaştri şi pe chipul ei atâta bucurie izvorâtă dinăuntru, încât o găsesc transfigurată, şi o admir, nu mă maĭ satur privind-o. Ea povesteşte înainte, fără să se intereseze măcar cu o vorbă despre mine, absorbită de gândul ei.

Ne-am despărţit destul de rece. O simţeam departe de mine, aproape străină, desprinsă cu totul de zilele din trecut. Am privit-o depărtându-se. Trecea uşoară, plutind par'că prin mulţime, urmărită de privirile trecătorilor izbiţi ca şi mine de lumina de vis a ochilor eĭ albaştri.

REOUNOŞTINŢĂ

Arde în calea Moşilor! Venind seara acasă, aud rostită vorba asta la tot pasul. In dreapta, cerul e purpuriu ca de un tardiv apus de soare. Pâlcuri de curioşi se îndreaptă într'acolo.

Drumul nu mi-i prin strada ceea, dar cum n'am maĭ privit de mult un foc, mă hotărăsc să fac un ocol.

Intr'adevăr, priveliştea promite a deveni puţin banală dacă casa — o clădire veche cu trei etaje — va fi cuprinsă întreagă de flăcări. Acuma, focul e abia la început: arde numaĭ jos în odaia în care a izbucnit flacăra — zice-se dela o sticlă cu benzină vărsată. Dar un vânt sprinten poartă scânteile de colocolo, împreună limbile de foc şi le lungeşte spre odăile învecinate. Pompierii încă n'au sosit.

Ca de obicei, locatarii au aflat primejdia în urma celor de pe stradă şi acuma toţi dau buzna pe scări, înspăimântaţi, târând cu ei vre-un lucru de preţ, necutezând să se întoarcă să maĭ salveze ceva căci focul se întindea şi fumul ridicându-se înaintea luĭ a pătruns în toate unghiurile caseĭ.

Lângă mine, o femee tânără boceşte, îşĭ smulge părul:

— Copilul meu! Copilul meu!

Se face cerc în jurul eĭ. Femeia povesteşte: o durea capul şi aţipise aşa pe un scaun, când au trezit-o sgomotele din stradă. Buimăcită de somn, aiurită de fumul care întuneca odaia şi-i tăia respiraţia, a pornit pe scări, uitând de copilul care dormea în leagăn, alături. Şi se ruga acum cu lacrimi în ochi de bărbaţiĭ dimprejur, legând fără rost vorbele:

— Vă rog, să se ducă unul să-mi scape copilul... Averea mea i-o dau întreagă... La etajul al doilea, uşa din dreapta, leagănul e în fund... Averea mea...

Dar nimeni nu se clintea din loc.

— Domnule, ai milă, se agăţă ea de unul. Uite, sus n'a pătruns încă focul.

Adevărat, etajul e neatins, dar focul s'a lăţit jos şi în gangul întunecat de fum încep a se încolăci limbile de foc.

— Să vie pompieriĭ cu scărĭ, se leapădă cel rugat. Nu se poate trece prin lăuntru.

— Pompierii? Dar dacă întârzie? îşi frânge mânile biata mamă. Nu se găseşte nici unul, nici unul?

Aud atunci lângă mine un glas hotărât:

— Mă duc eu!

Intorc capul. Un tânăr slăbuţ, cu ochii ca două fulgere negre sub părul tufos. Mama, în aiurarea ei, e gata să-l îmbrăţişe.

Dute! Averea mea...

— A, nu! Să rămâe înţeles dinainte că nu primesc nici o răsplată.

— Recunoştinţa mea...

Dela câţi-va paşi înainte, tânărul, oprit de vorba mameĭ se întoarce cu un hohot de râs:

— Recunoştinţă? Nu vă pot osândi nici la povara asta!

Ciudat om! Intr'adevăr, trebue să fie cineva încă foarte ciudat ca să îndrăznească să intre în casă, să se avânte prin palele de foc gata să te cuprindă în tot momentul, prin fumul care sugrumă gâtlejul şi ustură ochii. Curajosul tânăr a dispărut în flăcări şi cu gândul meu îl urmăresc...

Casa o cunoaşte. De sigur, în prima năvală a forţelor intacte, a răzbit din câtiva paşi până sus în capul scărilor. In coridorul îngust e întuneric şi fumul îngroşat îl înneacă. Pipăe zidul, uşa din dreapta... în sfârşit deschide. Un scâncet de copil îl călăuzeşte spre leagăn. Inşfacă copilul şi ese. Pe scări, drumul e maĭ greu acum la întoarcere. Fumul îl izbeşte drept în faţă, îl orbeşte şi-l sugrumă, grija de copil îi curmă nepăsarea cu care intrase. Haide! Inainte! A scoborât scările, dar jos, prin gangul intrăreĭ, nu se maĭ poate trece. Flăcările au cucerit încăperea. Din uşă, focul îl dogoră şte şi scânteĭ îl ameninţă din toate părţile. Singur, poate s'ar avânta sfidând moartea, dar cu copilul nu! Inapoi! Sus, deschide la întâmplare uşile, se arată la ferestre, strigă cât îl ajută, vocea sugrumată... In învălmăşeala de jos nimeni nu-l aude. Pompierii atunci sosiţi şi-au început lucrul de partea cealaltă, maĭ primejduită. Ce să facă? timp de pierdut, nu-i Incalecă fereastra şi apucându-se cu o mână de jghiabul uluculuĭ se lasă, încet în jos.

Le-am ghicit dinainte toate acestea sau mi le-am imaginat într'o clipă, atunci când într'adevăr am văzut pe ciudatul tânăr dându-şi drumul pe ulucul caseĭ, ţinând strâns într'o mână copilul, sprijinindu-se cu cealaltă, scoborându-se încet, cu greu, cu şovăiri la tot pasul...

In sfârşit, mama şi-a primit copilul. Salvatorul luĭ s'a tras acum deoparte şi priveşte încordat cu ochi maĭ sticloşĭ încă, munca pompierilor. Mă uit spre el. Imi dau seamă din înfăţişarea luĭ, că lupta de adineaurĭ cu focul a fost şi maĭ aprigă decât în închipuirea mea. Barba şi mustăţile pe carĭ ciudatul tânăr le poartă întregi, sunt pârlite pe jumătate şi trebue rase cu totul. Hainele, dogorâte ici şi colo, nu maĭ sunt bune de nimic. In încordarea cu care priveşte focul, se străvede voinţa de a uita o spaimă care-l sgudue încă...

Mama, după ce şi-a sărutat copilul, l-a pipăit asigurându-se că-i întreg şi l'a sărutat iar de nenumărate ori, se îndreaptă spre tânăr şi ochii ei vorbesc lămurit:

— Mi-ai scăpat copilul, comoara mea... Cum să-ţi mulţumesc? Nici odată n'am să mă pot plăti de datoria asta, nici odată...

Aşa-mi par a vorbi ochii ei şi totuş în clipa următore o aud adresându-se către tânăr, cu glas abia tremurat:

— Iţi mulţumesc... Sper că n'ai răzbit prea greu, nu-i aşa? Abia puţin fum...

Omul ciudat îşi astupă cu mâna jumătatea lipsă a barbeĭ şi zâmbeşte cu îngăduinţă:

— Da doamnă, abia puţin fum...

Dar zâmbetul luĭ spune:

— Povara recunoştinţei! Cum te grăbeşti s'o scuturi, doamnă!

Alice Gabrielescu

Două balade populare sârbeşti

— TRADUCERE DUPĂ ORIGINALUL SÂRBESC —

de **N. BATZARIA**

Cele două balade ce urmează fac parte din ciclul poemelor epice populare sârbeşti cari se referă la vestita bătălie din *Câmpia Mierlelor* (Cosova) din 1389 şi în care, precum se ştie, ţarul *Lazăr* şi-a găsit moartea, iar Serbia mormântul libertăţii şi neatârnărei sale. Personagiile din ambele balade sunt istorice. Aşa, de pildă, bătrânul *Iug. Bogdan* de care se vorbeşte în cea dintâi baladă este tatăl *Miliţei*, soţia ţarului Lazăr. Cei nouă Iugovici sunt deci fraţii Miliţei.

In celace priveşte chestiunile privitoare la metru şi la traducere în genere, mă refer la cele ce am scris în nota care a însoţit traducerea legendei „Zidirea oraşului Scutari", publicată în „Adevĕrul Literar". Adaug numai că cu versul „O Doamne 'ndurate, minunea cea mare" (în sârbeşte:" Mili Boje, ciuda velikoga") încep o mulţime de balade şi poeme epice.

Moartea mamei celor nouă Iugovici

O Doamne 'ndurate, minunea cea mare!
Când oastea'n câmpia Cosovei se strânse
Şi'n oaste se luptă cei nouă Iugovici
Alături şi tatăl, bătrânul Iug Bógdan,
Se roagă de Domnul bătrâna lor maică,
Ca Domnul să-i deie doi ochi ca de vultur
Şi aripi să-i deie de lebădă albă,
Să sboare'n câmpia Cosovei să-şi vadă
Feciorii cei nouă şi soţul Iug Bógdan.

Se roagă — şi Domnul o-ascultă şi-i dede
Doi ochi ca de vultur, departe să vadă,
Şi aripi îi dete de lebădă albă.
Şi sboară bătrâna'n câmpia Cosovei
Şi morţi îi găseşte pe fiii cei nouă
Şi mort e şi soţul, bătrânul Iug Bógdan.
Nouă suliţi de luptă 'ntinse-s pe dânşii
Se văd stând pe suliţi nouă vulturi de munte
Şi cai tot atâţia stau trişti lângă leşuri.
Şi crunţi şi sălbatici nouă lei stau alături.
Când văd pe bătrâna, necheazā — armăsarii,
Şi urlă şi leii sălbatic şi groaznic,
Puternic din ciocuri isbesc şi vulturii, —
Bătrâna nu plânge, căci inima-i tare
Opreşte ca lacrimi din ochii-i să curgă.
Ci ia pe-armăsarii isteţii şi bunii
Şi ia şi pe leii sălbatic ce urlă
Şi ia şi pe vulturi toţi nouă cu dânsa.
Aşa mi-se'ntoarse la casa cea albă.
O văd de departe nurorile sale
S'aleargă spre dânsa'nainte-i să iasă
Şi ţipă cu toate, văzând că-s văduve.
Şi plâng şi copiii, orfanii cei nouă.
Necheazā şi bãnzii, cuminţi-armăsarii
Şi urlă şi leii sălbatec şi groaznic,
Puternic din ciocuri isbesc şi vulturii.
Bătrâna nu plânge, căci inima-i tare
Opreşte ca lacrimi din ochii-i să curgă.

Iar noaptea când vine şi e'n miez de noapte,
Necheazā-armăsarul lui Dámian viteazul.
Intreabă bătrâna pe nora iubită:
„Ştii, noră, soţie lui Damian voinicul
„Ce plânge - armăsarul cel sprinten şi iute?
„Flămând e şi n'are în iesle grăunţe,
„Ori apă; i-e sete din râul Zveciana?"
Se'ntoarce nevasta şi trist îi grăeşte:
„O soacră şi mamă, tu mama lui Damian,
„Nu cere grăunţe, flămând nici nu este
„Nici sete nu simte din râul Zveciana,
„Ci Damian iubitul aşa-l învăţase
„Mâncare să-i deie pân'la miez de noapte
„S'apoi să pornească la drum până ziua.
Şi-acum pe stăpânul jeluindu-l şi-l plânge
„Căci azi nu-l aduse călare pe dânsul".
Bătrâna nu plânge, căci inimai-i tare
Opreşte ca lacrimi din ochii-i să curgă.

A douazi dim'neaţa din sbor se lăsară
Doi corbi, plini de sânge pe-aripele negre,
De spumă bogată albit li-e ciocul.
In ciocuri ei poartă o mână tăiată
Şi'n mână străluce inelul de aur.
In poala bătrânei aruncă ei mâna.
Bătrâna o'ntoarce şi într una priveşte
Şi cheamă pe scumpa lui Damian soţie:
„Tu, noră şi fiică, nevasta lui Damian,
„Au poţi tu cunoaşte a cui este mâna?
Nevasta lui Damian grăeşte şi zice:
„O soacră şi mamă, tu mama lui Damian
„Se vede că-i mâna lui Damian al nostru.
„Cunosc doar inelul, că'n deget îmi fuse,
„Purtat fu de mine în ziua-mi de nuntă"

Bătrâna o'ntoarce şi iar o priveşte
Ş'o mângăie mâna şi blând îi vorbeşte:
„O mâna mea scumpă, tu mărul meu dulce
„In ce loc crescut-ai şi unde pierit-ai?
„La sânul de mamă crescuşi tu de mică,
„De duşman tăiată căzuşi la Cosova". —
Durerea doboară pe maica bătrână,
Se stinge viaţa-i şi sufletu-i sboară
De-amor că pierdut-a'n câmpia Cosovei
Feciorii cei nouă şi soţul Iug Bógdan.

Sluga Milutin

In zori se găsiră doi corbi cu-aripi negre,
Sburând din întinsa câmpie-a Cosovei.
Pe albul şi 'naltul palat se opriră
Al cneazului Lazăr, lui Lazăr slăvitul.
Şi croncăne unul, iar celalt grăeşte:
„Acesta să fie palatul lui Lazăr?
„Au suflet viu nu e în toată 'ncăperea?"

Tăcere, căci nimeni n'aude strigarea,
Ci Miliţa doară, ţarina vestită
Aude şi iese la poarta cea albă
Şi 'ntreabă ţarina pe corbii cei negri:
„Voi corbi cu-aripi negre, pe Dumnezeu, spuneţi,
„Veniţi voi acuma din câmpul Cosovei?,
„Văzut-aţi acolo puternice armii?
„Şi una cu alta ciocnitu-s'au oare?
„Şi care fu oastea ce-avu biruinţa?"
Iar corbii cei negri grăesc şi croncăne:
„Ţarină slăvită, pe Dumnezeu spunem,
„Că noi venim astăzi din câmpul Cosovei.
„Văzut-am dou-armii grozave 'n putere
„Şi ieri se bătură, cumplit se ciocniră,
„Pierdură pe ţarii şi una şi alta,
„Din Turci dar văzut-am că tot mai rămase.
„Din Sârbi ce rămase, din oastea-le 'ntreagă,
„Răniţi sunt cu toţii, răniţi, plini de sânge".

Când ei spun povestea, se vede că vine
Milutin cel tânăr şi slugă plecată
Purtând mâna dreaptă în mâna cea stângă
Şi răni şaisprezece i-acoperă trupul,
Iar calul voinicul scăldat e în sânge.
Il vede ţarina şi'ndată-l întreabă:
„Milutin sărmane, cu tine ce-i doară?
„Lăsaşi tu pe ţarul la Cosova singur?"
Intoarce-acum vorba Milutin rănitul:
„Stăpână, ajută-mi să pot să descalec
„Şi rănile-mi spală cu apă mai rece
„Şi varsă pe mine din vinul cel roşu,
„De rănile grele durerea-mi e mare".

De mâna ţarinei dat jos e Milutin
Şi-l spală stăpâna cu apă mai rece
Şi vin din cel roşu pe rănile-i varsă.
Când sluga se simte mai bine 'n putere,
Din nou mi-l întreabă ţarina Miliţa:
„Ce veste mi-adus-ai din câmpul Cosovei?
In ce loc pierit-a slăvitul ţar Lazăr?
„Şi tata Iug Bógdan cam unde căzut-a?
„Şi unde muriră cei nouă Iugovici?
„Şi miloş voivodul în ce fel pierit-a?
„Vuk Brâncovici iarăşi în ce loc căzut-a?
„Strahinia pierit-a, Banovici Strahinia?"

Milutin oftează şi'ncepe povestea:
„Stăpână, cu toţii pieriră 'n Cosova.
„Iar unde slăvitul ţar Lazăr căzut-a,
„De lănci sfărâmate e mare grămada,
„Sunt lănci de-ale noastre şi lănci sunt duşmane,
„Mai multe de-a noastre, turceşti mai puţine;
„Se trânseră 'n luptă, luptând pentru ţarul,
„Pe Lazăr slăvitul, pe el apărându-l.
„Iug Bógdan bătrânul căzu, o stăpână,
„Intâiul în ora când lupta se'ncinse.
„Din nouă Iugovici doar unul trăieşte,
„Căci frate pe frate nu vrea ca să-l lase,
„Cu toţii căzură, afară de Boşco,
„Căci Boşco Iugovici e singur în viaţă.
„Cu steagul cu cruce ce fâlfâie mândru
„Pe Turci urmăreşte viteazul într'una,
„Ca şoimul de munte fricoşii porumbi.
„Şi unde de sânge cuprinşi sunt genunchii,
„Acolo căzut-a Banóvici Strahinia.
„Iar Miloş Obilici pieri la Sitniţa,
„Sitniţa, la locul cu apa cea rece
„Şi unde căzură din Turci o grămadă.
„Şi Miloş ucise pe Murat Sultanul
„Şi Turci fără număr, ca mii douăsprezece
„Răsplată cerească celor ce-l născură!
„Rămase-amintire la neam şi la ţară,
„Vorbi-vor de dânsul, de fapta-i slăvită
„Pân'oameni-s pe lume, pân' este Cosova!"

„Să nu'ntrebi, stăpână, de Vuk blestematul.
„Blestem pe vecie şi cui îl născură!
„Şi neamul şi gintea în veci blestemate!
„Trădă el pe ţarul în câmpul Cosovei
„Şi mii douăsprezece viteji din ai noştri
„La duşman îi dede hainul, procletul!"

N. Batzaria

Einstein

Convorbirea a doi Fizicieni

Cnâd doi fizicieni se întâlnesc, lucru rar, căci sunt puţini pe lume, se uită unul la altul uluiţi, având aerul că vin din altă lume sau că o catastrofă a căzut asupra lor.

— Ce-i cu Einştein, tovarăşe?

— Asta era să te întreb şi eu. Ce-o fi oare cu dânsul?

Şi luându-se de braţ, cu frică, se strecoară ca doi urmăriţi şi se refugiază undeva pentru a-şi schimba impresiile asupra evenimentului care preocupă lumea mai mult de cât însuşi războiul mondial.

Ce D-zeu i-o fi apucat pe oameni să-l ia în primire pe bietul om? Ce gust macabru pe oameni să se arunce cu atâta desinvoltură în câmpul arid al nostru? Ce interes i-o fi condus în lumea în care puţini se avântă şi mai puţin perseverează?

— Nu pricep nici eu nimic şi mă întreb, ce-o fi pricepând lumea asta toată din revărsarea de fapte şi fenomene ce s'a deslănţuit asupra ei. Ce-o fi pricepând lumea aceasta din toată teoria asta nouă, mă întreb mai ales de câţiva ani încoace, de când ploaia de cărţi curge asupra pământului, de când o adevărată furie pare că a apucat pe semenii noştri.

— Nu era oare destul catastrofa creiată de însuşi teoria lui în câmpul savanţilor, nu era destulă răsturnarea complectă a tuturor noţiunilor în cari aceştia îşi pusese speranţa şi temeinicia noei lor religii, mai trebuia să se amestece şi vulgul!

— Dar dacă cum-va se va dovedi că totul este o iluzie şi că nu va mai rămâne din întreaga teorie de cât puţin scrum, ce va zice acest vulg, ce va crede el oare despre ştiinţă? Vom ajunge şi noi ca şi popii de altă dată, nişte icoane şterse în cari nu va mai crede nimeni.

Şi amărâţi, cei doi fizicieni vor continua pe această temă lamentările lor zadarnice, căci nebuniile colective nu se isprăvesc de cât atunci când şi-au făcut cursul. După un răstimp vor isprăvi şi ei prin a-şi da seamă de inutilitatea lor şi vor trece pe alt teren cu acea sănătoasă mentalitate şi acea solidă filosofie a tuturor semenilor lor.

—Eu, zău aşi vrea să văd mutra lui Einstein în toată comedia asta. Trebuie să fie delicios un asemenea om în toată modestia lui, luat în primire de o ceată de impresarii şi explicând la cucoane gătite după ultima modă, cam care e diferenţa dintre bătrânul Newton şi el. Iar complexul de equaţii diferenţiale şi integrale transformat în jocuri amuzante pentru copiii acelora cucoane trebue să fie şi mai mult de un fantastic amuzament.

— El ca el, mai pricep, dar ceilalţi, comentatorii, corul autic al celor ce explică pe maistru. Năpădeala de volume, în cari toată lumea se amestscă, afară de ai noştri şi discută Fizica, toţi savanţii şi pseudo-savanţii, afară de noi. Asta cred eu că e mai fantastic ca tot.

— Ce-o fi pricepând lumea ne întrebam odinioară, dar n'ar fi cazul să ne întrebăm pentru mulţi din aceştia ce-o fi pricepând el însuşi. Căci, D-zeu să ne erte, marea majoritate a fenomenelor fizice, de cari se ocupă Einstein, fac parte din bietele noastre licenţe şi doctorate, şi nu prea mulţi candidaţi se aventurau până la ele.

— Noi, şi răsuflam din greu, când trebuia să le înghiţim cu multiplele lor explicaţii şi teorii, d'apoi ei. Nu e vorba, că ei cred, cum că numai Einstein sa amestecat în acest domeniu. Suntem fericiţi, căci de le-or trece prin cap să-l popularizeze şi pe Lorentz şi pe Poincaré, ar trebui să ne ascundem de lume. Azi, şi nu mai poţi trăi. Cum te află cineva că eşti Fizician, ai păţit-o. Dar atunci! Ar năvăli snobii şi cucoanele la cursuri de Fizică cum se duceau la Paris la cele de Filosofie a lui Bernstein.

— Sau cum năvăleau în sec. XVIII în saloanele celebrului doctor Mesmer la Paris, care le arăta ultimile noutăţi ale electricităţei împrejurul unei celebre putini.

— Ca şi atunci şi azi, lucruri străine de ştiinţă dictează aceiaşi nebunie. Bietul Einstein este victima unei politici. Fizica a ajuns şi dânsa în câmpul politicianismului. Mărturisesc că acest fapt mă uimeşte mai mult chiar ca teoria „răsturnărilor generale" a celebrului savant. La toate m-aş fi aşteptat, chiar şi la această catastrofă ştiinţifică, dar la catastrofa introducerei Fizicei în politica mondială, iată ce n'aşi fi crezut nici mort.

— Şi cu toate acestea, cum zicea Poincaré, ceva plutea în aer, catastrofa era de aşteptat. Bătrâna ştiinţă nu mai încăpea în haina din tinereţe. Se îngrăşase mult cu vârsta şi trebuia o haină nouă. Din nenorocire însă haina era prea extraordinară, iar şolticii traseră de ea pe stradă atât în cât bătrâna rămăsese cu anumite părţi din ştiinţă... goale.

Şi mai tăcură un moment şi se întristară din nou—pentru variaţie.

— Şi acum, dacă lăsăm lumea la o parte şi reclama cu politica ei cu tot... Adică cum, d. Einstein vrea să ne oblige la o refacere a educaţiei noastre ştiinţifice? Să mai trecem un doctorat? Asta e prea mult.

— Unul complect.... nu tocmai.

— Cum nu, tovarăşe, dar n'a mai rămas vechii ştiinţe nici măcar cămaşa. Timpul este o jucărie, ceea ce poate conveni cucoanelor bătrâne, dar nouă nu. Spaţiul asemenea îl întinzi ca un cizmar pielea unei ghete de copil pentru a încălţa un hipopotam cu ele. Forţa a sburat, afară de cea publică. Masa nu mai există spre marea bucurie a birtaşilor. Vitesele sunt relative ca şi cele dela trenurile C. F. R. Volumele asemenea spre marea bucurie a Porcilor pe timpuri de zăduf ca cele de astă vară. Ne-a băgat şi în patru dimensiuni, de când nu mai sunt case mici în trei, afară de cele în trei scânduri. Distanţele se măresc şi se majorează după pofta birjarilor din Bucureşti. Energia este egală cu greutatea spre bucuria celor de la o sută de kile în sus. Inerţia n'a mai rămas decât la Români. Incolo ce-a mai rămas mă rog? Ştiinţa comercializată?

— A mai rămas dragă, un lucru pe care-l uiţi. Am mai rămas noi, Fizicianii. In faţa dublei catastrofe, ştiinţifice şi sociale, noi am rămas în picioare. Din toate colţurile răsar ai noştri şi aruncă câte un băţ între roatele carului triumfal al iconoclastului modern. Abia explică el anomaliile experienţelor lui Fizeau, Zceman, Sitter, etc., abia puse de acord pe Mercur cu bătrânul Soare, abia arată că lumina este atrasă de acelaş soare, şi o serie de noi fenomene fără rost au şi apărut. Vechile experienţe sunt modificate în contra noilor explicaţii, iar Luna ieşind din orbită dăunăzi trebue să fi dat insomnii cel puţin comentatorilor şi impresariilor. Curg de peste tot contradictorii, dacă n'ar fi de cât spre a arăta că legea acţiunii şi reacţiunei nu este relativă măcar între oamenii de ştiinţă.

— Cu atât mai rău, teoria se va modifica, va îmbrăţişa şi pe toate noi venite şi noi vom înmagazina şi mai mult.

— Ai speranţă şi răbdare. Nu te ocupa de nimic. Aşteaptă bătălia să fie gata şi ce va rămâne, va fi singurul rezultat. Că va rămâne ceva şi încă foarte important e cert, dar că nu totul va rămâne este iarăşi cert. Fapte demonstrate de experienţe vor rămâne, restul va intra şi el în câmpul relativităţei —căci Einstein n'a putut încă demonstra că teoria lui este absolută.

Em. Grigoraş

Mişcarea literară

de **CLAUDIA MILLIAN**

Un poet nou: ALEXANDRU A. PHILIPPIDE
AUR STERP — *poeme.* — *Editura Viaţa Ramânească*

S'a discutat în ultima vreme, atât de mult şi aşa de absurd asupra „Poeziei nouă", luându-se o ofensivă violentă, când împotriva scriitorilor cari o susţineau, când a celor ce o făureau.

Rezultatul nu a putut fi nici net, nici satisfăcător, pentru vre-una din aceste tabere, căci pe măsură ce discuţiunile înaintau spre polemică, opinia publică rămânea desigur mai nedumerită şi mai curioasă

Dacă în public pot fi inşi cari înţeleg prin ei însuşi o atitudine şi un aspect nou în mişcarea literară, deci scutiţi de nevoia unei explicaţiuni, mai sunt afară de ei, mulţi care trăesc din îndrumările criticei, deci duelurile acestea zilnice de idei, când nu sunt clarificate suficient, mai mult întunecă şi obosesc minţile atente, decât desluşesc o situaţiune.

Nu se poate face bilanţul acestor încăerări, căci ar însemna să ne abatem pentru un proces nejudecat definitiv, dela ceeace urmăreşte o simplă schiţare impresionistă, ca cea de faţă.

Fiindcă mi-am îngăduit însă, ca să clasific prin titlul articolului acesta, pe poetul Alexandru Philippide, în tabăra îndusmăniţilor de azi, îmi voi motiva expresiunea prin „atmosfera" poeziei lui, pe care o simt plutind în jurul meu „verde", cu irizări de aur, cu sunete îndrăzneţe, sesizate din frângerea luminei şi a solfegiilor nedescifrate încă de mulţime.

Şi iată ce poate fi o poezie nouă: năzuinţa de a străbate alte drumuri, croite de imaginaţiune şi privite de un ochiu cu vederea deviată de pe luciul lucrurilor şi coborâtă în „opac", cu impetuozitatea razelor ultraviolete.

Atmosfera „verde" în care poetul îşi înmoaie perspectivele lui interioare, împrumută poemelor din „Aur sterp", o obsesiune colorată, care realizează personalitatea exterioară a versului,

„Culcat pe leneşul covor
In care pasul lui se pierde,
Cu evantaliul lui uşor
Işi face vînt Butonul verde....

Şi feeria zugrăvită în tonurile pădurei, ţi se întregeşte în minte

Fereastra verde s'a deschis,
Surîzătoare în penumbră:
Printr'însa năvăleşte-un Vis,
Albastru 'n barca lui de umbră.

Culorile întregesc imaginile, dându-le sens şi epocă:

Un biet surâs de altă dată
Intr'un decolorat costum...

Poezia domnului Alexandru Philippide, pleacă dela o privelişte, dela o emoţiune vizuală printr'o impresiune colorată, ca să pătrundă în „opacul" nestrăbătut al sufletului şi scormonindu-i cutele, să le întoarcă, cum ar întoarce neîndemânatec o mănuşe pe dos.

De undeva s'aprinde-un rug de struguri
Pe care arde-o lună de lămâie;
Pe cer stau stele verzi ca nişte muguri,
Şi vîntul vine 'mprăştiind tămâie.

Dela Pastelul acesta, exterior, priveliştea trece peste luciul lucrurilor ca în *Astralis*:

Oglinzi! adînci firide fără fund,
In noi statui de statii se ascund;
Pe apa voastră cu flori de stâncă
Un sbor de vechi priviri pluteşte încă;
Şi-alunecând din gol, în voi coboară
Năluca vremii de odinioară...

Dela suprafaţă, gândul se afundă tot mai mult, ca un cuţit cercetător şi cu tăişul lui atinge secţiunea inconştientului:

...Pe drumuri care vin din Nicăeri
Din toamna primăverilor de ieri,
O veşted vis, te'ntoarce mai curând,
Doboară'n mine viaţă, simţ şi gând
Şi potoleşte-mi sufletul flămând...

Lunecuşul acesta, îl simţi treaptă cu treaptă, în *Prohod*, unde poetul, sintetizează năzuinţa lui, ca 'ntr'o formulă metafizică:

Ne-am scoborit din ce în ce mai jos,
Tot mai adânc, tot mai adinc, — sub vreme!
Un gol boltindu-şi craniul găunos,
Un cer bătrîn de-asupra noastră geme..

Şi mai departe, paşilor le urmează gândul:

Dar cîte-odată gînduri vechi străbat
Sub fruntea noastră şi ne înfioară;
Şi'n pasul nostru de acum se sbat
Toţi paşii noştri de odinioară...

Şi din coborârea aceasta, se înalţă prefacerea viitoare:

Căci vecinicia 'n noi s'a nărui,
Şi'n veci pe sufletele noastre moarte
Funinginea tăcerii s'a sleit...

* * *

Dacă ar fi să reluăm cât de puţin discuţiunea asupra poeziei nouă, aşi lua cel mai proaspăt exemplu, tocmai ca nefiind complet în evoluţiune, pe poetul Alexandru Philippide.

Cercetând spaţiuri abstracte, deşi cu o enunţare restrânsă, poezia sa reuşeşte să-şi încadreze imaginile într'o atmosferă transcendentală, iar scepticismul său „verde" devine imaterial:

De-acum — în groapă-ţi sufletu'n pământ:

Spini veştezi îi vor creşte pe mormînt,
Cu frunze 'nfipte 'n vînt ca nişte ghiare.
Şi-ascute Timpul coasa lîngă tine.
Dă pinteni morţii. E tîrziu de-acum.
Ingroapă-ţi inima în drum.
Nu zăbovi. Tăcerea vine.

Reînoirea inspiraţiunei, noutatea imaginilor şi cercetarea nuanţelor nesezisate de poezia obicinuită, fac din poemele poetului Philippide, ceea ce ne-am îngăduit să numim „poezie nouă".

Nu se pot face de sigur, formule matematice nici calcule de preciziune, pentru a statornici pe regule fixe, această atitudine nouă de cugetare, dar sensibilitatea poate măsura şi discernământul poate cântări, materialul proaspăt adus în contribuţiunea poeziei de azi, după cum ochiul ager, se deprinde să desluşească perspectivele de lumină, în care se proectează noua architectură a versului nou.

In *Prometeul* său, nu e oare tocmai această răsturnare a legendei vechi, după cum, nu oglindeşte el pornirea către un ţel — deşi acelaş — dar într'o vecinică primenire?

In nicăeri, o, nimeni, te salut!...
Vă năruiţi de-acum, statui de lut,
Religii, zei, apostoli, mucenici,
Credinţe mici...

„Ideea" se ridică cuceritoare în Prometeu, ideea care creiază tipare şi atitudini noi:

Mă 'ntorc în nemurire,
Să-mi caut altă omenire 'n loc;
Să-i dau şi ei mistuitorul Foc;
Şi ferecat de-o nouă 'nlănţuire
S'aştept să se mai nărue un cer,
Să mă mai latre încă-o omenire...
Şi-aşa, din isgonire'n isgonire,
Să-mi port prin Haos râsul meu stingher...

Cu poezia domnului Philippide, se adaugă un inel trainic la lanţul sonor al poeziei de astăzi, lanţ care încătuşează despotic, anemica respiraţiune a unei literaturi impersonale.

Claudia Millian

Nehotărâre

de C. ARDELEANU

Elvira, nevasta Comisarului şef al circumscripţiei 68, îşi înşela bărbatul.

Costache, băcanul din colţ cu firma la „Puiul Ursului", care sta peste drum, gândindu-se că ş. lui i s'ar putea întâmpla acelaşi lucru, nu putea să vază şi să rabde atâta batjocură, şi după ce se gândi vre-o două săptămâni, mereu frământându-se de ciudă, se hotărâ să-i deschiză ochii omului, să-i spună, dar cum nu se prea pricepea, de-aceia, în fiecare zi, urmărea prin fereastră sau din uşa prăvăliei pe domnul şef, când pleca sau venea acasă, mereu gândind la cum să înceapă.

Ii da bună ziua, voia să-l cheme, să-i spună, însă de câte ori deschidea gura simţea cum fălcile i se strâng şi cuvintele mor într'o bolboroseală neînţeleasă, iar comisarul intra în casă sau pleca fără ca el să fi putut destăinui ruşinea.

A doua zi la fel, a treia tot aşa şi domnul Costache nu găsea timpul potrivit, neavând nici curajul, să vorbească soţului înşelat.

Se mai gândea el:

— Cum să-i spun aşa odată, hodoronc tronc, te înşală nevasta.... de, cam ciudat.... lucrul dracului.... dar, trebue să-mi vină mie în gând într'o zi, începutul numai, începutul vorbei, că pe urmă îi spun eu totul, din fir a păr....

Inceputul era greu, de-aceia, mereu chibzuind, îi ţinea calea salutându-l cu tot respectul ce se cuvenea unui Comisar Şef.

In vremea aceasta, „secătura de amant" venea mereu, iar muerea — „bine a zis cine a zis — salba dracului", nici că-i păsa.

— Nu mai are nici ruşine, nici frică, nici nimic.... Il petrece până la poartă când pleacă, îi întinde mâna să i-o sărute râd împreună, spun câte şi mai câte, ca şi cum aşa trebue să fie, de parcă ăla i-ar fi bărbat.... Şi domnul Costache, din uşa prăvăliei, cu ochii ţintă peste drum, înghiţea mereu strepezindu-şi dinţii de ciudă, când şi când, înjurând ca pentru el.

N'a mai putut răbda omul; se hotărâ cu toată energia să-l întâmpine pe „Doamne iartă-mă, boul ăla de bărbat", seara sau la prânz, să isprăvească odată. Dar de câte ori îl vedea, parcă nu se simţea bine, parcă era un făcut: atunci veneau muşterii să-i cumpere ba o jumătate de pâine, ba brânză, ba castraveţi muraţi.... la nimica toată, numai să-i dea prilegiu comisarului să se depărteze sau să intre în curte, iar domnul Costache amâna sau uita chiar pentru un timp, până ce vedea că „licheaua" iar veneă, atunci se neliniştea din nou frământându-se de parcă cine ştie ce nenorocire mare îl păştea. Se învârtea de colo până colo, sufla pe nas, trecea drumul până la jumătate uitându-se în calea bărbatului înşelat, în susul şi în josul străzei, doar doar, de va veni acasă să-i prinză.

Şeful Circumscripţiei însă, nu se arăta nicăeri, iar după un ceas sau două de nelinişte, mereu cu ochii la casa din faţă, numai ce vedea că porţile cu zăbrele de fier se deschideau şi amantul pleca, iar „ticăloasa" din poartă, într'un capod albastru, se uita pe urma lui pierzându-l din ochi de drag ce-l avea.

— Stricată lume!... Ptiuuu!... şi domnul Costache scuipă cu silă.

— Ia treaba asta n'am văzut-o încă, îşi zicea el... Ce om!... ce bărbat!... Comisar şef.... cu stare, proprietar.... iar ăla.... te miri cine, un nespălat care se spală şi se îmbracă numai aşa, să chiorască lumea, să-l crează că e şi el cineva.... Hei!... să-mi facă mie Luxiţa de astea.... Aoleooo!... — ferească Dumnezeu aşi mânca-o cu dinţii.

Intră în prăvălie.... mai dete cu scafa prin făină, îndreptă sacul cu zahăr, dete cu mâna muştele la o parte de pe castronul cu brânză şi-l acoperi cu organtinul; trase scaunul în faţa tejghelei şi cu capul răzimat în palmă, cu cotul pe catastif, cu ochii mari căscaţi, fără să mai vază nimic, gândea. Ii sta „ticăloasa" aceia în minte de parcă i se înfipsese un cui în creştet...

In clipa aceia, domnul Comisar intră pe uşa prăvăliei.

Inalt, voinic, cu mustaţa mare, neagră şi chipiul pe o sprânceană, de puteai jura că fusese vagmistru.

— Bună ziua domnule Costache... ce mai faci?... ce necazuri de stai plouat şi gândeşti....

— Ia nimica, răspunse băcanul, stau şi eu...

Se sculă, strânse mâna Şefului cu respect şi mândrie, spuindu-şi în gând:

— Munte de om, nu altceva, munte...

— Cum merg treburile?...

— Slavă domnului... cu ce vă putem servi?...

— E.... şi comisarul privi în fundul prăvăliei cu ochii pe jumătate închişi ca pentru a-şi aduce aminte de ceva apoi spuse:

— ....vre-o trei chilograme de zahăr, cinci de făină, vre-o patru cutii de compot....

— Numai niţel... luă o hârtie şi negustorul începu să scrie: zahăr, făină, compot..., altceva?...

— Domnul comisar urmă:

— ...câte-va beţe de vanilie, două lămâi şi... să-mi faci rost de vre-o două chilograme de untură....

— Cu plăcere domnule şef, dar n'am, zău n'am... dar dacă voiţi unt... am unt foarte bun, luaţi numai un chilogram.... o să vedeţi; aşa unt!...

— Bine... şi din ăsta vre-o trei sute de grame, şi arătă cu degetul o roată de caşcaval.

Costache era bine dispus, vorbind cu comisarul de-ale târguelilor i se păru că e mai prieten ca altădată de-aceia îşi împărţi gândurile în două: la marfa ce o vindea şi la omul ce-i sta în faţă socotind cum să înceapă vorba. Ii venise în prăvălie, erau singuri, dar....

— Hm!... nu găsea firul.

— Dar ce-i...: vorbeşti singur ori nu e bun caşcavalul, întrebă şeful.

— Vai de mine!..: poftiţi de gustaţi; aşa caşcaval.... Intinse o felioară pe latul cuţitului pe care comisarul o mestecă în gură foarte atent să-i simtă gustul mai bine. Clătină din cap fără să spună nimic, lăsând să se înţeleagă că e bună marfa.

Făcea el ce făcea, Costache, gândul însă îi era mereu la cum să-i spună „chestia" a plănuit în tot chipul, la urma urmei se gândi că tot mai bine e să o lase pe altădată.

— E bucuros omul, îşi zicea el, face târgueli, dă vre-o masă, poate l-a avansat, cine ştie.... pe urmă nici nu e frumos.... Las pe altădată.... Bat-o Dumnezeu de ticăloasă, să mă potrivesc faptelor ei.... Nu, nu.... azi nu face....

Ar fi vrut bucuros să se gândească la altceva; dracul, sau Dumnezeu, îl îndemna însă mereu; îi sta ca un nod în gât să deschiză gura, căci iar zicea el:

— Tocmai că e om de treabă, de ispravă, trebue să-i spun, să ştie.... De, dacă nu-i spun eu, nu-i spune altul, de unde să ştie?...

Il birui judecata din urmă şi făcând cruce în gând căci „de, se poate şi mânia", înghiţi de vre-o două ori, şi deschise gura:

— Domnule Şef, am să vă spun o vorbă....

— Aha!... am priceput acum de ce mestecai cuvintele.... Te gândeai dacă trebue să-mi spui ori nu.... nu ştiai pe semne cum să o porneşti din loc.

Lui Costache îi veni un fel de ameţeală, gata, gata să cază nedumerit de cum putuse să-i ghicească gândul.... holbă ochii mari, se clătină pe picioare, îi scăpă greutatea pe terizii şi rămase prostit de parcă cineva îl lovise peste şale.

— Ei, ce ai rămas aşa?... despre ce e vorba?... întrebă Şeful.

Costache de-abia îşi descleştă fălcile şi tărăgănat, mai mult îngăimând decât vorbind, mereu cu ochii mari, fără să clipească, spuse:

— Păi.... ce să mai fie.... văz, că.... văz că.... Nu mai am nimic de spus, nimic zău.... nimic....

— Cum aşa!...

— Zău nimic.... credéam că....

Şi rămase cu vorba neisprăvită. Abia atunci înţelesese el de ce domnul Iancu Dumitrescu este de atâţia ani Şeful circumscripţiei şi oricâte guverne s'au schimbat, pe el nimeni nu l'a mutat.

— Dacă citeşte şi gândul omului!...

Nu se dumirea însă de ce nu-i citeşte şi gândul nevestei-si.

— Poate că unde e aproape, adică trăeşte cu ea în casă.... trebue să fie ceva, altfel.... ehei, ce-ar mai fi doamne!... Ce-ar mai învârti-o....

Numai gândind aşa şi i se însenină faţa de bucuria răsbunărei şi cum împacheta târguelile, cu ochii minţi şi vedea cum domnul Comisar îi dă ghionţi pe sub fălci, aşa ca la poliţie, ba îi mai trage şi cu vâna şi începu să râdă de bucurie. Acum îi sta în gând să-i spună şi poate că ar fi început, însă domnul Iancu tocmai atunci îşi trecu mâna peste frunte, ca şi cum ar fi vrut să-şi liniştească o durere de cap.

— Ei, haide spune mai curând, despre ce e vorba?... ţi-au furat găinele, vre-o reclamaţie, bătae.... ce?...

— Am uitat domnule Dumitrescu, am uitat, îmi stă pe limbă şi nu-mi vine.

— Vre-o nimica toată.

— Ce nimica toată!... heei!...

— Păi spune.

— Dacă am uitat....

Domnul Şef plăti jumătate cost din târguelile făcute şi spuse că va trimite servitoarea sau sergentul să le ea, iar pentru rest să aştepte până a doua zi.

— N'am eu grije de dumneavoastră, îi răspunse la acestea Costache, decât ştiţi dumneavoastră, mai e de săptămânile trecute vre-o trei sute cinci-zeci.

— Cum!... nu ţi-am dat?... aşa-i... uitasem... bine, bine, mâine, la revedere....

— Nici o grije. Vă salut....

Cum plecă Comisarul, domnul Costache se lipi cu palma peste frunte, trase o înjurătură în vânt şi plin de admiraţie pentru meşteşugul omului spuse:

— Halal să-i fie!... ăsta comisar.... halal.... hm!... să ghicească gândul!... Bravo comisar!... Şi păcătoasa aia de femee..., A!... să ştiu de bine că se întâmplă orice, trebue, trebue să-i spun.... Aşa om!... să-şi bată joc de el.... Dar dacă aşi lua-o altfel?... îşi mai zise domnul Costache, bunăoară să-i spun el, să-i spun ticăloasei, să-i spun că ştiu tot, că am văzut-o, că,... mă rog, tot, tot, ca să-i fie ruşine.... O morală aşa, de-aia grozavă să o fac.... Cam ce-ar fi?...

Şi rămase pe gânduri, cu ochii închişi pe jumătate, privind ca într'un fund de pivniţă întunecoasă; se clătină pe picioare ca şi cum revenise dintr'o ameţeală, deschise ochii mari, dete din cap, făcu câţi-va paşi prin prăvălie şi se opri locului.

— Dar dacă ea o să spună că nu e adevărat?... hai.... ce te faci Costache?... O să-i şoptească şefului te miri ce, — este în stare, este.... — Nu.... tot mai bine să vorbesc cu el; e om întreg, bărbat, nu glumă.... Săracul!... Eu credeam la început, că o fi citit şi ce vream eu să-i spun, altfel.... — vorba ăluia — îi arătam eu tot ce se petrece acasă în lipsa lui. Dar, lasă, mâine cum am să-l văz, am să-l chem şi am să-i spun: uite aşa, uite aşa, uite aşa.... tot, tot.... să o învăţ eu minte, să mai poftească dumneaei....

A doua zi, din uşa prăvăliei, salută pe domnul Şef rugându-l să poftească până la dânsul că are să-i spună ceva. Comisarul, crezând că e vorba de rămăşiţa de plată a târguelilor făcute în ajun, îi spuse:

— Iţi plătesc mâine....

— Nu de-aia domnule, altceva....

— Altceva?... Ţi-ai adus aminte pe semne, spuse domnul Dumitrescu trecând drumul spre „Puiul Ursului".

— Ei!... ştiam eu de eri, dar nu ştiam cum să încep.

— Care vasăzică te ghicisem....

— Dacă eşti poliţie!...

— ?...

— E vorba de dumneata.

— De mine?... Să auzim atunci.

Domnul Comisar încălecă pe un scaun, in mijlocul prăvăliei, în vreme ce Costache netezându-şi cu latul palmei chelia capului, sufla pe nas mişcându-şi buzele nervos ca şi cum ar fi vorbit cu cineva în gând.

— Ei!... linişteşte-te, doar nu vei fi omorât pe cineva....

— Păi....

Şi băcanul mereu căscând şi închizând gura, doar doar, să înceapă, sfârşi prin a se lovi cu amândouă mâinile peste pulpele picioarelor, învârtindu-se pe călcâe de parcă ar fi vrut să-şi ascunză faţa.

— Nu pot, nu pot.... e ceva care....

Comisarul se uită lung la el neînţelegând cam ce poate să fie. Se gândea şi el făcându-şi planuri — altele decât Costache — şi pentru că acesta tot nu vorbea, ajunse să bănuiască ceva pe sufletul băcanului.

— Trebue să aibă ceva de se frământă aşa, îşi zise Comisarul.

Apoi începu să se gândească la o rochie orange pe care i-o ceruse Elvira să i-o facă, se mai gândi că băcanul plăteşte bine serviciile făcute, şi oarecum, începu să se încălzească la gândul că o să-i intre vre-o câteva sute de lei în mâni, ba poate şi mii, afară de târguelile casei. Costache se frământa mereu, deaceia Comisarul, care vre să ştie mai repede despre ce e vorba spuse:

— Si vorbeşte măi omule. ce stai şi te omori aşa... Mă ştii, te ştiu, slavă domnului.... E ceva secret? Eşti încurcat rău?.. Te scap eu, n'ai nici o grije... haide, aibi curagiu... Iacă mă ţii de atâta vreme fără să-mi fi spus ceva şi numai de cât, după masă, trebue să mă duc la Prefectură, la raport... Spune; ce o fi o fi... oameni suntem, o să facem cum e bine.

— Să vezi domnule Sef, şi uitându-se în dreapta, în stânga ferindu-se să fie auzit de cineva, din nou începu să-şi tărăgănească vorba:

— Păi... să vezi dumneata.... mă ştii, nu pot eu să văz şi să tac din gură, mă'nţelegi, de, aşa mi-e felul, ce vrei?... aşa sunt eu, aşa m'a făcut mama. aşa m'a făcut tata, dumnezeu, dracul sau mai ştiu eu cine... dacă aşa sunt eu, aşa sunt...

Comisarul se plictisi de-atâta ocol, se ridică de pe scaun, se uită la ceas şi bătând cu picioarele în loc, ridică amândouă mâinile în sus întinzându-se ca după somn şi căscând spuse:

— Ei, haide odată...

— Mă'nţelegi dumneata, eu sunt om, de... nu pot să văz şi să tac... te cunosc cine eşti, mă cunoşti cine sunt, ştiu ce fel de om eşti, ştii ce fel de om sunt... ce vrei, dacă aşa mi-e felul?...

— Si lasă-mă la dracu... isprăveşte odată, spune ce ai de spus, de nu... vom vorbi altădată.

— Dacă vrei.., dar eu ziceam că acum...

— Spune atunci....

— Să spun?... Si se uită în ochii comisarului ca pentru al întreba odată.

— Mai pe scurt.

— Nu te superi?... e în folosul dumitale.

— Poftim de vezi... e în folosul meu şi să mă supăr!

— Pe scurt?...

— Dacă se poate, în două cuvinte.

— „... două cuvinte"...

— ?...

— Te'nşală nevasta...

Spuse acestea, Costache se întoarse repede pe călcâe făcându-şi de treabă şi lăsând ochii în jos, temător să nu vază faţa omului ruşinat de-aşa ocară.

Comisarul, fără să-şi schimbe culoarea feţei, rămase locului drept, înalt, aşa cum era, cam stânjenit în planuri...

Ce gândise el şi ce i-a spus băcanul...

Lui Costache îi veni curagiul, atât i-a fost până să'nceapă acum îi mergea gura de parcă citea pe catastif.

— I-am văsut... şi iacă cum:

Băgasem eu de seamă că cum pleci dumneata, vine el. Ferestrele erau deschise, perdelele lăsate. Ce-am făcut?.. mi-am vârât mânile în buzunarele pantalonilor, şi ca omul fără de nici o treabă, trecui drumul făcându-mă că mă uit încolo, în josul străzei. El... tot aşa. Cu capul într'o parte, mă opri în dreptul ferestrelor. I-am văzut îmbrăţişaţi, sărutându-se, dar ce sărutându-se, ce spun eu.... se mâncau domnule, se mâncau.... mă'nţelegi?...

Prinsese limbă domnul Costache, şi spunea, spunea de-ar fi putut să auză şi trecătorii pe stradă aşa de se înfierbântase.

— Se mâncau.... pe crucea mea, mă'nţelegi ce spun eu?.... Ei.... trecui drumul înapoi, mai grăbit, şi până a intra în prăvălie, drept să-ţi spun, să nu te superi, am înjurat şi.... ptiu.... scuipai ca acum....

Şi domnul Costache îşi şterse cu dosul mânei, mustăţile mari şi groase, apoi repetă din nou, vârându-se în sufletul Comisarului ca pentru al face să înţeleagă mai bine.

— Te înşală nevasta domnule Şef, te înşală, mă 'nţelegi?...

Comisarul dete din cap plescăind din gură, plictisit, abia răspunzându-i în silă:

— Fleacuri.... mă făcuşi să-mi pierd vremea degeaba.

La Mânăstire

Au poposit la porţile domneşti
Caleşti din şapte târguri adunate
Şi-au coborât din ele, 'nbujorate,
Domniţe înconđurate, ca'n poveşti.

Caftane în culori împestriţate
De nu puteai din ochi să le priveşti
Şi din rădvane vechi mânăstireşti,
Potcapiuri smeurii, catifelate.

Au dat cât-colo porţile 'ntr'o parte,
Să intre mosafirii de departe,
Argaţii — tăbărâţi pe la uluci.

Şi'n rând, lăsându-şi oaspeţii la scări;
Alai de ploconeli şi de urări,
Rădvanele întoarseră sub nuci.

* * *

Eşise să-i întâmpine 'n pridvor
Boerul giubeliu şi jupâneasa
Şi-n urmă, grămădită, toată casa,
Venind cu voe bună 'n calea lor.

Şi se întinse'n tinda mare masa,
Ferită de dogoarea lui Cuptor,
Şi-au stat şi-au vorovit, ca într'un sobor,
Până ce noaptea'n cer şi-a 'ntins mătasa.

Târziu, când în pridvorul luminat
De facle, cu beltea se răcoriră,
Aflară pentru ce 'i-au fost chemat...

. . . .

Şi-atunci se mai lăsară de glumit,
Vorbiră mai încet, se potoliră,
Gândindu-se... la ce s'or fi gândit.

* * *

Iar când sună pendula cântătoare
De miezul-nopţii, parcă-i zgudui,
Le rupse firul vorbei şi-i porni
In largile iatacuri de culcare.

Curând, în poala nopţii asfinţi
Conacul cu întreaga răsuflare,
Doar jupâneasa, 'n muta îngenunchiare,
Stătu până la zori şi se gândi....

In zori, când prima rază cercetă
Iatacul, prin perdelele 'nspumate,
Uşor se ridică şi suspină,

Se duse la alcovul jupâniţei
Plângând încet — şi lung îi resfiră
Pe perine fuioarele cosiţei

* * *

Şi-n clipa când, în proaspetele zori,
Conacul străluci ca o icoană,
Când păsările prinseră 'n hârjoană
Văzduhul tot, cu feţe şi culori —

Din grajduri fură trase pe poiană
Perechi de armăsari nechezători
Şi-n hamuri cu butoni scânteetori,
Ii prinseră de butci şi de rădvană

Din curtea măturată şi stropită
Eşiră toate carele la drum
In uliţa de soare potopită,

Doar unu 'ntârzia la scară'n rând
Şi mi-l umpleu cu flori, într'un duium
Argaţii şi cu roabele, plângând.

* * *

Pesemne jupâniţei i-a fost scris
Ca pe Cristos să şi-l aleagă mire,
Că s'a visat gătită 'n mânăstire,
Când se rugă 'ntr'o seară în paraclis.

Si n'a mai fost deatuncea 'mpăciuire
In gândul ei: din cerul larg deschis,
Un înger pogorâ în dalbu-i vis,
Cu aripele 'n albă fâlfâire.

Şi, de când somnul geana-i săruta
El sta la capul ei, în nemişcare
Şi fata da să moară, când pleca.

Până când el în taină i-a suflat
Să vină la locaşul de 'nchinare,
Şi-atunci deabia fecioara s'a 'mpăcat.

* * *

Iar astăzi răsărit-au din cătun
Ţigănci cu fuste 'n fluturi presărate,
Cu prunci ca poveri, legaţi în spate,
Bărâni în cârji şi paznicul străbun.

Argaţii toţi, cu strae cumpărate,
Inalţii surugii, cu scump zăbun,
Şi taînicul vătaf, ca un nebun,
Cu plete cătrănii, înegurate.

Stafia unor vremi blagoslovite,
Cu arcul şi cu strunele-amuţite.
Şedea cobzarul mut şi 'nfricoşat.

Şi când domniţa 'n curte răsări,
Şi-l mângâe cu 'n râs înlăcrimat,
Ca piatra 'n calea ei se prăbuşi

* * *

In bocete ce nu se ogoiau,
In strigăte amarnice, de jale,
Trăsurile se 'ntinseră la cale,
Şi caii 'n bice lungi se 'ncovoiau.

Iar casele păreau pustii şi goale
Şi slugile mai rău le mohorau,
Când paşii lor trudiţi cutreerau
Prin bolţile tăcute, monahale.

Muşcata ce-o sădise mâna ei
O luară şi i-o puseră 'n trăsură,
Nemângâiate, bietele femei.

O urmă doar, sub dragul ei copac:
Batista şi o veştedă răsură —
Un ceas mai zăboviră 'ntr'un hamac.

Mihail Celarianu

Dezamăgire

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

Noţiunea de teatru, edificase oarecum nedumerirea acestui gen de... *„amuzament"* înscris şi el în... *„programul maidanurilor"*, din ceeace putusem să prind, să reţin şi să împărtăşesc sufletului uluit de această nouă şi miraculoasă fază a adolescenţii, din... *„Companiile dramatice particulare" „Constans Popescu"* — grădina Bobeanu din... Muze — *„Hagi-Stoica-Costescu"* — „Maidanul Dulapului" — (Enăchiţă Văcărescu) şi *„Trupa lui Trică Ilie Dricarul"*, băiatul spălătoresii din... Concordia, paracliserul dela *„Adormirea Maichii Precista"* — curtea lui Mălăeru de lângă brazii lui Tâmpeanu, înjghebări cari umpleau de zor cutia sigilată a „casierului" chircit sub un şopron de viţă sălbatecă şi îngrămădea prostimea cu duiumul, în jurul „afişelor" trase la... *„Chapirograph"*.

Acesta era teatrul meu. Pe frontispiciul lui de cârpă înmuiată în grunj, a licărit năzuinţa dezertării din liceu şi a creărei lui... Hamlet! Lângă cutia asta de otreapă şi grunt, mi-am înfiripat „cultura" uitărei de sine şi a boemiei delirante; lângă pragul ei am rămas veri de-arândul săgetat de înfrigurarea *„focului sacru"*. Şi de lângă ea, nu a mai fost chip să mă urnească, nici vergeaua d-lui Florian nici ameninţările mamei cu... ucenicia la vre-o... tipografie sau cismărie!

De atunci nu s'a mai lipit cartea de capul meu şi nici gând să mă îndepărtez de porţile... Thalliei coborâtă în bătătura culoarei de Albastru şi prea-mărită de toată suflarea sentimentală a despărţirei *„Flămânda"*, începând cu cea dintâi cocioabă din coasta Sfântului Spiridon, de lângă Meraru Cocoşatu, şi până în ograda Popii Răsvănescu dela Cuţitul de Argint. In cuprinsul pergheluluí ăsta, 'mi-am îndrăgit şi hrănit iluzia... *„artei"* şi îngrămădirea corijenţelor, alegând între *academie* şi cabotism, un rolişor cât de infim, şi cu care să momesc capriciul destinului, în cazul când, după trei ani în aceiaşi clasă, aşi fi fost scos din matricola... *„Instrucţiunei publice!"*

S'a isprăvit! Intreg geniul inventiv, mondial, nu preţuia în capul meu aprins de repertoriul *„Trică-Constans-Hagi-Stoica"* cât preţuia înjghebarea acestui diletantism care desfiinţa viitorul, sprijinind neghiobia şi angajând prăpastia reculegerei de mai târziu.

O tagmă de entuziaşti precoci, cu renunţarea hotărâtă asupra oricărui alt ţel, care reducea sensul vieţii la o chimeră, dacă în concepţia unanimă nu ar fi existat teatrul ca condiţiune vitală, preţuia în mintea ei aprinsă cât toate bunurile, senzaţiile şi voluptăţile omenirei! Toată lumea *trebuia* să adore... teatrul, tot tineretul purtător de plete, trebuia să se înfioare în faţa afişului *tras la pastă* şi a cortinei de creton „pictată" de Petrache Boiangiul din fundătura Vitejescu. Acolo ne-am inglindisit fiorii imboldului inconştient, acolo ne-am semănat petalele rozelor iluzii, acolo am năzuit vocaţia, orgoliul şi desăvârşirea! Epidemia asta, cotropise cele mai solide firi, doborând voinţele, frustând vremea şi minţind părinţii cari visau în faţa *„livretului de săptămână"*, cu trei la religie şi unu la conduită, un cuceritor al vremurilor viitoare! Toate minţile trăiau şi se înflăcărau sub vraja şi mirajul Thalliei din... Olymp, prea-mărind şi glorificând triumviratul din... Muze, unde se cheltuia zadarnic văpseaua şi cârpetul, strecurate cu emoţii din boccelele bătrânilor neştiutori, pentru momeala prostimei şi încurajarea lenei.

Şi „actorii" se înmulţeau, „companiile" prosperau, poporul „se lumina" în timp ce clasele se goleau de leneşi inimoşi lăsând locul tembelilor sârguitori.

Şi pe la porţile acestor *„academii"* de trândăvie şi inconştienţă, am trecut în multe şi nenumărate seri albastre, ale căror stele brodă culisele cu aur şi tinereţea cu sperări, umplând dăsaga iluziilor, şi minţind speranţele ălor de *acasă*. Pe scândura nedulgherită a „scenei" din... Olymp, 'mi-am prosternat idealul vagaboud, cerşind un rol pentru a veni şi eu cu un... *rol* în lume!

Intre culisele de ţiplă îmbâcsite de apusuri prost văpsite, şi de perspective cari suiau spre... „rivalte" 'mi-am înăbuşit suspinele sperării şi mânia insuccesului. Tot aci am păcălit pe Florian dela Sfânta Ecaterina, ca şi pe mama, cari socoteau că cu cei *„cinci de câte cinci"* şi cu o chiftea rece acoperită cu o otreapă aninată la chiotoarea ghiozdanului de creton, voi nemuri ascendenţii lui Tache Vameşul din Discordia şi voi duce la strălucire urmaşi progeniturii aceluiaşi vameş şi din prosperitatea cărora să se reverse ceva şi peste mormântul lui proscris!

Aci am tras la *„fit"* toate orele lui Leveque şi tot aci am jinduit după aptitudinele lui... Storin.

La rampa teatrelor de vară ale Câmpiei Libertăţii, s'a încins în mine toată năzuinţa de *actor*, pentru a se potoli cu o zi înainte de a da corijenţa la... Română!

In melcul sufleruluí din compania lui Trică Ilie, de lângă puţul lui Ghindă Chioru perceptorul, m'a înăpădit nehotărârea de a urmări stindardul unui ideal şi de a-mi putea fixa, în urmă preferinţa, fără însă a avea destoinicia de a rămâne credincios unuia dintr'însele! Mirajul Thalliei mă dezorienta, ţintuindu-mă actoriei şi dându-mi cu bacalaureatul pe la nas!

Dar într'o seară dintr'un sfârşit de... *stagiune*, unchiul Enache Bajdeche, şeful despărţirei de albastru, tapiţer subţire şi rezervist în escorta Regală, 'mi-a vorbit de adevăratul teatru, arătându-mi uşile lui Impărăteşti cari s'au deschis într'o bae de lumină, încremenindu-mă în pervaz. Am urcat apoi, îndelung şi anevoios, treptele veritabilului templu al Thalliei şi care nu semăna ca cerul cu pământul cu acela încropit de Constans Popescu în bălăriile Bobencilor! La căpătâiul scărilor, o răcoare înviorătoare îmi însufleţise coşul pieptului, aducându-mi în ochii plânşi de emoţie, bucuria necunoscutului.

Un candelabru având forma unui acoperiş de turlă cu deschizătura în sus, gătit pe de-arândul cu crăci şi cu îngeraşi poleiţi, de care erau agăţate mici balonaşe de foc, îşi vărsa toată podoaba de sclipiri şi de reflexe, într'o părtie de văpae care aprindea cortina cea grea şi împodobită scump, şi chelille oamenilor de jos. Din semi-întunerecul încăperii se înălţa răcoarea şi mirosul aezmuit al altarelor, înviorând obrajii cucoanlor şi clătinând broderiile din loji. Apoi, lumina din candelabru a tresărit brusc în balonaşele de cleştar, a suspinat o clipă în geamul împăiat, şi mărindu-se fulgerător şi repede, s'a revărsat ca gândul, în toată încăperea teatrului, poleind tot ce se lovea de văpaia ei.

Şi în arşiţa asta Dumnezeiască, mi-a trect prin minte grabnic *„triumviratul din... Olymp"* şi toată truda mea d'asurda, după culisele Bobencilor, cheltuită într'un fund de mahala, în umbra unei maghernite, care nu avea să împrumute nici când strălucirea teatrului şi în care îmi pierdusem zadarnic... adolescenţa şi... mustaţa!

Sărmanul Klopştock

ÎNSEMNĂRI

Alexandru Duma

Războiul ne-a răpit multe suflete şi bogată recoltă a avut coasa morţiî maî ales în Ardeal. Ardelenii — siliţî la patriotism şi loyalism faţă cu Habsburgiî — au trebuit să poarte masca ipocrită a supunereî ca să-şî poată salva vieţile — iar marile masse româneştî, au fost trimese pe stepele Rusieî, ca să pecetluiască cu sângele lor povestea tragică şi măreaţă a neamuluî românesc. Dintre aceî, pe carî i-a pierdut pentru totdeauna Ardealul, va rămânea însemnat şi numele luî **Alexandru Duma**, un tânăr şi genial pictor român, mort în etate de 26 anî pe câmpul de luptă din Polonia. **Alexandru Duma** era fiul unuî ţăran din Tăuţiî de sus (aproape de Baia Mare) şi după ce şi-a terminat studiile, s'a aşezat la **Baia Mare,** colonia picturicească. Acî, reprezentând un gen deosebit, curajos şi inventios, ne-a fost îmbrăţoşat cu mare căldură şi **Duma** s'a dus în Bavaria, la München, iar de-acolo la Paris, de unde ordinul de chemare al războiuluî l-a înrolat şi pe el în armata nopţiî şi la 1914, chiar în primele zile de luptă, **Duma** cade ucis de glonte rusesc.

Lucrările lui **Alexandru Duma** — abia câteva, peisagiî, portrete, etc., — resfirate la prietenî şi amatorî, acum vor fi adunate la un loc. O inimă bună şi înţelegătoare, adună la un loc ce a produs acest tânăr genial — şi la toamnă, lumea românească va avea prilejul să se convingă de minunatele calităţî ale acestuî prodigios artist, botezat cu soarta tuturor oamenilor creatori: cu mizerie şi suferinţă. Arta luî **Duma**, desăvârşită ca formă şi fond, plăsmuirea unuî suflet fierbite şi simţitor — se va ridica din întuneric ca un semn de întrebare. De ce a trebuit să moară acest pictor de 26 anî ucis de războî, când atâtea blestemaţî au fost scutiţî de spectrul peireî, lenevind azî în automobile şi canapele de catifea?

Ernest Lavisse

Incărcat de anî şi de glorie, a murit la Paris, academicianul şi profesorul la Sorbona Ernest Lavisse, foarte cunoscut în lumea ştiinţifică. E încă una din gloriile franceze, care se stinge, lăsând regretul uneî imposibile înlocuiri.

Mare istoric, unul dintre aceia pe care generaţiî de universitarî îî consultă cu folos şi cu deplină încredere a documentelor amănunţit studiate, Ernest Lavisse e autorul „Tinereţiî luî Frederic cel Mare" a „Origineî monarhieî prusiene" şi a „Studiilor asupra istorieî Prusieî".

Aceste lucrărî au fost scrise şi date la lumina, după 1870 în urma uneî lungî călătoriî făcută prin Germania învingătoare.

Maî târziu avea să maî dea „Essai sur l'Alle magne", „Sully" şi „Trois empereurs".

Se născuse la Nouvion în Franţa, din părinţî ţăranî. In „Revue de Paris" a căreî direcţie politică o conducea de câţiva anî, şi-a povestit Ernest Lavisse viaţa, o viaţă de copil inteligent, şcolar silitor şi om muncitor.

Invăţătorul satuluî descoperi în micul şcolar de clase primar o inteligenţă deosebită şi făcu să fie trimis la Paris unde la 20 de anî a intrat în şcoala normală. Profesor la Nancy, e chemat maî târziu la Paris să ocupe catedra de istorie la liceul Henri IV.

In această calitate, Ernest Lavisse, e chemat să se ocupe de educaţia ştiinţifică a copiluluî luî Napoleon al 3-lea. E ciudată această apropiere, cunoscând faptul, că maî târziu pe lângă mare apărător al învăţământuluî laic, al ideilor liberale şi mare istoric al evenimentelor recente, Lavisse era un republican convins.

Maniera luî se caracterizează prin limpezimea ideilor generale şi relieful ce dădea acestor ideî, mulţumită unor indicaţiunî psihologice foarte preţioase interesuluî lor.

Se gândise să întreprindă publicarea uneî vaste istoriî a poporuluî francez. O primă serie, alcătuită din optsprezece volume, coprinde vremea dela origine până la revoluţie. Paginele consacrate luî Ludovic al XIV-lea sunt cele maî frumoase. Se recunoaşte pretutindeni preţioasa influnţă a luî Taine şi Renan. Seria a doua, maî grăbită şi maî puţin documentată, coprinde anii dela revoluţie la războiul din 1914.

De maî multe orî ales în cameră, a ajutat mult la elaborarea maî multor legi privitoare la învăţământ.

O legendă în jurul morţii Abatelui Prévost

Oamenii marî, au pe lângă gloria numeluî şi o legendă fantastică, născocită, fie din rostogolirea anilor, fie din imaginaţia ciudată, a mulţilor, carî scriu istoria.

Abatele Prévost, autorul sărbătorit al Manon-eî Léscaut, a avut şi el o legendă, aceia a morţeî — ciudată şi neînţeleasă multă vreme.

S'a crezut — şi oamenii competenţî au afirmat — versiunea că Dom François Prévost, ar fi murit în pădurea din Chantilly", după o sincopă, când fiind încă în viaţă, „l'a deschis" un chirurg şi astfel i s'a dat „lovitura din urmă".

Cu alte cuvinte se credea că Prévost, ar fi avut o moarte bănuitoare.

Adevărul însă ultim, controlat şi verificat de actele găsite, stabileşte moartea subită, cauzată de o apoplexie.

Iată actul mortuar, tradus textual. Cum se poate ca să nu-l fi citit Sainte-Benoe, Brunetière sau Faguet, care au afirmat moarte bănuitoare.

„In anul 1763, Vinerî 25 Noembrie a fost găsit la locul zis „Crucea din Courteiul" dându-şî sufletul în urma uneî apoplexiî, corpul luî Dom Antoine—François Prévost, în vârstă de şasezecî şi cincî de anî, preot al Alteţeî Sale Monseniorul Principele de Conti, preot şi senior vremelnic la Gesne în josul Maineî, diocez în Mans, locuind de câtiva anî în parohia Saint-Firmin, la cucoana Catterine Robin, văduva cuconuluî Claude David de Genty, avocat în Parlament — care, dându-şi duhul în presbiteriul nostru, a fost vizitat a doua zi al acesteî lunî, de către magistraţiî din Chantilly. S'a constatat că zisul Dom Prévost a murit de apoplexie".

A fost transferat, a doua zi la 27, la Capela Saint Nicolas d'Acy, unde a fost înhumat după cererea călugărilor de la zisa Mânăstire. Făcut în prezenţa cuconuluî Alphonse Prévost de Cournière, nepotul defunctuluî, al cuconuluî Chim, inspector al grădinelor A. S. S. Monseniorul Principele de Condé şi al preoţilor vecinî semnaţî maî jos.

Urmează iscăliturile: Alphonse Prévost de Cournière, Qum, Dieu, preot în Saint-Firmin, Chomel, preot în Aumont, Faunier, preot în Saint Léonard, de Saint-Leu, preot în Courtenil.

Aşa s'a sfârşit ilustrul autor al luî Dex Grieux şi Manon Lescaut.

Anatole France, ilustrând o copertă

La Saint-Germain-en Laye, un oarecare tânăr amator de litere şi cu dispoziţiunî comerciale, constatând că, în oraşul luî natal, nu există o librărie cu cărţî rare, vechi sau noî, se hotărâ să împlinească lacuna. Aşa, domnul Tangourdeau, admirator neîntrecut a luî Anatole France, avu inspiraţiunea să se adresez maestruluî, care nu despreţuia meritul unuî librar, cerându-î o ilustraţiune pentru o copertă.

Anatole France, se duse în persoană în vechiul oraş şi prezentându-se spre satisfacţia şi emoţia patronuluî, oferi coperta ilustrată, cu mult nerv şi pricepere.

Un înger purtând o torţă aprinsă, formează motivul coperteî din urmă iar pe prima e titlul cărţiî în litere ca de tipar:

„Au livre d'amour". Librairie Faugourdeau.

Se înţelege dela sine că fericitul librar şi-a botezat libraria astfel, păstrând insigna pe firmă, aşa cum autorul Domnuluî Bergeret, a întrezărit-o singur.

Un nou traducător

Literatura română îşî câştigă tot maî mulţî aderenţî între streinî. Popoarele dimprejurul nostru, maî ales Unguriî, pe lângă toate antagonismele lor politice, se interesează de cultura românească, pe care n'au avut prilejul să o cunoască de cât din descrierile batjocoritoare ale retorilor politicî.

Am arătat, de-altă dată, serviciile pe carî le-a adus cultureî româneştî bătrânul poet ungur **Révai,** traducând în ungureşte pe Coşbuc, Eminescu, Vlahuţă şi alţiî. Traducerile acestea le-a apreciat şi statul român, care s'a grăbit să confere prin M. Sa Regele o înaltă distincţie — iar Ministerul Artelor a făcut un gest frumos, întinzând mâna de ajutor acestuî pionier al înţelegereî culturale între popoare. Maî cunoşteam afară de **Révai** şi pe alţî traducătorî în ungureşte al literatureî româneştî, d-niî **Géza Szöcs, Keresztury, Vass,** iar maî în urmă s'a găsit un profesor dr. **Arpád Bitay,** care a scris o carte temeinică în ungureşte asupra literatureî româneştî.

In şirul celor ce vor să facă cunoscută literatura românească vecinilor noştri Ungurî, intră un nou nume al d-luî **Dr. Akos Szeremley** fost revizor şcolar ungar în Făgaş, care a tradus câteva versurî de **Eminescu** cu o mare artă şi care vrea să publice o antologie a poeţilor românî, în limba ungară. D. **Dr. Szeremley** a tradus şi **Fântâna Blanduziei de Alexandri,** şi traducerea aceasta va figura şi pe afişul unuî teatru unguresc. Este interesant că d. **Dr. Szeremley** va repatria în Ungaria, unde îl aşteaptă un însemnat post pedagogic şi totuş, se gândeşte să se pună în serviciul înţelegereî culturale şi a cunoaştereî uneî literaturî streine.

Sunt aceste tot atâtea semne, că izolarea veche a literatureî româneştî s'a sfârşit şi contactul nostru cu popoarele streine va deveni tot maî puternic. In treacăt putem să amintim, că în **Tokio** în jurnalul japonez: „Floarea", a apărut tradusă în limba japoneză o poesie de **Eminescu:** un fragment din Luceafărul. Autorul traducereî este un student japonez, **Ubusakari,** care s'a căsătorit la Paris cu o română.

Venus în arta elenă

La universitatea din Iaşî, d. Filip Horovitz, licenţiat în fizico-chimică şi totdeodată un pasionat de istoria artei, a ţinut un ciclu de conferinţe, foarte aplaudat de intelectualiî ieşenî, în frunte cu profesorul O. Tafrali, decanul facultăţiî de litere.

A plăcut foarte mult noutatea ideilor expuse într'o prea frumoasă formă literară.

Colaboratorul nostru, L. Florin, ne trimite din partea conferenţiaruluî un fragment din interesantele sale prelegerî.

Arta elenă, născută sub cerul senin al clasiceî Elade, a atins culmi de perfecţiune, până astăzî neatinse. Nu numaî că a rezolvat toate problemele technice, dar ea a fost prima artă, care a întrupat Natura în toată armonia proporţiilor fireştî, fără exagerările egipto-chaldeiene; ea a fixat în marmoră mobilitatea mişcărilor şi a eternizat toată frumuseţea şi graţia celeî maî frumoase rase a Omenireî, iar prin puterea eî de expresiune a dat pietrelor suflet.

Şi totuşî această atât de strălucită artă a avut, ca tot ce e omenesc, începuturî foarte modeste. Simple pietre sacre, rudimentar cioplite, erau considerate ca reprezentând imaginile zeilor, în cazul nostru imaginea zeiţeî dragosteî căreia greciî îî ziceau Aphrodita. Astfel de pietre s'au găsit în templul eî cel maî vechiu, în templul din Paphos.

Idealismul din epoca clasică a arteî elene se manifestă şi în statuele Venereî. Expresiunea feţeî e gravă şi lungul chiton, care-i acoperă corpul se scoboară până la picioare. Ea are toată măreţia şi gravitatea uneî zeiţe a mândruluî Olimp. Aşa sunt statuele eşite de sub dalta celebruluî Phidias şi a luî Kanachos.

Tranziţia între epoca clasică, idealistă şi epoca realistă, o formează statuele Venerei Genetrix (născătoare). Incă drapată în lungul chiton, care însă lasă descoperită albeaţa unuî umăr, uneorî şi cea a sânilor. Maî târziu Venera fu reprezentată pe jumătate goală, stofa e înodată în faţă şi lasă să se vadă şoldurile. Capo de operele a acesteî categoriî sunt: *Venus din Capua* (astăzî la muzeul din Neapole), *Venus din Arles* şi celebra *Venus de Milo,* numită ast-fel după insula Melos, unde a fost găsită (ambele sunt astăzî la muzeul Luvruluî).

Contemplând faţa senină şi majestoasă, ochiî visătorî gura mică şi fină, ovalul graţios al feţeî, gâtul plin şi lung, corpul înalt şi robust, pieptul larg, formele pline, acest picior clasic, splendid în desvoltarea luî nestânjenită şi nedeformat de încălţăminte, putem gusta o clipă toată poezia şi frumuseţea robustă a uneî tinere civilizaţiunî, desvoltată în strâns contact cu Natura şi în deplină armonie cu dânsa. Artiştiî greci imitează natura. Ce frumoasă şi voinică trebuia să fi fost rasa, care a dat astfel de modele şi cât de admirabile, de sănătoase şi naturale concepţiile, care au format-o!

Realismul introdus în arta greacă a dat naştere celebreî şcolî atice a luî Scopas şi Praxiteles. După cum se aprindeau pe rând sutele de torţe ale uneî serbărî, care începe, es de sub dalta sculptorilor elenî sute de statui, în care artiştî dând suflul vieţeî marmoreî neînsufleţite au creat acele minuni de artă numite azî Afrodita de Medecis, Afrodita din Capitoliu, Afrodita din Knidos, Afrodita Calphyge. In toate aceste statui zeiţa apare fără altă podoabă decât cea a nobileî sale nudităţî. Poporul elen, popor de artiştî şi de poeţî, considera corpul omenesc ca cea maî frumoasă şi cea maî perfectă operă a natureî. Nudul e sfânt şi un corp frumos e considerat ca cel maî preţios dar al zeilor.

Deşî Scopas şi Praxiteles făceau amândoi parte din şcoala atică, totuşî există între eî o profundă deosebire. Scopas reprezintă pasiunea. Capul tras îndărăt, faţa colţuroasă, ochiul ascuns în orbită, corpul suplu şi nervos, totul e făcut să evidenţieze pasiunea. Praxiteles, din contra, reprezintă seninătatea visărilor. Capul înclinat, faţa de un perfect oval, ochiul languros, pe jumătate închis, par'că ar voi să reţie încă visul, care sboară, formele pline ale corpuluî, totul concură se exprime pacea unuî suflet legănat de o fericire eternă. E mereu primăvara în sufletele lor. Liniştei sufleteştî îî corespunde şi poziţia de repaus trupesc. In statuele praxiteliane trupul se sprijină de obiceiu pe un picior, al doilea fiind tras uşor îndărăt.

O concepere omenească a zeilor, iată latura comună a acestor doi gigantî aî arteî elene. Şi această concepţie se manifestă şi în statuele Venereî. Ea nu maî este zeiţa mândră, care tronează în Olimp şi îşî ascunde corpul privirilor omeneştî. Artiştiî o arată acum în toată splendoarea nudităţeî sale. A descins din măreţia eî divină, s'a umanizat şi simte şi ea acum toate bucuriile şi chinurile dragosteî.

Cea maî celebră statue din această categorie e fără îndoială statula *Venerei din Knid* a luî Praxiteles. Azî există numaî imitaţiunî, statuia însuşî a fost distrusă, se zice prin sec. V după Christos, la Constantinopol. Zeiţa e reprezentată la intrarea în bae. S'a desbrăcat complect, dar mişcările zeiţeî sunt nestingherite, ştie că nicî un ochiu străin n'o vede şi îşî admiră în toată voia splendida-i nuditate.

Ultimul reprezentant genial al arteî elen e Lysipos, autorul celebreî *Venus de Medicis,* remarcabilă prin distincţiunea liniilor şi pudicitatea expresiuneî.

Artiştiî din epoca realistă se servesc cu deosebire de mitul naştereî Aphroditeî. Ea e reprezentată abia eşită din undele măreî şi florî, răsar pe urma paşilor eî sau e reprezentată pe malul măreî şi împletindu-şi părul bogat, pe când privirea eî, calmă şi languroasă, pluteşte departe pe undele verzî.

In toate aceste statui, carî au ajuns până la noî nu ştim ce să admirăm maî mult, trăsăturile nobile şi fine, ochiî umezî şi voluptoşî, ovalul fermecător, formele puternice şi pline, liniile graţioase ale corpuluî, toată acea frumuseţe sănătoasă şi plină de viaţă a unor fiinţî crescute liber în mijlocul libereî Naturî.

Nicî odată nu va fi întrecută arta elenă, căcî nicî-odată nu va maî reveni sufletul tânăr, frumos si senin al vecheî civilizaţiî elene.

Filip Horovitz

Ferdinand Bac. — *La volupté romaine.*

Toţi aceia care au hoinărit pe străzile Romei, fără alt scop de cât de a gusta farmecul acestui oraş uimitor, vor citi pe 'ndelete paginile scrise de un artist, care şi-a ilustrat singur volumul tocmai pentru a complecta scrisul cu imagina văzută de acelaş temperament.

Afară de asta, vor mai găsi şi urmele călătorilor sentimentali care au pătruns în cetatea eternă, precum şi urmele lăsate de această cetate în sufletul acestor îndrăgostiţi.

Goethe spunea: „Streinul crede, că poate culege aci o amintire şi-apoi să plece uşurat, ca un călător, care la înapoiere asvârle un mănunchiu de flori veştejite. Nu e aşa! El trebue să devină latin, sau să plece fără să fi priceput ceva!"

Iată pentru ce şi Ferdinand Bac a cutreerat Roma cu o îndoită personalitate. Umoristul a scris tot ce-a văzut dela ruine din via Appia până la Cazino Farnese sau din grădinele Vaticanului până la Sf. Sabina, iar peisagistul a fixat înfăţişări ce amintesc veacul al XVIII-lea.

* * *

Memoriile Kronprinţului german.

Lucrarea confuză şi lipsită de sistemă a fostului prinţ de coroană german, n'are nici o valoare literară, căci nici măcar nu prinde strălucire în tânguirile unui exilat, dar rămâne un document, din care mulţi pot extrage folositoare argumente pro şi contra.

Portretul ce şi-l face despre sine însu-şi nu este lipsit de oare care interes. Spre deosebire de Kaiserul care se socotea de esenţă divină, fiul simte nevoia unui amestec în straturile populare pentru a cunoaşte viaţa şi pe oameni. De altfel tatăl şi fiul nu se aveau bine între ei. Cauza ar fi fost cercurile palatului, care aveau interes să menţină această răceală familiară. Autorul memoriilor de astăzi, atribue funcţionarilor şi cercurilor palatiste prăbuşirea Germaniei.

Ceea ce este interesant mai departe e faptul că fostul moştenitor al germaniei cu toate neînţelegerile din trecut cu părintele său, caută azi să arate cât de nevinovat e Wilhelm în provocarea războiului. Urmează o serie de amănunte şi citate din scrisori şi telegrame, ca de ex. aceea adresată Ţarului în ajunul mobilizării.

Părţile relative la operaţiunile militare conţin foarte puţine lămuriri, care să poată pune războiul în adevărata sa lumină. Scrie despre începuturile luptelor, când comanda armata V, critică loviturile greşite de pe Marna şi ajunge la bătălia de la Verdun fără să aducă nimic nou la cele spuse în memoriile lui Falkenhain.

Interesant e însă tabloul anului 1918. E puternic zugrăvită starea de slăbiciune a armatei germane pe la mijlocul verei. Prin Iulie după înfrângerea ofensivei la Reims, Kronprinţul ar fi preconizat retragerea pe linia Anvers-Meusa. Marele cartier se temea de o demobilizare a trupelor.

Ajungem la prăbuşire şi cartea fostului prinţ moştenitor se termină cu scenele politice ale abdicărei. La Spa, în ziua de 9 Noemvrie, împăratul consimţea să lepede coroana imperială, dar nu ceda regatul Prusiei. De-odată telefonul anunţă că la Berlin, principele Max de Baden, fără să fi consultat pe suveran a anunţat poporului dubla abdicare şi constituirea unui guvern provizoriu. Fiul urmă pe tată în Olanda la 12 Noemvrie şi fu întâi închis în sala prefecturii de la Maestricht cu alţi trei tovarăşi. Unul din ei se apropie de bustul lui Wilhelm al 3-lea de Orangia şi exclamă: „Ei, moşule, nici tu nu te-ai fi aşteptat la asemenea pleaşcă!"

Incepură câte şi patru să râdă şi... astfel îşi termină amintirile, cel care putea fi odată împăratul Germaniei.

In vitrina librăriilor

A apărut în editura institutului de editură „Cartea Românească":

I. Agârbiceanu, In întuneric. (Povestiri şi schiţe).
Mihail Lungianu, Povestiri şi icoane din viaţa ţărănească.
Ion Gorun. Robinson în ţara românească.
Dr. I. Gheorghiu. Viaţa Microbilor
Dr. V. Teodoru. Boalele lumeşti. Boalele sexuale.
A. Vlahuţă. Opere complecte.
D. Anghel. Opere complecte: Poezii.
Gogol. Taras Bulba.
I. Slavici. Din valurile vieţii.
Turgheniev. Povestiri vânătoreşti.
G. Rotică. Poezii.
Al. Macedonsky. Năluci din vechime.
C. Sandu-Aldea. Nuvele.
Artele frumoase No. 6. (Revista artelor plastice).

* * *

A apărut: *Viaţa Românească,* No. 8 (August) revistă literară şi ştiinţifică. Sumar:

Radu Rosetti. Amintiri (Un boier mare şi o casă boierească dela începutul veacului trecut).

Dragoş Protopopescu. Studii engleze (Un părinte al criticismului englez: John Dryden).

G. Murnu. Oda I (după Pindar).
C. S. Din carnetul unui solitar („Viziunea lui Babouc").
Karl Hans Strobl. Călugăriţa rea.
Mihai Codreanu. Răstignire.
A. L. Zissu. In slujba celorlalţi.

Romulus Cioflec. Amintiri din Anul Invierii. (Glasuri străine şi graiu de departe).

D. I. Suchianu. Doctrina financiarului public şi doctrina financiarului privat (Consolidarea bonurilor de tezaur. Proectul d-lui Aristide Blank).

Artur Gorovei. Din alte vremuri (Neculai Beldiceanu).

N. C. Teoria lui Einstein „pe înţelesul tuturor".

Gheorghe Savul. Scrisoarea a treia. Starea de fapt şi de drept a evaluării estetice).

Dr. Lazăr Iliescu. Tendinţe ale politicei economice mondiale (Rusia şi lupta pentru suprematia economică).

A apărut:

TULBUREA şi alte nuvele de Constanţa Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viaţa Românească". Preţul 20 de lei.

Ion Pas. — Drumul morţii. Insemnările unui soldat.

Biblioteca cooperatistă, No. 1. — Tovărăşia Săteanului.

Jean de Leresty. — Cântul Gloriei.

I. Găvănescul.— Etica curs profesat la universitatea din Iaşi. (Viaţa Românească).

George Pascu. — Istoria literaturii române în sec. XVII. (Viaţa Românească).

Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

A apărut în versiune metrică, editura Socec et Comp., următoarele trei opere ale lui Shakespeare traduse de Adolphe Stern: **Iuliu Cesar, Antoniu şi Cleopatra, Cariolan.**

De acelaşi autor a apărut volumul II din memoriile sale intitulate „Insemnări din viaţa mea".

Iar în curând va apare, în editura „Culturii Naţionale" alte opt piese de Shakespeare traduse tot de D. A. Stern.

CHESTIUNI FEMENINE

Prima olympiadă femeiască
în vremea noastră

Rămâne sigur, ca dată istorică în emanciparea fizic[ă] a femeei, prima Olympiadă femeiască, ţinută la Paris l[a] 20 August 1922.

O înfrăţire sportivă a adunat femei din toate ţăril[e] preocupate de educaţiunea fizică, şi rând pe rând, au apă[]rut engleze şi americane, franceze şi belgiene, cehoslovac[e] şi elveţiene, în vasta încăpere a arenei de la Vincennes.

O mulţime imensă venise să asiste la această cere[]monie — aproape religioasă. — Şi stadiul Pershing rea[]mintea gloria Olympiadelor grece, de prin secolul al şeap[]te-lea înainte de Christos.

Fiecare ţară îşi avea culoarea ei. Şi atletismul fiecă[]reia din ele, îşi arată estetica proprie a rasei.

Astfel fete şi femei tinere, se întrecură într'o serie de jo[]curi, care mai de care mai admirabil executate, începân[d] cu mişcările pline de graţie armonioasă şi trecând prin să[]rituri, alergări, aruncări de greutăţi, de arcuri totul de [o] rară compoziţiune şi într'o fugă ideal ritmată.

S'au obţinut zece recorduri, de diferite femei, care au rămas în amintirea celor de faţă, ca o adevărată dovadă de sărbătorire a trupului omenesc.

Este prima Olympiadă femeiască, în epoca noastră şi corespunde celei de a şaptea Olympiade masculine.

De la ora nouă de dimineaţă, numerosul public, începu să umple cu prezenţa lui veselă, aerul şi locurile Stadiului din Vincennes.

La orele două abia, începură să apară echipele, defilând în faţa arenei.

Fiecare echipă era precedată de un căpitan, care purta drapelul naţional, iar grupul intra pe pistă, anunţându-se printr'un „strigăt", ce aparţinea clubului respectiv.

Intră mai întâi elveţienele, în tricouri roşii, brodate cu „crucea albă".

La intervale, strigă de trei ori cuvântul: **Suisse! Suisse! Suisse!** (Elveţia), în intonaţiunile orchestrei, cu imnul Elveţiei.

Apoi, la o distanţă de patru metri, apar Englezele cu bluze albe şi cu bandouri negre, în jurul capului, strigând **E !E! E!** şi **England.**

Vin după ele, sportistele Ceho-Slovace, îmbrăcate în tricouri albastru închis.

Strigătul lor este **„Zdar! Zdar! Zdar! Nazdar"!** ceea ce înseamnează în limba lor: **„Fericire! Fericire! Fericire! Fiţi fericiţi!"**

După ele sosesc Americanele, în bluze albe brodate pe piept cu insigna înstelată a Americei.

Strigătul lor este: **A! A! A! U. S. A.**

In sfârşit rândul femeilor franceze, care închid cortegiul, în uniformă albastră deschisă, cu bandouri albastre pe frunte. Ele strigă de trei ori: **F. F. F. France!**

După această defilare impunătoare şi graţioasă starter-ul anunţă prin descărcarea revolverului începutul probelor.

O linişte comprimată aşteaptă primul rezultat şi o ploaie de aplauze încoronă succesul căpitănesei din echipa americană, Miss Florida Batson, căreia îi urmă Miss Sabe, compatriotă, câştigând fuga finală.

Astfel sportistele engleze, au triumfat la prima Olympiadă femeiască, graţie educaţiunei lor fizice, ajunsă la gradul de perfecţie clasică.

După Anglia, America ocupă locul al doilea, şi în urmă sportistele franceze, promit prin acest preludiu, o viitoare victorie sportivă.

Iată rezultatele technice, în ordinea succesului: miss Batson, miss Sabie, Lines, Goldbold, din Statele-Unite, au ţinut recordul lumei în fugă, săritură, aruncarea greutăţilor, apoi concurentele Angliei şi restul din Franţa şi Ceho-Slovacia în aruncarea arcului, săritură şi fugă.

Spectacolul a fost unul din rarele voluptăţi estetice pe care modernii încearcă să le guste în secolul nostru.

Inceputul pare admirabil şi ziua de mâine ne rezervă marea bucurie, a unei estetice corporale, care nu se mai aminteşte de la Greci, dar pe care civilizaţiunea contemporană, pare a fi înţeles-o şi se îndreaptă spre ei, entusiaşti şi încrezători.

Frumuseţea Eladei reînviază şi cultul fizic începe din nou imnul sărbătoarei lui religioase.

Rozina

Parfumuri. Crema. Eau de Cologne. Pudra
Germandrée

Adevěrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

A apărut în volum:

Mărgeluş

Comedie în 3 acte

A. de Herz

SERIA III — ANUL III No. 94

2 Lei Exemplarul în ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 10 Septembrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Str. Sag...

Divagaţiuni frenetice ale unui bibliograf

Dridri*)

de BARBU LĂZĂREANU

Verseturile 49-54 din „Epigonii" lui Eminescu au textul următor:

Şi-acel rege-al poeziei, veşnic tânăr şi ferice
Ce din frunze îţi doineşte, ce cu fluerul îţi zice,
Ce cu bazmul povesteşte, — veselul Alecsandri,
Ce 'nşirând mărgăritare pe a stelei blândă rază
Acum secolii străbate, o minune luminoasă,
Acum râde printre lacrimi, când o cântă pe Dridri

In această strofă, compusă aproape numai din propoziţiuni relative — în cari silaba **ce** dela finele unor versuri întâmpină stingheritor pe câte un **ce** dela începutul altor versuri — Eminescu, relevând romanţioasa lucrare în proză a lui Alecsandri împănată cu stihuri, nu s'a lăcomit de sigur la o rimă. Rima aceasta este şi fără de surprize, şi fără de pitoresc, este neprimenitoare, căci e formată din două nume propri exotice, pe când exotismul va fi numai unul din elementele constitutive ale uneia din rimele eminesciane, — cellalt element trebuind, fără-doar-şi-poate, să fie vreun termen popular sau poporan.

Va-să zică nu de dragul unei rime care nu este **Arald-scald**, nu este **Silene-lene**, nu este **Clotildă-de pildă**, nu-i **Eschişer-cer**, nu-i **Mercaţun-alun**, nu-i **Baiazid-zid**, nici **Malia-alta**, nici **Egipet-scripet**, nici **Istaspe-oaspe**, nici **Apolo-încolo**, nici **Bal Mabil-copil**, nici **Endimyon-svon**, nici **Veneţii-pereţii**, nici măcar **Heliade-ieremiade**, şi (mai ales) nu e încă **Corregio-înţelegi-o**; nu de dragul unei rime Alecsandri-Dridri**) a pomenit Eminescu **această** bucată în „Epigonii" săi.

II

Deosebita atenţiune a tânărului estetician stihuitor Mihail Eminescu, în vara anului 1870, faţă de micul roman-foileton **Dridri**, purcede, fără îndoială, dela dragostea gimnazistului Eminovici, fost figurant şi sufleur în trupa Fanii Tardini şi apoi în cea a lui Costachi Caragiali, (şi după aceea în a lui Pascaly) către o atristă din una dintr'acele trupe.

Dridri a lui Vali (Vasile Alecsandri?) îşi juca rolul foarte natural şi la cel dintâi cuplet ce cânta, glasul ei argintiu deştepta un răsunet voios în inima spectatorilor".

Iar actriţei, pentru care „învăţăcelul" dela Cernăuţi, în vârsta de 15-16 ani, ajunsese hoinar, Eminescu îi dedica următoarele versuri, cari ţin şi de medalion şi oarecum şi de recenzia teatrală:

Ca a nopţii poezie,
Cu 'ntunerecul talar
Când se 'mbină, se mlădie
C'un glas tainic, lin, amar.
Tu, cântare întrupată..!
De-al aplauzelor flor
Apărând divinizată,
Răpişi sufletu-mi în doi.

Ca zefirii ce adie
Cânturi dulci ca un fior,
Când prin flori de iasomie
Işi sting sufletele lor;
Asftel notele murinde,
Blânde, palide, încet
Sbor sub mâna-ţi tremurânde
Ca dulci gânduri de poet.

Sau ca lira sfărâmată
Ce răsgeme 'ngrozitor,
Când o mână îngheţată
Rumpe coardele 'n fior:
Astfel mâna-ţi tremurândă
Bate-un cântec mort şi viu.
Ca furtuna descrescândă
Care muge a pustiu.

Eşti tu nota rătăcită
Din cântarea sferelor
Ce eternă, nefinită,
Ingerii o cântă 'n cor?
Eşti fiinţa-armonioasă
Ce-o gândi un serafin,
Când pe lira-i tânguioasă
Mână cântecul divin?

Ah, ca visul ce se 'mbină
Palid, lin, încetişor,
Ca o rază de lumină
Ce-arde geana ochilor;
Tu, cântare întrupată!
De-al aplauzelor flor
Dispărând divinizată
Răpişi sufletu-mi în dor.

Pentru înăditorii şi împerechetorii de mărunţişuri (şi de coincidenţe) remarc că în stanţele dedicate **artistei** lui Eminescu predomină rima în **or**, după cum în refrenul romanţei pe care o cântă Dridri această rimă stăpâneşte singură şi refrenul se închee (a-ţi ghicit-o!) tot cu dor:

Amor, amor
Incântător!
Amor, amor,
Te chem cu dor!

III

Către romanţul **Dridri**, pe Eminescu trebue să-l fi ademenit — de bună seamă — ceva din partea a doua a lucrării acesteia în care sunt puţine (foarte puţine!) dar trainice pagini de epopee eroi-comică (sfaturile de strategie ale Enicerului Mehmed-Aga; schimbul-de-cuvinte între Creţu purtătorul de ghioagă, Udrea bătrânul şi Cimpoieru care vrea să-şi dureze un cimpoi nou cu pielea vecinului; plăieşii în întunecimea rediului de molivzi; ivirea în puterea nopţii a cupeului cu opt poştalioni şi cu pâlcul de călăreţi).

Dar mai ales cred că l'o fi atras limba din întâia parte a lui Dridri. O limbă cu galanterie şi tărăgăneli, care'şi dă ifose şi e fără de expresie, o limbă care (constat că devin din ce în ce mai simbolist!) se exhibă şi nu arată decât moleşală, o limbă cu barbişon, convenţională, de o inspiraţie nulă şi tembelă.

Intr'o atare limbă, Mihai Eminovici din cuşca sufleurului, din vastul repertoriu melodramatic al lui Pascaly, trebue să fi şoptit artistea sale fraze cari aduceau cu următoarele, din Dridri:

Sunt mândru de a fi cel dintâi a o complimenta.
Contele-i absent.
Iubita mea contesină!
Falit!.. Aceasta mă dispereazǎ fiind o pată pe numele părinţilor mei!
Am curagiul ca să mor, şi nu am curagiul să-ţi zic adio din viul grai.

Şi de câte ori trebue să fi **suflat** dânsul „conversaţii puse pe calea înflorită a sentimentului" de felul acestor **pseudo-marivandagii:**

„— Frumoasă seară!
— Frumoasă ca luna, care o luminează, răspunse artista.
— Mai frumoasă încă!.. frumoasă ca d-stră, replică lordul cu jumătate de glas.
Dridri privi cu mirare la el şi zise zâmbind:
— Milord, iată cel întâi compliment, ce-mi adresezi de când ne cunoaştem.. Are să se schimbe vremea.
— Ba nu, domnişoară, căci de-ar fi dorinţa mea, toate zilele şi nopţile ar fi pentru d-stră pline de lumina de fericire, de..
— Şi de ce alta? întreabă copila cu puţină cochetărie.
— De amor! răspunse lord Arthur, făcându-şi curagiu.
Dridri căzu pe gânduri. Englezul se apropie de dânsa şi-i zise uimit:
— Spune-mi drept, domnişoară, iubiţi pe contele de Farol?
— Contele-i cel mai bun amic al meu.
— Intre amicie şi amor distanţa e mare!... însă dacă aş veni şi eu la rândul meu ca toţi cellalţi, să vă spun că vă iubesc, ce mi-aţi răspunde?
— Milord! am declarat ducelui de Valmont, că nu-l pot iubi, pentru că-i însurat; am declarat arhiducelui de Orenis că nu-l pot iubi, pentru că-i holtei; am declarat prinţului Osticoff că nu-l pot iubi pentru că-i Rus, şi d-tale ţi-aş declara că nu te pot iubi, pentru că eşti Englez. Eu mă aflu fericită de amicia contelui şi nu doresc nimic mai mult".

IV

O sumă din cuvintele întrebuinţate de Alecsandri nu mai are (sau nu mai au) forma de atunci; altele şi-au schimbat ori diferenţiat sexul, ca „Adam Androginul".

Nu mai zicem: **moderna Babilonă, ci modernul Babilon;** şi e bine că nu mai scriem: „Câmpii Elisei" ci Câmpiile Elisee", de oarece, în prima formă, **Elisei** par'că nici n'ar fi pluralul masculin al adjectivului eliseu (elizean), ci ar fi genetivul singular femenin al numelui **Elisa.** Astăzi **câmpul** e ambigen; iar masculin nu mai este decât în **a bate câmpii,** expresie care unii vor s'o traducă prin **a** întreprinde divagaţii bibliografice.

De asemenea nu ştiu de ce cred că e bine că, în loc de **pavaj,** nu a prins forma (întrebuinţată de Alecsandri): **paveaua,** dela franţuzescul **pavé,** cum nu au prins nici formele: **cafeu** şi **cafea** în loc de **cafenea,** nici **autodafea** în loc de **autodafeu.**

Dar Alecsandri a localizat numele unor străzi din Paris (**rue Madeleine** prin **strada Magdalenă**) şi a tradus: **baguette d'une fée prin** „vărguţa unei zâne", a avut însă fericita idee de a nu încerca un echivalent românesc (fie şi **pumnistic,** cum am încercat noi) pentru **lapislazuli.**

Nu vi se pare şi d-voastre acest „lapislazuli" o combinaţie macabo-şmecheră de cuvinte? Cine ar zice că e vorba despre o piatră preţioasă, şi nu de o incantaţie folosită de către nişte alchimişti ceapcâni ori despre parola unor conspiratori de melodramă?.

Pentru Dridri se potriveşte de minune.

BARBU LAZAREANU

*) Pagini alese din scriitorii români, No. 92—93: *Dridri* de Vasile Alecsandri, cu un portret compus din pete şi o chelie, 48 pagini in-octavo cu o sumedenie de greşeli. Editată din fondul cultural al Societăţii „Cartea Românească" 2 lei exemplarul.

**) Această *defectuoasă* rimă eminesciană, este o *impecabilă* rimă macedonskiană. In adevăr, Alexandru Macedonsky avea să formuleze, în fruntea volumului său de Poezii din 1881, teoria rimei depline cam în felul următor. Identitatea de sonuri dela vocala accentuată nu ajunge; rima trebue să înceapă cu o consonantă şi chiar două înainte de acea vocală accentuată. Bună oară: *mor* trebue să rimeze cu *amor* şi nu cu *dor*: *înclină* trebue să rimeze cu *lină* şi nu cu *cină.*

Gerhardt Hauptmann intim

Autorul „Ţesătorilor" împlineşte, în toamna acestui an, 60 de ani. Germania învinsă milităreşte, îşi aduce aminte de comorile ei adevărate, spirituale şi culturale. De aceea a şi început să sărbătorească pe unul din cei mai însemnaţi reprezentanţi ai ei, pe poetul şi dramaturgul Hauptmann care de patruzeci cinci de ani, a dus o luptă necurmată cu critica oficială. Se ştie că multe piese ale sale au stârnit adevărate scandaluri. Azi, celebritatea e cucerită şi Hauptmann poate duce acea viaţă de senior intelectual în refugiul său din Agnetendorf, în munţii Sileziei.

E caracteristic că un om atât de glorificat în presă şi pe scenă, iubeşte singurătatea dela ţară, unde călăreşte, cultivă florile iar în zori, se duce în pădurea de brazi, să taie lemne, Secura lui se aude departe; Hauptmann e un fiu al pământului. Nici o ceremonie modernă: un cerc de amici adevăraţi, cu cari imparte gândurile şi... vinul.

Printre toate aceste ocupaţii, el se retrage în camera de lucru, şi dictează secretarului câteva pagini ori le notează singur. Intr'o desordine pitorească, sunt pe mese cărţile cari îl interesează, mai ales cele exotice. Numeroase opere artistice, îndeosebi antichităţi italiene, împodobesc casa în care răsună uneori un Stradivarius mânuit de soţia lui Hauptmann.

E interesant de ascultat cum vorbeşte Hauptmann de trecutul său, de cei treizeci de ani de luptă pentru succes. Piesele sale erau crâncen atacate. „Ziarele se îndârjiau să mă ucidă moralmente. N'am iluzia să cred că sunt un om mare sau aşa ceva, dar era prea stupid să citeşti în toată presa, trei zile dearândul, că eu am înşelat publicul".

Erau şi momente emoţionante. De pildă, când la o reprezentaţie a „Ţesătorilor" erau numai muncitori în bluze de lucru, cari în pauze îşi luau cina de seară: veneau direct dela fabrică şi n'au avut vreme să mănânce. Rar s'a văzut un public atât de atent.

Hauptmann, cu tot părul cărunt, pare mai tânăr. El e încă svelt şi iute ca un copil, face sport la aer deschis, ca un adevărat poet modern. Numai pe frunte sunt urmele pasiunilor cari l-au frământat. Şi, el nu e la sfârşitul carierii, mai are de dat opere noui, cari vor fi primite, desigur, fără ostilitatea de altădată.

Prologul din „Don Juan"

de VICTOR EFTIMIU

In castelul ducilor de Tenorio. O încăpere tapisată cu negru, toată. Pe un catafalc imens, cu şapte trepte, un cosciug de-argint, luminat de-o rază care cade de sus şi de cele două făclii, dintre sicriu şi peretele îndoliat. Un crucifix, între făclii. Orgă.

In dreapta, trei franciscani îmbrăcaţi în alb citesc, în primul plan, mormăind în cărţile lor sfinte.

Cu tâmpla dreaptă rezemată de sicriu, cu lunga-i mantie neagră, pe treptele cernite, Don Juan, foarte tânăr şi palid, visează.

Trec patru copii de cor, cadelniţând; eşind în dreapta, încep să cânte funebre versete latine.

Nobilii şi nobile din Sevilla intră din stânga, pe rând, tăcuţi urcă treptele catafalcului, fac o genuflexiune în faţa sicriului, apoi trec spre dreapta, la spatele lui Don Juan.

O nouă rază cade pe cosciug; orga şi corul copiilor sporesc: intră, însoţit de fiica sa Dolorès, ducele de Ulloa, comandorul Sevillei. Toţi se înclină în faţa lui.

Comandorul şi Dolorès se roagă câteva secunde, apoi trec şi ei la dreapta.

Cei trei franciscani trec şi es în stânga. Ochii tuturora sunt ţintă, acum, într'acolo. O nouă lumină, violentă, cade pe cosciug, orga şi corul de copii cântă puternic şi toată lumea îngenunchiază, repede: pe-a şasea treaptă, în vreme ce pe prima s'au oprit şi au îngenuchiat, cu ochii spre cel ce vine, şapte franciscani, apare, îmbrăcat în roşu şi cu faţa acoperită, Marele Inchizitor.

El binecuvintează de sus, apoi coboară încet, treptele, şi binecuvântează încă odată mulţimea îngenuchiată, care se ridică acum.

Marele Inchizitor urcă treptele, se pleacă în faţa sicriului, apoi, punând mâna pe fruntea lui Don Juan, îi spune, în auzul tuturora:

MARELE INCHIZITOR

Un suflet credincios şi mare s'a urcat la Domnul:
Ingerii şi crinii să-l îmbălsămeze somnul!
Biserica într'ânsul a pierdut
O lancie puternică şi-un scut.
Prin glasul meu acuma să-l plângă şi-l petrece
In cerul luminos, în cripta rece.
Sevilla, Spania, întregul univers catolic
Va pomeni în veci ilustrul nume apostolic
Diego de Tenorio, bătrânul duce
Născut, trăit şi mort în sfânta cruce

Fii vrednic, Don Juan, de vrednicul tău tată!...
Ca el şi ca defuncta-ţi mamă preacurată,
Urmează calea trasă de strămoşi
Cari au trăit, de secole, pioşi
Cu ochii către Cerul plin de învăţăminte
Cu mintea închinată celor sfinte.
Eşti singurul urmaş al unui neam ales!
Episcopul Veronei, sfântul Lope Ximenes
Şi sfântul Patrik din Cordova fost-au ramuri
Din neamul tău cu strălucite flamuri.
Eşti grand de Spania şi nobil de Sevila, moşteneşti
Castele multe şi pământuri bătrâneşti,
Iar flota ducilor Tenorio e atât de mare
Că singur Tu, stăpânul ei, ai fi în stare
Cu Regele din Francia să duci război!
Vezi dar,
In ceasul funerar
Ce sarcină primeşti în dar!
Ce greu va apăsa pe tinerii tăi umeri
Când vei voi comorile trecutului să numeri
Şi câtă grijă, câtă'nţelepciune
Să nu asvârli în vântul tinereţelor nebune
Aceste fără seamăn bogăţii!...
Cu mână tare, cârma va trebui s'o ţii
Şi ochii ţintă, inima 'nălţată
Spre Domnul Dumnezeu, cerescul tată
De unde vine raza dreaptă
Şi unde duce drumul drept,
Spre Domnul, care te aşteaptă
Spre mine care te aştept
Şi-ţi dau senin şi, fără şovăială,
O benedicţiune părintească şi pontificală!

(Orga şi Corul reîncep. Marele Inchizitor urcă treptele şi îngenuchiază lângă sicriu. Un clopoţel de argint răsună. Toţi, chiar şi Don Juan, es în dreapta, ca să lase pe pontif singur, în rugăciune.

După câteva clipe, acesta se ridică brusc, coboară treptele repede şi, printre franciscanii rămaşi în umbră, în dreapta, alege pe unul mai bătrân pe care-l trage spre el; cellalţi nu se mai văd. Orga şi corul tac).

MARELE INCHIZITOR

Tu eşti Ieronimo, duhovnicul acestei case!
De patruzeci de ani slujeşti aici, îmi pare?!...
Tu l-ai văzut născându-se, crescâd, pe Don Juan
Răspunde-mi: ce-ai făcut din el? Ce fire are?
Şi ce nădejdi poate da Bisericei? Ce vrea?
Când i-am vorbit, părea că nu m'asculta..
Sau n'a vroit, sau n'a 'nţeles ce-i spun!
Nu mi-a răspuns nimic... nu s'a grăbit să-mi ceară
Să intre frate 'n rândurile noastre
Şi să-şi consacre viaţa şi averea mânăstirii!
Precum prea bine ştii, sunt veacuri
De când Biserica pândeşte un vlăstar
Al neamului Tenorio. Ştii bine că, mereu,
S'au însurat bărbaţii şi-au avut copii
Ce-au moştenit averea neasemănată...
Acum e vremea cea mai potrivită
Cum niciodată n'ar fi fost mai potrivită
Să-l convertim pe Don Juan şi să-l atragem
In rândurile noastre... Devenind călugăr,
El, singurul Tenorio ce-a mai rămas,
Lăsa-va ordinului nostru tot avutul
Pe care generaţii fericite l-au sporit mereu..
Această sarcină înaltă, Ieronimo,
Iţi fac un har nepreţuit — ţi-o dăruiesc!
Tu vei avea deacuma grija asta!...
Veghiând asupra lui cu stăruinţă
Va trebui prin vorbă bună, prin ameninţări
Să-l îndrumezi pe calea pocăinţei
Şi să-l aduci cât mai curând să ni se'nchine!
De nu vei izbândi, atunci, blestem
Pe capul tău îmbătrânit să cadă!
In flacăra Gheenei să te mistui
Hulit de toţi ai tăi şi vânzător
Să fii în ochii tuturora, printre veacuri!
Mai vinovat decât Iuda te vom socoti
De nu vei da Bisericei pe Don Juan!

(Ieronimo se înclină adânc. Marele Inchizitor urcă treptele. Clopoţelul de-argint răsună iar. Intră nobilii din Sevilla, în frunte cu ducele de Ulloa, comandorul. Marele Inchizitor ese, urmat de toţi, în sunetul de Orgă. Don Juan îngenuchează iar şi-şi lipeşte fruntea de sicriu. Ieronimo se apropie de el. Sunt numai ei doi).

IERONIMO

Deacuma, Don Juan, eşti singur — doar cu mine!...
Eu te-am crescut şi ştiu ce suflet ai...
Voiu căuta şi-acum să-ţi fiu aproape,
Cât mai aproape'n fiecare zi,
Să te feresc de marile ispite ce pândesc
Pe-un tânăr nobil şi bogat, ca tine...

DON JUAN

Iţi mulţumesc, părinte Ieronimo! In durerea
Ce m'a lovit şi m'a sdrobit, vei fi o mângâiere..
Rămâi în casa asta, care totdeauna
Ţi-a fost amvon de unde-ai predicat Credinţa..
E-adevărat... E grea chemarea vieţii,
Mă simt aşa de sigur şi de turburat
Necunoscute drumuri se deschid în faţa mea
Şi nu ştiu care e cărarea cea mai dreaptă..

IERONIMO

Cărarea cea mai dreaptă, fiul meu
E cea pe care Marele Pontif ţi-a luminat-o.
E linîştea şi reculegerea divină!
A sfintei noastre mânăstiri!...

DON JUAN —

Va trebui să intru 'n rândurile voastre?
De ce

IERONIMO

- Sânt datini vechi!

—— DON JUAN

Ce datini?

—— IERONIMO

Aceiea care cer ca orce nobil
Rămas fără părinţi şi fraţi, să'nchine
Destinu-i pământesc, lui Dumnezeu..
In zidurile mânăstirei, doar acolo
Se 'ncheie vrednic al strămoşilor şirag!
Dar dincolo de zidurile mânăstirei
Pândeşte Necuratul şi te pierde
Cu roşiile lui făgădueli!
In lume, patimile clocotesc aprinse
Şi sufletele se rostogolesc în foc...
Străbunii plâng în Cer, văzând cum Iadul
Le-a înghiţit vlăstarul cel din urmă...
Nu-i pentru tine, lumea, Don Juan,
Tu eşti dator să preamăreşti pe Domnul!

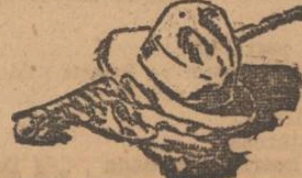
DON JUAN

Voiu preamări pe Dumnezeu, părinte
Şi-l voi iubi în tot ce ni s'arată...
Dar mintea mea acuma-i tulburată
Zăbranic des durerea i-a ţesut..
Vreau să mă rog! Să plâng tot ce-am pierdut!

IERONIMO

Da... Roagă-te copilul meu!... Şi gândul viu
Al celui care doarme în acest sicriu
Să se coboare pân'la tine, să te'nveţe
Cum să'ndrumezi plăpânda-ţi tinereţe
Şi cum să-ţi făureşti un luminos destin..
Te las cu'nţelepciunea morţilor! Amin!...

VICTOR EFTIMIU

Metafora şi alegoria în poezia noastră populară

de Paul I. Papadopol

I. In cunoscutu-i studiu „Poezia română", Titu Maiorescu, după ce-şi întoarce cu dispreţ ochii de la o bună parte din literatura în mijlocul căreia trăia şi care era încărcată cu cele mai banale şi mai artificiale comparaţiuni, recomanda atenţiunii generale poeziile poporului „chiar cele mai de rând, care toate au cel puţin originalitate florilor, şi nu vorbesc numai de roze şi de crini" (1), reproducând următoarele caracteristice versuri născute pe stradele Bucureştilor:

Frunză verde măr sălciu
La grădină'n Cişmigiu
Două fete frumuşele
Mi-a furat minţile mele.
Una oacheşe şi'naltă
Ca o dalie învoaltă.
Alta blondă mijlocie
Ca o fună iasomie.
Una are ochi de mură
Care inimile fură.
Alta două viorele
Ce te scoate din oprele.

etc. etc.

versuri interesante tocmai prin expresivitatea tropilor pe cari îi conţin şi anume : epitete (v. 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 11), comparaţiuni (v. 6, 8) metafore (9, 11).

Lucrul acesta ne scoate în evidenţă una din cele mai însemnate calităţi ale poeziei poporane: superioritatea ei stilistică din punct de vedere al imaginativităţii, constituind prima treaptă a scrisului — originalitatea elementară (1).

In însăşi urmărirea acestor figuri trebue să ne impunem dela început o diviziune — să le considerăm întâi numai ca figuri de vorbă, apoi — numai ca figuri de gândire.

Sub prima înfăţişare, aşa cum le găsim în întreaga operă a poporului, începând cu simplele expresiuni şi proverbe, le-am studiat altădată. Sub a doua le găsim începând numai cu ghicitorile care reprezintă, într'o formă sau în alta, cu sau fără explicaţiune, alegoria şi metafora în cele mai reduse înfăţişeri.

In toată această poezie vom întâlni, aşadar, un admirabil paralelism între lumea internă şi cea externă, între obiectele concrete şi cele abstracte, o minunată strălucitoare acoperire a realităţii obicinuite pe care o topeşte, fără să-i schimbe înţelesul, însă împodobind-o şi înfrumuseţând-o cu îmbelşugare.

In modul acesta — într'o ghicitoare, dispar „cărările" spre a fi înlocuite prin .....făşii de teiu sau, de o „sfăruţă", de nişte „viţe de bostan" trase

Dela noi
Pânăla voi..

sau :

Dela casă
La casă...

„Varza" — unul dintre cele mai frequente şi mai generale obiecte de cimilituri — e: sau o fiinţă ale căreia

Trupul, capul mi-s totuna,
pe-un picior stau totdeauna,
am cămăşi nenumărate
şi le port toate 'mbrăcate.

sau e un

Rostogol
După ocol
Gâscă albă 'ntr'un picior. (1)

sau un

Ulcioruş
bulcioruş
şeade 'ntr'un vârf de picioruş

şi încă — în altele — un „nemţişor", „un roşior", „un omuşor", „un moşneguţ", „Todoruţ", „un ciuturuş" (1), „o ţarcă", „o căldăruţă" (2) „o cucuruză" etc. — toate cu aceiaş atribut ;

Şeade 'ntr'un picior

în diferite variaţiuni, dictate de necesităţile metrice şi îndeosebi de rimă.

In altele, aceiaş e un „angheluş", o „henghereasă"

într'un picior
Cu haine verzi până'n pământ.

sau : „o babă fărfălăgoasă", „o babă flenduroasă", „o babă rufoasă", „o fată sdrenţuroasă", (3) „o găină fofenţioasă", „o gâscă flenduroasă", „o rujă rujoasă" — toate având cam acelaş cunoscut atribut :

Şeade cu Vodă la masă (1).

natural : în diferite variante.

In toată această enumerare de teme şi de variaţiuni tematice, e uşor să ne dăm seama că poporul, adică autorul lor, lucrează cu o imaginativitate simţuală ceva mai complexă decât în proverbe şi expresiuni. Intr'adevăr — am încercat să arăt, altădată (2), că imaginile, din acestea din urmă, sânt mai cu seamă de natură vizuală, că, adecă, atunci când poporul zice despre o femee frumoasă

Par'că-i ruptă din soare

sau că

La soare te poţi uita, dar la dânsa ba.

sau când zice despre un plicticos

Par'că-l ţiu în spinare ;

despre un flecar — că vorbeşte

Câte'n lună şi'n soare :

despre un posomorât

Parcă-i plouă şi-i ninge.

sau — în fine — când pecetlueşte ivirea zorilor cu expresiunea poetică

A intrat alba'n sat

întrebuinţează, în mod constant, elemente figurative mai mult în legătură cu simţul văzului.

In cimilituri lucrurile se schimbă : imaginile motorii — vin să ne circumscrie realitatea — prin ajutorul elementelor de mişcare şi chiar a celor auditive. In felul acesta — după consideraţiunea amintită — am putea distinge între ghicitori următoarele categorii :

a) ghicitorile simple — fiind format din imagini în legătură numai cu un simţ, şi

b) ghicitorile complexe — constând din imagini în legătură cu mai multe.

In prima grupă deosebim :

1) Ghicitorile vizuale — ca în „biserica

Am o vacă
porumbacă,
pe la coarne
cu icoane,
pe la nări
cu lumânări,
pe la buze
buburuze,
la bărbii
cu făclii,
pe la şolduri
cu bolduri,
pe la pântice
cu descântice.

sau în „cerul"

In vârf înflorit,
la mijloc uscat,
la rădăcină verde.

2) Ghicitorile auditive, acelea în care imaginaţiunea lucrează mai ales prin sunet, numite încă şi onomato-poetice — tocmai din cauza acestei precumpăniri tendenţioase care constă în imitatea sau reproducerea temelor sonorii din natură.

Iată trei exemple:

meliţa :

Hoarţa
hoarţa
pe spinare,
tranca
fleanca
printre picioare.

sita :

In pădure tic-tac,
pe câmp hi, hi,
în casă ninge de zor.

călăreţul :

Treapa
leapa
pe cărare,
hingher
mingher
pe spinare.

3) ghicitorile motorii — acelea în care predomină elementele de mişcare ca în :

Am un moş mititel
face gardul frumuşel

„acul", sau în „fusul"

Tetea'n sus
tetea'n jos
Vine seara burduhos.

In grupa a III-a intră cele mai multe ghicitori — din cauza complexităţii simţuale..

* * *

II Se poate vedea însă mai bine simbolismul bogatei imaginativităţi a poporului, cu deosebire în pluguşoare şi oraţiuni de nuntă.

In cele dintâi — şi bineînţeles că ne referim mai ales la acelea cu formă narativă, adică de gen epic — se cântă bogăţia ţarinii, bucatele, averea specifică acestui neam, din momentul aşezării lui până astăzi.

In acestea vom deosebi mai ales trei categorii :

a) una, coprinzând acele pluguşoare în care urătorii îşi povestesc propriile lor amintiri în legătură cu o recoltă îmbelşugată pe care au cunoscut-o ca participanţi principali (1);

b) a doua cuprinde pluguşoarele în care aceasta e pusă pe seama gasdei la casa căreia se urează (2);

c) în fine, în a treia categorie de pluguşoare, conştiinţa vie în popor a nobilei origini a neamului nostru o atribue unui personagiu închipuit, „Troian" — care nu-i altceva de cât latinul Trajanus, venit la noi prin filiera slavă (1).

Ori cum ar fi — provocatorul recoltei este totdeauna un om bogat — căci altfel n'ar fi putut pleca

Intr'o Joi
Cu douăsprezece pluguri
Cu câte doisprezece boi,

nici măcar

C'un plug cu doisprezece boi

mai ales că toţi aceştia erau :

boi bourei,
în coadă codălbei,
în frunte ţintăţei ;
mici de statură,
buni de trăsură,
cu coarnele belciugate
cu aur suflate

adecă de aceiaş valoare cu caii pe cari i-a încălecat : cel dintâiu numai

ca s'aleag' un loc curat
de arat
şi semănat.

care era

. . . . . învăţat,
cu nume de Graur,
cu şeaua de aur,
cu friu de mătasă
cât viţa de groasă.

celălalt — după ce o ploae ca'n poveşti îi făcuse spicul „cât vrabia" şi paiul „cât trestia" — spre a cumpăra oţel, de la Tighina, pentru diferitele categorii de seceri

. . . . . mari,
pentru secerători tari
. . . . . . mici
pentru copilaşi voinici.
. . . . . . mărunţele
cu mănunchi de floricele ;
pentru fete tinerele
şi neveste ochişele.

Acest cal era :

. . . . mai năsdrăvan
. . . .
negru ca corbul,
iute ca focul
de nu-l prinde locul,
cu potcoave de argint
ce sânt spornici la fugit.

Incercând să subliniem bogăţia recoltei — vom menţiona :

mulţimea şi varietatea secerătorilor :

. . . . . . fine
şi vecine
şi toţi finii
şi vecinii
şi vre'o trei babe bătrâne
care ştiu rândul la pâne.

secerişul

Ei cu stânga apucau
şi cu dreapta secerau
şi prin lan înnaintau
de văreau că înnotau.

Rodul era atât de bogat, încât

... hoaţa cea de moară,
când văzu atâtea cară
încărcate cu povară,
puse coada pe spinare
şi plecă în fuga mare
la acea luncă de scăpare.

Ne oprim la aceste câteva elemente. Fără îndoială că toate converg în aceiaş direcţiune — simbolizarea bogăţiei câmpeneşti pe care urătorul (plugarul, autorul — deci : Românul) o cere de la Dumnezeu pentru casa aceluia căruia îi urează şi de care-l leagă, pe lângă solidaritatea comunală, naţională şi socială — mai ales marea şi sfânta suferinţă şi umanitarismul.

Să nu fie oare acest rar altruism dovada cea mai caracteristică a mărimii morale a aceluiaş suflet?

* * *

III. Dacă până acuma n'am rămas convinşi, nu de tendinţa simbolizatoare a poeziei poporane — dar de înălţimea şi perfecţiunea, de superiortate artistică a realizărlor alegorice ale acesteia — oraţiile de nuntă, numite încă: colăcării sau conăcării — ne vor face-o cu prisosinţă. Intr'adevăr — şi mă gândesc mai ales la acelea de peţit şi de nuntă propriu zise — iată cât de frumos idealizează marele şi eternul poet — care este poporul românesc — cel mai mare eveniment din vieaţa omului — nunta — din care convenţionalismul şi mercantilismul „târgoveţilor" a făcut o searbădă învoire accelerată pentru săltarea uneia sau alteia dintre părţi, iar legiuitorul — un simplu contract bilateral cu sau fără anexă dotală, în timp ce biserica a eternizat-o sub înfăţişarea eterică de tovărăşie morală, aşa cum numai între paginile Bibliei întâlnim. Mai fericit inspirat decât toţi aceştia — tocmai prin atmosfera de poezie, dezinteresare, solemnitate şi măreţie artistică cu care a înconjurat-o, a fost poporul incult şi mă refer mai ales la poporul pe a căruia poezie o studiez — care a găsit, în conţinutul său sufletesc, îngust intelectualiceşte, infinit ca artă, suficiente elemente de poezie mare şi adevărată cu care să ridice, din starea oare cum de inferioritate, în care o adusese o curioasă concordanţă a unor elemente, atât de discordante de obiceiu, alcătuind, cu perfectă preciziune şi adequare alegorică, deasupra unei realităţi „de când lumea" banală şi efemeră, una nouă, strălucitoare şi eternă care — pe lângă calităţile pe care i le-am relevat — e dovada cea mai vie a seninătăţii şi naivităţii a autorului ei. E vorba — şi ne vom opri numai la unele dintre elementele simbolului — de peripeţiile vânătoreşti ale unui împărat „tânăr" şi „fără soţioară" care

De dimineaţă s'a sculat,
faţa albă şi-a spălat,
chica neagr'a peptănat,
cu strae nouă s'a'mbrăcat,

şi apoi : sunând „cu trâmbiţa" şi-a adunat o „mare oaste" formată din :

două sute grăniceri,
o sută feciori de boeri
din cei mai mari,
nepoţi de ghinărari.

Astfel pegătit

pela apus de soare
a plecat la vânătoare —

dar, după ce a vânat o zi întreagă :

au eşit la drumul mare
şi-au dat de-o urmă de fiară.

Acesta ar fi evenimentul iniţial — comun tuturor naraţiunilor nupţiale poporane. „Urma de fiară" — mireasa însă — în altele — e numai

o floricică frumoasă
şi drăgăstoasă,
care nu'nfloreşte,
şi nici nu rodeşte,
nici locul nu-i prieşte,
ci mai mult se ofileşte.

iar în a treia categorie — aceasta e

. . . . . o căprioară —
— să fie 'mpăratului soţioară.

Florică, urmă de fiară, căprioară — nu vi se pare curios faptul că aceste elemente asociative sânt luate numai şi numai dint'o anumită viaţă, dintr'un anumit mediu ? Câmpia şi pădurea — să nu fie şi acesta unul din nenumăratele argumente care pledează pentru originea păstorească a neamului care le-a produs ?

Afară de acestea am mai găsit două categorii :

una în care suita vine condusă

de-o stea mândră şi aleasă
până la această casă

unde — ajungând

....steaua ni se lasă

Şi atunci :

.... ori steaua ne-arătaţi
ori înnuntru ne lăsaţi

In fine — în a cincea categorie — de astă dată însă umanizând şi explicând alegoria — ea e

.... o'nnălţată 'mpărătească
Cinstita noastră mireasă.

Dar realitatea şi artisticul simbolului nu se văd numai în caracterizarea personagiilor fundamentale.

Iată colăcarii :

de la început se arată jigniţi de întrebarea ce li se face :

— Ce umblaţi
Ce căutaţi ?

şi — gata să reacţioneze în mod violent — se mulţumesc numai cu ripostu :

Cine sânteţi dumnia-voastră
Să ne luaţi seama noastră ?

— motivată, bineînţeles, de originea lor nobilă şi aleasă :

Sântem boeri mari,
ghinări
de lângă mare,
de unde soarele răsare,

ba chiar

nepoţi de ghinărari.

Şi de aceia, pentru a descălica, ei cer să li se aducă

. . . . scaune de argint
Să descălecăm aici pe pământ,
Sau să întindeţi covoare,
Să descălecăm în pridvoare.

Ei aşteaptă un singur răspuns — acela pe care se besc să-l formuleze :

Şease pahare de vin,
şease mahrame de in,
de care se găsesc pe-aici
cusute cu fluturi şi arnici ;
fie şi cu strămătură,
numai să fie cu voe bună ;
să fie şi de mătasă,
numai să fie de-aici din casă,
dela cinstita mireasă ;
să nu fie de-pe-la vecine
să pătim vre'o ruşine,
că atunci va fi cinstea noastră
şi ocara dumnea-voastră.

Ei călăresc pe cai

cu coarne cănite,
cu frâne zugrăvite,
cu unghiile costorite,
cu coadele împletite...

care nu pot mânca decât

. . . . fân, ghisdeiu verde,
cosit în noaptea Sfântului Gheorghe,
cu roua neluată,
cu floarea nescuturată,
strâns în sărbători
de două fete surori

aşa fel că aceştia

. . . . să mănânce
Şi din capete să nu mişte,
. . . . să bea
Şi din capete să nu dea.

Las la o parte numeroasele ameninţări şi ironii la adresa socrilor, a celor prezenţi, a boerilor şi a cucoanelor — care contribue în mare măsură la sublinierea aceleiaş măreţii — şi mă refer la supremul argument

— avem şi firman dela 'mpărăţie

nu însă un firman oarecare, căci

Cine ştie carte lătinească
Să vie să ni-l cetiască,
Iar cine nu ştie
Să nu vie,
Ca de foc să se păziască.

Şi dac'ar fi numai atât ! Persoana însărcinată cu citirea lui trebue să îndeplinească anumite condiţiuni :

Să ne aduceţi, socri, mari,
Oameni cărturari :
Vre-un popă cu barba deasă
Să ne citiască carte aleasă,
Să nu fie cu barba cănită
Să rămâe cartea necetită,
Ori vreunul cu barba rară
Să ne ţie până desearā
Ci unul cu barba ca fusul
Să ne dea curând răspunsul.

PAUL I. PAPADOPOL

______

1) Critice. Vol. I pag. 19,20.
1) curte verde'ntr'un picior" — în alte variante
1) în altele: ciuturel.
2) în altele: căldăruşă.
3) în altele: trenţăroasă.
1) în altele: „cu boerii", „cu dada"; „cu Domnul"; etc.

______

1) Vezi col. G. Dem. Teodorescu.
2) Ibidem şi col. T. Pamfile (bibl. p. toţi).
1) col. Alexandri, col. G. Dem. Teodorescu pag. 145 ;

Poeme în proză

BUCOLICE

Magul

Şi-a scuturat sandalele de colbul cărărilor întortochiate şi pietroase şi lăcustele care adormiseră în sânul lui păros, (ca nişte melci pierduţi printre ierburi) s'au deşteptat şi s'au găsit acolo unde nu s'au gândit vre-odată să fie. Noaptea l'a îmbrăţişat cu o rază din lumina lunii şi păraiele cari se târau ca nişte şerpi cu trupuri verzi, — linguşitoare, aproape de dânsul, l'ar fi dorit să-şi umezească picioarele leproase în apa lor curată cu verdele imaculat. Şi magul, bătrân de desnădejde, cu ochii şterşi de culoare, se îndreptă spre fântâna din grădina de portocali. Acolo Taïs, scuipase odată în ape, după ce Pafnuţie înţeleptul a rugat-o să se lepede de viaţa pământească, de curtezani şi de desfrâu, amintindu-i că zeii l'au trimis să-i vorbească şi să-i spună că pustiul o aşteaptă. Văzu pe Taïs trecând alene, cu mlădieri de şarpe în mers, cu ochii, două agate negre, cu noaptea încolăcită în privire şi cu sandalele legate de picioare, cu sfoară de mătase. O văzu desprinzând în drum, o portocală roşie ca un crepuscul de toamnă şi muşcând-o cu dinţii albi şi mici şi lăptoşi. Ar fi vrut să-i muşte buzele însângerate de carnea zemoasă a rodului, dar se cutremură. Păcătuise : — In gând o sărutase lung pe păr şi pe tâmple şi-şi zise : „voi răbda de foame şi de sete, până voi mai vedea de nouă ori crăpând dimineţile şi buzele mele să se usuce ca strugurii bătuţi de grindină dacă apa izvoarelor ori roua trandafirilor, mi-le vor umezi.

Se reîntoarse înapoi. Pietrele şi colbul drumurilor purtau ceva tainic din urmele paşilor ei, curmalii cari se legănau în adierile nopţei, îi şopteau povestea şi susurul izvoarelor i-aduse aminte că noaptea l'apucat demult pe drum, şi el încă nu şi-spus ruga de seară. Işi plecă genunchii şi închise ochii. Buzele îmbrăţişate pătimaş, tremurau. Simţi ţărâna rece sub fruntea-i îmbrobonită de sudoare şi plânse multă vreme, cu lăcustele moarte în preajmă, cu toiagul de vişin sprijinit de o stană de piatră, cu gândurile împrăştiate. Cu sufletul îngenunchiat şi el pentru rugă, adormi spre ziuă.

II

Soarele l'a deşteptat. O femee cu ulciorul pe umeri venea întru întâmpinare. O auzi cântând şi se cutremură. Işi strânse lăcustele şi toiagul şi fugi de vale, împleticindu-se printre mărăcini, cu straiele sfâşiate de spini. Aproape de porţile cetăţii se opri din fugă. Pustiul îl îmbia.

Şi merse într'acolo, să se spovedească castanilor, să-şi culce trupul pe pietre, să sărute lăcustele şi să dăruiască primului păcătos care-i va ieşi în cale : sufletul.

Horia Robeanu

ISPĂŞIRI

de V. DEMETRIUS

Era în anul 1916, în zilele de înfrigurare, când Bucureştenii toţi aflaseră că armatele române sunt nevoite să se retragă în Moldova, lăsând Capitala ţării fără apărare. Fiecare se întreba, dacă mai poate rămâne într'un oraş, carea avea să încapă în stăpânirea Bulgarilor, a Ungurilor şi a Turcilor. De Germani, era mai mică temerea. Guvernul, nici el nu mai ascundea primejdia şi pusese la cheremul populaţiei o sumedenie de trenuri. Nu plecau numai cei în stare să poarte o puşcă, ci şi bătrâni, femei, copii, care nu aveau nici în clin nici în mânecă cu războiul.

Vestea cea rea intrase şi în casele îngăduite şi cercetate regulat de serviciul sanitar al Primăriei. Stârnise şi aci emoţie, îngrijorare, cu atât mai mult cu cât fetele înţelegeau că ele trebue să rămână locului, roabe supuse patronului şi regulamentului. Şi doar ele aveau negreşit să-l cunoască pe inamic.

La „Fustă'n brâu", patronii, soaţa şi soţul, stătuseră la masă două ceasuri şi desbătuseră împrejurarea. Amândoi erau foarte groşi, foarte graşi, foarte oacheşi, unsuroşi, semănau unul cu altul leit. Nevasta asculta de bărbat totdeauna. Acum însă, vocile se ridicaseră, soţii nu cădeau la învoială. El ar fi voit să plece singur, pentru ca dumneaei să urmeze comerţul mai departe şi să nu piardă casa, vad bun. Şi ar fi voit să plece cu tot ce aveau mai de preţ: bani, ca la treizeci de mii de lei, bijuterii vechi şi nouă, hainele lui toate şi ale nevestei, cele de mătase, cele de mireasă, păstrate de şaisprezece ani pe fundul lăzii.

Nenea făgăduia că va fi econom, că va căuta să facă treburi bune; şi se putea, zicea el, face bune de tot, pentru că tot tineretul şi toţi cei cu stare plecau în Moldova. Şi mai spunea că, fireşte, îndată după încheerea păcii, avea să se întoarcă. Odată Capitala căzută, cât mai avea să ţină războiul? O lună, trei, şase, mai mult nu se putea! socotea el, înfuriindu-se.

Soţia răspundea că, unui om simţitor ca dânsa, îi ajunge un minut, ca să moară! Că ea nu era în stare să ţină piept unui golan de-ai noştri, dar cum era să se încaere cu inamicul? că el, Nenea, cum i se zicea lui Ghiţă, era mai şiret, mai deştept, şi se şi cuvenea ca el, bărbatul, să apere căminul, nu o femee! Pe ea singură s'ar fi apărat cu izbândă, dar erau fetele, opt fete!

Nenea şi Ţaţa, (cum i se zicea ei) ar mai fi discutat încă — sifon şi vin erau pe masă, — dacă nişte ţipete nu i-ar fi sculat de pe scaune. Ţipetele veneau chiar din odaia de-alături: fetele, toate, îmbulzite una într'alta, de un sfert de oră stăteau cu urechea lipită de uşă; auziseră tot ce se vorbise; tăcuseră molcom o vreme, dar; împărtăşind grija Ţaţei poate, or trăgând nădejde că Nenea va pleca şi, enervate pe semne de încordarea cu care ascultau, se luaseră la ceartă, pe şoptite, se înghioldiseră, se îmbrânciseră.

Cinci din fete erau românce, una era ovreică, alta nemţoaică, alta unguroaică. Pe aceste două din urmă, celelalte, afară de ovreică, dându-şi seama că sunt venetice, neam cu vrăjmaşul, începuseră să le izgonească de lângă ele, să nu le îngădue să asculte la uşă, să le ocărască. Şi încăerarea venise, în pofida tăcerii care şi-o poruncisera cu toatele.

Sub privirea stăpânului, femeile se descurcară din vârtejul bătăii, cu frământarea, opintirea şi necazul încă citeţe pe obraji, gâfâind, cele care luptaseră de istov, cu sgârieturi pe figură, ca de ghiare de pisică, cu dâre galbene în sulimanul gros, roşu aprins, cu coloratele lor fuste ajunse d'asupra genunchiului; cu decolteurile strâmbate până peste unul din umere. Pe semne că, până să ţipe răzbite de durere, unele se buşiseră înfundat, pe tăcute.

Nenea le privi pe toate şi, ca pe ţâri înşiraţi prin ochi pe o sfoară, le ţinu cu privirea un minut, ca suspendate.

— Ar trebui să vă pun jos pe fiecare şi să vă trag câte douăzeci şi cinci de bice muscăleşti! bubui Ghiţă, şi înjură năpraznic. Ce căutaţi voi cu urechea la uşă?

— Păi, Nene... voi să înceapă a se apăra Mimi, cea mai frumoasă dintre fete şi care se bucura une-ori în taină mare, de mângâierile stăpânului.

— Nici o vorbă, că vă snopesc! Voi poate vreţi să-mi închidă poliţia localul; dar nu vreau eu!

Şi el, se adresă Chetei, cunoscută ca fiind cea mai împăciuitoare:

— Care a fost pricina bătăii dintre voi?

— Wilhelmina şi Kati, nemţoaica şi unguroaica, trăgeau şi ele cu urechea, când vorbeai dumneata ca să fugi de Nemţi şi de Unguri... Ele ţin cu neamurile lor...

Ca un sac greu, care l-ar fi tras de spate înapoi, îl trăgea de la spectacolul fetelor, propriile sale gânduri asupra plecării. Mai avea oare vreme să pregete? să se ciorovăiască şi să cadă la învoială cu nevastă-sa? Bucureştii se goleau; văzuse cu ochii lui, în calea Griviţei, un bâlciu întreg de oameni, pe jos şi în fel de fel de căruţe, până şi într'un dric, silind spre gara de Nord. Era mai bine să dispară, să ia banii fără ştirea nevestii, şi pace! De ce să piardă timp în discuţii?

In tăcerea ce se făcuse grea, se auzi de-odată un dangăt de clopot. Toţi cei de faţă ascultară. Apoi se auzi, ca trecând dealungul trotuarului, un fluerat prelung. Şi dangătul, al clopotului cel mare de la Mitropolie, şi fluieratul speriat al gardistului, înştiinţau lumea că deasupra Bucureştilor au venit aeroplane de-ale inamicului, şi-i poruncea să se ascundă şi o povăţuia să se ferească. Paşi zoriţi zdupăiau pe afară. Drumeţii se ascundeau pe unde puteau. Puţini oameni rămâneau cu ochii în cercetare după sburătoarele ucigaşe. Se simţea dintre pereţii casei aşteptarea încordată a întregului oraş: din aeroplane avea să se arunce negreşit o bombă. Şi sute de mii de oameni se întrebau unde avea să pice de astădată bomba: la arsenal, la pirotechnie, la poştă, la gară, la palatul regal? Pasărea-maşină se învârtea slobodă de-asupra întregei Capitale şi omul care o cârmuia vedea jos oraşul, putea să aleagă locul şi venise anume ca să distrugă.

După întâii fiori de groază, fetele se trăseseră tiptil de sub ochii cătrăniţi ai patronului şi acesta rămăsese iarăşi cu nevastă-sa. Femeia, pe urma gândurilor soţului întrebă:

— Dacă iai toţi banii cu tine, eu cu ce rămân? Că nu se ştie ce ne-or face Nemţii, dacă nu ne-or închide localul. Mai du-te prin oraş şi vezi, ce zice unul şi altul.

Pocnetul primei bombe, lăsate din aeroplan, străbătu în casă, tăie conversaţia dintre soţi. Fetele erau împărţite prin cămări. Unguroaica, nemţoaica şi ovreica erau la un loc, iar celelalte în alte două încăperi.

Wilhelmina şi Kati aşteptau să audă pocnetul şi îl doreau cât mai sguduitor. După ce îl sorbeau cu emoţiune, în nemişcare, stăpânindu-se, închipuindu-şi prăpădul căşunat, se înghionteau şi se uitau adânc una la alta.

Raşela, ovreica, se înfiora, se sbârlea toată, revoltată şi pe ele, prietenele ei, şi pe celelalte tovarăşe. Ea nu putea să fie de partea nici unora, în vrajba aceasta de naţii, trezită în bordel. Raşela blestema războiul, când îşi da drumul gurii, şi pe toţi împăraţii. Bătaia tuturor clopotelor din Bucureşti, vuetul care pătrundea prin geamuri, pe gaura uşii, prin ziduri, prin pernele cu care une-ori îşi astupa Raşela urechile, îi plăsmuia şi-i perinda pe dinaintea ochilor o vedenie lugubră: un lanţ nesfârşit de negre dricuri, urcând pe un deal, lanţ deşirat până'n fundul şesului, lume umblând greu după morţi, îmbulzindu-se, — pe când ziua murea, se făcea beznă. Şi i se părea ovreicii că ea visase aşa ceva în ajunul războiului. Şi părerea aceasta, că ea a fost prevestită, îi da siguranţa că nici odată nu va mai fi pe lume linişte, că nenorocirile vor curge, că s'a pornit sfârşitul lumei.

Clopotele tăcură de la o vreme, aeroplanele duşmane plecaseră; circulaţia întreruptă se pornise iar. Se simţi, până şi'n case, în beciuri, că nu mai este primejdie. Fetele se aşezară pe la ferestre, de astă-dată sub privegherea Ţaţei.

Ghiţă spusese că se culcă; stătuse în iatac ca la zece minute şi făcându-se linişte, plecă în oraş, după veşti.

Obosită, cu somnul în gene, Ţaţa trecu în locul soţului în iatac, şi sforăitul ei se auzi numai decât.

In dreptul uşii cu geamuri dela drum, se opri un cunoscut. Privi stăruitor. Era Nae Puştiu: mărunţel, călcând totuş ţanţoş, ca şi cum ar fi fost mândru de statura lui, cu pălăria pe ceafă, descheiat de tot la vestă, ca să i se vadă cămaşa roşie, cu un moţ de păr tras pe sub pălăria lată în borduri şi adusă în sus. O căuta pe Sisi, ibovnica lui. O zări şi îi făcu semn din cap să iasă la poartă. Fata eşi repede.

— Ce grije ţi-am purtat, Năică! începu ea. De ce n'ai venit de trei zile? N'ai avut nevoe de parale! Nu mă iubeşti sincer. Credeam că ai plecat şi tu în Moldova...

— Proasto! Sunt nebun? Să mă curăţ (să-mi pierd viaţa)? Ce mai e pe la voi? Am auzit că Nen'tu Ghiţă pleacă... E-adevărat?

Proaspetele amintiri din ziua aceia însufleţiră chipul fetei. Intoarse capul ca să vadă dacă nu trage cu urechea care-va şi, în şoaptă:

— A fost tărăboi astăzi... Nenea vorbea în taină cu Ţaţa de plecare. Noi ascultam în secret. Şi ne-am luat la bătaie cu nemţoaica şi unguroaica...

— Sisi, şueră Puştiu, e treabă de făcut! Ascultă: dacă vrei să scapi din puşcăria asta; că eşti ca o roabă vândută aici, cum ziceai tu, şi le eşti datoare optzeci de lei, — acum poţi scăpa. Poliţia numai la voi nu se gândeşte! Până n'apucă Ghiţă s'o ştearga cu banii, pune tu mâna pe ei. Ia vezi! Fii deşteaptă! Plecăm la Ploeşti; stăm acolo. La Ploeşti poţi să-ţi faci meseria slobodă şi o să mă ai pe mine, să te păzesc de chiulangii şi de bătăuşi. Ce zici? Acum e momentul.

Sisi privi iar cu temere înapoia ei. Inima îi bătea cu putere. Pricepu că are dreptate amantul ei de inimă, şi gânduri multe şi încurcate o năpădiră.

— Să văd... de.. Nu prea ştiu unde ţine banii pitiţi.

Puştiu tresări, zâmbi, o strânse de mână.

— Trec după miezul nopţii pe aici.. Şi pentru că ferestrele sunt întunecate, de când cu *ţepelinele* alea, am să fluier Sârba Popilor. Să ştii.

Şi Puştiu îşi privi ibovnica adânc, săgetător, în miezul ochilor. Fata simţi ca un şarpe trecându-i prin trup, oftă, faţa toată i se deschise într'un zâmbet de năzuinţă, de fericire apropiată. Dar Puştiu se învârti într'un călcâiu, întorcându-i spatele şi plecă.

Sisi intră în casă ameţită, cu obrajii încinşi, cu un roşiu pe ei care-i întrecea roşul de foiţă, de sulemeneală. Se răzni într'un ungher, ca să cugete. Simţea că-l iubeşte pe Puştiu fără margini. De multe ori visase că el o va fura într'o zi din temniţa aceea şi că altă viaţă se va întocmi pentru ea. Dar nu îndrăznise nici odată să-i pomenească de libertatea ei, de visurile ei. De ce-ar fi scos-o el din mocirla în care se afundase? O iubea? Era ea frumoasă, ca să poată spera Puştiu într'un câştig bănesc?... Uneori i se părea că este; îşi plăsmuia un chip de fată care aducea cu al ei, dar se trezea singură că zugrăveşte altă figură, altă făptură omenească, mai curată şi mai frumoasă. Gândul hoţiei îi revenea mereu, fără mustrare de cuget, numai cu spaima că, dacă n'avea să izbutească, avea să piardă iubitul: Puştiu avea să se supere, să n'o mai vadă! Vru să se gândească bine, cum avea să facă, ştia unde sunt banii: sub pat, într'o lădiţă. Cu cleştele, avea oare să poată smulge unul din belciugele de care era atârnat lacătul? Poate că da, poate că nu!

Alături, ovreica vorbea cu nemţoaica şi cu unguroaica:

— De ce-i urâţi voi pe români? Ei sunt vinovaţi că voi aţi ajuns ce-aţi ajuns? Aşa v'a fost soarta. N'aţi fost poame bune, ca şi mine. Or credeţi că, Nemţii şi Ungurii, când or fi în Bucureşti, au să vă scoată de aici şi să vă facă cucoane? Când vă rugaţi la Dumnezeul vostru, să vă dea pâine, de ce nu-i cereţi să v'o aducă din Ungaria? O găsiţi bună şi pe asta din România. Barem tu, Wilhemino, eşti născută în Bucureşti!.. Dacă ar cădea o bombă aici, crezi că pe tine te-ar cruţa?

Cheţa veni în ungherul în care Sisi căuta să cugete la prădarea banilor.

— Ce ţi-a spus Puştiu? Vin Nemţii?

Sisi se desmetici şi răspunse:

— Vai. Da... Ştie toată lumea că Nenea pleacă..

Hohote de râs răsunară. Vr'un mucalit le spunea fetelor prin geam bazaconii, drăcii. Cheţa dădu fuga să nu piardă prilejul de haz. Sisi privi în juru-i. I se păru că se înserează. Se furişă din odaie, în bucătărie, găsi cleştele de scos cuie, îl luă şi, ca o somnambulă, cu paşii largi şi surzi se strecură în iatacul stăpânilor. Acolo Ţaţa dormea, lată şi imensă, cu gura căscată, sforăind cumplit. Sisi intră sub pat. Un genunchiu îi lovi tare podeaua. Fata se sperie, se cutremură, dădu cu capul de somiera ca o plasă, a patului. Urechile începură a-i vâjii. Inchise ochii, care n'aveau ce să vadă. Lada era acolo, dar Sisi nici n'o atinse deocamdată, căci aştepta să se scoale patroana şi apoi să lucreze. Dar inima începu să-i bată aşa de zorit, aşa de puternic, că Sisi crezu că are să se înnece. Deschise gura, ca să răsufle fără zgomot. Un rău nedesluşit şi nesuferit o copleşi, o enerva, o izgonea de acolo.

Dar Puştiu avea s'o părăsească, dacă la miezul nopţii, nu avea banii. Sforăitul Ţaţei umplea lumea de larmă. Nu, cu siguranţă că nu s'ar fi auzit ce face ea, Sisi, sub pat, chiar dacă ar fi tras cu cleştele de belciuge. Dar dacă Ţaţa auzea totuş? Sisi întinse mâinile, cu ochii holbaţi, de astădată încercătoare şi dădu de lădiţă.

Iată lacătul. Lacătul era deschis! Va să zică, nu mai avea nevoie să tragă belciugele, poate prea bine prinse, şi putea băga mâinile în ladă, chiar îndată. De ce să aştepte până s'o trezi Ţaţa?

Sisi ridică uşor capacul. Ştia că banii sunt puşi într'o cutie de tinichea, fostă de tutun regal. Dibui cu degetele şi atinse de grabă cutia, pusă chiar de-asupra. Să ia cutia cu ea, sau numai conţinutul cutiei? Cum mai sforăia Ţaţa! Ce urlete avea să scoată la aflarea că a rămas fără bani! Dar ce uşoară era cutia! Par'că nu avea nimic înăuntru!

Era goală!... Pe semne Nenea!..

Da! el.

Sisi deschise cutia, băgă mâna înăuntrul ei: cutia era cu desăvârşire goală! Simţi o durere mare în creştetul capului, o clipă, şi'apoi ca o uşurare în tot trupul. Bătaia inimii se mai potoli, gândurile multe, care-i îmbulziseră mintea, zburaseră. Acum se făcuse pustiu în capul ei şi o tristeţe searbădă, goală, nemărginită o învălui. Lăsă cutia sub pat, pe podele şi eşi tiptil, se ridică în picioare, nici nu se mai uită la Ţaţa, eşi pe uşă, îşi frecă ochii, tocmai în curte se opri din mers.

Aşa dar, nu furase nimic! „Era cinstită!" Şi spunându-şi vorba „cinstită", i se făcu milă de ea şi greaţă. Dela optsprezece ani era marfă. N'o iubise nimeni. Nici ea nu-l iubise pe altcineva, decât pe Puştiu. Şi-acum se isprăvise şi cu dragostea asta! Poate că era mai bine aşa: să nu mai tragă nădejde, că va fi liberă!

Alte două fete eşiră în ogradă. O ceată de patru golani sta în poartă, pregetând. Până să-şi dea seama pe ce lume se mai află, Sisi se trezi în casă.

Pe la miezul nopţii, Sisi auzi Sârba Popilor, fluerată pe la ferestre. Picioarele i se muiară. Se gândi un răstimp să stea neclintită. Casa era plină stup, deşi era întunerec în ferestre. Cu pas trăgănat, Sisi eşi la poartă, prelingându-se pe lângă perete. Dela un pas depărtare, cunoscându-l pe ibovnic, începu a rosti în şuer prelung:

— Mi-a luat-o înainte Nenea. Pricepi?

— Apropie-te, fă! mârâi Puştiu şi pricepând limpede cele ce se întâmplaseră, indignat, îşi repezi pumnul în obrazul fetei.

Fata se izbi cu capul de zid, căzu jos, ameţită. Şezu aşa, în nesimţire aproape, un crâmpei de vreme. Ridică ochii să-l vadă, să-i spună că o doare şi că o bate de geaba, dar el plecase. Simţi ca o văpaie pe nări, ceva cald, fierbinte, peste buze: îi curgea sânge din nas.

— Fire-ai al dracului! scârci ea, gândind să se spele de grabă.

Dar din casă purcedea alt tărăboi: Ţaţa, vrând să schimbe unui muştiriu o sută de lei, dase de cutia goală şi izbucnise în răcnete, în ocări, în blesteme şi'n bocete.

Uitându-se mai bine în cutia de tinichea, patroana, părăsită, de soţ, dase de un bilet care suna aşa: *„Marghiolito, eu am luat banii. Ca să ştii".*

Ghiţă.

V. Demetrius

Curiozităţi ştiinţifice

Presiuni de 35.000 de atmosfere

Oricine a văzut o maşină de aburi funcţionând la o presiune de câteva atmosfere. Bineînţeles o presiune de 20—30 atmosfere e foarte puternică şi doar în gurile de foc, în momentul exploziei, vom putea înregistra o presiune mai mare de 1000 atmosfere.

Fizicianul american Bridgman a făcut de curând nişte experienţe senzaţionale într'unul din laboratoarele Universităţii din Harvard, reuşind să obţină o presiune de *35.000 atmosfere*. Această presiune e de 15 ori mai mare decât cea obţinută în cele mai multe guri de foc şi a servit lui Bridgman să determine acţiunea ei asupra diferitelor substanţe aşezate în puternice cilindre de oţel, pentru a putea suporta această presiune formidabilă.

Săptămâna teatrală

de DIM. ŞERBAN

Deschiderea Teatrului Naţional

Scrisoarea pierdută. — Comedie în 4 acte de Ion Luca Caragiale

Deschiderea Teatrului Naţional s'a făcut într'o atmosferă caldă şi cu entuziasm general.

Atât publicul cât şi actorii — cel dintâi cu bucuria, cei din urmă cu elanul şi temperamentul lor — au reuşit să facă din acest prim spectacol, o adevărată sărbătoare.

E atât de cunoscut teatrul lui Caragiale, că ar fi inutilă o prelegere asupra lui.

Ceea ce rămâne deasupra tuturor concepţiunilor critice, este fără îndoială coloarea atmosferei, din ce în ce mai proaspătă şi formidabilul spirit de observaţiune humoristă, care compune într'o technică lapidară, geniala capo d'operă a lui Caragiale.

O asociaţiune de tipuri politice, mai reprezentative, în care prostia se îmbină cu caraghioslâcul şi îngâmfarea cu ridicolul, n'au fost niciodată mai bine înlănţuite ca în **Scrisoarea pierdută.**

Deşi piesa pare a urmări intenţiuni de ridiculizare politică, sensul profund se adresează societăţei largi şi se coboară în cele mai intime fibre omeneşti, de aceia ea place întotdeauna deopotrivă, dacă nu chiar câştigă cu fiecare an, şi se împrospătează.

O epocă, nu foarte depărtată de a noastră şi totuşi zugrăvită cu un pitoresc, atât de unic şi separat, fac din această comedie, reprezentanta unei secţiuni clasice — în vreme şi moravuri — deşi istoria noastră naţională, n'a încercat toate erele istoriei universale.

Costumele, însăşi pentru a putea mai bine sugera atmosfera comediei, trebue exagerate şi mai caricaturale, decât ni le-a dat montarea recentă.

Pălăriile înalte, puţin revărsate sus şi de culoare deschisă după cum gulerele foarte desfăcute şi pantalonii strimţi jos, şi cu sous-pieds, iar jacheta cu reverele largi, trebuesc văzute şi realizate cu pitorescul „paşoptist".

* * *

Distribuţiunea a fost însă la înălţimea caracterelor descrise de autor.

Incepând cu **Cetăţeanul turmentat** al d-lui **Brezeanu**, cu această machetă de o elocventă caracterizare şi până la rolul secundar, actorii au urmărit acţiunea punct cu punct, reuşind un ensemble, de fugă şi temperament, admirabil înjghebat,

Domnul **Iancu Petrescu,** a reînoit pe **Trahanache,** întinerindu-şi verva şi naivul său entuziasm sufletesc.

Un succes meritat a obţinut domnul **Toneanu Vasile,** cu avocatul **Farfuridi.**

Cu această ocazie ne-a reamintit frazarea d-sale, subliniată cu humor şi compoziţia atitudinilor, suprapuse rolului. Domnul Toneanu îşi stilizează momente şi aspecte ce debitează, ceeace adaugă la pitorescul tipului.

Pristanda, poliţaiul oraşului, a reapărut cu domnul **Morţun,** într'o volubilitate verbală, amestecată cu acea notă „canaille" de un profund omenesc, reuşind să realizeze unul din cele mai simpatice figuri, dintre „umilii" teatrului caragealesc.

Domnul Manu, şi-a zugrăvit pe **Dandanache** — vechiul luptător de la 48 — cu mult „ocre jaune" şi cu accentul grecesc ridiculizat, adică printr'o compoziţiune de „exterior".

Domnul Atanasescu în Tipătescu, prefectul judeţului, a fost nervos şi foarte tânăr. De altfel e rolul cel mai puţin comic, sau poate asta este impresia pe care o dă interpretul.

In rolul **Zoiei Trahanache, a apărut pentru prima oară** doamna **Maria Filotti.**

Era o încercare grea, pentru interpreta marchizelor şi şi a reginelor din teatrul naţional, să se scoboare la femeia de provincie, jumătate vulgară, jumătate şireată şi având încă recentă, amintirea doamnei Ciucurescu. Totuşi doamna Filotti, a reuşit cu succes, rolul Zoiei, şi dacă nu pot afirma că e unul din cele mai bune roluri ale sale, este fără îndoială, un succes nou, în domeniul comediei lui Caragiale.

Ceeace trebuia obţinut în interesul lucrărei, era că în momentele de dramă intim să poată stârni râsul, şi a putut.

Nu a fost o deslănţuire de hohote, dar s'au adunat multe accente de dispoziţiune în cursul tiradelor sentimentale.

Costumul a fost caracteristic, ceva mai mult, primul ca cel de al doilea. Mişcarea comediei a păstrat un „tempo" bine măsurat cu situaţiunea şi caracterul fiecărui tip.

Montarea regiei însă, nefiind nici un efort nou, nici un cadru vechiu, a rămas, o modestă şi obicinuită contribuţiune, la debitul talentat al interpreţilor.

DIM. ŞERBAN

Din Ştefan George

Luptătorul

Priviam copaci prin largi fereşti deschise
Şi înflorea 'n haraci viţa de vie,
Când dintr'o ţară de minuni şi vise
Veni feciorul meu din pribegie.

Şi el îmi spuse suferinţa-i nouă
Şi cum a fost mândria lui rănită,
Că i-aşi fi dat cu mânile-amândouă,
Să-l mângâiu, toată pacea mea tihnită.

Dar el nu oruse banii mei în dar
Căci vai, alminteri hărăzise cerul —
Plecă în zori voinicul meu hoinar
Şi nu-i văzui departe decât fierul...

Toamnă

O, vin'o şi priveşte 'n parcul mort
Cum luminează ţărmul depărtarea,
Ş'albastrul norilor neaşteptat
Cum înfloreşte lacul şi cărarea.

De pe mesteacăni şi din merişori
Ia galbenul şi cenuşiul moale —
Nici trandafirii cei târzii nu-s veştezi,
Alege-i şi 'mpleteşte-i tu în cale.

O, nu uita nici ultimile flori
Nici purpura şi bijerul sălbatec —
Din ce-a rămas din toată viaţa verde
Tu împleteşte-acum un chip tomnatec.

Ion Sân-Giorgiu

Fetiţa moartă

Aşteaptă dricul alb
La poartă,
Să ducă 'n ţintirim
Fetiţa moartă...

Iar oamenii, pun faţa
Ce-a trebuit să moară,
Intr'un sicriu — îngust
Ca o cutie de vioară.

In odae, jucării
Uitate,
Stau cu feţele-atât
De'ntristate!

O fată mică a intrat,
Privind nepăsător,
Şi a 'nceput să se joace
Cu păpuşa — pe covor...

Un cal de lemn, soldaţi
De plumb,
O păpuşă — cu păr
De porumb...

...Şi dricul alb a plecat,
A plecat dela poartă,
Ducând spre ţintirim,
Fetiţa moartă...

Alexandru Bilciurescu

HAN RYNER

Psihodor în ţara orbilor

Cititorii cari au urmărit articolele noastre asupra metodei individualiste ryneriane, au văzut că e vorba de o filozofie practică, lipsită din principiu de orice postulat metafizic. Dacă însă, în determinarea acţiunii, Ryner găseşte metafizica neputincioasă, el e departe de a renunţa la ea şi în afară de sfera acţiunii. Visării, el îi cere însă numai să-i deştete gândul, să-i dea iluzia unui adevăr frumos şi să-i înfăţişeze cu duioşie „sărutul dintre om şi univers".

„Călătoriile lui Psihodor, filozof cinic" sunt în această privinţă caracteristice. O imensă beţie a inteligenţei şi a imaginaţiei. O putere de invenţie fabuloasă e pusă în slujba unei cugetări adânci şi grave.

„Călătoriile lui Psihodor" au apărut pentru prima oară la Paris în 1903. Data nu e lipsită de semnificaţie pentru fragmentul ce se va citi mai la vale. Ideile cuprinse în el sunt azi de domeniul ştiinţei, într'o teorie devenită cu atât mai celebră, cu cât nu o pot înţelege decât câţiva rari iniţiaţi. *S. R.*

...După câteva ore de drum, Psihodor ajunse într'un oraş. Cei câţiva oameni pe care-i întâlni, ca şi numeroşii locuitori ai cetăţii, erau toţi orbi. Ba nu. Căci orbul are ochi ce nu mai văd, el păstrează ca un regret organul ce nu-i mai foloseşte. Oamenii din ţara aceea nu aveau ochii fără căutătură ce îndoliază solemn feţele de orbi. Sub fruntea înaltă, cu tâmplele aproape, nasul se'ntindea larg pe faţa îngustă, ocupa locul tot, nu lăsa niciun gol unde să se fi putut adăposti nobleţea unui regret sau unei aspiraţii. Iar animalele din partea locului, puţin deosebite în toate celelalte de dobitoacele pe care le cunoştea Psihodor, păreau însă, cu capetele cele fără nici-o scânteiere de lumină, fărâmituri din bezna primitivă, cioplite de Destin înainte de porunca: „Să se facă lumină".

* * *

Psihoder învăţă minunat de uşor limbile vorbite de oameni. El ştiu în curând şi limba cea săracă a celor Fără-Ochi.

Se feri să le vorbească despre simţul necunoscut dela care-i venea o parte din înţelepciune. Ei nu l-ar fi priceput şi ar fi dispreţuit pe orgoliosul care s'ar fi lăudat cu o superioritate atât de absurd falsă, că nu se putea măcar exprima. Se împrieteni cu unul dintr'înşii. Cu dibăcie îi puse întrebări asupra ideei ce avea despre spaţiu şi timp. Şi căpătă cam următorul răspuns:

— Timpul e viaţa mea trăită plus viaţa ce voiu mai trăi. Spaţiul e drumul ce voiu mai face adunat cu drumul ce-am făcut. Timpul e o linie frântă, căci bucuria o apleacă spre dreapta, iar durerea o întoarce către stânga. Insă bucuria e fiică a suferinţei, suferinţa fiică a bucuriei, iar pe cercul ce poate niciodată nu se va închide, ele se perindă regulat ca şi anotimpul cald al secerişului cu anotimpul rece al semănatului. Şi spaţiul e o linie frântă; dar nevoile ori capriciile noastre o silesc la serpuituri pe care nici-o minte nu le poate prevedea. Iată de ce avem o ştiinţă a timpului, pe când o ştiinţă a spaţiului e imposibilă.

* * *

Aşa dar, omul acesta, lipsit de ochii ce văd spaţiul, nu concepea din infinitul întins decât linia ce leagă între dânsele diversele sale stări. Iar Psihodor, lipsit de ochii ce văd timpul, dibuia prin infinitul duratei cu mâini de amintire şi de precunoaştere, dar nu ieşea din linia ce unea între ele diversele sale clipe.

Insă printr'o sforţare de gândire, el ajunse aproape să conceapă ce e timpul pentru fiinţa imediat superioară omului terestru.

— Nu, îşi zicea el, durata nu e o simplă linie, fără lărgime, nici adâncime. Găzduiesc mai multe gânduri deodată şi fac mai multe lucruri în acelaş timp. Respir, dar şi inima îmi bate. Mâinile-mi ţin un obiect, dinţii-mi macină un aliment, iar ochii-mi privesc un peisaj, fără ca mintea-mi să înceteze de a gândi. Unde s'ar aşeza atâtea evenimente simultane de nu pe lărgimea clipei şi în adâncimea ei? Cutare oră îmi pare mai lungă decât cutare alta, fiindcă i-am cunoscut mai puţin lărgimea. Aşijderea, haina mea pusă în două e pentru ochii mei amăgiţi mai lungă decât haina mea larg desfăşurată.

El mai gândea:

— Durata mea e largă, mai cu seamă în timpul acţiunii. Simţirea şi cugetarea o fac adâncă. Decâteori nimic nu o ocupă, îi văd numai lungimea monotonă. Dar cum aş putea spune despre o oră că e vidă, despre o alta că a fost plină, de n'aţi fi, o clipelor, vase adânci şi largi în care turnăm gesturi, meditaţii, dureri şi bucurii?

Aşa gândea Psihodor, stând întins pe nisip.

Iată însă că degetu-i desemnă aproape maşinal două figuri. Ele închipuiau pe iubita, aşa cum o văzuse pe vremuri la lumina soarelui, aşa cum o revedea la lumina visului. Dar unul din cele două desene o arăta din faţă; celalt îi prindea graţia fină a profilului. Iar Psihodor, observându-şi opera, grăi astfel iubitei:

— Figura aceasta nu-mi arată decât unul din ochii tăi. Ea mi-aminteşte totuşi de amândouă luminile feţei tale. Spaţiul e faţa lui Dumnezeu; timpul e profilul lui Dumnezeu. Nu mai sunt destul de ignorant ca să-l cred pe Dumnezeu mai puţin infinit când îl privesc aci decât când îl văd dincolo.

Şi meditarea urmă:

— Spaţiul are trei dimensiuni pentru gândirea mea obişnuită. O sforţare mă făcu să descopăr lărgimea şi adâncimea timpului. Pentru Apollon, părintele celor nouă muze, şi unul şi celălalt au poate nouă dimensiuni. Pentru Dumnezeul lui Apollon şi al celorlalţi zei, pentru acela al cărui nume nu-l cunoaştem, timpul ca şi spaţiul vor fi având dimensiuni la nesfârşit.

Dar Psihodor se sculă, speriat de propriul său gând. Făcu un pas înapoi şi, tremurând, şopti:

— Mi-e frică. Mintea omului e slabă şi laşă. Se dă înapoi adesea, când în faţa adevărului, când în faţa nebuniei.

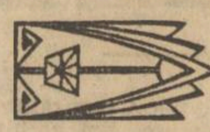
Se linişti apoi cu aceste formule:

— Adevărul e un abis fără fund, cu lumină egală şi monotonă. Nu poţi să nu ameţeşti când te apleci peste prăpastia nesfârşită a Unităţii. Haide, Psihodor, ascultă de nevoile fragilei tale omenii şi, ca să nu cazi, întoarce-ţi faţa sau închide ochii. Dar nu spune că nu ai văzut, căci ai văzut şi aminteşte-ţi, cu fiori de admiraţie, de priveliştea de o clipă.

Traducere de S. RIVAIN

CRONICA SPORTIVA

Adevăraţii sports-meni

In ziua de 6 August a. c., a avut loc la Craiova, pe terenul Parculuĭ Bibescu, un match de Foot-Ball Associaţie între echipele „Rovine-Griviţa" şi „Neptun". Ca un admirator al sportuluĭ m'am dus să asist, cu tot timpul nefavorabil.

A descrie cum a decurs jocul, nu e rolul meu.

Ceea ce voesc a arăta sports-menilor noştri, este accidentul întâmplat, a căruĭ victimă a fost tânărul sublocotenent Petre Bureĭ „goalul" (portarul) echipeĭ „Rovine-Griviţa".

Il cunoscusem cu 15—20 zile înainte. O figură de copil; melancolic, veşnic gânditor.

Când i-am vorbit pentru prima oară, a adus în discuţie sportul şi mi-a vorbit cu atâta înflăcărare şi convingere încât, tocmaĭ atuncĭ mi-am dat seama care e gândul ce-l munceşte: *Practicarea, introducerea şi înţelegerea sportuluĭ de toţĭ Românii.*

Curiozitatea m'a făcut să nu lipsesc dela primul „match", după această discuţie spre a-l vedea cum îndeplineşte greaua misiune.

A fost o întâlnire cu echipa „Şcoaleĭ ofiţerĭ rezervă", formată din ardelenĭ, maeştriĭ sportuluĭ din România. Dintre echipierĭ, treĭ făcuseră parte din echipa reprezentativă română ce a mers la Belgrad cu ocazia nunţeĭ regale.

Jocul începând, mi-am îndreptat toată atenţia asupra tânărului meu prieten.

Ca prin farmec, omul acesta blând, în faţa pericolului ce ameninţa echipa sa, s'a transformat. Aproape 30 loviturĭ bătute dela distanţă de 10-15 metri au fost apărate cu o măestrie uimitoare şi lupta s'a terminat cu 0—0, iar el a fost călduros felicitat de echipa adversă.

La „match"-ul când s'a întâmplat accidentul eram în spatele luĭ.

La un moment dat totul se credea pierdut şi punctul ca şi reuşit de adversarĭ, căcĭ, printr'un complex de împrejurărĭ, înaintarea adversă mergea cu mingea spre poartă fără ca apărarea s'o poată ajunge. El se repede atuncĭ cu iuţeală, fără să ţină seama de pericol, şi cade cu pieptul pe minge.

Involuntar, poate, un jucător îl isbeşte cu piciorul în cap, aşa de puternic încât a rămas în nesimţire.

După aproape 15 minute, în care timp s'au încercat toate mijloacele pentru a-l readuce în simţire, el deschide ochiĭ şi prima luĭ vorbă a fost: „S'a marcat goalul?".

La răspunsul celor dimprejur că nu, am observat o mulţumire sufletească aşa de mare la tânărul acesta, care stătuse în braţele morţeĭ câteva minute, încât un râs milos mi-a stors fără voe o lacrimă din ochĭ.

După 3 zile întâlnindu-l pe stradă în mijlocul unuĭ grup de prietenĭ l-am întrebat:

„Maĭ jocĭ în urma accidentuluĭ avut?", iar el mi-a răspuns:

„Asta mă întăreşte moralmente; îmĭ dă maĭ mult curaj; n'am murit eu alaltăerĭ, nu maĭ am frică". Atuncĭ mi-am zis:

„Iată un adevărat sport-man".

X.

Ştiri diverse

D. Jules Rimet, preşedinte al Federaţiuneĭ Internaţionale de Foot-ball Associaţie (F. J. F. A.), dând un interviev ziaruluĭ „L'Auto", a declarat că Feder. franceză de Foot-ball Associaţie numără azĭ peste 2800 cluburĭ afiliate carĭ au 150.000 membri cu „licenţă".

Am fi îndatoraţĭ Comisiuneĭ de Foot-Ball Assoc. dela F. S. S. R., dacă ne-ar comunica câte cluburĭ practicând acest sport sunt în România şi cam câţĭ membri numără.

* * *

Danemarca, ţară unde sporturile mecanice aŭ luat o mare desvoltare, posedă de câteva zile şi ea un autodrom aflător la Glustrup, nu departe de Copenhaga.

Lungimea pisteĭ este de 1666 metri şi lărgimea 25 metri pe liniile drepte şi 20 metri la ocolirĭ.

Vitesa maximă ce va putea fi atinsă este 140 km. pe oră, pentru automobile, şi cel mult 120 km. pentru motociclete.

Acest autodrom aparţine uneĭ societăţĭ anonime şi este administrat de gruparea Motor Sport Club.

Pariul mutual a fost autorizat.

* * *

Dela 3 şi până la 10 Septembrie vor avea loc la Milano diverse probe internaţionale de automobilism, printre carĭ şi Marele Premiu al Clubuluĭ Automobil Italian.

Pentru prima oară aceste marĭ concursurĭ vor avea loc în Italia pe un circuit închis; parcursul va fi de 10 km., din carĭ 4500 metri vor fi de ciment. Cele 2 liniĭ drepte vor avea fiecare o lungime de 1220 metri.

* * *

Ziarele sportive americane anunţă un fapt care nu s'a întâmplat decât extrem de rar, şi anume: pe ziua de 27 Iulie a avut loc la Danver un „match" de boxă, care s'a terminat prin „Knoch-out"-ul ambilor adversarĭ.

Lupta era fixată pentru 10 reprise; adversariĭ, doĭ iluştri cam necunoscuţĭ, *Jack Bowens* şi *Whitey Hutton*. Acesta din urmă, pocni pe rivalul său în maxilar, doborându-l, absolut amorţit prin un somn artificial şi Bowens căzând lovi în mod reflex cu pumnul pe Hutton în stomac, expediându-l în nesimţire la pământ.

Care a învins? E vreun învingător sau ambiĭ sunt învinşĭ? sau „match"-ul e nul?...

* * *

Sérès, celebrul fondist al ciclismuluĭ francez, a suferit la Providence (Statele Unite) un grav accident în timpul uneĭ curse cu antrenament mecanic.

Sérès căzând, în urma plesnireĭ cauciuculuĭ uneĭ roţĭ a bicicletĕĭ sale, antrenorul Pasquier, care antrena pe americanul Clapman şi îl urma de aproape, a dat peste el cu motocicleta, rănindu-l grav la piept.

Sérès va scăpa cu viaţă, dar nu se ştie dacă va maĭ putea să revie pe arena sportivă.

* * *

Elveţia posedă de curând şi ea o Federaţiune Feminină Sportivă. Această federaţiune, a căreĭ preşedintă a fost numită d-na Reymond, a cerut afilierea eĭ la Federaţiunea Sportivă Feminină Internaţională.

* * *

In seara de 24 Septembrie, *Carpentier* va lupta la Paris în contra negruluĭ-senegalez *Battling Siki*, punând în joc titlul său de campion al lumeĭ, categoria „mi-lourds".

* * *

Reputatul „boxeur", campion al lumeĭ maĭ anul trecut a categorieĭ „bantam", Peter Hermann, s'ar retrage, zice ziarul american „Star", din arena sportivă.

In cursul răsboiuluĭ, susţinând un „match" la Philadelphia, Peter Hermann fu lovit în ochĭ în aşa fel că curând apoĭ el deveni chior, fapt însă care fu ţinut ascuns cu mare grijă publiculuĭ. Acest accident nenorocit arată azĭ „calitatea" luĭ Hermann, care, deşi handicapat cu vederea, a învins totuşĭ o serie de puternicĭ şi temuţĭ adversarĭ.

* * *

Maiorul englez *Blake*, care a plecat în sbor dela Croydon (Englitera) cu intenţia de a face ocolul lumeĭ, a ajuns până în Indiile engleze unde, căzând bolnav, aparatul său a fost pilotat maĭ departe de mecaniciĭ săĭ Maczimillan şi Mullins, carĭ au făcut apoĭ escală la Calcutta.

Plecaţĭ la 29 Maĭ dela Croydon şi ajunşĭ la 14 August la Calcutta, eĭ au parcurs circa 14.000 km. din ceĭ 48.000 cât este ocolul pământuluĭ. Au perdut însă pe drum o groază de timp.

* * *

Un ziar englezesc, întrebând pe cititoriĭ săĭ carĭ aŭ fost ceĭ maĭ buni 6 jucătorĭ de tennis din lume a scos următoarea listă din răspunsurile primite: *H. L. Doherty, J. Pim, W. Tilden, Norman Brookes, R. F. Doherty, A. F. Wilding.*

* * *

La Wembley Park (Englitera) a fost construit un nou stadion cu un teren de Foot-Ball Associaţie care va avea locurĭ pentru 125.000 spectatorĭ!...

* * *

Faimosul „escrimeur" *Lucien Gaudin*, campionul amator al lumeĭ de floretă şi spadă, a fost decorat cu Legiunea de Onoare, în gradul de cavaler.

* * *

Lucrătorul francez *Goulet* a inventat un reservor de benzină, pentru automobile şi aeroplane care nu poate lua foc.

Invenţia aceasta care a fost serios experimentată de specialiştĭ, va face senzaţie.

* * *

Ziarele americane anunţă că „match"-ul *Dempsey-Wills* va avea loc la New-York pe ziua de 10 Octombrie.

Nu ne prea vine a crede!

* * *

Al doilea Congres al Federaţiuneĭ Feminime Sportive Internaţionale a avut loc la sfârşitul luneĭ August. Au participat representanţiĭ Franţeĭ, Engliteреĭ, Statelor-Unite, Italieĭ, Grecieĭ, Elveţieĭ şi Jugo-Slavieĭ.

România a cerut a fi afiliată. Am fi curioşĭ să ştim prin cine?...

* * *

Tânăra grupare „Fédération d'Education Phisique Féminine" s'a instalat 76 Rue des Saints Pères (Paris).

Avis celor dela F. S. S. R. ca să aibă în vedere adresa când vor fi luat în fine în cercetare chestiunea educaţiuneĭ fisice a tineretuluĭ feminin din România.

Atletism

A doua parte a Campionatelor Franţeĭ de Atletism a avut loc la 20 August pe terenul dela Colombes (lângă Paris) cu un deosebit succes.

Resultatele technice au fost:

Marathon (42 km. 500 m.): 1) Arbidi în 2 ore 54 m. 33 sec. 2/5; 2) Ghermati în 3 ore, 11 m., 50 sec.; 3) Beanciel, etc.

3000 m.: 1) Brossard, 10 m., 13 sec. 1/5.

Ştafetă 4 × 100: 1) echipa Stade Français, 43 sec. 4/5; 2) Racing Club de France.

Ştafetă 4 × 400: 1) Racing Club de France, 3 m., 24 sec.; 2) Stade Francais.

10 km. mers: 1) Decrombecque, 54 m., 39 sec. 3/5.

Triplu salt: 1) Wilhem, 13 metri, 34 sec.

10.000 metri: 1) Corlet, 32 m., 26 sec. 3/5.

* * *

Campionatele lumeĭ pentru sexul feminin carĭ au avut loc la 20 August la Paris şi întruniseră representantele Franţeĭ, Engliteреĭ, Statelor-Unite, Elveţieĭ şi Ceho-Slovacieĭ, au avut un enorm succes. Nouĭ recordurĭ au fost stabilite: aruncarea greutăţeĭ, 100 yarzĭ gardurĭ, 60 metri fugă, 1000 metri fugă, 440 yarzĭ ştafetă, 250 metri fugă.

Resultatele technice au fost următoarele:

Săritura înălţime: 1) Voorhees (S. U.) şi Hatt (Engl.) cu 1 m. 45 cm.

Aruncarea greutăţeĭ: 1) Godbold (S. U.) 20 m. 22 cm. *(record)*; 2) d-na Gourand-Morris (Fr.) 19 m. 85 cm.

Lungime fără avânt: 1) Sabie (S. U.) 2 m. 48 1/2 cm.; 2) Hughes (Engl.) 2 m 40 1/2 cm.

300 metri: 1) Lines (Engl.) 44 sec. 4/5; 2) Cast (Engl.).

100 yarzĭ gardurĭ: 1) Sabie (S. U.) 14 sec. 2/5 *(record)*.

60 metri fugă: 1) Meizlikowa (Ceho-Sl.) 7 sec. 3/5 *(record)*; 2) Mangars (Fr.).

Aruncarea suliţeĭ: 1) Pianzola (Elveţia) 43 m. 24 cm.; 2) Cancel (Fr.) 41 m. 62 cm.

100 yarzĭ fugă: 1) Callebout (Engl.) 12 sec.; 2) Meyzliskowa (Ceho-Slov.).

1000 metri fugă: 1) Bréard (Fr.) 3 m. 12 sec. *(record)*; 2) Lenoir (Fr.); 3) Hall (Engl.).

Săritură lungime: 1 Lines (Engl.) 5 m. 06 cm.; 2) Stine (S. U.).

440 yarzĭ ştafetă: 1) Engiitera, 51 sec. 4/5 *(record)*; 2) Franţa 3) Ceho-Slovacia.

Clasament general: 1) Englitera, 50 puncte; 2) Statele-Unite, 31 p.; 3) Franţa, 29 p.; 4) Ceho-Slovacia, 12 p.

Aviaţiune

Studentul *Maertens*, elev al Şcoaleĭ Polytechnice de la Hanovra, a reuşit cu ocazia „meeting"-uluĭ de la Rhon (Germania) să sboare *cu un avion fără motor*, timp de *1 oră şi 6 minute* după ce maĭ reuşise un sbor de 20 minute.

Martens a reuşit în timpul sboruluĭ să revie de nouă orĭ de-asupra punctuluĭ de plecare. In treacăt vom reaminti că anul trecut, tot la Rhon, el reuşise un sbor de 15 minute 40 secunde parcurgând 7 Klm. 500 metri.

Aparatul a fost construit la Institutul Aérodynamic de la Hanovra.

A doua zi după această performanţă, studentul *Hentz* pilotând acelaş aparat, dar găsind şi un curent ascendent maĭ bun şi el însuşĭ fiind maĭ rezistent din punct de vedere fisic, a sburat timp de 2 ore şi 10 secunde, fără a se ridica însă la maĭ mult de 200 metri; distanţa parcursă a fost de 10 kilometri.

Henz a câştigat premiul de 75.000 mărcĭ.

* * *

Aviatorul *Bossoutrot* pilotând un avion fără motor „Farman", a reuşit cu ocazia „meeting"-uluĭ de la Puy de Combegrasst (Franţa) să sboare fără motor timp de 5 minute 18 secunde, ceea ce constitue recordul francez. (Nu trebue însă să uităm că germaniĭ s'au ocupat maĭ mult de sborurile cu aparate fără motor şi le-au dat încă din prima clipă toată atenţia dorită).

Totalizarea timpuluĭ de sbor reuşit de concurenţĭ, a fost următorul:

1) Bossoutrot (Biplan Farman) 49 min. 59 sec.
2) Bossoutrot (Le Moustique) 48 m. 25 sec.
3) Chardon 34 m. 15 sec.
4) Coupé 31 m. 20 sec.
5) Descamps 19 m. 23 sec.
etc. etc.

Boxă

Cum uniĭ campionĭ aĭ lumeĭ, americanĭ, refuzau a boxa, dacă nu li se garanta de organizatorĭ cutare sumă sau cutare avantagiu, sau nu li se admitea cutare clauză asupra condiţiunilor lupteĭ, Comisiunea de Boxă a Statuluĭ New-York, care nu prea era luată în serios, ea pretinzând a hotărâ pentru tot cuprinsul Statelor-Unite, a excomunicat pur şi simplu pe uniĭ campionĭ şi a pus în joc titlurile ce eĭ deţineau.

Astfel azĭ noul campion (?) al categorieĭ „moyens" (mijlociu) este *D. Rosenberg* care a învins la puncte pe *Krug* în 15 reprize la New-York.

Totuşĭ pentru majoritatea sportsmenilor americanĭ, tot *Wilson* e campionul categorieĭ.

De asemenĭ la categoria „poids plume" *Johnny Dundee* a fost declarat campion al lumeĭ, fiind-că a învins pe englezul *Dany Frush*, tot la New-York.

Posibil, dar cum rămâne cu Johnny Kilbane?...

Ciclism

Ultima probă în vederea Campionatuluĭ Statelor-Unite pentru amatorĭ, a avut loc pe velodromul de la New-Ark. Favoritul publiculuĭ şi anume *Grimm* a fost declarat campion (16 puncte) urmat de *Bundt* (14 p.) şi *Fred. Spencer* (13 p.)

* * *

Belgianul *Victor Lenaers* a câştigat cursa Paris-Clermont Ferrand, învingând un important număr de concurenţĭ. Ceĭ 547 Km. au fost parcurşĭ în 20 ore 36 minute 25 sec.

Ciclişti̇ĭ belgienĭ au fost aşa dar o dată maĭ mult învingătorĭ în Franţa, anul acesta.

Unde sunt timpurile când Franceziĭ erau stăpâniĭ situaţieĭ!...

* * *

Pe velodromul de la Padua, *Moretti* a câştigat titlul de campion profesionist al Italieĭ, categoria viteză. Acest titlu a fost deţinut de faimoşiĭ Tomaselli, Momo, Bixio, etc.

* * *

Diversele probe în vederea campionatuluĭ profesionist de viteză al Statelor-Unite s'a terminat la New-York şi învingătorul a fost *Willie Spencer* (35 puncte); s'au clasat apoĭ şi în ordine *Ray Eaton* (31 p.), *A. Spencer* (24 p.), *A. Goullet* (22 p.). *Orlando Piani* şi *Francesco Verri*.

* * *

Australianul *Spears*, *câştigătorul* Mareluĭ Premiu de la Paris, a reuşit a câştiga şi pe aceĭ dela Copenhaga (20 August).

Pe velodromul de la Ordrup, el a învins pe *Ellegaard* (danez) şi *Van Bever* (belgian) rămaşĭ cu el în finala care comporta 3 reprize.

Kauffmann, campionul Elveţieĭ şi unul din pretendenţiĭ la titlul mondial, a învins de curând la Lausanne pe *Moretti*, campionul Italieĭ şi pe veteranul *Dupuy* (francez).

Foot-ball Associaţie

„Match"-ul între echipele selecţionate a *Suedieĭ* şi *Ceho-Slovacieĭ* a avut loc pe ziua de 13 August, la Stockholm în faţa a 17.000 spectatorĭ.

Ceho-Slovaciĭ au învins (2—0).

* * *

Pe terenul de foot-ball associaţie al Stadionuluĭ de la Christiania, echipa selecţionată a Ceho-Slovacieĭ a fost învinsă (16 August) de echipa selecţionată a oraşuluĭ Christiania cu 4 contra 3 puncte.

* * *

Innot

Suedezul *Arne-Borg*, atlet despre ale căruĭ isprăvĭ am vorbit aci de nenumărate orĭ, a stabilit pe la finele luneĭ August la Stockholm un nou record mondial şi anume 1.009 metri în 13 minute 15 sec. 6-10 (vechiul record era încă din 1905 al luĭ Billington cu 13 m. 34 sec. 4-5).

* * *

Ziarele americane anunţă că fenomenalul *Weissmuller* a reuşit la Preorio (Jllinois) a parcurge 550 yarzĭ în 6 m. 41 sec. şi 2 cincimĭ. Distanţa nefiind din cele clasice, adică recunoscută de Federaţiunea Internaţională de Innot, recordul nu va fi omologat.

Tennis

Trofeul de la Southampton (Statele-Unite) a căruĭ finală a avut loc la 14 August, a fost câştigat de tânărul campion *Vincent Richards* asupra luĭ R. Kinsey (6—3, 6—4, 7—5).

„Dublul domni" a revenit fraţilor *Kinsey* asupra echipeĭ *V. Richards-Hunter* (8—6, 6—3, 2—6, 4—6, 6—3).

„Simplul doamne" a fost o uşoară victorie pentru d-na *Mallory* asupra d-neĭ *Jessop* (6—2, 6—2).

* * *

Concursul de la St. Moritz (Elveţia) a avut un mare succes. Invingătoriĭ au fost:

Couiteas (simplu domnĭ); D-na *Golding* (simplu doamne); D-na *Golding-Couiteas* (dublu mixt); *d-nele Golding-Castiglione* (dublu doamne).

* * *

In vederea „Cupeĭ Davis", australieniĭ au învins pe spanioliĭ, la New-York, dar nu fără o luptă foarte aprigă. Rezultatele technice au fost:

Manuel Alonso (sp.) învinge pe *O. Hara Wood* (2—6, 3—6, 6—2, 8—6, 6—1).

Pattereson-Hara Wood (austr.) învinge pe *Alonzo-Gomar* (6—3, 6—3, 6—4).

O. Hara Wood învinge pe *Gomar* (6—8, 3—6, 6—0, 6—4, 6—1).

Patterson învinge pe *H. Alonso* (8—6, 6—2, 6—2).

* * *

D-na *Mallory* învingând în finală, la New-York, pe d-ra *Helen Wille* (6—3, 6—1) şi-a păstrat şi anul acesta titlul de campioană a Statelor-Unite.

D-ra Wille este originară din California şi trebue notat că are abea 16 anĭ, ceea ce dă speranţa că o nouă „stea" a apărut pe firmamentul tennisuluĭ.

Avis Artiştilor Români

Marchizul de Polignac, membru al Comitetuluĭ Olympic Francez şi preşedinte al Comisiuneĭ Artelor şi legăturilor cu străinătatea al sus-zisuluĭ comitet, ne-a trimes o interesantă înştiinţare referitoare la celebrarea celeĭ a VIII-a Olympiade ce va avea loc la Paris în 1924 şi pe care ne grăbim a o publica.

„Concurs de artă"

Reîntemeetorul şi organizatoriĭ jocurilor Olympice, au hotărât încă din prima clipă a asocia exerciţiilor atletice, manifestările arteĭ şi ale gândireĭ. Eĭ ştiau că nicĭ o formulă nu este maĭ eficace pentru a da tineretuluĭ o desvoltare sănătoasă, complectă şi armonioasă.

Congresul Artelor, Literilor şi Sporturilor, convocat la Paris, în Iunie 1906 de către Comitetul Internaţional Olympic, a hotărât să desvolte în acest sens opera congresuluĭ de la 1894, care restabilea jocurile Olympice şi să organizeze cu ocazia celebrăreĭ lor, concursurĭ artistice şi literare.

De ce oare a nu urma măcar în parte tradiţiunile Grecieĭ antice, unde au fost create atâtea capo-d'opere cu ocazia celebrăreĭ jocurilor Olympice?

Comitetul executiv francez doreşte să dea concursurilor de artă o strălucire particulară. Aceste concursurĭ vor fi internaţionale şi anume:

a) architectură, b) literatură, c) musică, d) pictură, e) sculptură.

După cum în antichitate artiştiĭ şi poeţiĭ primeau, la fel ca şi atleţiĭ, ramura de măslin, simbol al victorieĭ, laureaţiĭ concursuluĭ de artă a Olympiadeĭ VIII-a vor primi o medalie identică cu acea a învingătorilor jocurilor atletice şi ea le va fi remisă de Preşedintele Republiceĭ.

Premiile — câte treĭ de fiecare concurs — vor fi: I *o medalie de vermeil;* II) *o medalie de argint;* III) *o medalie de bronz.*

Orice informaţiunĭ utile, privitoare la data înscrierilor, compunerea juriu'uĭ, etc., se vor da ulterior. Pentru moment ajunge să spunem că o întreagă libertate va fi lăsată concurenţilor, atât în ceea ce priveşte alegerea subiectuluĭ, cât şi a formeĭ şi dimensiuneĭ opereĭ căreia nu i se va cere alt de-cât de a fi direct inspirată de ideia sportivă.

Sforţările Comitetuluĭ Olympic francez tind a da serbărilor atletice un caracter de artă şi de frumuseţe; atletismul va câştiga astfel în eurythmie şi arta se va îmbogăţi de prin inspiraţiunile găsite la isvoare nouĭ ca colorit, mişcare şi ritm.

N.B. Sediul Comisiuneĭ de Artă al Comitetuluĭ executiv al Olympiadeĭ VIII, este la Paris: Rue Anatole de la Forge No. 11 (XVII-e).

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literaţi, desenatori şi humorişti.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
etc. se primesc direct la Administraţia ziarelor noastre şi la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe Anul 1923, se va vinde cu preţ popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

Stanţe

I

Bate vântul la fereastră
Şi mă chiamă-afară:
„Nu ţi-e dor să pribegeşti
Iar din ţară 'n ţară?"

„Nu mi-e dor, sunt obosit,
Du-te şi mă lasă,
Căci de-acuma sunt strein
Chiar la mine 'n casă!".

II

Te-am întâlnit în primăvară
Şi 'n primăvară te-am pierdut,
De-aceea azi când vine iară
Cu farmecu-i neîntrecut:

Te simt în flori şi 'n orice rază
Te simt în caldele-adieri,
Şi sufletu-mi din nou visează
Şi 'mi pare c'a fost eri!

III

Picură din ramuri
Pete mari de sânge,
Inima de doruri
Sângeră şi plânge.

Pete mari de sânge
Picură din ramuri,
Gândul mi-e cenuşe,
Moartea bate 'n geamuri

IV

In rochie albă de mireasă
La braţul altuia zâmbeşti,
Iar el — nebun de fericire —
Pluteşte 'n sferele cereşti.

Pierdut în umbră, ca un spectru
Privesc la voi nepăsător,
Căci voi sunteţi învinşii vieţei
Iar visul meu — nemuritor!

Al. T. Stamatiad

Parfumuri, Crema, Eau de Cologne, Pudra
Germandrée

CHESTIUNI FEMENINE

Femeia în timpul renaşterei

Dacă până acum emanciparea femeeĭ a fost condiţionată numaĭ de misticism, în epoca Renaştereĭ, când spiritele s'au înălţat şi reînoit, când pământul şi-a lărgit orizonturile, mulţumită luĭ Cristof Columb şi Vasco de Gama, ideile în chestiunea femeĭ, îmbrăcară o formă nouă şi liberarea eĭ, căpătă sperante viitoare.

Căcĭ în vreme ce Luther, Erasmus şi Rabelais reformează religia, Margareta de Navară şi Cornelius Agrippa, pun în discuţiune prejudecarea sexelor.

Italia cu *Quattrocento*, a fost cea dintâĭ ţară, unde femeia a început o cultură adevărată, afirmându-se ca poetă, umanistă şi chiar profesor de Universitate.

După acest preludiu, Spania, Franţa şi Anglia, oferă civilizaţiuneĭ, femeĭ-teologi şi predicatorĭ, care nu numaĭ că au credinţă, ci se dovedesc în adevăr erudite.

In 1499, Anna de Bretania, îşĭ propune să releveze celebrităţile sexuluĭ eĭ şi în acest scop, întreprinde cu un umanist normand biografia tuturor femeilor: profete, muze, războinice şi împărătese. Cine n'a cunoscut pe Catherina de Medicis, care a administrat treizeci de anĭ Franţa, cu o energie bărbătească, împotrivindu-se contra legeĭ salice, prin care femeia este privată de succesiunea coroaneĭ.

Brantome discută foarte simpatic figura Catherineĭ de Medicis, după care regina Margot, convinsă de calităţile eĭ domnitoare îşĭ pretinde coroana, cu o extraordinară putere de combativitate. Cornelius Agrippa, dedică Margaretei de Austria, mătuşa luĭ Carol Quintus şi guvernatoarea Ţărilor de Jos, cartea sa: *Superioritatea sexuluĭ femeiesc.*

In acest op, el tratează despre diferitele chestiunĭ privitoare la drepturile femeeĭ, şi în special pledează cu argumente dreptul acesteia în teologie.

Astfel explică lipsa de vinovăţie a femeeĭ în isgonirea omuluĭ din Paradis, întrucât, femeia nu era încă creiată.

Iar ceeace e maĭ subtil şi de un nivel ridicat pentru o mentalitate obişnuită, este faptul că Biblia binecuvintează femeile pentru aceleaşi acţiunĭ, pe care le înfierează, când sunt întreprinse de bărbat.

Exemplul Juditei şi al Raab-ei, curtizana, dovedesc aceasta, în destul.

Aşa, el aşează pe femeia maĭ presus de lege şi de morală.

Cornelius Agrippa, revendică astfel pentru femeie o perfectă egalitate cu bărbatul, dat fiind superioritatea eĭ prin voinţa divină şi geniul de a putea îndeplini orice sarcină înaltă, de la care a fost înlăturată numaĭ prin răutatea bărbatuluĭ.

Aşezat pe un raţionament şi maĭ solid, Eras-mus se mulţumeşte să ceară pentru femeĭ o instrucţie superioară, nu pentru a deveni doctori sau magistraţi, ci pentru a fi mame perfecte şi institutoare ale tinereĭ generaţiunĭ. Numaĭ aşa, naţiunile vor prospera şi vor ajunge la adevărata civilizaţiune.

Poate că Erasmus, dacă ar trăi stăzĭ, ar merge maĭ departe cu simpatia luĭ şi în acord cu vremile nouĭ, ar oferi femeeĭ aceea, ce în adevăr merită şi nu i s'a dat.

ROZINA

LITERATURA RUSEASCĂ ACTUALĂ

Două poeme de Alexandru Block

„Cei doisprezece"

de Dr. I. DUSCIAN

Tălmăcirea înţelesului acestei poeme făcută de criticul rus Ivanov-Razumnic.

Ştim foarte puţin ce se petrece în Rusia sovietică, de care, se pare că ne desparte o vecinicie. Din când în când însă străbat şi prin această depărtare nesfârşită veşti carĭ ne uimesc prin tragicul lor. Şi cu toate acestea se pare că nu s'a sfârşit totuĭ acolo şi că licăreşte încă o lumină la care oamenĭ ar putea să se oprească şi să vadă maĭ departe şi maĭ clar.

Aşa ar părea că este, dacă credem pe un cugetător rus şi un estet de valoare, Ivanov Razumnic, care, într'o carte apărută de curând la Berlin în ediţia *Sciţii* (Skythen) şi intitulată *„Incercări în vijelie şi furtună"* vorbeşte de două poezii ale poetuluĭ rus *Alexandru Block,* mort, nu de mult, de foame în Rusia societică, şi care ar fi, după Ivanov Razumnic, îndestulătoare ca să facă ca cel dintâĭ an al revoluţieĭ ruseştĭ să fie socotit ca un an bogat în istoria literatureĭ ruseştĭ. Aceste poezii sunt *„Ceĭ doĭ spre zece"* şi *„Sciţiĭ"*.

Amândouă poeziile mi-au fost cunoscute de mult şi dacă n'am vorbit cititorilor români, carĭ n'au putinţa de a le citi în ruseşte, cauza este că cuprinsul lor cerea o tălmăcire care nu era în puterea mea. Traducerea lor va ispiti, sunt sigur, pe poeţiĭ basarabeni şi am cunoştinţa că d. Buzdugan, care a reuşit să ne redea aşa de bine pe un poet rus tot aşa de greu de redat într'o altă limbă ca şi Block, pe Balmont, a tradus *Sciţiĭ ;* tălmăcirea însă a acestor poeziĭ, care după *Ivanov Razumnic* însemnează o epocă în istoria cultureĭ ruseştĭ, nu o putea face de cât un rus şi un rus de talentul şi cultura luĭ Ivanov Razumnic, de aceea am lăsat în sarcina luĭ tot greul acesteĭ tălmăcirĭ.

De aceea, de şi nu împărtăşesc entuziasmul criticului rus pentru Revoluţia rusă, aşa cum a degenerat, totuşĭ voĭ reda fidel entuziasmul său faţă de fondul spiritual al poeziilor luĭ Block, în care Razumnic vede o adâncă revoluţie a vremurilor de azĭ.

* * *

„Ceĭ doĭ spre zece" — este o poemă a Petersburgului revoluţionar de la sfârşitul luĭ 1917 şi începutul luĭ 1918, un poem de sânge, de noroĭ, de crimă, de decădere omenească. Aceasta — pe un plan. Pe celălalt plan—este poemul de eternă, universală *Dreptate* a aceleeaşi revoluţiĭ, despre aceea, cum prin aceeaşĭ oamenĭ murdăriţi de sânge, se duce în lume vestea dulce a liberăreĭ oamenilor. Căcĭ spune d. Ivanov Razumnic, şi ceĭ doĭ spre zece apostolĭ aĭ luĭ Christos au fost omorâtorĭ şi păcătoşĭ.

In capitolul cincĭ al *Faptelor apostolilor,* se spune că apostolul Petru a ucis pe bărbatul şi soţia, Ananie şi Safira, pentru că aceştia au ascuns averea lor de comuna creştinească.

Şi aci era Christos ? Aci el nu era — e drept — dar el era alăturĭ de crima aceasta, de asupra eĭ — el mergea în fruntea celor doi spre zece trimişĭ aĭ luĭ în lume.

Şi înaintea *„Celor doĭ spre zece"* din poema luĭ Block, doĭ spre zece ucigaşi şi a drapeluluĭ lor roşu agitat de vânt : —

Cu o cununiţă albă de roze
Merge Isus Christos....

Şi nu poate el să nu meargă înaintea acestor doĭ spre zece căcĭ dacă nu de-a-dreptul după eĭ, dar fie chiar pe lângă eĭ stă acel omenesc, pe care-l auzim acum în vijelia şi furtuna timpuluĭ.

*

O veste dulce s'a răspândit două zecĭ de veacurĭ în urmă — scrie d. Ivanov Razumnic, vestea despre eliberarea sufletească a omenireĭ. Dulce a fost această veste şi mare, pentru că eliberarea sufletească a omenireĭ nu cuprindea ea oare şi eliberarea eĭ fizică ? S'a arătat că nu, — nu o cuprinde. Să ne iubim uniĭ pe alţiĭ, ca pe noĭ înşine, — aceasta a fost formula internă ; iar cea din afară — a fost să fim ca şi în trecut: să ne vindem unul pe altul în robie, să ne pedepsim unul pe altul. Formele robieĭ şi ale pedepselor s'au schimbat cu veacurile, au devenit tot maĭ perfecte şi maĭ dureroase, de la robia fizică am trecut la cea economică, de la cea economică la cea sufletească. Şi oameniĭ au priceput că după libertatea lăuntrică, proclamată de creştinism, în lume trebue să vie libertatea externă, libertatea deplină politică, libertatea deplină socială.

Vestea dulce a revoluţieĭ sociale lumea veche a primit-o cu duşmănie, după cum cu vrăşmăşie a primit lumea veche a luĭ Petronius vestea dulce a revoluţieĭ sufleteştĭ. Dar cu această revoluţie lumea veche a isprăvit socotelile foarte repede, căcĭ văzând că nu o poate învinge pe din afară, a intrat în ea, şi a supus-o sieşĭ. Lumea veche — a primit creştinismul.

Două miĭ de anĭ în urmă ne găsim la o nouă răscruce, de la revoluţia socială mergem spre una sufletească. Calea e lungă şi înfrângerea nu va avea loc curând. Ea va sosi, probabil atuncĭ, când va fi limpede omuluĭ, *că nu există eliberarea omenireĭ nici în revoluţia socială, nicĭ în cea sufletească, dar numaĭ în ele amândouă.* Vijelia şi furtuna curăţitoare a revoluţieĭ sociale ascunde însă în sine un mare adevăr. Adevărul acesta nu-l văd nicĭ intelectualiĭ, nicĭ scriitoriĭ, nicĭ burgheziĭ, dar o văd mulţĭ din aceia carĭ au pornit cu „ceĭ doĭ spre zece" din poemul luĭ Block. Şi pentru acest adevăr, care merge împotriva voinţeĭ lor în Univers, Poetul Block, împodobeşte cu „cununiţa albă de roze", fruntea revoluţieĭ ruseştĭ.

* * *

Vijelia de zăpadă a revoluţieĭ se începe din cele dintâĭ versurĭ ale poemeĭ luĭ Block şi din cele dintâĭ rândurĭ, cerul negru şi zăpada albă — par'că sunt simbolul aceleĭ dublicităţi care se manifestă pe lume şi care se zbate în fiecare suflet omenesc :

Seara neagră.
Zăpada albă
Vântul, vântul !
Pe picioare nu se ţine omul....

Aşa în tot lungul poemeĭ, trec, se încrucişează, două motive lăuntrice. Seara neagră — sângele, murdăria, crima ; zăpada albă — acel adevăr nou, care cu aceiaşĭ oameni, merge în lume. Şi dacă poetul s'ar fi mulţumit numaĭ cu o singură temă şi ne-ar fi arătat numaĭ o singură învelitoare „neagră" a revoluţieĭ, sau numaĭ esenţa eĭ „albă" — el ar fi putut fi acceptat de un lagăr sau de altul din cele carĭ stau faţă în faţă în Rusia de azi. Dar poetul, un adevărat poet, ne dă într'un singur tablou un adevăr îndoit

Seara neagră
Zăpada albă.

Toată poema este în aceasta !

Şi pe fondul acesta, prin cortina albă de zăpadă, poetul desemnează cu trăsăturĭ negre Petersburgul de la sfârşitul luĭ 1917. Aci este şi afişul mare *„Toată puterea Adunăreĭ naţionale"* şi *„tristul tovarăş popă"* şi *bătrâna, care nu pricepe ce însemnează toate acestea"* şi *„plânge neiericirea Rusieĭ"*... Şi toate acestea sunt aşa de mărunte, aşa de departe de acel mare ce se petrece în lume, în cât ura contra întreguluĭ acesta poate devine „ o ură sfântă".

Şi pe acest fond, sub cerul negru, sub zăpada albă care se cerne, merg „ceĭ doĭ spre zece". Poetul nu-ĭ poetizează nicĭ de cum. Dimpotrivă.

„In dinţi, ţigaretă, pe frunte chipiul, în spinare le-ar merge bine halatul de ocnaş". Iar fostul lor „tovarăş Vania, cu o manta de soldat şi cu mutra de dobitoc, zboară cu Katia într'o sanie cu felinare electrice pe glube".

Toţi „doĭ spre zece" sunt niste criminali, a căror mâini nu o dată au fost udate de sânge, Petrucha, unul din eĭ, va ucide apoĭ pe Katia.

Aceştia sunt oare apostoliĭ noeĭ veştĭ de libertate ? In fruntea acestora merge cu cununiţa de roze albe Isus Christos? Şi de data aceasta el s'a unit cu ceĭ fără de lege ? Sau şi de data aceasta, dacă fără de legea nu se iartă, cel puţin este acoperită de ceva maĭ superior ?

Dar cine poate spune de cât sânge n'au fost pătate şi mâinile celorlalţĭ apostoli aĭ luĭ Christos. De ce lor ertare şi acestora nu ? Şi apoĭ chiar dacă merg eĭ contra luĭ Christos şi contra cruceĭ, cu

Libertatea, libertatea
Eĭ, eĭ, fără cruce !

Dar totuşĭ înaintea lor este *crucea şi rozele albe.*

Ceea ce este negru în sufletul *celor doĭ spre zece* nu le poate fi ertat dar se acoperă — spune Ivanov Razumnic, — de acel adevăr care este în conştiinţa lor. Eĭ sunt criminali, dar eĭ simt vijelia acea universală, a căreĭ grăunte de nisip sunt eĭ. Pentru adevărul cesta pe care burghezia nu-l înţelege, aceştĭ *doĭ sprezece* s'au înrolat în armata revoluţionară. Pentru adevărul acesta eĭ şi ucid, eĭ şi mor. Ştiu eĭ că au pornit împotriva luĭ Atlas, care ţine pe umeriĭ luĭ toată aşezarea lumeĭ vechi ? Ştiu, şi în aceasta este vestea dulce a revoluţieĭ sociale. Căcĭ iată cum îĭ descrie Block :

Noĭ spre răul tuturor burghezilor
Focul universal 'l vom aprinde,
Focul universal în sânge :
Doamne blagosloveşte-ne !

E drept că eĭ nu ştiu căruĭ duh aparţin, eĭ nu ştiu cât de adâncă este transformarea care are loc în lume, dar eĭ simt ca „Sfânta Rusie", toată lumea veche este de partea cealaltă a abisuluĭ care ne desparte. Eĭ ştiu şi strigă : „înainte, înainte, popor muncitor !

Ţineţi pasul revoluţionar,
Inamicul neobosit nu doarme.
Tovarăşe, ţine arma, nu te teme
Şi trage drept în sfânta Rusie.

Eĭ ştiu că lupta va dura multă vreme, dar eĭ simt că vrăşmaşul lor, puternicul *Atlas* nu maĭ este o putere doar un câine rebegit cu coada între picioare. El a fost îngenunchiat de la prima încăerare, dar *ceĭ doĭ spre zece* ştiu că el se poate deştepta şi sunt cu băgare de seamă.

Şi iată cum de la Petersburgul real revoluţionar, poema luĭ Block ne duce în strânsoarea chestiilor universale. Tot e real, de tot te poţi atinge şi tot e simbolic, în acelaşĭ timp totul e semnul din afară a întâmplărilor viitoare.

Aşa a fost şi Puşkin în poezia luĭ *„Călăreţul de aramă" :* la frontiera dintre real şi deasupra prevederilor istorice. Astfel de comparaţiĭ permite poema luĭ Alexandru Block să fie făcute.

In ea noĭ vedem prăbuşirea Rusieĭ, prăbuşirea Rusieĭ luĭ Petru. Burghezimea pe care Block o compara cu un câine parşiv, simbolizează căderea aceasta.

Stă burghezul la răscrucĭ
Şi în guleru! haineĭ şi-ascunde nasul
Iar lângă el zgribulit cu părul aspru
Stă cu coada ascunsă un câine parşiv.

Stă burghezul ca un câine flămând
Stă mut ca o întrebare,
Şi vechia lume ca un câine uitat
Stă alăturĭ de el, cu coada între picioare.

* * *

Dar ce s'a făcut cu omorul ? Unde este Katia ? Stă întinsă Katia moartă? Iar Petrucha are mâinile roşiĭ de sânge şi cu nimic nu-şĭ va spăla el mâinile sale. Aceasta este tragedia luĭ internă, dacă el s'a putut ridica până la ea. Dar uraganul universal, dar conştiinţa adevărului superior, dar încercările în vijelie şi furtună — l'au făcut pe acest tâlhar negru unul din ceĭ *„doĭ spre zece"*. Şi putem noĭ uita, că *„tâlharul cuminte"* care a fost răstignit alăturĭ de Christos, a avut de asemenĭ mâinile înroşite de sânge ? Nu uităm şi nu ertăm — aceasta, numaĭ *Cel* ce a fost *Răstignit* a putut erta. Dar de la înălţimea tragedieĭ universale a Golgoteĭ nu ne vorbeşte oare acest sânge de vestea dulce a Eliberăreĭ ? Şi nu ne spune el, că şi cel'alt tâlhar răstignit lângă Christos, *„tâlharul nebun"*, care n'a vrut s'audă de cuvântul ertăreĭ, va intra şi el cu cel'alt tâlhar, care s'a pocăit, în Raĭ ?

La înălţimea tragedieĭ universale care se joacă acum în lume, îndură încercările lor în vijelie şi furtună, şi aceştĭ *doĭ spre zece simbolicĭ ?* Când atingem elanul a ceea ce se împlineşte acum în Univers — pentru noĭ nu maĭ există „Petrucha", „ţigarea din dinţi", „chipiul pe frunte", „halatul de ocnaş pe spate"... Sau maĭ drept vorbind, — toate aceste există, — dar noĭ maĭ vedem aceea ce ne arată poetul în ceĭ *doĭ spre zece* aĭ săĭ. Noĭ vedem cum :

...eĭ merg fără numele sfântuluĭ
Toţĭ doĭ sprezece — înainte.
La toate gata
Nimic neregretând.

Şi minunea creaţiuneĭ poetice ne sileşte să vedem în cuvântul „înainte" nu numaĭ stradele Petersburguluĭ, dar depărtarea universală.

Noĭ vedem ceva mare, universal, ce se ascunde în dosul miculuĭ, omenesculuĭ. Şi toată partea finală a poemeĭ ne pregăteşte pentru ultimile versuri :

In depărtare merg cu pas măreţ.
— Cine e acolo ? Eşi !
—Este vântul cu flamura roşă
Care tremură înainte.

Inainte — un val de zăpadă îngheţată
— Cine e în valul acesta — arată-te !
Numaĭ un câine ticălos, flămând
Se clatină în urmă.

— Lasă-mă în pace, râiosule
Cu baioneta te-oĭ gâdila
Lume veche, ca un câine parşiv
Disparĭ din ochi-mi — te omor !

Rânjeşte dinţiĭ — lup flămând.
Coada a strâns'o — dar nu se opreşte.
Câine rece, câine fără neam...
Eĭ, răspunde, cine vine ?

Aci noi simţim, aci noi ştim, şi nu vom uita nici odată, că nu este vorba de câinele râios cu coada între picioare care umblă după cei „douisprezece", dar este *Atlas* care a susţinut pe umărul său când-va universul, care a fost doborât când-va de Creştinism, dar apoi a reuşit să-l nimicească acest creştinism. Şi nu trebue să vedem *în cei doi sprezece,* doi sprezece soldaţi ai „armatei roşii" dar trebuie să vedem dincolo de furtuna de zăpadă, vestea dulce a scăpărei. Când vom vedea, când vom înţelege toate acestea, atunci vom înţelege şi vom primi cu tot sufletul şi ultimile cuvinte, care, aşa de necesar, aşa de splendid, închee această poemă, atât de splendidă, atât de trebuincioasă tuturor, poema despre vestea cea nouă, cea dulce şi care a fost spusă Universului întreg :

Astfel merg cu pas măreţ...
In urma lor un câine flămând,
Inainte cu steagul roş de sânge
De furia viscolului nevăzut
Şi de gloanţe neatins ;
Cu pasul dulce deasupra viscoluluĭ
In pulberea de perle a zăpezei,
Cu cununiţa albă de roze
Merge înainte — Isus Christos

Acela care nu înţeleg, acela care nu simte aceasta — acela nu va simţi şi nu va înţelege „problema veche" pusă din nou lumei vechi.

Iar acela care o va înţelege o va şi deslega drept. Pentru că vechea problemă este aceeaşi şi ea însemnează : *omul.*

In timpul ei, revoluţia creştină a născut în lume „un nou om" liber sufleteşte, dar a suferit o înfrângere şi omul n'a devenit liber de cât sufleteşte. Astăzi se pune problema liberărei fizice, sociale şi sufleteşti a omului. In vijelia şi furtuna revoluţiei s'a pus această problemă lumei. Şi Block a putut să ne arate aceasta nu cu vorbe abstracte, dar cu o creaţiune vie poetică. Iată de ce poema lui va fi citită zeci şi zeci de ani, căci ea a fost ecoul sufletului poetului rus la haosul revoluţiei ruse, la haosul revoluţiei mondiale.

* * *

Acestea sunt aprecierile lui Ivanov Razumnic făcute asupra poemului *„cei doi spre zece"* a lui Block. Poţi să nu fi de părerea criticului rus, poţi să fii de o părere contrară dar nu poţi să nu recunoşti că haosul care a cuprins Rusia are şi un înţeles lăuntric, adânc, zguduitor şi care va rămâne.

Când desbrăcăm Revoluţia franceză de toate nevoile şi minciunile ei, de tot sângele şi teroarea ei şi privim numai la adevărurile noui pe cari le-a dat Omenirei, trebue să recunoaştem că şi în această tragedie a fost, ca şi în cea rusească, care se joacă acum, şi ceva lăuntric care a rodit şi înflorit în atâţia oameni de atunci şi până azi şi în vecii vecilor va rodi şi înflori : vestea liberărei omului.

Dr. I. Duscian

POVEŞTI PENTRU TINERET

Bubi şi Diana

de ALI-BABA

Bubi avea nevoie de un tovarăş. Pentru a fi drepţi, el nu ne-a spus nici odată că i-ar trebui cineva cu care să împărtească oasele şi tot ce rămânea dela bucătărie.

Despre partea asta puteam fi fără grije : mânca singur nu numai ceia ce i se dedea, dar şi ce putea lua, fără să ne mai supere şi pe noi şi să ne ceară.

Decât Bubi îmbătrânise. Vederea îi slăbise şi scăzuse în putere. Pe semne că nici cu auzul nu stă tocmai bine.

Din trei Olteni, câţi au intrat eri în curtea noastră, n'a lătrat decât la unul din ei pe care avea o pică veche.

Pentru toate acestea am socotit că e mai bine să-i dăm lui Bubi un tovarăş, care urma să-i fie şi moştenitor în ziua în care Bubi ar fi închis ochii pentru vecie.

Aşa s'a făcut că a venit Diana în casa noastră, devenind şi ea un mebru al familiei.

După nume aţi gândi poate, că Diana e un câine de vânătoare care ar băga în toţi sperieţii pe iepuri, potârnichi, prepeliţe şi altele ca acestea.

Aici vă înşelaţi rău de tot. Ma întâi, Diana n'a fost nici odată la vânătoare şi nu prea e speranţă că are să se ducă de azi înainte. Până acum nici n'a văzut măcar cum e la obraz un iepure sau o prepeliţă.

De aceia, dacă s'ar întâmpla să întâlnească un iepure în drum, nu ştiu care din doi are să se sperie mai mult şi are să o rupă la fugă : Diana sau iepurele ?

Şi ştiţi pentru ce ? Pentru-că Diana nu e de loc un câine de vânătoare şi neam de neamul ei n'a ştiut cum se vânează.

De ce i-am zis atunci Diana, după numele aceleia care — după cum veţi fi aflat — a fost zeiţa vânătoarei ?

Pentru-că aşa a vrut naşul, iar naşul Dianei nu e altul decât unchiul nostru, cel cu sacul plin de glume şi cu buzunarele pline de toate bunătăţile. Şi unchiul a avut dreptate să-i dea acest nume.

Să vedeţi cum s'a petrecut lucrul. Nu trecuseră nici două zile de când o luasem pe Diana şi ea se împrieteni cu noi, par'că ar fi fost de un veac în casă. Sărea, se juca, trăgea de păr pe copii când dormeau, le lua, fără să le ceară măcar voie, bucăţica din mână, îşi vâra botişorul în farfuria lor de mâncare şi făcea şi alte pozne de acestea.

Iţi scăpa, bunioară, batista în mână ? Hop ! Diana o prindea numai decât. Şi crezi că ţi-o aducea înapoi, dându-ţi-o aşa politicos şi cum i-ar şedea bine unui căţel cu creştere bună ? Nici gând de aşa ceva ! O lua în gură şi fugea cu ea. Dacă vroiai să i-o scoţi dintre dinţi, trăgea de te mirai de unde găseşte atâta putere. Ce să mai lungesc vorba ? Nu era chip ca batista să scape teafără din colţii Dianei.

Sau gândiţi că se purta într'altfel cu mănuşile, cu ciorapii ce-i găsea pe jos, cu hainele ce atârnau în cuier ?

Tocmai acestea făceau bucuria Dianei şi-i dedeau ocazia să-şi arate puterea dinţilor ei.

Mai ales cu mănuşile. Ori-cât le-am fi ascuns noi, ea tot sfârşea prin a le descoperi. Când le găseam, după ce trecuseră prin colţii ei, nici nu ne mai dedeam osteneala să i-le luăm înapoi. La ce bun ? Nici meşterul cel mai dibaciu nar fi putut să facă din nou o mănuşe din toate bucăţile şi fâşiile ce erau împrăştiate prin odaie şi prin coridor.

Aceasta e Diana, care a fost luată să fie tovarăşa şi după aceia urmaşa lui Bubi. Iar unchiul i-a dat numele de Diana, pentru-că a văzut-o că e straşnică vânătoare de mănuşi.

Ţineţi să o cunoaşteţi şi mai bine ? Are părul alb şi lins, cu o mare pată neagră pe partea stângă, urechile şi capul îi sunt de o culoare castanie închisă, are botul lung şi ascuţit şi e făloasă de origina ei, căci se trage din neamul cel nobil al „Foxilor".

Cu Bubi şi Pisi nu s'a putut împrieteni şi nu aceştia sunt de vină.

Mai întâĭ, ea n'a ştiut să se ia cu binele pe lângă Bubi Uită că Bubi e un câine înaintat în vârstă, iar ea o căteluşe abia fătată.

Aşa, de pildă, tocmaĭ când luĭ Bubi îi era lumea maĭ dragă, adică în ceasurile când, lungit la soare, vroia să-i mai tragă un puiu de somn şi să-şi mai odihnească cele oase bătrâne, pe Diana o apucau toate năbădăile.

Ham ! ham ! şi iar ham ! Il apuca de coadă şi-l trăgea ca o nebună, până ce bietul Bubi ţipa de durere. O mai certa el, o mai amenința cu colţii lui bătrâni, cari tot mai erau buni să-i găurească cojocul, dar nu era chip şi fel ca blestemata de Diana să se astâmpere şi să-i dea pace.

In zadar Bubi îşi ascundea coada subt el. Diana îl apuca de urechi, îl apuca de păr, un păr pe care Bubi obişnuieşte să-l poarte cât mai lung.

Ce mai vorbă ? Pentru Bubi trecuseră, se sfârşiseră zilele bune şi liniştite.

Diana a vrut să se poarte la fel şi cu Pisi, decât aicea nu prea i-a mers, căci Pisi i-a arătat că nu e uşor de glumit cu dânsul. In adevăr cum a făcut ham ! ham ! şi a vrut să sară asupra lui, Pisi i-a şi repezit laba, făcându-i pe urechi şi pe bot câte o linie de sânge, de a chelălăit Diana două ceasuri. Aşa că tot Bubi era cel pe care Diana îl supăra într'una.

Dar şi răbdarea are o margine. Intr'o zi dăduse un mare noroc peste Bubi. Adusese în curte un os pe care era ca la un chilogram de carne. N'avea cum să-l fi cumpărat, căci nimeni nu-i dăduse bani. Mai ştiam că nu se bucură de mare credit pe la măcelari, precum ştiam că printre vecini nu se găseşte cineva care să facă pomeni cu chilograme de carne pentru sufletul vre-unui câine încetat din viaţă.

De aceia, nu era tocmai lucru curat felul cum Bubi găsise bucata de carne, pe care abia o ducea în gură.

Ori-cum o fi, Bubi s'a retras în colţul cel mai depărtat al curţii şi s'a pus pe mâncare cu o poftă de credeai că nu mai văzuse carne în viaţa sa.

Dar nici nu începuse bine, când hop ! şi Diana.

„Ham ! hîm !" îi zise aceasta salutându-l şi cerându-i să-i facă şi ei parte.

Bubi nici nu s'a înjosit să răspundă salutului. Avea doar atâta necaz pe dânsa ! I-a zis numai odată supărat „hââm !", adică „fugi încolo, că n'are să fie bine de cojocul tău".

Decât Diana a făcut pe surda şi obraznica. Se apropie şi mai mult de Bubi şi întinse botu-i lung şi ascuţit, ca să se înfrupte din bunătatea de carne.

„Hââm !", adică „fugi, Diano, că are să fie rău".

Dar Diana închipuindu-şi pe semne că Bubi vrea numai să glumească, în loc să se retragă, se îndesă şi mai mult şi se aruncă chiar asupra unei bucăţi de carne.

Văzând aceasta, Bubi nu-şi mai pierdu vremea cu vorbe şi sfaturi. Işi întrerupse o clipă masa începută şi înşfăcându-o pe Diana, o ridică în sus, o scutură de câte-va ori şi o izbi cu putere de pământ. După aceia, o prinse între labele sale, cari, cu toată vârsta sa înaintată, tot mai aveau destulă putere, şi începu să o muşte aşa, încât gândeai că vrea să o sfâşie.

Diana ţipa ca din gură de şearpe şi se zbătea căutând să scape dintre labele şi colţii lui Bubi. Dar acesta era hotărât să-i de o lecţie, care să o cuminţească. Ba îmi pare că avea gânduri şi mai rele. Ai fi zis că vroia să o lase beteagă pentru toată viaţa.

A trebuit să sărim noi din casă, pentru a o scăpa pe neastâmpărata căţeluşe. Am scăpat-o cu multă cazná, după ce l'am ameninţat pe Bubi cu bătaia.

Zic „l'am ameninţat", căci de bătut, nu ne-ar fi lăsat nici odată inima să dăm în credinciosul Bubi, care îmbătrânise în serviciul nostru.

Şi se mai ştie că oamenii cari nu iubesc animalele şi se poartă rău cu ele, sunt în genere oameni răi cari nu-şi iubesc nici pe semenii lor.

Cât despre Diana, am dus-o în casă şi am îngrijit-o. Cojocul îi era rupt şi găurit în mai multe locuri. Din fericire, nici una din răni nu era aşa de gravă, în cât să-i pună viaţa în primejdie.

In câteva zile s'a vindecat pe deplin şi nici nu se mai cunoştea că Bubi o scărmănase aşa de bine.

Diana este din nou veselă şi neastâmpărată.

N'a uitat vechiul ei obiceiu de a vâna ciorapii, ghetele, hainele şi mai ales mănuşile.

Cu toate acestea, lecţia primită dela Bubi i-a folosit la ceva. Acum se uită cu respect la el şi îl ocoleşte. Când Bubi doarme, nu-l mai supără, nu-i mai strică somnul şi nu-l mai trage de păr şi de coadă.

Bubi poate să-şi trăiască din nou zile liniştite şi să-şi caute în tihnă de bătrâneţele sale.

ALI-BABA

Rebeliune

lui Horia Furtună

Strop de lumină s'a desprins din noapte
şi s'a culcat pe unda verdelui lac,
sau poate pe albastrul florilor de liliac —
sau pe aroma pometurilor coapte.

O stea rebelă s'a refugiat pe pământ.
Fulger a tăiat subţire norii
(scântee albă dintr'un circuit),
o coadă de rachetă a strălucit
prevestind că sunt aproape zorii.

O stea pe care n'am ştiut s'o împac,
din sufletu-mi, un cer în răzvrătire
— s'a desprins cu-o scurtă pâlpâire,
cum s'ar desprinde un măr dintr'un copac.

Sergiu Dan

Piatra-Neamţ, 1922.

INSEMNĂRI

Henri de Régnier şi Edmond Haraucourt

Intre aceşti doi poeţi francezi de seamă, *Ch. Dornier* stabileşte, în ultimul număr al revistei parisiene *„Athéna"*, un interesant paralelism. Fondul comun al acestor poeţi este pesimismul. H. de Régnier — din care „Adevărul Literar" a publicat o serie de poeme traduse — a ajuns însă la o formulă filosofică şi la o formă de artă deosebită: resemnarea mândră a lui Régnier explică acea melancolie şi acea graţie suverană şi lâncedă a versurilor sale, — pe când neliniştea generoasă a lui Haraucourt dă versurilor sale un relief puternic şi o adâncă emoţiune.

Amândoi şi-au pus întrebarea scepticului: la ce bun? Poezia lor e pătrunsă de tristeţe. Acea a lui Régnier e învăluită într'o calmă renunţare; slăvind frumuseţea amintirii, el nu crede însă în aventurile aducătoare de glorie: „Fericirea e un Dumnezeu ce merge cu mâinile goale şi priveşte viaţa cu ochii închişi". Suferinţa e mereu legată de glorie, de amintire şi chiar de iubire. Tristeţea permanentă a lui Régnier devine orgoliu, nobilă atitudine în faţa destinului. Numai frumuseţea e imuabilă, nemuritoare: de aceea Régnier stărue în versuri şi romane asupra momentelor şi locurilor frumoase din trecut. Totuşi, visul său de frumuseţe ajunge în cele din urmă la un panteism, simbolizat prin mitologie.

Régnier e mai mult un liric, Haraucourt e un poet filosofic. Pesimismul celui dintâi rezultă dintr'o decepţie sentimentală; al celuilalt, dintr'o concepţie logică. Prin sufletul său păgân, prin tristeţea sa epicuriană, Régnier aminteşte pe André Chénier. Haraucourt ar putea fi comparat cu Vigny, prin măreţia simbolului şi vigoarea imaginilor: el ar fi un Vigny mai chinuit, mai omenesc. Pesimismul lui Haraucourt e mai mult metafisic. Pe când Régnier îndură suferinţa, se supune destinului, Haraucourt îşi strigă disperarea şi se revoltă, opunându-şi voinţa forţelor oarbe. El contrazice opiniile şi instituţiile umane, arătând contrazicerile legilor, moralei, religiunilor. El crede că omul, care e ultimul din seria evoluţiei naturii — capod'opera ei — a ajuns însă „să depraveze pământul prin idealuri mincinoase, creând virtuţi cari desmint raţiunea". Deşi ajunge la orgoliu, poetul nu dispreţueşte pe cei suferinzi — ci compătimeşte cu ei şi ţese speranţa într'o înoire a lumii. Nu e alt leac decât iubirea ce ajută, ce dă, ce se multiplică. „A da cu plăcere, înseamnă a căpăta fericire".

Régnier îndură răul de a trăi prin contemplare pasivă a frumuseţii antice; Haraucourt, deşi îşi are turnul său de fildeş, consolându-se cu frumuseţea, are în poezia sa un suflu de altruism: el s'a revoltat la început, ca să deschidă larg braţele fraternităţii umane. Cu tot geniul lor diferit, aceşti doi poeţi reprezintă azi cele două tendinţe afirmate de veacuri în literatura franceză: de-o parte poezia idealistă şi activă, sintetică, mândră şi voluntară; de alta, poezia visătoare, analitică, pasivă, sensitivă şi melancolică, privind mai mult în trecut.

Amatori şi profesionşiti

In literatură, în artă şi mai ales în muzică, antagonismul dintre amatori şi profesionişti e evident. In general, cuvântul amator e rostit în mod dispreţuitor. Fetişismul diplomelor e azi o boală — o plagă a mediocrităţii. Cei cari s'au încăpăţânat să memorizeze o sumă de cunoştinţe oficiale, cred că au dreptul absolut de critică şi să ignoreze atâtea elanuri oficiale, atâtea manifestări libere, numai pentru că vin dela simplii amatori. E destul ca cineva să capete Premiul Romei, ca să creadă că poate scrie cărţi mai bune decât ale lui Anatole France ori Han Ryner; altul având „Premiul întâi de armonie" să se creadă în drept să condamne pe Bergson sau Boutroux ori să discute tehnica lui Curel şi Porto-Riche.

Impotriva acestor profesionişti, *Adrien Raynal* apără în revista „Athéna" pe amatorii creatori de opere de artă. Un industriaş, pasionat de violoncel, care are timp să exerseze cinci ore pe zi, e din punct de vedere tehnic, mai „profesional" decât violonistul obligat să dea lecţii, să cânte la teatru şi care n'are vreme să lucreze pentru el însuşi. „Cei cinci" ruşi musicanţi erau amatori, având alte meserii decât musica. Rimsky-Korsakoff şi-a scris unele opere fără să cunoască armonia. Vincent d'Indy nu trăia din musică, nici Saint-Saëns, care era atât de independent. Acei cari au dat opere trainice şi mărete erau „amatori" cari puneau mai multă pasiune, în creaţiile lor: meseria nu le-a uzat sufletul şi nu le-a mecanizat inteligenţa.

Cuvântul amator vine dela verbul latin: amare, şi aceasta e semnificaţia sa înaltă. Amatorul e artistul, bogat ori sărac, care se izolează cu visul său, dispreţuind formulele şcoalei şi excentricităţile aşa zise înoitoare. El exercită asupra lui un control sever, încercând să scrie cu voioşie opere sănătoase, omeneşti. Ei nu uită sfatul bătrânului Plinius: „Mai bine să nu faci nimic, decât să faci nimicuri". Câţi dintre profesionişti, merită în acest sens, numele de amatori?...

Noua poezie spaniolă

Nefiind cuprinşi de uraganul din 1914—1918, artiştii Spaniei au putut profita de un calm relativ, pentru a pregăti terenul literaturii de după războiu. Lirismul a cam suferit în calmul acesta; el a fost exaltat de războiu. Poeţii francezi ca Martinet, Jouve, Vildrac, Drieu la Rochelle arată în versurile lor influenţa războiului: un lirism accentuat, intens, care nu se vede la poeţii spanioli.

Poetul *Guillermo de Torre* e cel dintâi care, în manifestul său „Vertical" a dat o formă concretă mişcării moderniste. Nu teorii strâmte, ci liberă personalitate pentru făurirea frumuseţii noui. De Torre e el însuşi unul dintre artiştii cei mai felurıţi şi mai universali ai tinerii literaturi spaniole. El a făcut cunoscută în ţara lui poezia nouă franceză, care a influenţat în mod evident pe cea spaniolă.

Reviste ca *„Cosmopolis"* redactată de De Torre, *„Tableros"* dirijată de poetul Isaac del Vando-Villar şi *„Ultra"*, a fraţilor Rivas — au adunat un număr considerabil de poeţi, critici, pictori şi gravori, cari au creat o mişcare interesantă.

Printre aceştia, pot fi numiţi *Jorge-Luis Borges*, care a pus accente de o rară vigoare în versurile sale. El e în Spania, cântăreţul Rusiei revoluţionare. Fraţii *Humberto Rivas* şi *J. Rivas-Panedas* au versuri mai delicate, pătrunse de o blândă melancolie, — puţin morbidă la cel din urmă, mai naivă la primul.

Aceşti poeţi fac parte din grupul numit *„ultraist"*. Paralel cu el s'a desvoltat în America spaniolă, o şcoală numită *creaţionistă* al cărei reprezentant principal e poetul chilian *Vicente Huidobro*. Ca şi la „ultraiştii" spanioli, poezia sa e subtilizată, vagă — plină de acele reverii ce vin din subconştient, unde se elaborează idealurile şi de unde zbucnesc uneori acele elanuri ce-şi găsesc expresia în imagini noui şi într'o musicalitate ce înlocueşte ideea şi concepţia din vechile poezii.

Goethe: *Le serpent vert* (trad. Oswald Wirth)

Edit. du Monde nouveau

Traducerea în franceza a acestei mici opere a lui Goethe, o poveste misterioasă, turburătoare, plină de imagini feerice, prilejueşte unele discuţii asupra cercetărilor esoterice, asupra lucrurilor ocupate cari sunt „la modă" în zilele noastre.

Traducătorul arată că această operă, a fost concepută de Gœthe sub influenţa acelui somnambulism special, de care Gœthe însăşi vorbia şi căruia îi atribuia producerea celor mai curate capod'opere ale sale. In timp ce scria după imaginile ce se perindau în spiritul său, scriitorul nu se întreba care e înţelesul simbolelor pe cari le fixa. El nu făcea decât să exteriorizeze visiunea sa interioară, redând-o exact, fără s'o turbure cu întrebări esoterice. Pentru ca să surprindă înţelesul ascuns al operilor sale, artistul trebue să fie dublat de un filosof, care să poată discerne dinainte însemnătatea simbolului de care se serveşte. Gœthe a avut într'un mare grad această dublă personalitate; dar geniul creator covârşia intuiţia speculativă, care s'a evidenţiat mai mult la bătrâneţe.

Azi, când producerea atâtor opere de artă a devenit atât de mecanică, când se pot prevedea toate detaliile şi chiar mărimea exactă a operii, — cuvântul „inspiraţie" pare un anachronism. Inspiraţia, după psihologii moderni, e un somnambulism special, sub a cărui influenţă artistul îşi scrie opera: — mai exact, el scrie ceeace îi dictează „geniul său creator". După psichiatrii noştri, geniul e un soi de nebunie; omul genial ar fi un „medium" supus unor forţe superioare, oculte, cari îşi găsesc expresii felurite, după natura organismului.

Aplicate la Gœthe, teoriile ocultiste îşi caută o confirmare. Ni se par totuşi ciudate aceste preocupări, cari tind să reducă manifestările geniale ale omului la simple acte maşinale. Ele sunt caracteristice în această vreme, când psichologia a ajuns să fie atât de experimentală, încât se vorbeşte de o nouă ştiinţă: *„psichometria"*, care măsoară forţele cerebrale, cum am măsura, de pildă, tensiunea gazului ori energia electrică!...

* * *

In poetica modernă franceză, *I. Léger* distinge în revista *„Bon Plaisir"*, trei tendinţe principale: 1) neoclasicismul, cu Xavier de Magallon, Paul Valery şi F. Mazade, 2) simbolismul în felul lui F. Viélé-Griffin şi Gustave Kahn, 3) revenirea la ritmul clasic, însă fără rimă, cum scrie poetul G. Duhamel. „Versul nu mai e un scop, ci un mijloc. Prin aceasta, poezia contimporană va fi superioară poeziei clasice. Ea va trata subiecte de a căror măreţie se speriau cei vechi. Poezia secolului al 20-lea va fi acea a entuziasmului; ea va trata cele mai felurite subiecte şi, părăsind vechile formule, miturile decolorate, va şti să cânte omul şi soarta lui, cuceririle, speranţele şi noulle sale credinţe".

In ce priveşte poetul Paul Valery, — R.-Clauzel îl studiază în ultimul număr al revistei *„le Monde nouveau"*. El spune că „dela Maine de Biran, puţini scriitori au cercetat ca Paul Valery categoriile interioare, reducându-le la valoarea lor absolută. Acest spirit hotărât, cu noţiuni precise, risipeşte misterul, alungă miragiile, şi senzaţiile vagi. El nu locueşte în castele spaniole; e sgârcit în reverii". Positivismul modern îşi găseşte loc în poezie. Maşina, oraşul, mulţimea, problemele sociale încep să fie încetăţenite, după Verhaeren, în împărăţia muselor sentimentale. Ideia îşi cucereşte mereu valoarea poetică...

Misterul Bacon-Shakespeare. (Mercure de France).

Chestiunea cu autorul dramelor lui Shakespeare devine basmul cu cocoşul Roşu. Când ţi se pare că e complect lămurită, iată că mai sare cineva ca s'o turbure din nou. De data aceasta e un general, fost şef al serviciului criptografic în armata franceză şi actual guvernor militar la Dunkerque.

In „Mercure de France" (Nr. de Septembrie) generalul Cartier susţine teza următoare:

Filosoful François Bacon, cancelarul Engliterei sub domnia lui Jacques I, ar fi fost fiul reginei Elisabeta şi ar fi chiar avut pretenţii la tron. Căzut în disgraţie, el şi-a consacrat întregul său geniu să realizeze o operă mare şi plină de aluzii la evenimentele politice ale vremii: opera lui William Shakespeare.

Un sistem criptografic lăsat de el în „Novum organum" precum şi în alte lucrări, ar îngădui azi să reconstituim integral o autobiografie care n'a fost scrisă decât pentru a furniza dovezile rezumate mai jos.

Aceste ipoteze au şi făcut obiectul unor studii urmărite cu îndărătnicie în Franţa, Anglia şi America, dar nu se publicase până acum textul complect al autobiografiei de care e vorba.

Iată traducerea frazelor mai însemnate, atribuite lui Bacon:

Cu toate că sunt mereu înconjurat, urmărit şi ameninţat, am scris această poveste cifrată, convins în suflet şi conştiinţă că lumea întreagă va dori să cunoască adevărul.

Principalul meu scop, cum îl şi puteţi presupune, e de a scrie o istorie secretă a vieţii mele, împreună cu zugrăvirea adevărată a epocei. Totuşi această istorie este amestecată cu altele povestite odată. In realitate, toată istoria noastră naţională poate fi modificată prin revelaţiile pe care le-am scris, destul de greu, pentru posteritate.

Sunt în realitate prin naştere, fiul regal, deşi jertfit, al glorioasei, deşi vinovate regine Elsabeta, din rasa pe care viteazul Eduard a făcut-o celebră...

Adevăratul meu nume este Tudor.

Sir Nicolas Bacon n'a fost de cât părinte adoptiv.

Totuşi, numai în istoria mea cifrată, puteţi găsi armele familiei.

Aş vrea să pot scrie lucrări într'un stil cu totul înalt, care să fie uşor de jucat pe scenă şi plăcute la lectură în biblioteci, ca să impresioneze multă lume.

După ce-am încercat genuri diferite, am găsit trei care mi-au procurat o mulţumire bănească precum şi un nume literar.

Am ascuns mai multe secrete importante în poemele publicate când sub numele *Peele* sau *Spenser*, când sub propria mea semnătură, când sub numele altor scriitori care dădeau culegeri de proză şi poezie.

M'am folosit chiar de numele lui Marlowe înainte de a lua pe acela al lui *Wm. Shakespeare*, numai ca să rămân necunoscut, pentru că scriind opere dramatice sever urmărite, aş fi fost în primejdie atât de mare, în cât un singur cuvânt despre regina Elisabeta mi-ar fi adus un sfârşit tragic...

Numeroase reproduceri criptografice luate din epoca aceea, ilustrează acest studiu care va fi fără îndoială foarte mult discutat.

De data aceasta, problema pare să fie ceva mai serioasă şi vom urmări cu interes discuţiile.

*

Colboratorul nostru d. *N. Batzaria* a dat la lumină o nouă lucrare:

„SARMANA LEILA"

Roman din viaţa orientală, pe care îl recomandăm cititorilor noştri şi asupra căruia vom reveni.

Un volum de aproape 300 de pagini, lei 22.

De vânzare la toate librăriile.

*

A apărut No. 11 al revistei „Contimporanul". Textul de vie polemică aduce lămuriri bruşte în diferite chestiuni de politică şi de presă actuale. Apare sub îngrijirea lui I. Vinea.

*

ERATA. — In cele două balade populare sârbeşti, publicate în numărul trecut al „Adevărului Literar" s'au strecurat două greşeli de tipar. Anume: în prima baladă, la versul penultim, în loc de *„De-amor că pierdut-a..."* trebue spus *„De-amar că pierdut-a"*. Iar în primul vers din balada a doua în loc de *„In zori se găsiră"* trebue spus *„In zori se zăriră"*.

Revista Modelor

IARĂŞI ROCHIILE-CĂMĂŞI

Ori de câte ori moda cea nouă, bate în vitrina magazinelor, de atâtea ori constatăm că ceva neschimbat rămâne în galeria toaletelor femeei, şi anume: Rochia-Cămase.

Oricâte broderii ar interveni să încarce simplitatea liniei, oricâte aplicaţiuni de aur sau argint s'ar strecura în ţesătura stofelor, croitorii păstrează ca o temă invariabilă, forma cămăşei, pentru rochiile de după amiază şi de seară.

Natural că această temă o regăsim din primele timpuri şi la cele mai vechi civilizaţiuni.

Egiptul avea haina lungă în cute stilizate, căzând în draperie dealungul corpului; Grecii şi Romanii au păstrat ideia primă, transformându-i înfăţişarea după nevoile şi frumuseţea timpului lor, dând acel peplum graţios, legat în jurul taliei cu un şiret de aur sau purpură.

Motivele grece şi romane, puneau nota stilului architectonic, pe haina elegantă a patricienilor privilegiaţi.

Astăzi, şi de ani de zile, rochia-cămaşe, cu aerul ei clasic, ţine credincioasă locul de onoare, în garderoba femeei.

Şi nu e corp, mic sau mare, subţire sau plin, să nu se arate minunat de ispititor în rochiile comode, ale modei de azi.

Cu cordoane de perle sau cu eşarfe de mătăsuri grele, cu bucle bizantine sau curele englezeşti, stofele curg de-alungul corpului în falduri libere, lipindu-se pe coapse şi pe piept, ca un adevărat *peplum* roman.

Iată patru variaţiuni pe aceiaşi temă, cari deşi par atât de deosebite, ele păstrează însă acelaş secret de croială şi acelaş aspect simplu îl împrumută femeei îmbrăcate. Talia jos tot se menţine, pentru cele dintâiu rochii ale Toamnei şi se promite, încă cel puţin, pentru un anotimp.

E în adevăr ceva leneş şi visător, într'o eşarfă alunecată pe şolduri şi în mlădierea taliei, disimulată de căderea stofei.

Broderiile se fac numai din mărgele irizate în tonul rochiei, iar stofele se încrustează în două tonuri, de aceiaşi calitate.

Ciucuri îi mai purtăm la capătul cordonului înnodat pe şold, ca o cravată, sau pe marginea eşarfelor de blană.

Totul tinde spre o armonie de culori şi o îmbinare de linii, foarte savantă. Simplitatea rămâne ca primordială calitate, iar gustul decide atmosfera în care ne place să apărem.

Galben şi gris, sunt desigur nuanţele care tronează, pe mara paletă scuturată în vitrinele bogate şi ispititoare. Alături de ele verdele jade îşi dispută încă gloria şi pare a-şi păstra succesele lui trecute.

Pudra galbenă, se încearcă să păstreze şi iarna, bronzul, pe care soarele mărei şi al munteluı, ni l'a scuturat pe faţă.

Dia

Joc de inteligenţă

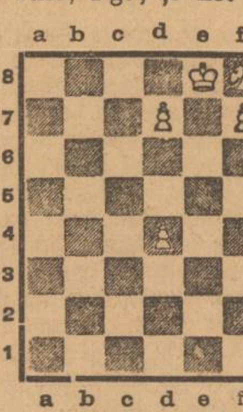
ŞAH

Problema No. 127

de *W. Pauly*, Bucureşti

Negru (3 figuri)

Rh6, Pg7, şi h5.

Alb (6 figuri)

Re8, Cf8, Pd4, d7, f7 şi h4,

Alb trage şi face mat în 3 mutări.

Problema No. 128

de *Gyula Neukomm*, Budapesta

Alb (11 figuri): Rb1, Dd2, Tf6 şi g8, Cc5 şi f4, Ne6 şi h8, Pc4, d3 şi h3,

Negru (9 figuri): Rg5, Ce5 şi g7, Nh6, Pb2, d4, d5 g6 şi h4.

Alb trage şi face mat în 2 mutări,

Soluţiunea problemei No. 63 (Motto „Eugenie")

1. Nh4—e1!, Re3—f4; 2. Ca3—c4
1. ...., Re3—d3 sau T×a3, Cb4; 2. Cg7—f5 +
1. ...., ~; 2. Ca3—c2 sau Cg7—f5.

Am primit soluţiuni exacte dela: Clubul Sportiv, Bazargic şi dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani; Iosef Tuzar, Braşov; Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain. Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău; Titus Istrati, Piatra-Neamţ.

Soluţiunea problemei No. 64 (Gavrilow)

1. Ce7—g8!

Am primit soluţiuni exacte dela: Clubul Sportiv din Bazargic şi dela d-nii Lupu Herzendorf. Saul Segenreich, Iacob Stern, Botoşani; Iosef Tuzar, Braşov; Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpian; Heinrich Dorf, Chişinău; Titus Istrati, Piatra-N.

Soluţiunea problemei No. 65. (Motto „Paris")

1. Cd4—f5!, Ce7×f5; 2. Dc2—c6 +
1. ...., Tb1—b4; 2. Dc2—c5 +
1. ...., ~; 2. Dc2—c4 +

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani; Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău; Titus Istrati, Piatra-Neamţ.

Soluţiunea problemei No. 66 (Gavrilow)

1. Nf2—e1!

Am primit soluţiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani; Liteanu, Bucureşti; Isidor Fain, Burdujeni; M. Hirschenbein, Câmpina; Heinrich Dorf, Chişinău; Titus Istrati, Piatra-Neamţ.

NOUTĂŢI

Rezultatul turneului din Londra

Marele turneu internaţional de maeştri din Londra s'a terminat pe la sfârşitul lunei August cu următorul rezultat:

Premiul I a fost câştigat de şampionul lumii R. Capablanca cu 13 puncte din 15 partide jucate; premiul al doilea de A. Alechin cu 11½; premiul al treilea de Widmar cu 11; premiul al 4-lea de Rubinstein cu 10½. Urmează apoi: Bogoljubow cu 9; Reti şi Tartakower cu câte 8½; Yates şi Maroczy cu câte 8; Atkins cu 6; Euwve 5½: Waltuch şi Snosko-Borowski cu câte 5; Morison 4½; Marotti 1½.

Capablanca şi Alechin n'au pierdut nici o partidă; primul a avut 11 partide câştigate şi 4 remize, iar al doilea 8 câştigate şi 7 remize.

COMUNICĂRI

— Anunţăm pe d-nii deslegători de probleme că a doilea concurs de soluţiuni se termină cu problema No 68. Al treilea concurs se compune din problemele 69—96 împreună cu studiile No. 2 şi 3; al patrulea cu problemele 97—126. Acei ce doresc să ia parte la aceste concursuri sunt rugaţi să ne trimeată soluţiuni.

Repetăm că acordăm câte un punct pentru fiecare soluţiune exactă a problemelor în 2 şi 3 mutări şi câte 2 puncte pentru fiecare soluţiune exactă a studiilor şi a problemelor în 4 mutări, celor ce ne trimet un dual (două soluţiuni la aceeaşi problemă) li se socoteşte un punct în plus.

— Primim cu plăcere problema de publicat în rubrica noastră, dar numai cele însoţite de soluţiuni. Cei ce ne-au trimes probleme până acum sunt rugaţi să aibă răbdare; se vor publica la vreme.

— Pentru cei ce ne-au scris că n'au putut descifra poziţia din studiul No. 3 de Kubbel o reproducem: Alb (3 figuri): Rb1, Cf4, Ph6. Negru (3 figuri): Rb3, ~f2, Pb2 Alb joacă şi câştigă.

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

SERIA III — ANUL III No. 95

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 17 Septembrie 1922

6

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

LITERATURA RUSEASCĂ ACTUALĂ

Două poeme de Alexandru Block

„SCIȚII"

de Dr. I. DUSCIAN

Tălmăcirea înțelesului acestei poeme făcută de criticul rus Ivanov-Razumnic

In a doua poemă a lui Alexandru Block, spune criticul rus Ivanov Razumnic, se pune vechia și vecinica chestiune — a *Răsăritului* și *Apusului*, a *Rusiei* și a *Europei*. Chestiunea aceasta a fost ridicată și de alți poeți ruși ca *Pușkin, Tintcev, Soloviev* și în ultimul timp de romancierul rus *Andrei Bieli* în romanul său *Peterburg* și ea constă în aceasta : două puteri universale, stau față în față: *Răsăritul* și *Apusul*, *Rusia* și *Europa*. Ele trebuesc să se ciocnească și vor trebui sau să se zdrobească sub ruinele vechiei lumi, sau vor trebui să se unească și să renască într'o lume nouă.

D. Ivanov Razumnic arată cum poetul *Pușkin,* a pus problema aceasta în poezia sa *„Bârfitorilor Rusiei"* și poetul *Tintcev* în acea *„La luarea Varșoviei"*, după cum și *Vladimir Soloviev* a ridicat această chestiune în poeziile sale : *„Panmongolisin"*, *„Dracon"* și *„Ex-oriente lux"*.

Războiul mondial a pus din nou vechia chestiune a Rusiei și a Europei, pentru că, zice d. Ivanov Razumnic, și dacă Rusia a intrat în familia marilor democrațiî ale Apusului, totuși alianța anglo-franco-rusă foarte puțin putea deslega adânca problemă pusă de poeții ruși Pușkin și Tintcev : *Europa* și *Rusia.*

Pentru că și *Apusul* însă — și n'a fost ceva unitar — și el s'a despărțit în două. Mai mult, fiecare țară a Apusului s'a divizat în două, s'a divizat Rusia însăși în două.

Iar când din războiul mondial a izbucnit revoluția și mai întâi de toate revoluția rusă, — din nou chestiunea Europei și a Rusiei a fost pusă în fața conștiinței omenești. Dar chestiunea aceasta și-a schimbat cu totul direcțiunea sa; cuprinsul ei nu mai este acelaș care a fost pentru predecesorii poetului Alexandru Block.

Pentru Pușkin, misiunea Rusiei a fost o misiune de *stat* și *națională*, — pentru revoluția rusă actuală, misiunea aceasta este în *afară de stat*, ea este *internațională*. Pentru Tintcev misiunea Rusiei era îndreptată excepțional pentru *apărarea „creștinității"* de revoluția atee din Apus — scopul ultimei era dimpotrivă, nu de a produce o răscoală sufletească și morală, dar de a produce o schimbare în valorile fizice și sociale al Universului. Și dacă mai înainte Rusia stătuse la paza lumei vechi contra Europei revoluționare, acum, dimpotrivă, — vechia Europă stă la pază contra Rusiei revoluționare. Iar misiunea apocaliptică a revoluției pe care o vedea Soloviev, a căpăta cu totul un alt înțeles acum: *Dracon*, din poema lui, s'a arătat că este înăuntrul fiecărei țări și lupta reală cu el este foarte grea.

Iată firele conștiinței poetice, care s'au menținut dela Pușkin până în zilele de azi, în ceea ce privește vecinica problemă; *Rusia* și *Europa*. Problema a rămas în toată puterea ei anterioară, dar cu mari schimbări lăuntrice. Pentru a da o formă poetică acestei noui conștiințe, soarta l'a ales pe Alexandru Block, un demn urmaș a lui Vladimir Soloviev.

Poema lui, *Sciții*, dacă n'ar fi fost pusă în legătură cu tot trecutul acesta, n'ar fi fost înțeleasă și ar fi apărut ca o manifesație accidentală în literatură rusă ; acum, când am arătat această legătură, putem mai ușor să înțelegem poema lui Block.

De asemeni trebue să spunem că Alexandru Block nu apare numai cu această poemă ca un revoluționar, el încă din 1905 a scris poema lui *„Sătuii"* care respiră revoluționarismul din *Sciții*, cum sunt acestea spre pildă :

Visiunea poemei lui, *Sciții*, scrisă în 1917, el o are încă cu mulți ani în urmă și într'o altă poezie : *„Pe câmpul Kulicov"*. In poezia aceasta sunt accente care amintesc versurile din *Sciții*, cum sunt acestea spre pildă :

O Rusia mea ! Femeea mea ! Până la durere
Ne este limpede calea lungă,
Drumul nostru — e drum de stepă — în jale, fără grijă.
Ca o săgeată a voinței vechi tătare
Drumul nostru — e drum de stepă — în jale, fără grijă.
Și chiar în ceață — de noapte și fără hotare —
Eu nu mă tem.
Să vie și noaptea ! Ajungem. Vom lumina
Cu focuri de ruguri depărtarea stepei.

Și profetic a văzut el în trecut și în viitor Rusia, — prin care se va hotărî soarta *Răsăritului* și *Apusului : „Eu văd, scrie el, deasupra Rusiei un foc larg și liniștit"...*

Alexandru Block scriind *Sciții* lui, în care așa de strâmt se îmbie vechile motive ale poeziei lui, a întregului veac al XIX-a ; încă o dată a pus în fața conștiinței lui poetice chestiuna *Rusiei* și *Europei*, a *Apusului* și *Răsăritului*.

Dar pe când în trecut această chestiune se punea altfel, Rusia era păzitorul Europei, a lumei vechi contra revoluției, astăzi Europa ridică paloșul ca să apere lumea veche contra Rusiei revoluționare .Și poetul merge mai departe de acest conflict. Și în Europa reacționară și în Europa revoluționară, în însăși sufletul Europei, el vede o adâncă și lăuntrică opoziție, în conformitate cu duhul „maximalist" rusesc.

Da, Sciți suntem noi! Aziați suntem,
Cu ochii strâmbi, cu ochii setoși !

Și această „sete" sufletească a Rusiei, *„scițismul" acesta* al ei, se ciocnește cu progresul treptat și puternic al vechei Europe. Ea, Europa, cu încredere și treptat, țese pânza puternică a progresului, dar ea nu înțelege tunetele și fulgerile istoriei. Și în aceasta e toată deosebirea dintre *Apus* și *Răsărit*.

Iată-i față în față acești doi vrăjmași: *Rusia nouă* cu maximalismul ei sufletesc și social, cu *scițizmul* ei și *Europa bătrână*, care ciocănește, topește, adună și socotește soroacele.

Eu vorbesc, scrie Ivanov Razumnic — și poetul vorbește de asemeni, de o Rusie nouă și de o Europă veche, pentru că eu știu că alături de ele există o Rusie veche și o Europă nouă, puteri, cari, din diferite cauze, încă nu au devenit realități în anul marei revoluții rusești. Și nu trebue uitat că tocmai în anul acesta au fost scriși *Sciții*, care sunt un apel călduros al Rusiei noui, către lumea veche a Europei, apelul *scitului* „setos" sufletește către burghezul european.

Da, „scitul" este setos sufletește și această sete a lui a fost numită de Dostoevski *umanitarizmul rusului*. Da, „scitul" primește ușor toată *„cultura elină a Europei"*, și *„focul numerilor reci"* și *darul vederilor zeești"* și *„înțelesul subțire galic"* și *„geniul întunecat german" „otrava ulițelor pariziene* și *„răcoarea venețianilor lagunî"*. Și toate acestea nu sunt pentru autorul Sciților, de cât ceva real, viu, drag, personal...

Doui vrăjmași stau față în față, „scitul" rus și burghezul european, noua Rusie și vechia Europă. Și dacă are vr'o misie de îndeplinit Rusia, apoi misiunea aceasta este de a distinge dinăuntru vechia lume Europeană cu „scițismul" său, cu „maximalismul" ei social și sufletesc — să facă aceea ce, când-va lumea veche a făcut într'o direcție opusă, a distrus maximalismul social al creștinismului. Lumea veche a intrat în această „barbarie" și l'a distrus dinăuntru. Și acum iată noua misiune a Rusiei, să încarce cu duhul maximalismului lumea veche „culturală". Căci numai acest maximalism sufletesc, acest „scitism" deschide calea acelei eliberări complecte a omului, care n'a reușit s'o realizeze creștinismul, pentru că creștinismul singur „n'a reușit".

Iată ideia, pe care o pune poetul în veșnicul contrast dintre Rusia și Europa, iată acest nou curent care răsună în manifestul lui poetic.

* * *

Rusia cu drapelul revoluției sociale, Europa sub drapelul culturei liberale, această întâlnire a „scitului" și a „burghezului" poate fi mortală. *„Vinovați oare, fi-vom noi, când vor trozni în labele noastre grele și mângâetoare, scheletul vostru?* întreabă poetul pe europeni.

Dar până una-alta, — lumea veche merge cu paloșul în mână ca să curețe de pe suprafața pământului puterea Revoluției. Maximalismul sufletesc, lumea veche vrea să-l distrugă cu războiul, prin foc și prin sabie. Lumea veche crede că ușor va sfârși cu această nouă putere care a apărut în Univers. Lumea veche a putut când-va să distrugă barbaria creștinismului, acum vrea să distrugă din afară și pe *„sciți"*. Oare nu judecă prea ușor puterea vrăjmașului sau lumea cea veche ?

O, lume veche! Cât timp n'ai dispărut,
Cât timp înduri o durere dulce
Oprește-te, prea înțeleapt'o, ca Edip
In fața sfinxului cu vechea lui enigmă !

Rusia — este sfinxul !

Oare să fie într'adevăr așa ? Oare n'a fost o enigmă chiar „maximalismul" acesta al ei, esența căruia este așa de adânc îngropată în sufletul poporului rusesc și care a fost expusă în atâtea manifeste a poeților ruși din secolul al XIX. N'a fost o enigmă și la Pușkin și la Tintcev și la Soloviev și la Block, unul și acelaș cuvânt : *omul* ? Și oare nu duce cu sine revoluția rusă din 1917 cuvântul acesta în domeniul social ?

Impotriva acestui cuvânt vechia lume se ridică cu baionetele; contra ideei ea îndreaptă tunurile. Lumea veche e prea încrezătoare în ea însăși și nu vrea să se oprească și să cugete în fața Sfinxului. Și vocea poetului în momentul acela adună ca într'un focar, vocile miilor și miilor de oameni, îndreptați, cu fețele de la *Răsărit* spre *Apus*, spre miile de frați nevăzuți :

Veniți spre noi ! De grozăviile războiului
Veniți în îmbrățișări de pace !
Pân' nu-i târziu — sabia veche în teacă
Tovarăși ! Să devenim Frați !

Acesta este strigătul „scitului" către „sciții" apusului. Acesta este apelul revoluției rusești (pentru că „scitismul" este Revoluția) către revoluția întregei omeniri. Și zilele noastre sunt menite să ne arate dacă apelul acesta va avea răsunet, dacă revoluția de azi va reuși și nu va fi învinsă cum a fost învinsă revoluția de acum 2000 de ani, revoluție creștină.

Dar dacă Europa nu va răspunde, dacă „burghezul" din ea va triumfa ?

Chiar dacă s'ar întâmpla aceasta, răspunde Ivanov Razumnic, victoria lui va fi efemeră „scitul" din Apus va triumfa cum a triumfat și cel din Răsărit. Căci nu este o putere care să fie în stare să se opuie maximalismului sufletesc în calea lui pentru deplina eliberare și lăuntrică și externă a omului.

Dar dacă totuși maximalismul nu va învinge ?

La această întrebare răspunde poetul :

Iar dacă nu — noi n'avem ce pierde,
Și noi vom ști să ne servim de trădare,
Dar veacuri, veacuri vă vor blestema
Generațiile bolnave viitoare.

Căci dacă nu va învinge maximalismul, aceasta însemnează sfârșitul istoriei europene și realizarea prezicerilor lui Vladimir Soloviev, Puskin, Tintcev, aceasta va însemna sfârșitul Europei și Rusiei în gura Draconului aziat.

* * *

Inapoindu-se la aceste preziceri ale lui Soloviev și Pușkin, Alexandru Block 'și amintește că rușii :

Au fost ca niște robi ascultători
Și au ținut un scut între două rase dușmane
Mongoli și Europa !

Da, am ținut, spune Ivanov Razumnic, dar dacă se va întâmpla nereparabilul și burghezia europeană va înfrânge pe „sciți" Rusia, de aceasta nu trebuie să se bucure burghezia europeană,

Noi prin pustiuri și păduri
In fața Europei care va veni spre noi
Ne vom da la o parte ! Dar ne vom întoarce
Spre voi cu râturile noastre aziate.

Rusia nu va mai apăra Europa de Asia. Nu! Poetul spune:

Veniți cu toți, veniți până la Ural !
Noi curățim locul de luptă
Mașinele de oțel unde respiră integralul
Cu orda sălbatică mongolă.
Dar noi singuri — de acum nu vă vom fi scut,
Vom privi cum lupta de moarte va clocoti
Cu ochii noștrii înguști.
Și nu ne vom mișca din loc, când crudul Hun
Va scotoci în buzunarele celor morți,
Va da foc la orașe și va goni în biserici
Turme și va frige carnea fraților noștrii albi !

Și oare această luptă la Ural, după toate câte am văzut în ultimul timp, se întreabă și Ivanov Razumnic, n'ar putea să se întâmple ? Și dacă s'ar întâmpla și dacă Rusia ar fi zdrobită, aceasta ar însemna înfrângerea idealului ei ? Nu, căci acest ideal fiind în ea însăși nu poate fi nici odată învins.

Acelaș lucru 'l crede poetul Block care spune: că Europa revoluționară nu se va lăsa învinsă și el îi trimite ultimul său apel :

Pentru ultima oară — vino'ți în fire lume bătrână !
La pacea frățească de muncă și pace,
Pentru ultima oară la praznicul luminos și frățesc
Te chiamă lira mea barbară !

* * *

Evenimentele ne vor dovedi dacă apelul lui Block va fi ascultat și dacă bătrâna Europă va accepta revoluția și nu se va menține la idealul ei de evoluție, dar ceea ce putem culege din tălmăcirea aceasta a d-lui Ivanov Razumnic, a celor două pome ale lui Block, este acelaș suflu de mesianism de care e animată toată literatura și politica rusească, aceeași încredere fatalistă că națiunea aceasta este chemată a deslega veșnica problemă între Răsărit și Apus, între Adevăr și Minciună și va întrona domnia adevărată a Omului Liber.

Cu tot comunismul rus, cu tot etatismul doctrinelor sociale ruse, ideia liberătei omului predomină totul și în poemele lui Block și în comentariile d-lui Razamnic și pare bizar când vezi proslăvindu-se libertatea oamenească, cântându-se osanale Individului, Personalității Omenești de oameni și într'o societate în care Omul a devenit antropofag.

Ideia însă, a libertății Omului, făcând abstracție de orice considerații, bine înțeles că va triumfa și neîndoios că Revoluția rusă va însemna o etapă în drumul lung pentru cucerirea acestei libertăți, după cum și poemele lui Block vor rămâne ca expresia revoltei omului care vede cum se stinge libertatea neînțeleasă de semenii lui.

Dr. I. DUSCIAN

Drumul

Tăcere ; mă apasă greu pereții : —
Cobor prin mine în adâncul vieții...

Lin picură un ornic stropi de vreme:
Cad clipe... Cine știe să le cheme?...

Cad clipe, clipe, clipe... Totu-i mers —
Și visul unei clipe-i univers ;

Prin mine și-l răstrânge 'n golul ceții : —
Cobor; cobor în tainițile vieții...

Port în adâncuri hăuri de uitare.
Sunt râu fără isvor, nici revărsare.

Trec clipe, stropi de vreme în risipă —
Și-o vecinicie-i fiecare clipă...

... Drum lung... Fără ocol, fără popas;
— Invață-te să mergi; dar pas cu pas:

Pe-un drum pe care te-ai aflat mergând,
Pe-un drum hotărnicit de mari genune,
Aceasta-i singura înțelepciune...

Ca'n vis să mergi : Fără 'nceput, nici țintă,
Cu pasul calm și fața ta să mintă.

În liniște învălue-ți durerea : —
Ce-i dacă nu-ți știi rostul, nici puterea!...

Pe-un drum lipsit de faruri, fără stângeri,
E de prisos să porți nădejdi și 'nfrângeri.

Ce-ți pasă de trecut, de ce te doare,
Când porți în suflet hăuri de uitare?...

Când nici de pasul tău nu ai habar
E trist să porți un suflet, și 'n zadar.

De-ți plânge-adâncul, fața ta să mintă;
Ca 'n vis să mergi: Fără 'nceput, nici țintă.

Când totu-i drum, și te-ai aflat mergând,
Când drumul ți-e croit printre genune,
Aceasta-i singura înțelepciune...

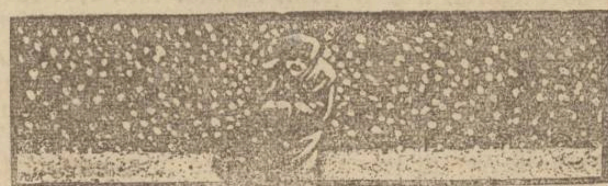
. . . .

Trec clipe, stropi de vreme în risipă
Și-o vecinicie-i fiecare clipă.

E visul unei clipe 'ntreaga lume —
Și visul pentru ce-i urzit anume?...

Căci clipe noi, durează vechi abise
Și-aruncă 'n ele visul unor vise...

Mircea Gheorghiu

Benedetto Croce

Definiția dată de Croce esteticei ca fiind știința expresiei face școală în Italia și numărul aderenților din străinătate crește mereu. Croce pornește dela existența a două feluri de cunoaștere : a individualului și a universalului. Imagina este element de cunoaștere individuală; conceptul de cunoaștere universală. Individualul se sezizează prin intuiție, universalul prin rațiune.

Intuiția este independentă de concepte. Intuiția unui motiv muzical sau a unui peisaj de pur lirism nu conține nici un concept.

Intuiția este altceva decât o simplă percepție a unui obiect real și prezent. Acum, când citești aci, îți poate trece prin minte eul tău ca fiind situat în camera vecină și citind acolo. Intuiția aceasta nouă este numai o posibilitate, nu o percepție a realității. Când copilul confundă ficțiunea din fabulă cu faptul petrecut în istorie, deci cu realitatea trecută, el are intuiții, dar acestea nu sunt nici reale, nici ireale. „Intuiția — spune Croce — este unitatea nediferențiată de percepția realului și de simpla imagină a posibilului. In intuiție nu ne opunem ca ființe empirice, dar **obiectivăm,** simplu, impresiile noastre, oricare ar fi ele".

Intuiția este independentă de conștiința de timp și spațiu. Situăm obiectele în timp și spațiu printr'o reflexiune posterioară intuiției. Intuiția unei fâșii de cer senin văzut deodată printr'o ferestruică, nu există în stare primară de intuiție ca fixate în timp și spațiu. — construcții intelectuale complicate, de care intuiția este absolut incapabilă. Intuiția nu ne revelează decât **caracteristica, fisionomia individuală a lucrului.**

Intre senzație și intuiție, Croce stabilește o nouă limită : intuiția este independentă de senzație. Senzația este faptul material, organic, este izbirea din afară a materiei în organism, este tot materie informă și reacțiune materială. Intuiția este spirituală, este o activitate specială de cunoaștere, care pornește dinăuntru în afară, din suflet spre materie, dând materiei forma cea mai primară din conștiința noastră, adică dându-i expresie, pe când rațiunea dă materiei forma cea mai complicată, forma superioară a conștiinței, timp, spațiu, causalitate, conceptualitate.... „Orice intuiție — lămurește Croce — este în acelaș timp expresie. Ceeace nu se obiectivează în expresie, este senzație, nu intuiție. Spiritul nu are intuiții decât acționând, formând, exprimând...".

Intuiția este faptul estetic prim.

* * *

Intuiția fiind condiționată strict de expresie, conținutul operei de artă există în sufletul artistului exprimat. Nu afirmă un adevăr cel ce spune : „Am gânduri multe, dar nu pot să le exprim". Acela are, ca orice om obicinuit, un total difuz de impresii, emoții, sentimente... Artistul numai posedă în suflet expresia, chiar înainte de a fi turnat în graiu sau bronz conținutul viitoarei opere.

Opera este o sinteză expresivă a impresiilor, deci ceva unitar. Toți oamenii au intuiții. Intuiția artistică se deosebește de cea obicinuită printr'un plus, nu de altă specie, nici de o intensitate mai mare, ci de o extensiune mai largă, fiind o sinteză estetică unitară. Un cuvânt nu este artă, dar o poemă unitară, da.

Impresia nu este artă, decât exprimată, numai în stare expresivă. De aceea, nici imitația fotografică a naturei, nici halucinația haotică și mistică nu este artă. **Arta este o imitație idealizatoare a naturii,** în sensul că spiritul intervine prin activitatea lui expresivă, pentru a modifica acea copie, materia reprodusă. Un om retușează anumite trăsături de pe un portret-litografie și „îi dă expresie". Asemeni, retușează activitatea expresivă a sufletului unui artist, natura.

* * *

Croce a stabilit astfel ce este faptul estetic, opera de artă, arta în sine. Cum se recunosc acestea ? După care criterii ? Ce este critica ?

Cunoașterea individualului, adică cunoașterea estetică, poate exista independentă de cea intelectuală, conceptuală. Dar cea conceptuală nu este independentă de cunoașterea estetică. Cunoașterea conceptuală are la bază un șir de intuiții estetice, de expresii. Conceptul nu este o intuiție, fiind o extragere a ceeace au comun mai multe intuiții. Dintr'un pahar cu apă și dintr'un lac, extrag conceptul : apă. Dar dacă nu ar exista intuiții, nu ar exista concept.

Intuiția estetică nu este o cunoaștere conceptuală, nici o simplă și imediată percepție a realului, ci o cunoaștere mai generică decât a realității, lipsită uneori de concepție, dar tot o cunoaștere ideală, având la bază o formă a spiritului, mai simplă decât cea rațională, și anume : expresia.

Procesul estetic este : 1) impresia, 2) expresia și sinteza spirituală estetică, 3) fața psichică a expresiei (emoția estetică), 4) fața fisică a organismului psichic (sunete, mișcări, combinații de culori...). Acea activitate sufletească numită expresie există în sufletele tuturora. La artist procesul de mai sus este complect. Dacă oricine este capabil de intuiții estetice, de unde cearta criticilor în fața operei de artă ?

Mai întâiu, din procesul incomplect la unii, din neputință de a sintetiza unitar. Apoi, din faptul că expresia, ca orice manifestare sufletească, este însoțită de sentiment, de oarecare doză de plăcere sau de durere. Nu toți oamenii pot deosebi plăcerea sentimentală de cea estetică. Aceasta din urmă provine din faptul că contemplarea unei opere expresive face posibilă desfășurarea liberă a activității expresive din sufletul spectatorului. Și orice desfășurare nestânjenită a unei activități produce plăcere.

* * *

Pe descoperirea intuiției estetice ca activitate sufletească, Croce clădește un adevărat sistem filosofic.

Filosofii vechi ne-au obișnuit cu un suflet în trei dimensiuni. Cum Einstein demonstrează Universul în patru dimensiuni, tot astfel Croce desparte sufletul în patru facultăți. Pe lângă rațiunea, sentimentul și voința din psihologia veche, Croce introduce intuiția estetică, adică expresia, și spune : efectul rațiunei este știința ; al sentimentului, religia, extazul, al voinței, morala și activitatea practică; al expresivității, arta.

Estetica deci trebue să revină la mijloace proprii. Trebue să se descojască de considerații științifice, mistice, morale sau practice. Critica trebue să lepede criteriile raționaliste, matematice, zoologice, istorice, sociale, impresioniste... Critică și zoologie !... Cum a putut trece prin mintea omului că opera de artă e un animal ?...

Estetica trebue reclădită pe ceeace îi este propriu, pe faptul estetic : expresia.

Am expus esența teoriei lui Croce, succint și cu lacune fatale. Ne abținem dela orice critică, acum.

ALEXANDRU BOGDAN

JUCĂTORUL

de **JEANA GRANDEA**

Primise o carte poştală cu următoarele rânduri:

— Dans neuf jours vous connaitrez le bonheur.

Una din acele „boule de neige" create pentru a deştepta teama şi speranţa în suflet; care trec din mână în mână, ca un semn al păgânismului, rămas undeva ascuns într'un ungher al sufletului.

Ştia aceasta prea bine şi totuşi cuvintele acestea îl urmăreau: — dans neuf jours vous connaitrez le bonheur.

Ce însemna acest cuvânt „fericire"? Sub ce formă apărea fantoma halucinantă a satisfacţiei supreme, înaintea imaginaţiei sale? Nu se desina în conture precise, dar apăruse odată, era mult timp de atunci, înaintea privirilor sale lacome. Atunci era aurul, câştigul ce venea vertiginos în goana cărţilor, trecute din mână în mână, într'un vârtej nebun. Acum nu mai ştia sub ce formă putea veni clipa minunată, clipa de fericire.

Numai jucase de şase ani. Jurase pe mormântul mamei sale, că nu va mai atinge nici unul din pătratele acele misterioase, ce atrag omul cu o forţă magnetică spre masa de joc. Se revedea în clipele acelea îngrozitoare, la doi paşi de moarte; punând averea întreagă în joc, pentru câştigul acesta fantastic, miraculos, care luceşte ca o fata mor gana înaintea ochiului fascinat al jucătorului.

Pierdea şi totuşi juca mai departe, în speranţa nebună de a câştiga totul într'un singur joc culminant. Lovitura! Saltul mortal, cu rezultatul sclipitor şi încoronat de succes! Râvna spre momentul unde monetele de aur şi hârtiile foşnitoare se ridicau în piramide, înaintea fericitului câştigător! Pierdu totul şi se văzu singur, chinuit de grijă, în camera de hotel din Sinaia, privind cu ochi sticloşi lampa electrică şi trecându-şi în mod maşinal mâna prin părul umed de nădușeală.

Firul acela luminos îl orbise. Nu mai deosibea nimica. Gândurile însă, în întrebări şi răspunsuri incoherente, îl ameţeau, sugerându-i planuri felurite. Din când în când două idei precise se desprindeau din haosul reflecţiilor. Dacă plătea datoria, rămânea cu o sumă derizorie, adică sărac; dacă nu, parchetul, judecata, erau tot ce-l aşteptau.

Intre mizerie şi ruşine, aceste două alternative, nu era decât moartea, singura salvatoare.

Avu viziunea instrumentului aducător de linişte. Privirea orbită de lumină, desluşea conturul armei desprinzându-se precis din razele ce învăluiau totul, venind par'că spre dânsul, condusă de o voinţă misterioasă. Simţea pe tâmpla sa, ceva rece şi înfiorător. N'avea decât să apese pe micul resort şi trecea de-a-dreptul în calm.

Oh, ce calvar fusese noaptea aceea! Era una din mustrările puternice ale soartei, o mână dojenitoare ce se întindea spre el, din necunoscut.

Şi se tupili. Deveni mic de tot înaintea eului lucid şi supărat ce-i răscolea firea, îi tortura conştiinţa. Recunoştea toate păcatele într'un „mea culpa" sincer; vedea toate faptele izvorâte din temperamentul său setos de senzaţii.

Da, era o goană după clipele îmbătătoare, în care sângele e pus în mişcare de un biciu misterios, în care patima ridică capul peste raţiune şi se scaldă în vâltoarea ameţitoare a simţurilor. In uitarea cugetului, în vârtejul nebun ce-l învăluia, găsea satisfacţie.

Intr'un spasm violent al nervilor, simţise durerea şi regretul unei comori risipite. Viaţa în apogeu, n'avea nici una din satisfacţiile călătorului pentru dânsul; el nu putea privi înapoi, spre un drum parcurs cu râvnă şi speranţă. Fugă, fugă nebună, după ceva lucitor, după un foc misterios ce se aprindea pentru a dispare în necunoscut.

Şi biata mamă! Ea care se sacrificase şi murise cu convingerea, că munca ei nu fusese zadarnică, că banii aceia, adunaţi de firea ei sârguitoare, în orele de dăscălie împovărată, în care te susţine numai speranţa în viitor, faţă de copiii neastâmpăraţi şi răutăcioşi, vor servi copilului iubit.

Avea încredere în el. Nu-i cunoştea firea pătimaşe. Sufletul ei înflăcărat de dragoste, vedea numai calităţi. Credea orbeşte în fiul ei.

Murise şi-i lăsase o mică căsuţă, agonisită din banii munciţi. El devenise avocat, era secretar al unui orator cunoscut în lumea politică şi părea la începutul unei carieri frumoase; căci avea darul cuvântului. Mama murise liniştită, cu surâsul pe buze. Ionel al ei, va ajunge. Ea era una din firile acelea fascinate de dorul sufletesc şi care coboară asupra realităţei fantoma visului lăuntric. A luat această dulce iluzie şi în mormânt. Nu ştiuse nimic de nopţile petrecute în cluburi clandestine, de viaţa lui biciuită de patima jocului. El luneca cu încetul spre prăpastie, până ce se trezi într'o seară, după o bacara demonică, în preajma ruinei.

Noaptea dela Sinaia i se întipărise cu litere de foc, în memorie... Părăsise hotelul şi alerga ca un nebun prin pădure şi alături de el şerpuia ca o mustrare, Peleşul. In căderea cascadelor, auzea ca într'un ritm batjocoritor: „jucătorule, păcătosule!" In creerul său, aiurarea învălmăşea gândurile; el alerga buimăcit de teamă; şi deodată se trezi la mormântul măicuţei sale, răpusă şi îngropată acolo.

Intr'un hohot nebun de plâns, căzu la pământ, înfipse unghiile în lutul umed de rouă şi răcni ca un turbat. Apoi aţipi ca un copil la sânul mamei. Se deşteptă pe la 2 din noapte şi se văzu singur între lespedele albe şi iluminate de razele lunei, ce lunecau argintii peste morminte.

Şi într'o voinţă nouă, născută din desnădejdea clipelor trecute îşi zise: „nu voi mai juca nici odată!" A doua zi, se întâlni că creditorii săi şi-i asigură că va plăti totul: O făcu până la ultimul ban, vânzându-şi căsuţa, singura moştenire. Lucră apoi cu o voinţă aproape supra-omenească. şi ajunse avocat cunoscut. Pleda mult şi bine.

Timp de şase ani n'a mai jucat. Se ferea de chefuri. Nu venise nici la Sinaia, nici la Constanţa, de frica ispitei.

O oroare care părea de neînvins, îl petrecea la vederea meselor de joc, în saloanele elegante ale Bucureştiului. Evita să se lase poftit în casele unde se juca. Se simţea vindecat.

Deodată primi carta cu rândurile misterioase: „dans 9 jours vous connaîtrez le bonheur".

Surâsul batjocoritor al primelor clipe dispăruse. Acuma i se păru ca o chemare din necunoscut, ca o îndemnare spre fericire. Unde? Cum? Când?

Era el oare fericit? Nu, fericirea era altceva. Prea trecea totul în monotonie. Plictiseală în muncă, plictiseală în distracţii. Femei? Nici ele nu-l mai atrăgeau ca altădată. Numai era, la 40 de ani, junele focos, aprins de dragul unui chip fermecător. Voia ceva mai ameţitor, mai presus de banalităţile unui flirt. Fericirea! De unde să vie fericirea? Era oare cu putinţă să vie, spre dânsul, măreaţă şi senină? Şi sub ce înfăţişare?

Trecură două zile dela primirea acelor rânduri. Incă şapte şi zarul va fi căzut. O stare ciudată îl cuprinse. Aştepta ceva. El, omul matur, se simţea ca un copil înainte de Crăciun: Va veni ziua minunată! Va aduce darul! Senzaţia de fericire supremă îi va fi sortită. Treceau zilele; o dulce beţie, o aşteptare îl învăluia, îi dădea fiori de nădejde. Şi avea sentimentul că ceva deosebit trebuia să se întâmple, că fericirea va sosi cu darul său minunat.

In ziua o noua întâlni un prieten:

— De ce nu mai vii la club, Ionel? întrebă acesta.

I se păru ca îndemnul soartei. Avere, da, avere, aci consta fericirea! Va juca odată, o singură dată şi va câştiga atâta, spre a-şi îndeplini visul râvnit: un voiaj în Japonia. Citise pe Leovcadio Hearn şi se simţea atras spre poporul acela învăluit de mister, spre patria Gheişelor cu casele minuscule şi cultul florilor. Da, un singur joc şi fericirea vine cu siguranţă! Azi e ziua noua! Intră în camera de joc. Uitase de jurământ, de chinuri. Cei şase ani de cumpătare erau ca şterşi din amintire. Par'că părăsise eri localul. Totul îi era atât de cunoscut! Respiră cu aviditate aerul îmbâcsit de fumul ţigărilor. Se simţea acasă. Va juca odată, numai odată. Un cunoscut îl chemă la masa lui. Luă cărţile. Mâinele îi tremurau; sângele îi svâcnea în tâmple şi ochii ardeau ca doi cărbuni aprinşi; buzele erau palide şi obrajii încinşi. Juca cum nu jucase nici odată, împins de o patimă ciudată, prins ca într'o vultoare ce-l asvârlea în necunoscut. Juca cu un foc pe care numai bănuia în firea sa, potolită de şase ani. Era ca o apă de munte ce se asvârle mărită de ploi, peste orice stavilă.

Câştigă o sumă importantă. Deci misterioasele rânduri avuseseră dreptate. Azi ori nici odată! Inc'un joc şi încă unul. Mereu norocul îl urmăreşte. Azi va fi zi de triumf. Oh, ce plăcere! Vine fericirea! Vine spre dânsul cu paşi gigantici!... A pornit Fortuna spre el, îi întinde braţele. „Are trei fire de păr", zice legenda şi se învârteşte repede ca o sfârlează pe roata ei. O va prinde. O va cuceri azi. Ce cărţi bune are! Mereu, mereu. Se simte atât de tare, încât sfidează adversarii. Trec orele. Jucătorii nu văd că zorile apar, că luna stă palidă pe cer, într'un semi-cerc melancolic.

Ionel pierde acum. Dar ce are a-face? Va recâştiga din nou. Dar acuma, iată că banii adunaţi dispar cu încetul şi din sumele miraculoase, zvârlite spre dânsul de favoarea capricioasă a zeiţei, nu rămâne decât un mic, foarte mic morman ridicol, ce rânjeşte par'că ironic: „ai pierdut clipa minunată".

Şi de-odată Ionel, ca desmeticit, se scoală şi privind la primele raze de soare ce lunecau sfioase în camera înnourată de fum, exclamă: „fatalitate, azi e a zecea zi! La douăsprezece trebuia să mă opresc!"

Aniversări şi centenare

Avram Iancu

La 11 Septembrie s'au împlinit 50 de ani dela moartea lui Avram Iancu. E unul din cei mai măreţi viteji ai istoriei naţionale.

Isprăvile lui Avram Iancu, deşi aşa de aproape de noi şi chiar sub controlul martorilor oculari, sunt aşa de miraculoase că iau proporţia unor îndepărtate legende.

Avocat la Sibiu, el părăseşte oraşul pentru a scăpa de contactul cu ungurimea asupritoare şi se retrage în munţi.

Stă acolo până în ora când revoluţia ungară îi dă un moment prielnic să încerce cel puţin o îmbunătăţire a soartei Ardealului, dacă nu chiar eliberarea lui deplină. Cu 6000 de ţărani el ţine piept şi bate armata regulată de 12.000 unguri. Un document publicat de curând de d. Iorga, autentifică adevărul că ruşii înşişi, veniţi în ajutorul Austriei ameninţată de Ungaria, n'ar fi putut izbândi fără ajutorul oştilor lui Avram Iancu.

Termină acele lupte legendare ca învingător. Lasă armele în faţa făgăduelilor celor mai formale de îmbunătăţire a vieţii românilor. Dar nimic din cele făgăduite nu se împlineşte.

Mâhnit, Avram Iancu sfârşeşte cu mintea sdrobită, viaţa lui de erou.

Rugăciune

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă de plugarul
Ce sapă viaţa 'ntreagă
Sub flacăra de soare!

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă de soldatul
Ce luptă pentru ţară
Şi sângeră şi moare!

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă de învinsul
Ce pururea aşteaptă
Al biruinţei soare!

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă de martirul,
Batjocorit şi singur,
Uitat în închisoare!

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă de mulţimea,
Orfană de-or ce zâmbet,
Călcată în picioare!

Prea sfântă şi curată
Fecioară 'ntre fecioare,
Ai milă căci cu toţii
Urcăm calvarul vieţei
Şi fii mângâietoare!

Al. T. Stamatiad

POVEŞTI PENTRU TINERET

CLOPOTUL FERMECAT

de **ALI-BABA**

Şi bunica tuşi de vreo câteva ori ca să-şi dreagă glasul. Apoi zise mai departe: „Şi după ce umblai ceasuri întregi dealungul râului, care curgea în fundul unei văi adânci şi prăpăstioase, drumul începea să se lărgească şi pământul să se deschidă din nou. Inaintea ochilor se întindea acum o câmpie mare şi care semăna cu un covor împestriţat cu culorile cele mai frumoase şi atrăgătoare. Alături de verdele puternic al livezilor proaspete, se resfira galbenul auriu al lanurilor de grâu. Ceva mai încolo nenumărate flori de un roşu viu şi aprins, părea ca o întinsă manta purpurie. Iar râul, care curgea repede şi mânios în fundul văiei, se îmblânzea, se potolea. Vuetul lui se prefăcea într'un susur armonios şi plăcut urechilor. Apele sale nu mai rostogoleau bolovani de pietre, ci se despărţeau în sute şi sute de vine, cari se furişau zâmbind şi linguşindu-se prin verdeaţa livezilor, sau cereau florilor să le facă un drum.

„Când ajungeai la capătul câmpiei, se înălţau de odată, ca nişte ziduri peste cari nu se poate trece, munţi înalţi şi înfricoşaţi. Pe coasta unuia din aceşti munţi se zărea din depărtare ceva alb. Nu era însă uşor să mergi până acolo. Intâi că trebuia să te urci prin nişte cărări neumblate de picior omenesc. După aceea, pierea orice urmă de drum şi erai nevoit să te caţări pe stânci înalte şi ascuţite. Iar după ce ai trecut cu binele şi peste ele, îţi rămânea o parte care nu era cea mai puţin uşoară. Trebuia anume să străbaţi în toată adâncimea ei vestita „Pădure a Vrăjitoarelor". Ştiţi voi cum e „Pădurea Vrăjitoarelor"?, întrebă bunica oprindu-se din povestirea ei.

— Nu, nu ştim, mamă-mare, se auziră deodată mai multe glasuri.

— „Pădurea Vrăjitoarelor", dragii mei, este o pădure care nu seamănă cu nici o pădure din câte aţi văzut până acuma. Nici un arbore dintr'însa nu creşte drept. Sunt strâmbi, au ramurile întortochiate, frunzele lor sunt negre, iar dacă te atingi de ele, curge un fel de apă, din care o singură picătură e în stare să otrăvească o sută de oameni.

Dar nu e numai atâta. De fiecare ramură atârnă mai mulţi şerpi urâcioşi, cari stau cu gurile deschise şi cu limbile scoase afară. Care om cutează să se avânte în „Pădurea Vrăjitoarelor", nu mai e chip să scape cu zile de acolo. Şerpii sar asupra lui, se încolăcesc în jurul trupului şi-l strâng şi-l muşcă şi varsă în răni atâta otravă, încât bietul om pică jos mort.

— Şi cum te-ai putut duce, mamă-mare, în pădurea aceea? o întrebă îngrozită mica Lucie.

— Eu n'am fost niciodată pe acolo, scumpa mea, răspunse bunica. Dar mie mi-a spus bunică-mea, căreia îi povestise bunică-sa, că o bunică a bunicăi auzise această poveste dela unul care... dar e mai bine să nu-mi tăiaţi vorba, ca să le pot spune pe toate în şir, cum s'au întâmplat.

In „Pădurea Vrăjitoarelor" nu se aude nici un cântec sau ciripit de păsări, ci numai croncănitul înspăimântător al unor păsări ce sunt mai negre decât corbii cei mai negri. Ciocul acestor păsări sparge dintr'o singură lovitură chiar şi stânca cea mai tare, iar lungile lor ghiare sunt mai ascuţite decâte cuţitul cel mai tăios.

Aşa e pădurea în care se strâng vrăjitoarele în nopţile întunecoase şi fără lună.

După ce treci şi de această pădure, dai de o clădire dărâmată şi părăsită. După ruinele ei cunoşti însă că acolo a fost, din vremuri de cari nimeni nu-şi mai aduce aminte, o veche biserică. Se cunoaşte că a fost o biserică cu atât mai mult, cu cât clopotniţa ei stă încă întreagă. Şi clopotul bisericii e şi azi la locul lui. Nici un suflet de om nu trăeşte prin locurile acelea şi de multe sute de ani nimeni n'a tras clopotul.

Cu toate acestea, clopotul sună de patru ori pe an. Da, de patru ori pe an: odată în noaptea în care s'a născut Domnul Isus, a doua oară în noaptea Invierei, a treia oară în noaptea Anului Nou şi a patra oară în noaptea în care se deschid cerurile. In această din urmă noapte clopotul de la biserică bate mai tare şi dangătul lui se aude la depărtări foarte mari.

— Dar care e noaptea în care se deschid cerurile? întrebă din nou Lucia, care tremura toată de auzul acestei poveşti.

Iar bunica o lămuri zicându-i: odată pe an şi numai decât după miezul nopţii, se deschide cerul şi de aicea, de pe pământ, se vede Dumnezeu aşezat pe scaunul său de slavă şi lumină, înconjurat de toţi îngerii, cari cântă imnuri aşa cum nu poate cânta nici glas de om, nici glas de pasăre. Mii şi mii din stelele cele mai strălucitoare luminează nemărginitele întinderi cereşti. Lumina lor e aşa de puternică, încât nici nu te poţi uita la ele.

Decât, adăugă bunica plecând capul şi oftând din greu, nu toţi au parte ca să se bucure de neîntrecut de frumoasa vedere din noaptea în care se deschide cerul. Altă dată se găseau astfel de oameni, astăzi însă nu e pe tot pământul, cât este el de mare şi de întins, unul singur care să poată vedea cerul deschis şi pe Dumnezeu în strălucirea slavei sale.

— Şi de ce, mamă-mare? o întrebară nepoatele ei.

— Pentru că astăzi lumea nu mai este aşa de bună şi curată, cum era în vremurile de odinioară. Astăzi oamenii au uitat de Dumnezeu şi nu mai umblă pe calea dreptăţii. Astăzi suntem copleşiţi de păcate şi de gânduri rele.

Insă, numai cel ce n'a căzut în nici un păcat şi nu s'a depărtat niciodată din calea binelui, poate să vadă cerul deschis şi pe însuşi Dumnezeu în scaunul său de lumină şi mărire.

Spun însă încă odată că astfel de oameni nu mai trăesc pe pământ. De aceia, oricât ne-am uita noi în toate nopţile la cer, nu o să putem veda nici odată minunea cea mare şi frumoasă.

Doar atâta că în noaptea aceea clopotul fermecat sună mai tare decât în celelalte dăţi.

Şi vedeţi, copiii mei, că acel clopot nu e tras de nici o mână de om, căci v'am spus că pe acolo nu locueşte nimeni. Dar el se mişcă şi sună singur, pentrucă este un clopot fermecat.

— Şi cine l'a fermecat, mamă mare?

— Dumnezeu şi Maica Domnului, pentrucă nici-o fiinţă omenească n'ar fi avut astfel de putere.

Şi a fost fermecat şi orânduit să sune de patru ori pe an, ca să aducă aminte stareţului dela mănăstirea aceea, din care azi n'a rămas decât grămezi de pietre, cât de mare şi greu e păcatul în care a căzut.

Pentrucă acolo trăia, pe vremea când mănăstirea era bogată şi înfloritoare, un stareţ temător de Dumnezeu şi ascultător de poruncile sfinte. Trăise ani îndelungaţi şi nu săvârşise nici-o greşeală şi nici o abatere dela datoriile sale.

De aceia, el găsi har înaintea lui Dumnezeu şi fu răsplătit aşa cum foarte puţini înaintea lui fuseseră răsplătiţi. Anume, Dumnezeu îl învrednici să vadă cerul deschis, să admire faţa lui cea sfântă şi să se bucure de toate frumuseţile şi de toată strălucirea din noaptea despre care v'am povestit.

Nu trecu însă multă vreme la mijloc şi stareţul se îndepărtă din calea sfinţeniei şi a dreptăţii. Ascultă de ispita diavolului, căci Satana — ucigă-l crucea — nu-şi mai găsea astâmpăr, văzând că trăieşte pe pământ un om care a rămas curat de păcat şi a găsit aşa mare h înaintea lui Dumnezeu.

Şi Satana întrebuinţă fel de fel de mijloace diavoleşti şi isbuti să încurce gândurile stareţului şi să-i str ce sufletul care până atunci fusese neprihănit.

Stareţul începu să părăsească cât mai des mănăstire şi să meargă prin lume umblând după plăceri şi petrecer Nu mai postea ca mai înainte, nu-şi făcea regulat rugăciunile şi cădea în tot felul de greşeli şi păcate.

Dintru început Dumnezeu se întristă în sufletu-i, da nu se hotărâ să-l pedepsească pe cel ce căzuse în ispita păcatului. Aşteptă să se îndrepteze, să-şi recunoască gre şeala şi rătăcirea şi să se întoarcă din nou pe calea bine lui. Dar când văzu că stareţul se porni să se laude pe la oameni, povestindu-le ce văzuse el în noaptea în care s deschid cerurile şi vorbindu-le cu uşurinţă de minunil cereşti, Dumnezeu îşi perdu cu desăvârşire răbdarea.

Intr'o noapte trăznetul căzu asupra mănăstirei, din care nu rămase în picioare decât clopotniţa, în vârful căreia stă clopotul cel fermecat.

Stareţul se găseşte acum în iad, unde este mistuit de flăcări şi pedepsit cu toate chinurile.

Dar de acolo, din fundul căldării cu smoală fierbinte, el tot aude vocea clopotului şi această voce îl face să sufere şi mai mult.

Şi va suna clopotul fermecat atâta vreme până ce Dumnezeu va socoti că stareţul şi-a ispăşit păcatele şi că poate să capete iertare.

ALI-BABA

Din literatura populară sârbească

Slava[1] Ţarului Lazăr

— Traducere după originalul sârbesc —

da **N. BATZARIA**

E praznic, e slavă la Ţarul sârb, Lazăr,
La Cruşevaţ, locul ferit, singuratic.
S'aşeză la masă tovarăşi de lupte,
Toţi domnii cu fiii la masă s'aşează. —
La dreapta stă socrul, bătrânul Iug Bógdan,
Alături feciorii, cei nouă Iugóvici.
Vuk Brancovici şeade la stânga lui Lazăr,
La rând vin pe urmă şi ceilalţi războinici.
In faţă cu Ţarul stă Miloş voivodul,
Iar Ivan Cosancici şi Milan Topliţa,
Voivozi ca şi dânsul, alături s'aşează.

Ia Ţarul o cupă de aur şi 'nchină,
Spre domni şi tovarăşi grăind le vorbeşte:
„'N a cui sănătate goli-voi paharul?
„De-i vârsta 'nainte cinstită să fie,
„Voi bea pentru socrul, Iug Bógdan bătrânul.
„De-i locul şi rangul în cinste să fie,
„Vuk Brâncovici, ţie închin eu paharul.
„De beau pentru ceia mai dragi ce-mi sunt mie,
„Cumnaţi-mi cei nouă — cei nouă Iugóvici —
„Primească-mi urarea şi cinstea mea toată
„De'nchin frumuseţei, ridic eu paharul
„Lui Ivan Cosancici, dorind sănătate.
„Staturei înalte de-i cinste s'aducem,
„Lui Milan Topliţa urez să trăiască.
„Iar cinstea de vine întâi vitejiei,
„Lui Miloş voivodul doresc sănătate.
„Şi nu pentru altul goli-voi eu cupa,
„Ci pentru voivodul Obilici Milóşa.
„Eu ştiu, o voivoade, c'ai gând de trădare.
„Vei fi cu credinţă s'apoi mă vei vinde.
„Aud că tu mâine la Cosova 'n luptă
„Fugi-vei la duşman, la Múrad vei trece
„Dar fie, căci astăzi tot beau pentru tine.
„Şi cupa de aur primeşte-o din parte-mi."

Ce sprinten şi iute în sus sare Miloş!
Spre ţărna cea neagră îşi pleac'apoi trupul:
„Mulţi-ani sănătate, slăvite Ţar Lazăr,
„Mulţi-ani, că băut-ai în cinstea-mi paharul —
„Băut-ai — şi cupa în dar mi-ai făcut-o.
„Dar n'am mulţumire de cele ce-mi zisesi.
„Eu ştiu că credinţa-mi la moarte mă duce
„Şi totuşi, stăpâne, n'am gând de trădare.
„Pe Ţarul şi neamul nici când nu-i voi vinde.
„Gândesc eu ca mâine în câmpul Cosovei
„Să pier pentru tine şi legea creştină.
„Acel ce trădare gândeşte să poarte
„Vecin ţi-e de masă, genuchii ţi-atinge
„Şi vin din cel rece el bea pe subt haină
„Vuk Brancovici, află: eşti tu trădătorul!
„Frumoasă e ziua ce mâine ne-aşteaptă!
„Vedea-vom în lupta din câmpul Cosovei
„Din toţi luptătorii câţi sunt cu credinţă
„Şi cine la duşman pe Ţar îl va vinde
„Ci jur eu acuma pe Dumnezeu sfântul,
„Că mâine 'n câmpia Cosovei voi merge
„Să'njunghiu pe Sultanul, pe turcul Ţov Múrad.
„Voi pune piciorul grumajii să-i calce. —
„De Domnul mi-ajută şi soarta mea bună,
„La Cruşevaţ teafăr să pot a mă 'ntoarce,
„Te prind eu pe tine, proclete Vuk Branco,
„De lancea-mi de luptă te leg cât mai tare,
„Femeia cum leagă un caer de furcă,
„Aşa te voi duce în câmpul Cosovei!"

N. BATZARIA

1. *Slava* e la Sârbi sărbătoarea familiei. Fiecare familie îşi are patronul ei.

NOTA.. — Precum se înţelege din conţinutul ei, poezia de mai sus face parte din ciclul poemelor în legătură cu lupta dela Cosova din 1389. Toate personagiile sunt istorice, precum şi faptele înseşi. Anume, e istoriceşte stabilit, că Miloş Obilici l'a omorât pe Sultanul turc Murad, pe când Vuk Brancovici a trecut în totul luptei cu oamenii săi, de partea Turcilor.

N. B.

Nouile tendințe ale teatrului

Convorbire cu trei maeștri ai artei contimporane:

Hugo von Hofmannsthal, Richard Strauss și Max Reinhardt.

IDEI, PĂRERI ȘI PROECTE.

de EUGEN FILOTTI

Din mulțimea de personalități cu renume, poate și cu celebritate, adunațe la Salzburg cu prilejul festivităților de acolo, acelea ale lui Hugo von Hoffmannsthal, Richard Strauss și Max Reinhardt sunt de sigur cele mai reprezentative și mai interesante. Primul în lumea literilor, al doilea în muzică, al treilea în arta scenică. A vorbi cu ei, a prinde ceva din ideile și preocupările lor înseamnă a obține *en raccourci* o imagine dacă nu complectă, cel puțin rotunjită a Germaniei culturale de azi. Accesul la ușa acestor personagii nu era ușor. Acaparați de munca reprezentațiilor și de numeroase vizite și invitații ei își împărțiau cu greuțate timpul. Dar dacă sunt fortărețe care rezistă celui mai îndârjit asediu, nu există ușe care să nu cedeze gazetarului tenace. Și ușile dela Salzburg, odată deschise, dădeau loc unei primiri din cele mai cordiale și mai comunicative.

De vorbă cu Hugo von Hofmannsthal

Cu poetul Hugo von Hoffmansthal am avut o convorbire animată într'un colț confortabil al hall-ului unuia dintre palaceurile din Salzburg. Este un bărbat între două vârste, cu înfățișare deschisă și surâzătoare. O fizionomie latină. Intr'o limbă elegantă, întrețăiată de fraze franceze, el vorbește cu aprindere

Hugo von Hofmannsthal

și totuș cu limpeziciunea potolirii. Conversații ca acestea pot fi redate cu greu:

— Sunteți printre puținii autori germani ale căror piese au fost jucate în România și gustate. Ar fi timpul poate să faceți cunoștința acestui public ospitalier și generos.

— *„In adevăr succesul „Electrei" mele la Teatrul Național din București m'a impresionat. Am admirat montarea după imaginile pe care mi le-a arătat d-l Eftimiu. Moissi mi-a vorbit de asemenea de primirea făcută lui „Oedip". Dacă-mi permiți o glumă, voi spune: Mai jucați-mi o piesă și voi veni să vă mulțumesc".*

Cum premiera noului piese *„Das Salzburger grosse Welttheater"* avusese loc în ajun cu mare succes în biserica Colegiilor, conversația a alunecat în mod firesc spre acest subiect:

— *Succesul piesei este în bună parte succesul înscenării pricepute a lui Reinhardt. Jucând și scriind piese cu caracter mistico-religios noi nu creăm un gen nou, nu inovăm. Legăm din nou firul unei tradiții vechi de jocuri religioase populare și naive care se întindeau peste toată lumea catolică și care au continuat să existe acolo unde rădăcinile lor populare erau mai adânci: In Bavaria și în această parte a Austriei. Se pare că între natura aspră a ținuturilor muntoase și aceste manifestări de artă teatrală religioasă este o strânsă legătură organică. Aci în creerul munților, omul se simte în contact mai imediat cu Dumnezeirea și înclinația spre reflexiune e mai mare. De aceea așezarea la Salzburg a acestor jocuri, care sunt noui numai prin faptul că țin seama de preocupările spirituale de astăzi și de evoluția gândirii noastre, nu este întâmplătoare. Pe lângă aceasta Salzburgul oferă un cadru admirabil. In această veche cetate religioasă, unde fiecare clădire este o mărturie de credință „misteriile" sunt la locul lor. Unde s'ar putea realiza mai bine atmosfera de reculegere necesară, unde s'ar găsi biserici mai potrivite pentru a constitui decorul jocurilor? Am jucat „Jedermann" în fața Domului, jucăm acum „Teatrul Lumei" în biserica Colegiilor.*

— Se pune aci o problemă artistică, — am întrerupt eu. Credeți că aceste drame mistice nu pot fi reprezentate decât în cadrul unei catedrale și vedeți d-voastră deschizându-se aci o nouă perspectivă pentru teatru?

— *Nu aș avea nimic de opus reprezentării dramelor acestora pe oricare din scenele Europei, dar cred că ele ar pierde mult din intensitatea efectului. Numai în biserică se pot asocia așa de minunat clopotele, orga, corurile, amvoanele. Numai acolo se poate realiza acea resonanță specială. In fine, numai în biserică, spectatorul, oricare ar fi atitudinea lui față de cult, este silit la acea liniștită atenție care prepară terenul sguduirii estetice. Este de aceea o mare șansă că am putut obține grație dragostei înțelegătoare de artă a episcopului de aci încuviințarea de a juca în biserică.*

— Clerul a primit. Dar ce spune populația? Nu consideră ea ca o profanare toată înscenarea aceasta care desființează altarul și așează o scenă în locul lui, care pune pe actori să se îmbrace în biserică, în fine, care aduce la rampă diavolul, moartea și unele figuri comice și pe deasupra face să se pronunțe cuvinte revoluționare?

— *Populația pricepe adevăratul caracter al acestor jocuri. Vorbești de Moarte și de Diavol. Dar acestea sunt tocmai figuri ale misticei populare. Vorbești de figurile comice. Dar cine spune că religia este un lucru tragic și că nesocotește firea umană, care este compusă din veselie și tristețe? Tendința revoluționară? Oare creștinismul nu este el îmbibat de precepte sociale, oare nu este el obârșia morală a socialismului?*

Mai mult încă; poporul adoră aceste spectocale. Când acum un an locuitorii dela țară au văzut pe actori eșind din biserică ei au simțit trezindu-se în ei o amintire veche de câteva secole. „Iată — exclamau ei cu bucurie — se joacă din nou la biserică!"

— Da, intervin eu, dar populația este de fapt exclusă dela reprezentații. D-voastră faceți apel la publicul internațional. Contați pe interesul, ba chiar pe snobismul bogaților de pretutindeni. Poporul rămâne străin de ele, pentru că nu-și poate permite luxul intrării.

— *Așa este, dar tocmai de aci pornește regretul nostru. Avem nevoe de public bogat pentru a acoperi cheltuelile. Pe de altă parte acest public este foarte prețios chiar sub raportul pur artistic. Odată cu aceasta vom atrage însă și masele mai largi ale populației. De pe acum am organizat reprezentații suplimentare pentru cei fără mijloace.*

— Vorbeați de paternitatea locală a piesei d-voastră. Dar chiar d-voastră arătați că originea literară a acestei piese stă în „*Theatrum Mundi*" al lui Calderon. Ce ați luat dela el și ce ați tras din propria d-voastră inspirație?

— *Am luat dela marele poet dramatic titlul și structura generală. Apoi cele șase figuri tipice care rezumă „Teatrul Lumei": Regele, Frumusețea, Ințelepciunea, Bogatul, Țăranul, Cerșetorul. Tot restul îmi aparține: Adică atât factura cât și felul de a agisa al figurilor. In ultimă analiză însă figurile tipice ale lui Calderon aparțin tezaurului alegoric al evului mediu. Sunt deci elemente din patrimoniul comun al literaturii acestei epoce.*

Epuizasem tema „Teatrului Lumei". Era momentul să trecem mai departe:

Prin această piesă, ca și prin „Jedermann" ați dat operei d-voastre o nouă direcție. Corăspunde ea unei evoluții a personalității d-voastre literare?

— *Fără îndoială, da. Odată cu vârsta maturității depline inspirația subiectivă, propriu zis lirică face loc unei creațiuni mai obiectivate. De ar fi să fac analiza operei mele literare, aș împărți-o în trei: Partea lirică în care intră pe lângă cele 21 poezii, (singurele pe care le-am scris și pe care unii critici le consideră ca partea cea mai valoroasă) cele câteva poeme. In al doilea rând, dramele moderne, cu caracter lumesc, cum e comedia* „Der Schwierige" *și cum va fi piesa* „Herr und Diener" *(titlul nu e încă definitiv) la care lucrez. In al treilea rând vin dramele antice și aceste misterii. De altfel chiar între scrierile mele de tinerețe este o poemă:* „Der Tor und der Tod" *care prevestia acest gen al maturității mele. Din aceeaș categorie va face parte drama mea* „Der Turm" *pe care o scriu acum.*

Pe încetul convorbirea se îndrepta spre alte domenii. Cu limpezimea și eleganța lui fermecătoare, poetul își destăinuia ideile. Și câte nu se pot discuta cu asemenea oameni! Dar relatarea acestor reflecții fugitive ar fi extrem de laborioasă și poate trădătoare.

O vizită la Max Reinhardt

O scurtă prezentare la teatrul din biserica Colegiilor și Reinchardt mă pofti pentru a doua zi la castelul lui din apropierea Salzburgului. Era o dimineață răcoroasă, când un landou greoi și confortabil ne duse, pe prietenul meu d-l Soare Z. Soare, elevul zelos al marelui revizor, și pe mine spre castelul Leopoldskron. Printr'un peisagiu bogat în culori ajunserăm pe malul lacului la poarta veche a parcului imens în mijlocul căruia se află bătrânul castel în stil Rococo, odinioară reședință nobiliară, astăzi proprietatea celebrului om de teatru. Castelul Leopoldskroni, o comoară artistică și istorică, vândut de orașul Salzburg pntru că nu mai putea fi întreținut este în mâini bune. Gustul încercat al regisorului și averea lui îi asigură o întreținere îngrijită și în acelaș timp pricepută. Să descriu tablourile, camerile, mobilele și toate juvaerurile aflate în clădirea impunătoare? Să mă opresc la odaia de lucru în care avu loc convorbirea? Ar fi să nu sfârșesc nici odată.

Max Reinhardt, care poate privi înapoi peste un trecut atât de bogat, este încă tânăr. O figură vioaie, puțin frivolă, o ținută modestă caracterizează pe acest bărbat de 40 de ani. Viitorul este încă al lui.

Cu un surâs ironic, celebrul regisor îmi oferă loc într'un mare jeț comod. Ințelesei surâsul:

— Este în adevăr un lucru curios — începui eu — să fii „interviewat". Vine acolo un om pe care nu l-ai văzut nici odată, de care n'ai auzit, pe care nu l-ai chemat, și te descoase, te supune unui interogatoriu adeseori lipsit de sens, în totdeauna plicticos, îți ia timpul și are pretenția să-i expui după comandă un întreg sistem de gândire, o întreagă concepție împărțită după toate regulele metologiei. In numele publicului, dela care d-ta poate nu pretinzi decât să fii lăsat în pace, el își permite toate indiscrețiile, toate insolențele.

Dar oare situația gazetarului nu e tot atât de grea? Iată-l străduindu-se să fie cât mai isteț. Să prindă în cleștele câtorva chestiuni toată personalitatea „victimei". Să pună prin întrebare însăș bazele răspunsului. Dificultățile acestea scuză orice îndrăzneală.

Reinhardt surâdea din nou. Apoi răspunse:

— *Sunt, ce-i drept, interviewuri care te scot din sărite. Sunt altele inutile pentrucă ziaristul scrie tocmai contrariul celor spuse de tine. Vine, de pildă, un gazetar american, care abia știe cine sunt, se așează pe scaun și întreabă solemn ca și cum s'ar adresa unui oracol: „Ce credeți despre teatrul viitorului". Poftim de răspunde!*

Max Reinhardt

— Eu mă voi opri la prezent. Iată piesa lui Hoffmannsthal pe care d-ta ai montat-o atât de impresionant prin mijloace atât de simple. Autorul mi-a vorbit despre înscenare. Ce crede regisorul despre piesă?

— *Părerea mea este că asemenea misterii nu pot fi reprezentate decât în biserică sau într'un loc cu aceleași mijloace de impresionare. Intr'un teatru obișnuit totul ar apare prea schematic, prea artificial. Efectul ar fi ratat.*

— Hoffmannsthal — intervin eu — a accentuat față de mine teza socială, mai bine zis fondul de gândire socială al piesei. Dacă nu mă înșel d-ta l-ai subliniat prin anumite detalii de înscenare. După părerea mea Hoffmannsthal dă o soluție individualistă, antisocială. O soluție care nu poate satisface: Cerșetorul, înfățișând de fapt proletarul, pornit ca să dărâme, să răstoarne totul se resemnează printr'o metamorfază mistică și pleacă în codru să caute în singurătate și în vecinătatea naturei liniștea interioară. Abia judecata de apoi vine să-l așeze în rândul celor drepți, pedepsind pe bogat și pe puternic.

Regisorul surâdea iarăș:

— *D-ta te înșeli și ești prea exigent. Nu trebue să mergi prea departe cu judecata politică și cu analiza, — să zicem — socială. Soluția lui Hoffmansthal este numai literară, sentimentală, estetică. Cum ar putea un scriitor să deslege incidental o problemă politică care frământă încă pe specialiști? Poetul se conduce după simțire și nu tinde decât să emoționeze.*

— Dar poeții revoluționari?

— *Eu mă limitez la dramă și nu cred în legitimitatea dramei revoluționare, adică în eficacitatea unui teatru cu tendința socialistă. In general, eu sunt un adversar al dramei cu tendință, iar în materie socială o consider absurdă. Revoluțiile, acțiunile politice în general nu pot fi provocate prin literatură, nici chiar prin aceea vie și spectaculoasă a dramei. Revoluțiile pornesc din cauze sociologice prea adânci pentruca literatura să poată juca vreun rol în determinarea lor. Tot ce se poate aștepta dela teatru cu tema socială este sguduirea etică a spectatorului. Dar și aceea cade pe planul al doilea față de efectul principal care este emoția estetică. Crezi d-ta că după o piesă oarecum răscolitoare în care cerșetorul pune mâna pe bardă, iar bogatul este prezentat în cea mai nefavorabilă lumină, lucrătorii care au asistat se vor urca pe baricade, iar bogații își vor împărți averile? De sigur că nu. Și unii și ceilalți vor cugeta câteva clipe vor fi înălțați puțin sufletește. Și atât. Dar poate nici atât.*

Iată o anecdotă elocventă:

In piesa lui Hoffmansthal „Jedermann" pe care am jucat-o anul trecut, erau în rolul Bogatului — care este prezentat în toată goliciunea lui odioasă în fața Morții necruțătoare — anumite pasagii care vizau pe cel mai bogat om al Austriei, d-l Castiglione. Intr'o zi acesta asistă la spectacol. Crezi d-ta că s'a petrecut o bruscă convertire? Nici decum. Bogatul de azi e cu mult prea sceptic și prea inteligent. Eșind dela spectocal, d-l Castiglione spuse unui cunoscut: „Iată, în adevăr, un spectacol măreț. Ar trebui să facem ceva pentru a-l finanța"...

— De sigur, intervin eu. Efectele imediate nu pot fi mari. Dar opera literară lucrează cu timpul și efectele îndepărtate pot fi mai concrete. Gândiți-vă la Rousseau sau la Tolstoi...

— *Imi mențin părerea. Scriitorii revoluționari nu sunt inițiatorii mișcărilor. Acțiunea nu pornește dela ei. Ei nu fac decât să exprime un curent care există. Sunt exponenții lui. Dacă motivele sociologice ale revoluției n'ar fi existat în Rusia, opera lui Tolstoi și a celorlalți ar fi fost imposibilă și în orice caz ineficace. Considerațiile acestea nu micșorează valoarea operilor, ci dimpotrivă o înalță în ochii mei. Căci, după cum ți-am spus, eu nu judec teatrul decât din punctul de vedere artistic. Pentru că vorbești de Tolstoi, eu consider că piesele lui unde tendința ese prea mult în evidență sunt inferioare sub raportul teatralității. Dacă acest mare creator de figuri vii, de viață reală, ar fi lăsat la o parte orice tendință pro-sau antirevoluționară pentru a face teatru pur și simplu, atunci am fi avut în el pe unul din cei mai mari autori dramatici ai veacurilor.*

Profitând de o mică pauză am atacat brusc „victima":

— Veți permite gazetarului să între în acțiune. Care sunt legăturile d-voastre cu teatrele germane și ce proecte aveți?

— *Am părăsit direcția celor trei teatre pe care le conduceam la Berlin, dar am rămas unul din acționarii principali ai acestor întreprinderi. Nu am însă nici un amestesc în conducerea lor, pe care am încredințat-o unui director nou. Mă mărginesc să înscenez acolo două trei piese pe an. Situația devenise insuportabilă la Berlin. Greutățile erau atât de mari încât nu mai puteam lucra. Grijile administrative luaseră niște proporții care mă împedicau dela munca artistică propriu zisă. Cred că nu voi mai lua nici odată direcția efectivă a unui teatru. Voi pune în scenă piese acolo unde voi fi chemat: La Stockholm, ca și la Paris, la New-York, la Viena și poate la București. Dar director, cu griji greutăți și plictiseli nu voi mai fi.*

— In ce constau dificultățile și criza despre care vorbiți?

— *Pe deoparte în piedicele puse de oficialitate, de fisc mai ales pe de alta de anumite rătăciri artistice. In fine de dificultățile întâmpinate din partea actorilor.*

Nu sunt un autocrat și toți actorii care au lucrat cu mine o pot confirma. Dar un teatru bun, un ansamblu armonios — așa cum îl realizasem eu la Deutsches Theater — nu se poate menține decât prin disciplină benevolă și prin tragerea de inimă a tuturor artiștilor. Astăzi și disciplina și tragerea de inimă s'au dus. Fiecare actor a devenit un mic tiran care înțelege să lucreze după capul lui.

Toți actorii mai de valoare obțin angajamente strălucite la cinematograf. Teatrul nu le poate oferi atâtea milioane pentru un efort atât de mic. E firesc ca ei să acorde toată atenția filmului și să lase teatrul pe planul al doilea. Actorii nu mai vin regulat la repetiții, nu mai învață rolurile. Cinematograful e mai comod și sub acest raport. Când vin la teatru ei au aerul că fac o grație. De altfel nu mai acceptă decât primele roluri. Cum vrei ca în asemenea condițiuni să păstrezi un ansamblu?

— Se pare însă că și publicul are o vină în criza teatrului.

— *De sigur. Publicul de astăzi nu se mai aseamănă cu cel de eri. De altminteri nici acela nu era ideal. Spectatorii dinainte de război deveniseră foarte dificili.*

Un criticism excesiv îi făcea să nu mai accepte nici o reprezentație fără rezerve. Suferiam de un fel de dictatură a literaților. Eram siliți să dăm spectacole multe și variate, să avem un repertoriu bogat. Firește, lucrul era foarte costisitor.

Teatrul era subjugat de literatură.

După războt și după revoluție lucrurile s'au schimbat. Nivelul publicului e mai scăzut și, bine înțeles, exigențele lui mai mici. Succesele sunt deci mai ușoare, dar perfecțiunea artistică suferă. Din acest motiv precum și din cauza dificultăților financiare teatrele berlineze nu-și mai aleg repertoriul după valoarea literară, ci după șansele de succes și de serie lungă. Ele ajung astfel la metoda teatrelor pariziene: O singură piesă ține afișul luni de zile. Succesul e singurul criteriu de apreciere.

Faptul își are avantagiile ca și efectele rele. Folosul e poate că teatrul s'a desbărat de pedantismul literar devenind „teatru" pur și simplu. Desavantagiile nu mai au nevoie să fie arătate.

Mie situația nu-mi mai convenea. Am avut de altfel și motive personale pentru a părăsi Berlinul.

— Vorbiți de foloasele desliterarizării teatrului. Mă unesc cu d-voastră cât timp e vorba de pedanteria criticei și a nouilor autori. Dar cum rămâne cu marele repertoriu, cu clasicii teatrali?

— *Printre clasicii teatrului — replică Reinhardt sunt două genii dominante. Doui stâlpi care susțin toată bolta:* Molière *și* Shakespeare. *Ei bine nici unul nici celalt n'au fost niște literatori. Ei se gândiau la teatru când scriau și scriau pentru teatru. Teatrul le umplea toată ființa. Ei nu așteptau inspirații greoaie și nu cugetau nici la volume nici la legile scrisului literar. Era ceva elementar în ei, așa cum e viața și cum trebue să fie teatrul, care este viață reflectată. Dovadă că scriau pentru teatru și numai pentru el, e că scriau pe comandă. Acest fapt nu le scădea valoarea, căci ea era chezășuită de geniul lor. Și apoi Molière ca și Shakespeare erau oameni de teatru. Cunoșteau mecanismul și necesitățile lui. Aveau simțul scenei, al situațiilor, cunoscuseră emoția rampei. Ei croiau rolul pentru cutare actor și piesa pentru cutare situație. Că piesele lor au trăit și au înfruntat veacurile e o întâmplare, după cum și geniul lor a fost una. Molière și Shakespeare nu au scris pentru eternitate. Au scris pentru viață. De aceea opera lor a trăit mai mult decât a scriitorului care cu gesturi largi și pretențioase își croesc piesele pe placul.. generațiilor viitoare.*

— Mi se pare că d-voastă îmi expuneți aci concepția d-voastră ideală despre dramaturg și despre omul de teatru.

— *Negreșit. Operile de geniu sunt un capriciu al firii, o întâmplare fericită. Le jucăm când firea ni le dăruește. Când nu... așteptăm — și jucăm piese care dau succes. Este foarte posibil ca, jucând piese numai după succes, să dăm peste opere magistrale. Intâmplare. Oare la Paris și Londra nu e tot așa? Nici acolo teatrele nu se conduc după voința literaților fortuiți.*

Concepția mea? Iat-o: Eu cred că autorul trebue să fie în acelaș timp om de teatru, adică un om familiarizat în el. Dela masa de lucru sau din vila cea mai elegantă nu se poate face o piesă aptă să trăiască pe scenă. Idealul este acesta. De aceea socotesc că salvatorul teatrului din criza lui nu va putea fi decât un om care satisface aceste exigențe. Dacă eu — și spunând aceasta Reinhardt nu glumia — aș fi fost și scriitor, atunci de sigur aș fi fost acel salvator care să deschidă teatrului perspective nouă și mari.

— Și — pentru a termina cu o întrebare în stil de reporter american, pe care acuma mi-o veți îngădui — ce aveți de gând să faceți?

— *Nu sunt încă la vârsta la care să mă pot gândi la odihnă. Voi munci după cum ți-am spus, ca regisor acolo unde voi fi angajat. Propunerile nu lipsesc. Pe lângă aceasta voi înființa un teatru nou la Viena. Voi avea, firește, directorul meu care să mă scape de grijile administrației. Eu voi pune în scenă. Cred că la Viena există încă un mediu mai favorabil decât la Berlin și sper să fac lucruri frumoase.*

— Publicul va fi fericit la vestea aceasta. Dar cum rămâne cu criza actorilor?

— *Talente noui și docile se găsesc în totdeauna. Aci intervine din nou întâmplarea. Totul e să le descoperi, să le desvolți și să le cultivi. Eu am dovedit că știu s'o fac. Pe lângă aceasta actorii mei din marea falangă dela* Deutsches Theater *vor răspunde, de sigur, chemării mele, ori de câte ori voi avea nevoie de ei.*

Și surâzul dela început apăru din nou pe fața motilă a lui Reinhardt. In acest moment apăru în ușe marea artistă Helene Thimig, viitoarea lui soție. Mai schimbarăm câteva cuvinte cordiale. Și apoi trecând din nou prin sălile împodobite cu vechi blazoane episcopale și nobiliare prin sala dela intrare în care odinioară străjuiau lachei cu peruci pudrate, părăsii castelul liniștit. Și când ce landoul patriahal înainta agale pe aleele parcului se desvălui de odată în fața silueta masivă a cetății Salzburgului și șiragul nesfârșit al munților ce alcătuesc: „Marea de Piatră".

La marele compozitor Richard Strauss

Datorez întrevederea mea cu celebrul muzician, prietenului Ramiro Orchis, secretarul general al „Filarmonicei". Se pare că Strauss nu refuză nimic amicului nostru. Ce dovadă mai bună decât aceea că a primit după rugămintea lui să se supună supliciului *interviewului* meu. Din nou am plecat la drum spre Gross-Gmein, la câtiva kilometri de Salzburg unde se află vila locuită de cel mai mare compozitor al vremei noastre.

Richard Strauss

„Richard Strauss, roagă România înțelegătoare de artă să contribue la fondul teatrului festiv internațional din Salzburg, 26.8.22".

Intrevederile acestea mă emoționau. E mai dificil a vorbi cu acești regi ai artei decât cu protagoniștii ocazionali ai vieții politice. De astădată d-l Orchis îmi înlăturase însă aprehensiunile. Și, în adevăr, am găsit un Strauss vesel, prietenos și „bonhomme". Oamenii aceștia au o naturaleță și o simplitate încântătoare. Cât de diferiți sunt ei tocmai de aceea de puternicii politici ai zilei!

— *„Mi-e în totdeauna plăcut să vorbesc cu Români. Sunt puțin blazat de succese. Am cunoscut primiri strălucite în America, în Franța, în Italia și aiurea. Dar nu pot uita ospitalitatea admirabilă și aplauzele darnice ale publicului din România. Vei spune că sunt un materialist, dar nu pot să nu-mi amintesc și de mesele excelente din casa d-rului Brătianu". Și privind la Orchis, Richard Strauss adăoga. — „Nu-i așa că am dreptate?"*

Cum era vorba de mâncare, cuvintele nu puteau fi decât sincere. Era rândul meu:

— Bucureștenii știu să aprecieze marile opere și pe autori. Ei v'ar saluta din nou cu plăcere.

— *Puteți comunica chiar că voi întreprinde la iarnă un turneu prin țara d-voastră. Mă bucur de pe acum.*

Intru cât asistasem în ajun la repetițiile generale ale operilor „Don Juan" și „Cosi fan tutte" dirijate de el, am riscat o întrebare critică:

— Am fost puțin surprins, maestre, că reprezentațiile dela operă nu au fost cu totul împecabile, așa cum se putea pretinde la asemenea festivități.

— *Ai dreptate. Nici noi nu am fost pe deplin mulțumiți. Dar*

(Continuare în pag. IV)

trebue să ştiĭ că ne-au lipsit pe de o parte mijloacele (austriacii sunt atât de săraci! Pe de altă parte că sunt primele spectacole mozartiene pe care le dăm la Salzburg. Inceputurile sunt în totdeauna grele. La anul vom îndrepta toate lipsurile şi totul va merge de minune.

— Aveţi, de sigur, proecte artistice interesante..

— *Ceva mai mult decât proecte. Am lucrări aproape terminate. Incurajat de marele succes al baletului meu „Josephslegende" care a fost reprezentat la Viena şi la principalele opere din Germania — deşi a căzut înainte de război la Paris, când l-a dansat Nijinski — am scris un nou balet cu o temă ceva mai uşoară. De astădată am adoptat genul vesel şi amabil al muzicei vieneze. Baletul se chiamă „Schlagobers". (Pe româneşte titlul s'ar traduce prin: „Smântână"). După cum vezi un titlu cam prozaic. Are două acte. Primul se petrece „în bucătărie" al doilea „în prăvălie". Tratarea este burlească şi originală şi am speranţa că va place. Lucrarea e gata până la câteva detalii de instrumentaţie. Ea va fi reprezentată în stagiunea aceasta la Viena.*

— Imi închipui însă că nu vă opriţi aci.

— *Nici de cum. Mai lucrez la o operă într'un act cu titlul: „Intermezzo". Subiectul e un epizod din viaţa mea. De astădată m'am emancipat şi literariceşte. Imi scriu singur libretul. Voi trece aşa dar în acelaş timp primul meu examen literar. Increderea nu-mi lipseşte căci altfel nu m'aş încumeta. Maĭ am şi alte planuri, dar despre ele nu se poate încă vorbi. Voi fi pentru moment bucuros dacă munca dela operă şi diferitele angajamente îmi vor lăsa timp să termin cu lucrările de care ţi-am vorbit.*

Un grup de muzicanţi vienezi se anunţa. Făcui cunoştinţa câtorva cântăreţi cunoscuţi şi a câtorva critici. O conversaţie animată, spirituală şi variată începu. Fiecare avea ceva de comunicat maestrului. Fiecare venia cu o propunere. Erau lucruri amuzante şi instructive. Richard Strauss nu-mi mai aparţinea.

După câteva clipe maestrul se aşeză la pian şi cântă o improvizaţie. Acordurile acelea spuneau mai mult decât toate vorbele. Ascultam fermecat. Dar ce-aş putea reda din cele auzite? Interviewul muzical nu a fost încă inventat.

DIN LITERATURA UNGUREASCĂ

Trecutul Clariţei

— Nuvelă de Ştefan Szomaházy —

S'a întâmplat în săptămâna a patra de căsnicie, într'o după masă. Tânăra familie Payzs îşĭ făcea obicinuita siestă. Bărbatul clasificând pe oaspeţiĭ cafenelelor deadreptul ucigaşĭ aĭ linişteĭ familiare, îşĭ măsura şvarţul linguriţă cu linguriţă şi declama cu glasul de bariton adânc al convingeriĭ:

—O, ce şvarţ...! Ce fotoliu...! Ce ţigară...!

Şi (adause cu voce dulce) o, o, ce nevestică...!

Pe urmă îşĭ privi, c'o beţie negrăită de iubire, nevasta abia de patru săptămânĭ, pe care o luă de lângă „Chimia organică" şi o duse drept la altar.

Dumneaeĭ, născută domnişoara Clariţa Gruich, asculta zâmbind rapsodia aceasta pătimaşă; din vreme în vreme îĭ punea mânuţa moale, electrizătoare, pe gura luĭ, răspunzându-ĭ cu gingăşie şi pătrundere:

— Merci de complimente, puiule — nevestica ta e la fel cu ţigara şi cu şvarţul.

Payzs, sorbind din filigeană, îndepărtă puţin dela sine capul neveste-siĭ, ca un adânc artist, care numaĭ dela o distanţă oarecare savurează adevăratele opere de artă, şi, fără să reflecteze la gluma eĭ, continuă în tonul de maĭ înainte:

— Cu neputinţă şi de o mie de ori cu neputinţă, să nu se fi găsit înaintea mea vreun bărbat, pe care să-l fi înnebunit acest căpşor dulce. Şi dacă s'a găsit, de sigur a ştiut să-şĭ trădeze şi sentimentele! Tu totuşĭ aĭ vrea să mă facĭ să cred că dintr'o lume de tinerĭ n'a fost nici unul, pe care tu să-l fi norat cu simpatia ta!? Bărbaţiĭ nu-s orbĭ, scumpo, şi bărbaţiĭ înamoraţĭ nu-şĭ tăinuesc sentimentele.

Povesteşte-mĭ prin urmare, cât maĭ sincer, tot ce aĭ pe suflet. Te obligă la aceasta, drăguţo, maĭ presus de toate însuşĭ jurământul ce ni l-am dat împrumut, în faţa altaruluĭ.

Clariţa şi-a plecat serioasă capul pe umărul lat al bărbatuluĭ şi, înroşindu-se, răspunse cu faţa îmbujorată:

— Aĭ dreptate, poate ar fi păcat, dacă nu ţi-aş mărturisi tot ce am pe suflet... Odată... un oarecine a fost foarte-foarte îndrăgostit de mine şi într'o după masă mi-a şi mărturisit că mă iubeşte... Nu prin scrisoare, ci cu graiul viu, aşa de frumos, că amândoĭ am sbucnit în plâns...

— Cum îl cheamă? — pufui Emeric Payzs.

— Tu-l cunoştĭ, ba ţi-e şi prieten — continuă Clariţa maĭ mult pe şoptite. Tarnoki... Gyurka Tarnoki, care a locuit în castelul buniculuĭ, la noĭ, vreo jumătate de an, când cu revărsările Tiseĭ... Pusztszentgyörgy era mijlocul întreguluĭ teritor ezundat şi Tarnoki examina dela noĭ teritorul ce reclama regulărĭ... Atuncĭ s'a întâmplat, într'o după masă de August...

Payzs întrerupse întunecat:

— Să povesteştĭ, drăguţo, toate cum s'au întâmplat. Dacă aĭ omite măcar un cuvânt, e ca şi cum n'aĭ spune nimic.

— Era într'o după masă de August — continuă Clariţa. Tarnoki sosi la noĭ pe neaşteptate. A venit să ia un şvarţ, la care, bunicul îĭ spuse, să se considere de invitat odată pentru totdeauna. Era o căldură înnăbuşitoare. Bunicul, obosit de excursia ce făcuse pe câmp, abia îşĭ depuse linguriţa şi se retrase în răcoarea din sufragerie.

Inginerul m'a găsit singură în odăiţa mea. Imĭ brodam cu aur batistele. Surprins puţin, se opri în uşă şi întrebă întristat:

— Imĭ daĭ un şvarţ?

— Dacă îmĭ citeştĭ continuarea romanuluĭ din jurnal, veĭ avea şvarţul — i-am răspuns pe şoptite.

Tarnoki luă loc alăturĭ şi-mĭ citi c'o vădită însufleţire un capitol din povestea bietuluĭ conte, cum îşĭ luă acesta adio dela contesă pe-un vârf de munte... Un adio mândru, dar dureros. In inima conteseĭ s'a strecurat o sinistră presimţire, contele îşĭ scutură o lacrimă de pe gene şi capitolul se întrerupse brusc cu un „va urma".

— Bietul conte, şi el tace tocmaĭ când are de spus ceea ce e maĭ interesant — zise Tarnoki puţin mişcat.

— Şi el — dar încă cine?

Se înroşi şi-mĭ şopti cu ochiĭ plecaţĭ:

— De-o pildă eu...

— Dumneata?

— De câteorĭ mi s'a oprit şi mie vorba tocmaĭ când aveam de spus ceea ce era maĭ important. Dar contele îşĭ va spune, ce are de spus, în continuarea de mâine, de vreme ce eu....

— Şi d-ta pentru ce n'aĭ spune ce aĭ de spus?

Mă privi agitat apucându-mĭ repede mâna:

— Vreĭ să-ţĭ vorbesc?

Numaĭ decât am înţeles ce vrea şi inima a început să-mĭ svâcnească speriată. Dumnezeule, o mărturisire de dragoste! Eram de cincĭsprezece anĭ şi până atuncĭ nimenĭ nu-mĭ maĭ spuse că mă iubeşte. Şi acum un bărbat serios de douăzecĭ şi şase de anĭ aşteaptă tremurând să-ĭ răspund. Am crezut că mă înnec, dar m'am reculeş şi i-am răspuns:

— Nu înţeleg...

— Nu înţelegĭ — zise acum el maĭ îndrăzneţ — în adevăr nu înţelegĭ ce vreau? Domnişoară Clariţa, te iubesc! De două lunĭ pândesc cu nerăbdare ocaziunea, când domnul Gruich să adoarmă odată după masă... Azĭ, în sfârşit, s'a îndurat încăpăţânatul Morfeu şi i-a svârlit cu somn peste gene. Ascultă-mă dar ce-ţĭ spun: încă din 7 Iunie sunt nebun după d-ta. In 7 Iunie am luat întâia oară masa aicĭ. Aveaĭ o bluză-creton, dantelă roz. Nicĭ pe d-ta şi nicĭ bluza-creton n'am maĭ uitat-o de atuncĭ, un moment măcar. D-şoară Clariţa, la ce să-ţĭ maĭ înşir multe? Crede-mă că sunt nebun după d-ta. Iubirea mea însă nu-ĭ o nebunie copilărească, e simţirea unuĭ bărbat serios. Dacă mă iubeştĭ şi d-ta, spune-mi-o, şi celelalte lasă-le în grija mea.

— Trebue să fiĭ o copilă de cincĭsprezece anĭ — continuă doamna Payzs cu ochiĭ închişĭ pe jumătate — să poţĭ resimţi pe deplin efectul aceleĭ mărturisirĭ de dragoste... Mă iubeşte un bărbat serios de douăzecĭ şi şase de anĭ şi-mĭ spune că nu poate trăi fără mine...

Inima îmĭ svâcnia cu putere, dar totuşĭ i-am răspuns pe jumătate în afară de mine:

— Dumnezeule, ce să-ţi zic? Ce pot răspunde?

El îmĭ apucă mâinile şi mi le acoperi de sărutărĭ violente. Pe urmă mă îmbrăţişă. Il sguduise atât de mult mărturisirea ce-mĭ făcuse, că tremura din întreg trupul. M'a sărutat pe frunte, mi-a sărutat părul... faţa... şi eu atâta doar i-am putut zice:

— Lasă-mă, Tarnoki, lasă-mă că mă înăbuşesc...

Când doamna Payzs ajunse aci, bărbatul, tot maĭ palid, sfărâmă între degete a doua ţigară abia aprinsă.

— Şi tu — zise încet, timid (par'că nicĭ n'ar fi vorbit el, ci un strein) — tu i-aĭ răspuns sărutărilor luĭ?

In doamna Payzs s'a trezit acum milenara rafinerie de femee.

— Atuncĭ nu, că doar m'a maĭ înnăbuşit agitaţia pe urma mărturisiriĭ de dragoste. Maĭ târziu... peste două zile... când bunicul iarăş a adormit după masă...

— L-aĭ sărutat? — întrebă Payzs gâfâind.

— O singură dată... m'a rugat aşa de frumos, încât a fost peste putinţă să-l refuz. L-am sărutat pe frunte şi m'am refugiat îngrozită în cămara de fructe. Numaĭ spre seară am ieşit de acolo, la strigătele după lapte acru ale buniculuĭ. Luĭ Tarnoki îĭ pierise urma. Şi, cum la două săptămânĭ a fost revocat, romanul nostru s'a sfârşit deodată. Numaĭ la treĭ anĭ l-am revăzut, când în calitate de mireasă la braţul tău, am vizitat expoziţia de pictură.

Tânăra nevastă se uită îmbujorată la Payzs. El sta cu fruntea sprijinită în palme şi ofta dureros. Starea luĭ era aşa de înfiorătoare, încât Clariţa isbucni îngrozită:

— Ţi s'a făcut rău?

— N'am nimic — îngâna Payzs sfârşit — dar aşa, aş vrea să mor.

— De ce?

— Incă mă maĭ întrebĭ? Până acum am trecut pe stradă cu capul ridicat, şi nicĭ prin vis nu mi-a trecut că cineva ar putea gândi rău despre nevasta mea. Dar de-acum... Să mă întâlnesc cu Tarnoki, m'aş prăbuşi de ruşine. Pentru că, de vreme ce el mi-ar strânge mâna în sine de sigur ar gândi: bietul de el... ăstuia eu i-am sărutat nevasta maĭ întâiu...!

— Apoi, doar am fost o copilă nepricepută atuncĭ.

— O fată la cincisprezece ani nu-i o copilă, mai mult.

— Şi despre tine nicĭ nu ştiam că existĭ. Care fată nu-şĭ are romanul eĭ la cincĭsprezece anĭ? Dacă fiecare bărbat ar lua aşa de tragic idilele de dragoste din copilărie ale nevesteĭ, azi ar fi pline străzile Budapesteĭ de femeĭ divorţate.

— Toţĭ bărbaţiĭ cinstiţĭ le iau în serios, Clariţa.

— Şi tu doar n'aĭ sărutat nicĭ o fată înainte de a mă cunoaşte pe mine?

Payzs râse cu amărăciune.

— Aceasta e cu totul altceva. In caracterul bărbatuluĭ uşuratec, sărutul nu lasă vină, pentru că întâiul punct din „Catechismul bărbaţilor neînsuraţĭ" sună aşa: să nu laşĭ să-ţĭ scape niciodată sărutarea ce-aĭ putea-o avea! Dar femeea... femeea în vecĭ poartă pe frunte urma sărutuluĭ nelegiuit.

— Vorbeştĭ serios? întrebă Clariţa, tremurându-şĭ primejdios marginile buzelor.

— Durere, dar vorbesc foarte serios.

Clariţa înghiţi odată sec şi ochiĭ au început să-ĭ trăluceasă îngrijorător, apoĭ deodată a isbucnit într'un plâns amar. Disparerea mititiciĭ creaturĭ a fost atât de mişcătoare, că Payzs să fi avut mintea numaĭ cât vârful unuĭ ac, ar fi trebuit să-ĭ cadă în genunchĭ. Dar Payzs oftă din greu. Biata femee se prăbuşi pe canapeaua din salon, cu sufletul sdrobit.

* * *

Vreo jumătate de oră îşĭ măsură Payzs sufrageria în sus şi în jos. Către orele treĭ porni spre casinou, fără să zică adio nevesteĭ. După o căsnicie de patru săptămânĭ, acum s'a întâmplat maĭ întâiu să nu-l însoţească Clariţa până la trepte şi să nu-ĭ fluture batista de pe balcon. Payzs se uită îndărăt spre balconul singur. Strada îĭ păru moartă, şi vânzătoarea de fructe par'că l-ar fi privit compătimitor. Parcurgând strada liniştită, Payzs oftă apatic din tot sufletul:

— Erĭ încă eram omul cel maĭ fericit din lume — iar azĭ...

Nu-şĭ încheie propoziţia, ci clătină disperat din umerĭ. Urcă scara, îşĭ depuse bastonul în garderobă, gândind în continuu la fericirea-ĭ sfărâmată. In casinou tocmaĭ se căuta al patrulea partener.

Oftând înnăbuşit, Payzs luă loc alăturĭ şi, când cu un „ultimo" trase cea dintâiu „cassă", îşĭ zise în sine amărît:

— Fireşte că am noroc în cărţi, când iubirea mi-a otrăvit viaţa.

N'a jucat o oră deplină şi omul de serviciu îl anunţă că-l aşteaptă Mari în odaia de primire. Mari avea rolul de prim ministru în căsnicia Clariţeĭ. Payzs ieşi serios să-şĭ primească ministrul. Mari îĭ întinse o scrisoare:

— O trimite Măria Sa — adaose Mari sărbătoreşte şi trăsăturile feţeĭ de obiceiu vesele îĭ deveniră serioase.

Payzs rupse plicul, agitat, citind următoarele rândurĭ sguduitoare:

„Scumpul şi dulcele meu stăpân, aĭ dreptate, înţeleg şi eu că am greşit foarte mult când am sărutat pe Tarnoki. Cred şi eu că te-am înşelat — şi inima mi se despică de întristare că ţi-am cauzat o durere atât de mare, scumpul şi dulcele meu stăpân. Ştiu că nu mă maĭ poţĭ iubi şi că nu te maĭ poţĭ uita în ochiĭ meĭ, când te gândeştĭ că am sărutat şi pe altul în afară de tine. Dar, dacă tu nu mă maĭ iubeştĭ, la ce să maĭ trăiesc?... O, dulcele meu stăpân, nu mă blestema, dar „prostuţa ta" găseşte viaţa atât de tristă după toate aceste, că maĭ bine îşĭ alege întunerecul mormântuluĭ, decât să rămână spre greutate singuruluĭ eĭ stăpân. Voĭ muri, pentru că trebue să mor. Când veĭ citi aceste rândurĭ, eu voiu fi acolo unde nu maĭ este nicĭ întristare, nicĭ suspinare..."

Până aci putu citi scrisoarea. La ultimul cuvânt, începură să-ĭ joace slovele şi Payzs se năpusti cu capul descoperit pe scară. Dumnezeu ştie cum a ajuns acasă. Peste zece minute însă a căzut în genunchi înaintea canapelei pe care zăcea Clariţa şi împrejurul căreea să învârtea bucătăreasa Iulisa cu prosoape ude.

— O, lăcrămioara mea — strigă Payzs în afară de sine, — o, păsărica mea, ce ţi-a venit în minte!?

O, Dumnezeule, să morĭ pentrucă cineva te-a sărutat în copilărie? Cine a maĭ văzut aşa ceva? Cine?

— Şi nu mă urăştĭ... nu mă dispreţueştĭ — îngână Clariţa pe şoptite.

Payzs îşĭ înălţă uimit braţele spre cer şi strigă cu glasul celeĭ maĭ curate convingerĭ:

— Să te urăsc, să te dispreţuesc, pentru că şi tu aĭ fost o copilă, ca oricare?! Oare n'aş fi maĭ pe jos decât un dobitoc, când te-aş molesta pentru o aventură nevinovată?

Şi acum a ieşit la iveală că Clariţa a luat într'un pahar cu apă soluţie de chibriturĭ fără fosfor şi, în felul acesta, e în afară de orice primejdie. Peste două ore ea urcă în triumf pe Svábhegy la braţul luĭ Payzs. Cina o luară în restaurant. Băură şampanie. Şi la al doilea pahar, când ochiĭ Clariţeĭ începură să strălucească miragic, Payzs exclamă râzând din tot sufletul:

— O, tu prostuţa mea... Să ieĭ în serios sărutarea nevinovată, pe care ţi-a dat-o cineva la vârsta de cincĭsprezece anĭ..

Trad. **Teodor Murăşanu**

„GRAMATICALE"

Ii şi Ei

Un cetitor al „Adevĕrului literar" (tocmai din Brazilia), d. I. Constantinescu, rua do Rosario 304, **Santos**, cetind articolul meu intitulat **„O asistenţă gramaticală a neorientalilor"** apărut în **„Adevĕrul literar"** din Aprilie, se miră că am dat, ca regulă uşor de memorizat, că substantivele femenine terminate în:

că, gă, ră, şă, ină şi ină
precum furcă şi găină

au la genetiv **ii** în loc de **ei**.

„Adevĕrul literar" în loc să tipărească terminaţia **gă**, tipărise **ză** şi în loc de **şă** tipărise **să** (fără şedilă).

Era natural atunci, ca corespondentul meu brazilian să-şi arate nedumerirea, citindu-mă: varză-verzei şi nu verziĭ şi casă-casei iar nu casiĭ. Vina, după cum se vede, e a d-lui corector al revistei. D. Constantinescu îmi scrie că-i mai bună regula „care a învăţat-o la şcoala superioară de comerţ" din Bucureşti, de la d. profesor Florian Crasan. Ea sună: **„genetivul substantivelor femenine de orice declinaţie se formează adăogându-se la plural sufixul i".**

Regula aceasta am auzit-o repetată de mulţi, care au luat parte la discuţia asupra „păsăreascăi". Mi se pare că-i cu totul greşită.

Orice formă articulată a unui substantiv, de orice declinare şi la orice caz ar fi, **se formează din forma nearticulată** ce o are acel substantiv, adăogându-i-se articolul corespunzător.

Nu se poate forma, cum susţin mulţi, o formă articulată de singular, de la o formă plurală cu adăogirea unui **sufix!**

Dacă vreţi să ştiţi cum e genetivul articulat al unui substantiv, atunci nu vă interesaţi cum e pluralul, ci cum e genetivul nearticulat. Şi-i adăogiţi articolul, **nu** sufixul! **Găină**, având genetivul nearticulat găinĭ (acestei găini), dacă ai să-i adaogi **articolul** femenin de la genetiv **i** vei avea **găinii**. Dar aceasta ne-o învaţă orice gramatică **bună!**

Aceste regule sunt însă bune şi folositoare pentru publiciştii români care întrebuinţează „păsăreasca", precum şi pentru corectorii articolelor mele, care mă fac deseori, să apar înaintea publicului cu eĭ în loc de **iĭ**, cum aş dori eu.

Lucrurile nu sunt însă atât de simple, când e vorba de străinii, care doresc să înveţe limba lui Creangă şi Eminescu. Poţi d-ta, domnule Constantinescu, să dai Brazilienilor d-tale regula, că genetivul femenin articulat se formează din forma genetivului nearticulat (sau din plural, cum greşit înveţi d-ta) dar uimiţi, te vor întreba: de unde să ştim noi, când e la plural **i**, şi când **e**, ca să ştim de ce **bancă la** genetiv **e**, **băncii** iar casă e **caseĭ?**

De aceea bucovineanul **Paicu** (fost profesor la gimnaziul Ştefan cel mare din Iaşi, acum vre-o 40 de ani) a inventat următoarea regulă generală uşor de memorizat, fiindcă e exprimată în versuri rimate:

Substantivele în:

Că gă ră şă ină şi ină
Precum furcă şi găină

Au **iĭ** în loc de **ei.**

D. Constantinescu din Santos-Brazilia ne încurcă însă cu întrebarea: dar broască de ce la genetiv e broaştei, deşi e terminată în **că** iar măslină e măslinei şi nu măsliniĭ, cu toate că-i terminată cu **ină?**

Cu măslinile aşi mai duce-o cum o duc!

De ce adică măslinele şi nu măslinile? Dar cu broasca nu ştiu cum s'o scot la capăt! E terminată în **că** şi totuşi la genetiv e broaştei! In tratatele mele de zoologie medicală nu găsesc nimic, care să-mi explice această formă excepţională a cunoscutelor batraciene. De vină e fostul meu profesor Pavel Paicu, D-zeu să-l ierte!

Ce uşor era de rezolvat această problemă gramaticală! N'avea de cât să treacă măslina şi broasca între excepţii!

Simple, comme bon-jour!

DOCTORUL YGREC

Copilărie...

Ridic arare ochii de pe carte
Şi 'n timp ce gândurile-mi sbor departe,
Cu ochii urmăresc pe un copil
Sburdând de zor sub soarele de-April.

Afară-i ziuă caldă şi senină,
Belşug de flori, de fluturi şi lumină;
Se scaldă păsările 'n lac de soare,
Prin slăvi înnoată cârduri de cocoare
Şi spintecă văzduhul rândunici,
Pe când mai jos, prin iarbă sau prin flori,
Vuesc vieţuitoarele mai mici
Sub felurite glasuri, forme şi culori.

Imi las din nou privirea peste rânduri
Dar înţelesul nu mai pot să-l prind;
Mă năpădeşte un puhoiu de gânduri
Şi din trecut, icoane 'mi-se desprind.
In largul său, nepăsător de sine,
Copilul sburdă, roşu de căldură;
Cu cât se 'ncinge sângele în vine,
Cu-atâta jocul tot mai mult îl fură....

Copil senin, copil neştiutor,
Copilăria mi-o revăd în tine!
Eram copilul zilelor senine
Şi tot ca tine de nepăsător
Mă răsfăţam în raza primăverii.
Prindeam cu târnul fluturii din sb
Mă îmbătam de răcoreala serii
Şi noaptea, somnul meu era uşor.

Te joacă, sburdă, cântă, sai, copile,
Şi soarbe tot seninu-acestor zile!
De dorul lor tânji-vei ani întregi
Şi doar cu umbra lor o să te-alegi.
Ca mâine te vor sfâşia în ghiare,
Nevoi şi griji nebănuite încă —
Şi cine ştie, din atâta soare,
De nu vei rătăci 'ntr'o noapte-adâncă...

George A. Petre

Din Hugo von Hofmannsthal

Balada vieţii exterioare

...Şi cresc copii cu ochi adânci ca zarea
Şi nu ştiu de nimic şi cresc şi mor,
Iar oamenii 'şi urmează 'ncet cărarea.

Din fructe crude dulci se fac cu spor,
Iar noaptea cad ca nişte paseri moarte
Şi zac puţin şi putrezesc uşor.

Şi vântul bate iar şi de departe,
Noi auzim şi noi rostim cuvinte —
Avem tristeţi şi bucurii deşarte.

Şi fuge 'n iarbă drumul lung, cuminte,
Oraşe, facle şi copaci în zare
Se 'nalţă vii sau zac printre morminte.

La ce au fost clădite? La ce oare?
Sînt multe şi nici unul nu-i la fel.
Ce schimbă oare rîs, plîns şi paloare?

La ce acele jocuri fel de fel
Cînd sîntem mari şi singuri şi tîrzii
Şi nu mai rătăcim spre nici un ţel?

La ce bun c'am văzut din ele mii?
Şi totuşi spunem mult când spunem „seară"
Cuvînt din care curg melancolii

Ca mierea grea din fagurii de ceară...

Ion Sân-Giorgiu

NESTATORNICIE

De dragul tău, — lumina vieţii mele, —
Ţi-am dat ieri un buchet de margarete
Şi ţi-am şoptit în ritmice sonete:
De dragoste, de lună şi de stele...

Tu ai zâmbit la şoaptele-mi rebele;
Privind la flori, cu ondulări cochete
Tu mi-ai mărturisit, — fără regrete
C'a mea vei fi cât vor trăi şi ele...

Şi ne-am iubit apoi trei nopţi de-arândul,
Iar când şireată mi-ai furat şi gândul
Luând cu tine Viaţa, — ai plecat...

De-aş fi ştiut c'atât de trecătoare
Sunt florile, — iubito ţi-aş fi dat
Un braţ întreg de flori nemuritoare...

Dem. Gâlman

CHESTIUNI FEMENINE

Politica femeei franceze. Aurora feminismului englez.

Intre anii 1610 şi 1624 ca şi dela 1643 până la 1652, în politica Franţei, marea influenţă a avut-o femeia, începând cu regina şi Damele Curţei, până la oricare din favoritale Regelui sau ale politicianilor.

Mezeray — poate cu oarecare exageraţiune — spune „cele mai mari evenimente ale Istoriei Franţei sunt datorite influenţei femeilor dela Curte".

Cardinalul Mazarin, vorbind unui ambasador al Spaniei, zugrăveşte întreaga epocă politică a femeei: „In Franţa toate femeile fac politică, ca nici într'o altă ţară. Femeile din Spania nu se gândesc de cât să placă bărbaţilor sau amanţilor... Ale noastre, fie prude, fie galante, fie tinere, proaste sau deştepte, se amestecă în tot felul de treburi. Nici o femeie bine, n'ar îngădui bărbatului, după cum nici o cochetă galantului ei, să-i se facă curte, fără mai întâiu să i se fi vorbit de treburile Statului.

Ele voesc să vadă tot, să cunoască tot, să ştie tot şi ceeace e mai rău... să facă şi să strice tot...

Printre altele avem multe care fac mai multă zăpăceală ca pe vremea Babilonului..."

Ori cât ar fi de glumeaţă porantza cardinalului, faptele politice fac mărturisirea sinceră a adevăratelor evenimente.

Spiritul feodal, părea ca a renăscut şi orice femeie, îşi simţea sufletul de ambasador, de tribun al poporului, de ministru, sau de general.

Neapărat că bărbaţii îşi mănuiau afacerile şi că Retz, Condé, Mazarin, realizau evenimentele zilei, — se adaugă însă influenţa femeei, în toată politica lor.

Când în 1651, Mazarin a arestat pe Condé, soţia acestuia institueşte revolta la Bordeaux şi prin elocvenţa ei, atrage pe magistraţii din Guyennes.

D-na de Longueville, sora învingătorului dela Rocsoi, câştigă, după douăzeci de aventuri romantice, Ţările-de-Jos — spaniole, semnează un tratat de alianţă cu reprezentantul Majestăţei sale Catolice, şi după câştigarea Turenei, atrage asupra Parisului o armată întreagă.

Ducesa de Chevreuse este capul tuturor intrigilor şi întreaga Franţă, timp de zece ani, duce această politică, pentru şi contra Cardinalului.

Tot ea negociază unirea celor două fronde — cea burgheză şi a prinţilor, — după cum duce cabala Importanţilor şi permite lui Mazarin, arestarea lui Condé!

D-şoara de Montpeusier, a fost multă vreme şeful unui partid. Ea ajută Orleanul ameninţat, prin oratoria ei, făcând pe orleanezi să se supună lui Gaston. De aici ajunge preşedinta consiliului de război, trecând în revistă regimentele frondorilor, apoi ca o adevărată regină a Parisului, până în clipa când porţile lui se deschid în faţa lui Condé, înlăturând trupele regale.

Dacă d-şoara de Montpeusier nu a putut ajunge o adevărată eroină corneliană, curajul şi energia ei sunt apanajiul unui temperament masculin.

Alături de ea, d-şoara Gerbier, o fetiţă frumoasă numai de optsprezece ani, şef de stat major al principesei de Condé, a strălucit ca o adevărată principesă palatină, susţinând la Varsovia, prestigiul şi interesele Franţei.

Apoi, pleiada Precioaselor — care nu au fost toate ridicole — şi care au poleit limba şi moravurile franceze, cu cea mai subtilă psichologie.

Toate aceste femei anunţă aurora femenismului englez, înaintea căruia ele au scris primele articole ale catechismului femeiesc.

Săptămâna teatrală

de DIM. ȘERBAN

Teatrul Național: MACBETH, *tragedie în 5 acte de* **W. Shakespeare.**
Teatrul Regina Maria: DON JUAN, *dramă în versuri în 7 tablouri de domnul* **Victor Eftimiu.**

Spectacolul lui Machbeth în decorurile și cu intențiunile artistului rus Pogedaeff, a oferit primul aspect de „montare artistică", spre care trebue neapărat să tindeem de aci încolo.

Fiindcă dacă gloria repertoriului nostru național, nu e încă îndeajuns de reprezentativă pentru a susține singură greutatea unei stagiuni, ceea ce rămâne ca program de credință zilnică, este fără îndoială tragedia și teatrul clasic.

Or, reprezentarea acestora, cere numai o distribuție aleasă și o montare „nouă" și „de artă".

De aici înainte trebue să ghicim tot mai mult forma și spiritul, în care trebue să sugerăm, vecinicul „nou", a acestor opere, ce par „atât de vechi" prin contribuția veacurilor, care ni le păstrează proaspete și nealterate în stabilitatea pasiunilor, ce desfășoară.

De aceia „Macbeth", reprezentat la teatrul Național, a început promisiunea renovărei scenice. Nu știu în ce măsură, direcțiunea Teatrului Național, ia acest principiu ca apostolat, și îmi permit îndoiala întrucât spectacolul Shakespeare, este opera directoratului trecut și poate nu în toată iluziunea ce și-o făcuse.

Frumusețea decorațiunei lui Pojedaeff, constă în punctele de reper pe care le-a stabilit între caracterul tragediei lui Shakespeare și acela al architecturei scenice. Monumentalitatea: iată tangenta care atinge marea circonferință a inspirațiunei Shakespeariane. Decorurile, au proporții architectonice, de o largă envergură, suprapunând astfel sensațiunile vizuale — cu cele abstracte, într'o geometrie cu unghiuri deschise și suprafețe întinse.

Simplitatea — a doilea raport între operă și reprezentare — unifică atmosfera verbului și a respirațiunei, peste care doar „lumina", își mișcă spectrul, într'o aparițiune fantomatică, ceea ce iarăși corespunde textului englez.

Când spun că corespunde, nu însemnează, că, trebue să căutăm în original, adnotări scenice, fiindcă timpul abia azi lucrează la haina și la ochianul prin care trebuesc privite operile lui Shakespeare. Pe „geniul" lui, viziunea modernă întocmește cadrul de reprezentare, ca o sărbătoare, sau ca o aureolă de respect și închinare.

Opera creată de Shakespeare — ca și a tragedianilor eleni — a intrat în ordinele rituale ale gândirei și pomenirea ei, trebue să ia aspectul unei religiuni, în care crezi, ca și cum te-ai fi născut în ea.

Astfel, parodia „înțelegerei", profanează cultul și îi deviază estetica.

Poate paralela pare îndrăsneață și totuși susțin, că „cultul creștin", a căruia „ideie" dăinuește de aproape două mii de ani, cu fie ce decenie și-a sporit frumusețea reprezentărei, și de la catacombele întunecoase, am ajuns la catedralele minunate ale lumei, în care „tragedia omului" — deși aceiași — e altfel slujită — după civilizațiunea însăș a popoarelor. Nu e nici o știrbire, dar dacă pentru o reprezentare de mare artă și de profundă înțelegere, trecem peste „conservatorismul" îndărătnic al apatiei, care la noi în mod comic, vrem s'o numim „tradiție", și aducem îmbunătățiri și „înoiri" mecanismului învechit al primei noastre scene.

De aceia, zic, apariţiunea lui Pogedaeff, după cum ar fi putut deveni a lui Karl Hainz Martin, erau de o supremă necesitate, în evoluțiunea și știința unei montări moderne.

Prestigiul nostru național, nu poate pleda în asemenea împrejurări, fără să cadă în ridicolul oratorilor bombastici din „Scrisoarea pierdută".

Iată bună-oară, la Paris, în această metropolă a lumei, unde civilizațiunea și cultura au ajuns apogeul — la Odeon — al doilea teatru după Comedia Franceză, iată ce au admis, pentru o realizare fericită:

„Vestita scară a fost așezată. Are șease trepte, unind scena cu orchestra. Ca s'o așeze, a trebuit să se scoată trei rânduri de fotolii.

Efectul este foarte impunător. Bătrânul Odeon a întinerit prin această inovațiune gemierescă. (à la Gémier). Cele două loji avant-scene au fost transformate în coridoare, pe unde trec actorii să ajungă pe platon. Vor trece asemenea și printre scaune, dealungul sălei, din fund până pe scenă

„Iată dar pe directorul Odeonului, stăpân pe instrumentul său.

„Ne va hrăni cu montări minunate.

Nu se spune oare că, *unii din marii confrați străini vor veni să-și arate dibăcia la al doilea Teatru Național Francez?*

„Și nu e imposibil, de exemplu, ca Max Reinhardt, sărbătorit universal la Salzburg, cu ocazia sărbătorirei lui Mozart, să vie la Paris, iarna asta, ca să pună în scenă pe Wallenstein a lui Shiller.

Am primit bine pe Einstein. Nu văd pentru ce Reinhardt, marele artist de peste Rin, n'ar fi primit la fel.

„E adevărat că a semnat manifestul celor nouăzeci și trei. Dar nu i se dăduse să'l citească și i se obținuse iscălitura, citându-i-se alți aderenți. Scurt, regretă această supărătoare apostilă".

Iată cum, doritorii de lumină și de cultură, găsesc un „alibi" într'o împrejurare, în care mersul către frumosul absolut, iartă și — achită totul.

Până când vom putea avea o școală de regizori, prevăzută cu tot mecanismul culturei moderne, și cu „viziunea" marilor inovatori, până când artiștii noștri vor realiza singuri fresca cea nouă a teatrului de azi — fără nici o transacțiune cu „vechitura" de altă dată, până atunci putem chema și primi, lumina de aiurea, bună-oară, ca confratele Odeonul dela Paris!

Despre distribuțiunea lui Macbeth, într'un articol viitor.

* * *

Noua dramă — *Don Juan* — a domnului *Victor Eftimiu*, s'a reprezentat pe scena Teatrului Regina Maria, ca să dovedească încă odată, că autorul este un dibaciu om de teatru și un mânuitor de versuri, curgătoare și colorate.

Don-Juanul său, își reprezintă viața într'o fatală înșiruire de aventuri dureroase, fără alt mecanism, decât instinctul nestăpânit, care duce individul spre sfârșitul chinurilor, al morței. Văzut, nu ca un detracat imoral, ci ca un visător romantic, ca un desfătător sufletesc, portretul acestui Don Juan, departe de a fi cinic, este mai mult întruchiparea unui ciudat filosof panteist, de origină barbară și totuși, cu un fond de emoționantă creștinătate.

Amestecul acesta, realizează un tip orginal de aventurier — nu sarcastic și sensual — ca Marchizul de Priolà — ci idilic și inconștient, ca un adevărat zeu păgân.

Rebel ca să fie încătușat de dogme, este un credincios primitiv, închinat numai ideei.

Și Dumnezeu, pentru el, este „ideia", căreia i se închină, dar urăște „cuvântul" care o mercantilizează.

Astfel, drama nu are altă acțiune, decât această „etică", desfășurată între temperamentul său liber și manopera ipocrită, a unui ordin bisericesc.

Cu toată aparența — sub care se prezintă, aceste două elemente de luptă — paradoxal judecăței critice, Don-Juan se reabilitează, în impresia noastră, iar „preotul" rămâne intermediarul unor socoteli, pur materiale.

Domnul Eftimiu, și-a conceput Don-Juan-ul său din aceiași pastă de compozițiune, cu care a reînoit Balaurul Cosinzenei.

Cu o viziune „nouă" și cu o technică proaspătă, eroul său a împrumutat atmosferei o răsuflare fantastică și de ireală aparițiune.

Și acestei întocmiri de poemă i s'a făcut cea mai „pământească" reprezentare.

Același pedeapsă de montare ne urmărește pretutindeni și ne supără, cu deosebire acolo unde preocuparea de artă, părea a se fi înoit o clipă. Ultimul tablou cu deosebire, unde totul erau halucinație și vis, figurația părea evadată dintr'un bal mascat de periferie, iar nu de „dincolo" de noi, unde materia este fum și abur, cenușiu și albastru.

Să ne aducem aminte de aparițiunile coregrafice ale școalei Isadorei Duncan și ale Loiei Fuller, de câteva tablouri cinematografice, unde „lumina și ritmul", evocă fantasmagoria cerului și lumilor abstracte și — numai cu atât — putem să obținem efectul și sensația „realului" de poemă.

Domnul Tony Bulandra, ne-a amintit pe irezistibilul îndrăgostit, cu accente de iubire și durere, iar alături de d-sa, d-șoara Nora Peyow, ne-a dat primul ei succes adevărat.

Cu o voce de un cristal bizar, d-sa a susținut atmosfera fanteziei poetice, a dramei.

Succesul autorului și celor doi interpreți a cules entusiasmul sălei, făcând-o să uite, poate, ceea ce mai trebuia pe lângă acestea.

DIM. ȘERBAN

Tragedia lui Eminescu

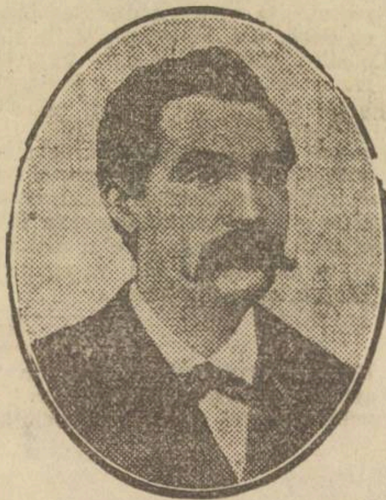
— Documente inedite —

de RADU D. ROSETTI

Un funcționar dela Secția II-a a Tribunalului Ilfov, așezând arhiva, a dat peste un dosar care va interesa, desigur, pe bibliografii lui Eminescu, într'un mod deosebit. E vorba de dosarul punerii sub interdicție a marelui poet, cu No. 645 din 1889, în care se găsește răspunsul la interogator al acestuia, precum și raportul medico-legal al specialiștilor numiți de Parchetul de Ilfov să-l examineze.

Dându-ne seamă de discreția cu care trebue tratată chestiunea și eliminând tot ce-ar putea să atingă dureros pe admiratorii genialului inspirat, dăm în vileag numai ce credem de cuviință, lăsând altora sarcina delicată de a complecta studiul medical și psihiatric al figurii marelui dispărut, cu nouile acte puse la îndemână.

Se știe că Mihail Eminescu, lovit în Iunie 1883 de „nemiloasa fatalitate ereditară", cum o numește Maiorescu în prefața poeziilor publicate în 1890 în editura Socec, a fost internat în diferite sanatorii, atât în țară cât și în străinătate și între sfârșitul lui 1884 și începutul lui 1889 părea vindecat, — când în 1889 autoritățile sesizate de cei în drept l-au internat din nou în spitalul Caritas din București,

La 13 Aprilie 1889, cu adresa No. 6794, procurorul Mavrus — azi consilier la Curtea de Apel din București — cere primului președinte al Tribunalului Ilfov constituirea unei curatele pacientului Mihail Eminescu, aflat în casa de sănătate a doctorului Șuțu din strada Plantelor.

Procurorul indică în acelaș timp președintelui Tribunalului că bolnavul are ca prieten bun pe Mihail Brăneanu, redactor-șef la *România Liberă.*

Acesta, sesizat, constitue un consiliu compus din T. Maiorescu, Dem. Laurian. St. Mihăilescu, I. L. Caragiali, I. Gr. Valentineanu și Mihail Brăneanu, cari convocați conform articolului 440 din Procedura Civilă (jurnalul 2783/89), depun la secția II-a a tribunalului un proces verbal în care sunt de părere că „boala fiind în recidivă, reclamă interdicția pacientului și rânduirea unui tutor care să poată primi dela Stat pensia lui viageră și să poată îngriji de întreținerea interzisului".

Procesul verbal al consiliului este scris în întregime și depus de Titu Maiorescu, care, după cum e cunoscut, era și avocat.

După semnarea actului acestuia (la 12 Iunie 1889) și depunerea raportului medico-legal, iscălit de doctorii Șuțu și Petrescu, — document prea trist pentru a-l reproduce în întregime, totuși interesant pentru toți în partea unde descrie „vocea cântătoare a bolnavului vecinic distrat" — președintele deleagă pe judecătorul Bursan (celebrul „Metru Ghiță") cu luarea interogatorului, și acesta e documentul cel mai prețios al dosarului, unde se vede continuitatea imaginației lui Eminescu în nebunie.

— *Cum te chiamă?*

— *Sunt Matei Basarab; am fost rănit la cap de către Petre Poenaru, milionar, pe care regele l-a pus să mă împuște cu pușca umplută cu pietre de diamant cât oul de mare.*

— *Pentru ce?*

— *Pentru că eu fiind moștenitorul lui Matei Basarab, regele se teme ca să nu-i iau moștenirea.*

— *Ce-ai de gând să faci când te vei face bine?*

— *Am să fac botanică, zoologie, mineralogie, gramatică chinezească, evreiască, italienească și sanscrită. Știu 64 de limbi.*

— *Cine e Poenaru care te-a lovit?*

— *Un om bogat care are 48 de moșii, 48 de râuri, 48 de garduri, 48 de case, 48 de sate, și care are 48 de milioane.*

In ziua de 19 Iunie 1889, adică șapte zile după luarea interogatorului, punerea sub interdicție a lui Mihail Eminescu fiind la ordinea zilei, tribunalul „având în vedere că moartea pacientului e cunoscută publicamente" dispune închiderea dosarului și tragedia e sfârșită.

Radu D. Rosetti

Don Juan în literatura românească

Don Juan e la ordinea zilei. Afară de lucrarea d-lui Victor Eftimiu, mulți poeți de-ai noștrii au fost inspirați de viața și aventurile legendarului erou al iubirii. Printre aceștia sunt B. Nemțeanu și colaboratorul nostru H. Bonciu.

DON JUAN

Aș fi dorit s'o cheme Carmozina,
Să-i fie părul negru, ca 'ntr'un vis:
Cînd ochii-asupra mea va fi deschis.
Să 'ntunece și Soarelui lumina.

Visarea să se 'mbine cu vieața
Ca două dulci mirezme 'n a ei fire;
Omăt trandafiriu să-i fie fața,
O lacrimă să-i tremure 'n zîmbire.

La piept s'o strîng la 'ntiia întîlnire,
Să nu gîndeasc 'o clipă ce va fi;
Să-mi simtă voia doar cât aș gîndi,
Eu s'o pricep deplin dintr'o privire.

Comori să aibă pururi nesecate
Din tot ce aș putea dori cîndva,
Din tot ce ne 'nțeles m'ar frămînta —
Să-mi împlinească visuri nevisate!

. . . .

Așa-mi doriam stăpîna, odinioară!
Ci de-am iubit mereu tot alte fețe,
E că 'ntîlneam doar farmece răzlețe,
Pe toate nu le-avea nici o fecioară!

..Mi-aduc aminte, vai! a cîtea oară..
De ochii cei dîntîi ce m'au vrăjit.
In sufletu-mi zîmbea o primăvară,
Iar gândul meu era neprihănit.

„Vei fi a mea, copil cu negre gene!"
Ci 'n ochii vagi ca zarea unei mări
Prea mult lucîră dorurî pămîntene...
Plecai dezamăgit în depărtări.

Cu sufletul umbrit de îndoială,
Alt chip zării, bătînd streine căi:
Avea un păr ca firul de beteală —
Dar nu și ochii celeea dintâi!

In țara slăvii pururea albastre
Mă fermecă o tînără crăiasă —
Dar ochii mari cu 'ntunecimi sihastre
Vorbeau o limbă mută, ne 'nțeleasă...

Astfel sorbi, umblând din țară 'n țară
Din fiecare-un picur de venin;
Lăsam printre copile jale-amară
Dar doru-mi rămînea fără de-al

'ar când, într'un amurg tîrziu de seara
Simții că visu-mi nu se 'mplini,
Cu ochii stinși, cu buzele de ceară,
Plînsei fără de lacrimi, până 'n zi.

De-atunci, gonit de duhuri și blesteme,
Un iad mi-e calea dulcilor priviri,
Căci sufletu-mi de-apururea se teme
De jalea unei noi desamăgiri.

* * *

Din patru zări a lumii, voi, copile,
O clipă de-ați simți durerea mea,
Cu lacrima ce iartă-a sfintei mile,
Spălînd păcatul meu, voi m'ați ierta..

O, nu pătați cu plânset ruja feții,
Margrete, Carmencite și Marii;
Căci voi, chiar de-ați perdut norocul vieții
De plîns sînt eu, că pier făr 'a-l găsi.

Nu lăcrimați, voi, ochi senini ca cerul —
Gîndind la voi, tot sufletu-mi tresaltă:
Voi întruniți, în parte, tot misterul
Ce n'o să-l aibă nimeni laolaltă.

Iertați! Iar eu în nopți când bate luna,
Vivând, voi plânge zîna fermecată —
Pe care voiu iubi-o 'ntotdeauna
Pe care n'oiu afla-o niciodată.

B. Nemțeanu.

Moartea lui Don-Juan

Străfulgerări crăpau imensa beznă,
Când Don-Juan pornise spre Nirvana
Cu'n munte de păcat legat de gleznă.

Oprit în drum, pălise de necaz,
Incrucișase spada cu Satana
Și fără nici o clipă de răgaz

Stropii din spadă flăcări verzi și roșii.
Dar diavolul rânjea că e zadarnic
Să lupți când pretutindeni dorm cocoșii

Și zise-apoi: eu sunt acela care
Am fost cu tine 'n orice noapte darnic —
Isbânda ta fu lupta mea cea mare.

Atunci răspunse mândru Don-Juan,
'Nălțându-și silueta mlădioasă:
In lături piei din calea mea, Satan!

Ingenuchiat nu m'a văzut Eternul,
Dar nici vre-o amintire nu m'apasă
Cu-o faptă 'n care-aș fi servit infernul.

Mult sânge cald mi-a picurat din spadă
Și nesătul pui tinerețea 'ntreagă
La cea mai cruntă pasăre de pradă,

De-aceea port și scârbă și plăcere
In drumul care poate mă dezleagă
Prin moarte, renunțare și tăcere.

Când voi murii (și clipa nu-i departe)
Vreau inima ce-mi fuse foc și pară
Să putrezească 'n poala unei moarte — !

Gemu Satan, când fulgerele dese
L-au dus apoi pe Don-Juan să moară
Pe brațul roz al unei vicontese.

H. Bonciu

UN DEZASTRU AL NATUREI

Suferința copiilor din Rusia

de L. FLORIN

— Milioane de copii au murit de foame —

Oamenii sunt răi. Câți inși cari mănâncă zilnic la mese copioase s'au gândit vre-odată la milioanele de omeni morți de foame?

Sunt lucruri atât de groaznice că nu se pot descrie prin simple vorbe. Acei cari au o inimă și simt, acei cari sunt înzestrați de fire cu un caracter cât de mic și au avut o clipă numai de suferință, vor putea simți grozava tragedie a Rusiei înfometate.

Nu trebuie să uităm că România a fost favorizată de împrejurări și va putea exporta pâine în valoare de aproape 20 miliarde lei. Suntem orbiți de jocul miliardelor, vom căpăta aur și mătăsuri pentru grâne. Omul cel sărac are la noi măcar o bucată de pâine.

Foametea din Rusia e nenorocirea cea mai grozavă ce a lovit vre-odată omenirea. Sunt ținuturi întregi locuite altă dată de milioane de oameni, în care n'a rămas în viață un singur suflet.

Tragedia foamei a lovit în modul cel mai cumplit generația copiilor. Sovietele au făcut toate sacrificiile pentru salvarea lor și au fost transportați departe de locul dezastrului, colonii de câte o jumătate milion de copii.

Ferice de bieții copii cari au murit după o scurtă viață de durere și lipsuri, viață care li s'a stins zi cu zi, cum se stinge căpețelul unei lumânări. Ei au dus în mormintele lor iluziile amare ale unei triste amăgiri a vremurilor, căci viața a fost pentru ei doar o icoană a suferinței.

Alți copii vor duce, din fericire nu multă vreme, povara unei vieți moarte. Din cauza lipsei de hrană, oasele nu li s'au putut desvolta și trupul lor are o înfățișare îngrozitoare.

In palatele luxoase din Berdiansk și Cherson, în colibele umile dintre Saratov, Samara și pe toată întinderea cuprinsă între Volga, Marea Caspică și Don, s'au stins de foame 5 milioane de copii. Alte milioane sunt în agonie și imploră o bucată de pâine, din belșugul lumii nepăsătoare.

In fața cruzimii bancherilor Europei, cari speculează tragedia rusă pentru câteva grămezi de aur, s'a ridicat ca un uriaș, învățatul norvegian **Fridjof Nansen,** *), al cărui strigăt a avut un răsunet în lumea întreagă.

Patru gubernii au fost cu desăvârșire distruse de secetă, de au pierit oameni, ierburi și animale. Se citează fapte de o grozăvie fără seamăn în istorie. Sute de mii de copii din orașele Ukrainei, ai căror părinți au murit de foame, au fost găsiți pe ulițî, hrănindu-se împreună cu câinii din lăzile de gunoi. Delegații lui Nansen au rămas îngroziți în fața scenelor văzute sau auzite de ei.

Intelectualii din lumea întreagă au răspuns la apelul lui Nansen. Numai la noi nu s'a făcut aproape nimic pentru nenorociții înfometați, ba s'au găsit intelectuali cari să râdă de tragedia lor. Intr'o conferință ținută de un profesor în aula Universității din Iași, d-sa a făcut spirite asupra înfometaților ruși, „cari se mănâncă unul pe altul". Gânditu-s'a oare acest conferențiar că în Rusia au murit de foame intelectuali ca d-sa? Merită oare atâtea milioane de morți, victime ale unui cataclism al naturei, ironii și ilaritate?

A râde pe socoteala unui popor care moare de foame e ușor; a-l ajuta e însă mai greu.

Ajutorul nostru ori cât de mare ar fi, va fi prea slab. Sovietele desfășoară o muncă eroică pentru salvarea înfometaților.

— **„Pâine n'am de unde vă da, dar carte trebuie să știți"** a fost strigătul lui **Lenin.**

Munca uriașe depusă de **Lenin, Gorski** și **Lunaclarsky** pentru organizarea culturei unei conglomerat federativ de 100 de popoare în haos, în plină teroare a foamei și războiului, întrece ori ce închipuire omenească.

Și dacă în lumea financiară a dispărut ori ce urmă de om, poate strigătul nostru slab va avea un răsunet cât de mic în inima câtorva intelectuali dela noi, în sufletul cărora a mai rămas o scânteie de simțire și caracter, căci ar fi prea trist ca egoismul preocupărilor personale să înăbușe cel mai adânc simțimânt de comuniune sufletească a solidarității umane.

L. FLORIN

*) Nansen e cel dintâi om care a ajuns la polul Nord, îndurând foamea și frigul, timp de 3 ani și hrănindu-se împreună cu tovarășul Johansen, cu urși albi, foci și carne de câine.

Cărți și Reviste

N. Batzaria — „Sărmana Leila", *roman din viața cadânelor, pag. 288, lei 22.*

Prin această lucrare d. N. Batzaria dă în volum primul roman. Cum era și de așteptat, romanul nu putea fi luat decât din viața orientală, pe care a dovedit că o cunoaște așa de bine.

Eroina romanului, Leila, e dusă de copilă mică în Europa. Acolo primește o educație europeană și își formează spiritul în civilizația occidentului. Are și o idilă de dragoste, dându-și inima unui tânăr secretar dela o Ambasadă străină.

Dar la vârsta de 18 ani e nevoită să se întoarcă la Constantinopol, unde o duce tatăl ei, fanaticul turc și marele mâncător de creștini Ferhad Pașa.

La Constantinopol tânăra turcoaică, care prin mentalitatea ei e o europeană desăvârșită, cade brusc într'un mediu turcesc, unde femeia e închisă, ascunsă tuturor privirilor streine și e lipsită de voință și cugetare proprie. Contrastul e prea isbitor. Paginile în care ea descrie viața de harem, suferințele îndurate și primejdiile ce o amenință, sunt cât se poate de înduioșătoare. Capitolele „O serată de cadâne" și „Cum petrec Turcii" trebuesc citite și răscitite. Ele nu sunt numai foarte prețioase documente, ci tot deodată, frumoase pagini de literatură.

Leila, care nu încetează un moment de a se gândi la iubitul ei din Europa și de a spera în unirea cu dânsul, e măritată fără voia și consimțimântul ei după un turc, trecut de 40 de ani și care mai avea două soții în haremul său.

După peripeții, a căror citire constitue o lectură foarte atrăgătoare, Leila isbutește să fugă dela Constantinopol și să se mărite după alesul inimei sale.

Va avea acum parte de zile fericite? Nu, căci acum se aruncă asupra ei celălalt fanatism: fanatismul creștin catolic. Ea și soțul ei sunt puși la index și ocoliți de către așa zisa societate înaltă, o societate copleșită de prejudecăți și crescută în sentimente de fățărnicie și de ură împotriva a tot ce nu e ca dânsa.

Biata Leila, care era convinsă că în lumea creștină nu e loc pentru ură și fanatism, se convinge de contrariul.

Nu numai atât. Prinsă și strânsă între cele două fanatisme, ea e strivită. Moare puțină vreme după ce dă naștere unei fetițe. Un an după moarte, soțul ei duce înaintea altarului pe o fată socotită ca bună catolică de către părinții lui și de către preotul familiei.

Asupra stilului d-lui Batzaria nu e nevoe să insistăm, pentru că cititorii noștri au ocazie să citească schițele sale în „Adevĕrul Literar".

Ținem să relevăm însă că pe lângă o închegare măiastră a întregei acțiuni, în romanul „Sărmana Leila" — primul roman din viața orientală în literatura noastră — autorul dovedește, în ceiace privește limba și forma, un progres îmbucurător asupra scrierilor sale anterioare. Cât despre talentul său de povestitor, d. Batzaria arată și în acest roman, că d-sa are un deosebit farmec de a povesti.

Așa find, noul său roman e chemat să aibă un adevărat succes.

Teatrul sătesc

O interesantă carte daneză: a profesorului *Salkölp*, asupra teatrului sătesc, apărută zilele trecute, este cu mare interes recensionată de presa străină. Danemarca, țara ideală a cooperațiilor țărănești și a democrației rurale, a putut închega, dela începutul anilor 1886 înființarea teatrelor sătești. Primitive și sentimentale, „teatrele" țărănești din Danemarca reprezentau la început piese ușoare, monoloage și recitări dramatice, inspirate din istoria Danemarcei ca și teatrele sătești să poată fi organizate sistematic, nelipsindu-se nici o comună de binefacerile culturei teatrale. Trupe formate din elemente de valoare ale țărănimei, cutreeră Danemarca. Piesele sunt inspirate și azi din istorie și grandoarea „Daniei viteje"—dar nu este emoționant să cetești, că țăranii danezi au jucat pentru țărani piese de **Tolstoi.** (Puterea întunericului). **Avarul de Moliere** și alte piese clasice?

Teatrul sătesc (mai bine zis teatrul țărănesc) la noi, în România, e poate la începutul înființărei. Există în unele locuri, d. e.: în Borza din Transilvania, Societăți de plugari, cari au și teatru. Am asistat și eu la o representație teatrală dată de țăranii români în Mocira, județul Satu Mare. „Teatrul" era făcut în șura unei mari proprietărese și figuranții: țărani și fete, au jucat o piesă de-un trubadur ocazional (mi se pare că îl vhiamă Rodina). Și am avut prilejul să văd, cu câtă dragoste se interesează țăranii de meșteșugul scenei. Publicul întreg compus din țărani, a stat până noaptea târziu la reprezentație, care era un amalgam de sentimentalism și romaticism, afocat de o simțire românească lăudabilă.

Credem că pildele din Norvegia, Danemarca, Germania și Austria, (ca să nu amintim strălucitele jocuri biblice din (Oberammergau) s'ar putea imita și la noi. Educația masselor prin teatru este o problemă și pentru Statul român.

O carte interesantă

„Abizuri" de Eugen Mezei.—Cluj 1922.

Autorul cărței—o jertfă a războiului—ne arată, cu exemplul vieții sale trudite, cum trebuia să acopere sub mască intelectualul român din Ardeal zâmbetul disprețuitor față cu habsburgismul distrugător de vieți. Eugen Mezei a fost tratat de autoritățile ungare ca „nebun"—și de aceasta putu scăpa cu viață în procesul de spionagiu ce i s'a intentat și care sfârșia tragic — pe ștreangul spânzurătorii. Și doctorul Eugen Mezei s'a răzbunat pe asupritorii neamului românesc: demascând uneltirile camarilei austriace și banditismul extra-legal al „minunatei" patrii ungurești, care răsplătea cu glonte pe nefericitul naționalist, rebegii, de principiile lui Tisza și Apponyi.

Sunt sugestive pasagiile, uneori naive, și galimatias-ul cu care sunt publicate micile istorioare, ne surprinde—dar d. **Eugen Mezei** declară dela început că nu are pretenții de-a fi scriitor, lipsindu-i dinamica necesară a unei munci constructive literare. Limba suferă de lipsuri și artificialitatea împinsă până la brutalitate, totuși bucățile acestui volum trebuesc cetite de toți acei, cari se interesează de soarta intelectualului român sub fostul regim ungar, care—după cum se vede—a pervertit și natura omului de-a se ști apăra pe calea legalității. Și vor vedea, dușmanii unităței naționale, câtă putere de cohesiune are noul stat român, care a putut scoate accente de adâncă umanitate din foștii sclavi de eri.

Edgar Lee Mosters

In „Adevĕrul literar" recensionăm mișcarea literară din streinătate,—după cum au văzut cetitorii noștri—cu o deosebită conștiințiozitate, dacă nu cu o pedanterie, convinși fiind de utilitatea acestei opere. Contactul nostru cu lumea civilizată nu mai poate fi negat și ar fi o mare și neiertată greșală să anatemisăm culturi și curente intelectuale streine, comunitatea de idei fiind mai puernică ca oricând.

Literatura americană este puțin cunoscută la noi. In afară de operele de moralitate publică ale lui **Bret Harte** și povestirile fantastice ale lui **Edgar Allan Poe,** puțin se cunoaște din opera scriitorior americani. In vremea din urmă s'a deșteptat interes pentru Walt Whitman și Emerson, iar în ultimii ani își făcură apariția în literaturile occidentale numele lui **Jack London** și **Upton Sinclair.** Mai ales acesta din urmă, prin campania dusă împotriva capitalismului (trust-ului) american, a fost privită cu satisfacție și romanele romancierului american au înlăturat deodată romanele dulcegi, binecrescute și loyale ale fabricanților sentimentali.

Poesia americană modernă începe să răzbată abia acum în Europa, și în Anglia devin tot mai populari poeții americani: **Vachel Lindsday,** impresionistul, ale cărui versuri exotice, de-o factură nouă și bizară (versurile pagodei și a braminilor, cântece de gesaîh etc.) sunt traduse și publicate în cele mai eminente publicații occidentale. L'art pour l'art-ul american representat de **Robert Fros, Alfred Kreymbourg, Amy Lowell și Ezra Pound** este rafinat în estetismul și modernismul lui **Edgar Lee Mosters.** Edgar Lee Mosters este un inițiator în literatura americană. Contestat dela început, introducând în puritanismul respingător și pseudo moral, accentele durerei omenești, simțul pasionat al bărbatului doritor de viață—**Edgar Lee Mosters** a revoluționat literele americane. Celebra lui operă: **Spoon River Anthology"** este sărbătoarea literaturei americane. Poate nici-o operă americană, în afară de **„Le aves of Grass" de Whitman,** n'a produs atâta vâlvă, ca antologia lui Mosterss. Este un roman liric: pasiunea poetului pentru sânul Maggei, pentru sărutările **Edithei** și zâmbetul lui Bert, Tom—visiunile unui neurastenic, care revisează copilăria lui din Chicago, hedonismul artistului amenințat de lanțurile convențiunei și ale puritanismului ipocrit. Poesia: **Emily Sporks,** necrologul învățătoarei, care vorbește din mormânt, este una dintre cele mai frumoase poeme din câte s'au scris până astăzi:

Ithiirsted so for lowe
I hungered so for life!"

a fost setoasă de dragoste și flămândă de viață... Și versurile de clasică inspirație: **Iack Poquire, D-r Sigrtrid Isemant** (martirul științei)... „my somoco hos no frieud" spune în **Russian Sonia,...** Poesia americană, pe care **Ingram** o credea imunizată de decadentismul parisian, și pe care o ironisa **Baudelaire,** face acelaș drum de evoluție a tuturor literaturilor: dispar în uitare romanele equestre, cu subiecte din viața celor bogați și în locul lor apare conturul romanului social; poesia armonioasă, dar burgheză în fond a lui **Longfellow** o înlocuește lira durerii și a iubirei omenești: **Mosters.**

Volumul lui **Edgar Mosters** „Spoon River Anthology" apare zilele aceste tradus în franțuzește, italienește și în limba spaniolă. Prefața traducerei rfanceze o scrie **Georges Duhomel.**

Revista Modelor

Mâneci largi și sfâșiate. Mantale cu pelerină.

Din nou moda ne pregătește surprize: vom avea când rochii largi și cămăși strimte — bine înțeles rochii-cămăși — jachete lungi și veste scurte, evocări din al doilea Imperiu și din Evul-mediu, mâneci lungi și sfâșiate, sau brațe goale, mantale cu pelerină sau redingote înguste.

Care mai de care cu o deosebită preocupare de artă, căci nu se pierde din vedere nici linia, nici stilul pentru realizarea unei mode estetice.

In **Femina** din Septembrie ca și în **Style,** cronicarele ezită să definească bine, caracterul modei viitoare.

Și se întreabă surprinse: Care va fi adevărata siluetă a femeei pariziane? Va semăna cu Diana de Poitiers sau cu D-na de Metternich, cum ar dori casa Louvin?

Redingota lungă și reîntoarcerea jachetei clasice este foarte favorizată de marii croitori francezi.

La mulți însă, jacheta scurtă, rămâne la ordinea zilei și e tivită de o bantă de skungs sau altă blană, ceea ce o răsfrânge în afară, lărgindu-i conturul. Gulerul va fi foarte înalt și bogat, iar manșetele în formă de manșoane.

Totul cu un aer tânăr și încântător. In jurul acelei teme, o mulțime de variațiuni vor colabora să dea modei o aparență de fantezie și de bogăție.

Capa se menține încă în prestigiul modei, dându-i-se o formă și mai amplă — à la Hamlet — și se face, cu deosebire din catifea gris sau neagră.

E curios, că moda aceasta, evocatoare a amazoanelor, a adus din nou în garderoba femeei: gheata!

Oricât ar fi fost de frumoasă, femeea a repudiat-o de la o vreme, tocmai, fiindcă n'are nici sveltețea, nici degajerea unui pantof.

Totuși vom vedea ghete în culoarea rochiei, asortate și imaginate cu mult gust.

Mănușile cu manșete întoarse, cu frange și cu crispenuri, își vor asorta culoarea cu a ghetelor și cu a pălăriei.

Catifeaua este introdusă mult în rochiile de iarnă, și ca să nu fie prea călduroase, multe din ele vor avea bluza — deși cusută de fustă — dintr'o mătase în culoare. Jacheta din catifea, va fi dublată cu blană, pentru a putea înlocui haina grea de iarnă.

Mielul se va purta, ca dublură, însă ras, având un pseudoaer de breichwanz. El va fi colorat în toate tonurile, cu deosebire „bois de rose" sau „marron". Inspirația aceasta pare mai fericită, de cât aceia de a se fi colorat „singe"-ul, în toate nuanțele paletei, cum au încercat blănarii, în iarna trecută.

„En vogne", vor fi broderiile de hermină, de lutru, de taupe, așezate ingenios, pe rochiile de postav, după moliciunea și culoarea necesară costumului.

Pe lângă toate aceste considerațiuni de gust și de apreciere, silueta are ceva din anotimpul trecut, pe care în acest preludiu, îl accentuiază mai mult.

Măneca largă și spintecată, ca în teatrul de costume, rămâne nediscutată și modelul de alături, dovedește cât e de frumoasă și evocatoare această mânecă.

O manta cu pelerina pe umeri, căptușită în écossais, este tot ce poate fi mai în acord cu simpaticul **five-o'clock tea,** pe care l'am adoptat cu atâta simpatie.

DIANA

Adevĕrul Literar și Artistic

IN ȚARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

Insemnări

„Scrisoarea pierdută" de *Caragiale* în ungurește.

Ni să comunică din Cluj, că direcția teatrului ungar va reprezenta în curând **Scrisoarea pierdută** de Caragiale pe scena teatrului maghiar din acel oraș.

Trducerea este a d lui **Imré Kádór,** tânărul și talentatul publicist, care a tradus mai multe piese românești.

D. **Imre Kádór** prepară și traducerea piesei **Paiajenul** de A. de Herz, care asemenea figurează în programul teatrului maghiar.

„Scrisoarea pierdută" tradusă în ungurește, va fi jucată de cele mai de seamă elemente ale teatrului ungar din Cluj, și premiera promite o nouă învingere a geniului românesc în fața unui public care până acum nu ne-a cunoscut.

Ignotus în Cluj

Unul dintre cei mai de seamă scriitori ai Ungariei d. **Ignotus** (Hugo Weigelsberg), distinsul redactor al revistei **„Nyugat"** (Apusul) se află actualmente în Cluj, unde a luat redacția unui ziar politic: **Keleti Ujság** și a revistei **Napkelet,** de care ziarele noastre, și mai ales **Adevĕrul literar** s'a ocupat cu deosebită căldură, afirmând că ne place modul civilizat cum aceste publicații discută problemele comune ale culturei noastre.

Prezența lui **Ignotus** în Cluj, este un prilej pentru cititorii noștri, să reamintim că eminentul publicist a fost unul dintre puținii scriitori unguri, cari dela început au propovăduit politică de înțelegere față cu naționalitățile aflătoare în fosta Ungarie. In consecință, d-l **Ignotus,** a scris în cursul războiului mai multe articole în apărarea culturei românești și este îndeobște cunoscut schimbul de scrisori între d-sa și **Emil Isac,** cari au provocat bucurie și mulțumire între Ardeleni.

D. **Ignotus** stabilindu-se în Cluj, va intra o notă și mai pronunțat europeană în publicațiile amintite și cultura românească va găsi un nou element, de a putea discuta problemele atât de arzătoare ale vieții intelectuale.

Apropierea culturală româno-ungară, de care s'a vorbit atât de mult în vremea din urmă în presa noastră, câștigă prin d-l **Ignotus** un campion de mult prețuit de noi Românii.

Avercienko în exil

Rusia sovietică pierde un scriitor mare în persoana scriitorului *Avercienko*, unul dintre cei mai distinși poeți ai Rusiei moderne. In primii ani ai revoluției rusești, dânsul a redactat revista umoristică *Satirikon* în care a biciuit fără milă extravaganțele lui Lenin și Trotzki. In consecință *Avercienkko* a fost expulzat, împreună cu Mereschowski, Bunin și Kuprin, scriitori mari ai Rusiei, cari nu s'au putut împăca cu teroarea roșie. *Avercienko* este actualmente la Praga, unde își termină o nouă piesă: *Jocul morței*, comedie în trei acte, care va fi reprezentată la Belgrad, Zagreb și Praga. Minunatul scriitor conduce și o trupă de teatru rusească, pornită în turneu în Slovacia.

Consiliul comunal din Breslau împotriva lui Gerhart Hauptmann

Marele poet al Germaniei, *Gerhart Hauptmann*, a împlinit 60 de ani. Alături de *Maeterlinck* și *Schnitzler*, cari asemenea își sărbătoresc în acest an aniversarea a 60 a naşterei, poetul „Hannelei" al „Clopotelor cufundate" și al „Țesătorilor" a fost sărbătorit de întreaga lume civilizată.

Orașul *Breslau* a aranjat o serie de festivaluri în onoarea celebrului fiu al orașului, la care au asistat cei mai distinși reprezentanți ai culturei germane: *Einstein*, prof. *Foerster*, *Quidde*, *Hugo von Hoffmannsthal* etc. Consiliul comunal din Breslau vrând să dea festivităților un caracter și mai strălucit, s'a întrunit într'o ședință, la care s'a discutat propunerea unui consilier comunal, ca *Gerhart Hauptmann* să fie ales cetățean de onoare al urbei. Consiliul comunal însă — în mare parte compus din partizanii reacțiunei germane — a găsit, că meritele lui *Gerhart Hauptmann* nu sunt atât de mari, ca să poată fi ales cetățean de onoare și moțiunea n'a fost primită. *Hauptmann* nu putea avea meritele lui *Hindenburg*... ales dela începutul războiului primar de onoare al orașului Breslau, și consiliul comunal, reprezentant al junkerismului anticultural și arogant, a dat de fapt un caracter strălucit serbărilor dela Breslau, respingând alegerea de cetățean de onoare a celui mai mare poet german. Poate că Heine, în mormântul său, va spune cu resignare: die Schwaben sind dumm, aber Sie leben...

Reproducere

Bécsi Magyar Ujság, ziarul emigranților din Viena, reproduce în întregime articolașul nostru din *Adevĕrul literar* publicat asupra centenarului marelui poet ungur Petöfi.

Teatrale

Impăcarea culturală între germani și aliați, se începe anevoie. Totuș, din când în când, se arată semne, că războiul n'a nimicit definitiv legăturile culturale ce existau între națiunile mari. După hotărârea Societăței Autorilor Dramatici francezi de-a relua piesele autorilor germani la teatrele franceze — propunerea fiind a însuși președintelui Robert de Flers — acum, America trimite solia de împăciuire în persoana d-lui Webber-Smith, delegatul sindicatului teatrelor americane care a încheiat zilele trecute un contract cu *Deutsches Opernhaus* din Berlin, ca acessta să întreprindă un turneu în America, îndeosebi în New-York, Chicago, Washington, Canada și peninsula latină. *Deutsches Opernhaus* va pleca cu întreg aparatul artistic și tehnic ce posedă: 240 de membri (cântăreți, soliști și coriști) și orhestra cu 110 muzicanți. Primele reprezentații le va da la *Metropolitain House*, deschizând turneul cu *Lohengrin* de Wagner. In acelaș timp se anunță că *Richard Strauss* celebrul compozitor german, care-a fost sărbătorit în întreaga Americă, a fost ales membru de onoare al Sindicatului Compozitorilor americani.

Premiul Hervieux

A fost conferit în acest an la Paris autorilor dramatici Obey și Amiel, pentru delicioasa comedie: La Souriante Madame Bendet, care a fost jucată de multe sute de ori la Paris.

Societate internațională pentru cultul muzicei

In „Adevĕrul literar" am amintit de serbările muzicale ce s'au ținut acest an la Salzburg, și la cari noi, Românii — ca de obicei — n'am fost reprezentați, deși, credeam că ar fi fost mult mai util să trimetem pe Enescu la Salzburg, decât pe d. Plesnilă la Helsingfors.

Serbările dela Salzburg au decurs în deplina animație a publicului internațional. La încheierea serbărilor s'a ținut o ședință festivă a „alianței internaționale a muzicei", prezidată de celebrul muzician englez *Dent* și a luat ființă „Societatea internațională pentru cultul muzicei" în care au fost aleși următorii reprezentanți: Prof. Sonneck și dr. Sarchinger (America), dr. Schulz-Dornburg, Hindemith (Germania), dr. Steinhardt și compozitorul F. Stepan (Cehoslovacia), Evans și Dent (Anglia), Honneger și Mihaud (Franța), Gatti (Italia), dr. Damisch (Austria), Bela Bartók (Ungaria) și Catila (Finlanda). Societatea aceasta are de scop să înlesnească ținerea concertelor în toate țările și să răspândească ideia împăciuirei între popoare prin cultul armoniei. Societatea a hohtărât că la iarnă va aranja un mare concert la Londra, la care se vor preda operele compozitorilor din țările aliate și „dușmane".

Două milioane lunar...

Sindicatul artiștilor dramatici din Viena a dezarmat însfârșit rezistența directorilor de teatru și s'a încheiat un contract tip între artiști și directori.

S'a hotărât în principiu că nici un artist austriac nu poate avea mai puțină plată lunară de 2 milioane (firește nu dolari ci..) coroane austriace.

Biata Austria! Țara lui Kainzl va fi silită în curând să-și plătească artiștii cu vagoane de bancnote austriace, cari devin pe zi ce merge, tot mai inutile.

La Salzburg, s'a afișat la teatru, că direcția teatrului primește și în natură abonamente, stabilindu-se: abonamentul unei loji lunar, cu o sută de chilograme de zahăr ori cincizeci de chilograme untură.

Carnetul fraților Goncourt nu se poate publica

Guvernul francez — după cum se știe — a dat însărcinare profesorului Henry *Cèard*, să citească întregul carnet al fraților *Goncourt* și să facă raport asupra conținutului. Memoriile fraților *Goncourt* au apărut fragmentar. Aveau însă un carnet, scris împreună și ținut sub lacăt de Ministerul instrucției, căci — se afirmă — conține intimități jignitoare din viața marilor bărbați ai Franței. Ministerul instrucției a dispus ca d. *Cèard* să citească manuscrisul și să se pronunțe asupra lui.

Cenzorul carnetului a găsit, că de fapt, carnetul fraților Goncourt se ocupă de multe intimități, cari divagează spre pornografie și chiar de aceasta, a propus ca memoriile fraților Goncourt să nu fie tipărite. In acest sens a dispus și ministrul instrucției. Presa franceză, revoltată de actul brutal al Ministerului, protestează împotriva cenzurei „unui simplu particular" și pretinde ca genialul *Journal* să fie tipărit. Dispoziția Ministerului n'a fost schimbată însă și manuscrisul a fost din nou închis în sertarele de fier din Biblioteque National.

Programul Everyman Theatre-ului din Londra

In Anglia, după cum se știe, mișcarea teatrală nu este atât de intensă ca în Franța ori în Germania. Teatrele de stat joacă puține piese, iar teatrele particulare se feresc de-a scoate pe afiș piese literare și se îndestulesc cu reviste. Teatrul englez divagează între clasicism și *music halle* și puține teatre au înscrise în programul lor lucrări literare. O excepție este și teatrul *Everyman* din Londra, care își publică raportul asupra activităței sale. Teatrul a fost fondat de câtiva particulari entuziaști, între cari se află și actualul director *Norman Macdermote*. La început teatrul s'a luptat cu mari neajunsuri, astăzi învinse, căci și-a asigurat continuitatea activităței formând o societate „The Frieds of the Everyman Theatre" (prietenii teatrului Everyman), cari au contribuit cu sumele necesare la realizarea scopului acestui teatru englez de avantgardă. *Everyman Theatre* a jucat dela 15 Septembrie 1920 piese de *Jacinto Benavente, John Masefield, Bernard Shaw* (yon never can tell), dramele misteriosului *John Galsworth (Foundations; Omul mic). Bushido* o dramă japoneză în traducerea poetului simbolist *Eugene O'Neil;* piesele delicioase ale unui nou poet englez *Lord Dunsany; Prunella* de *Barker Housman* și piesele poeților irlandezi *I. M. Synge, Wm. Boyle* și *St. John Ervine*. *„Everyman Theatre"* va relua în acest an „John Gabriel Bokman" de *Henrik Ibsen*, piesa germanului *Wilhelm von Scholz:* The race with the Shadow; *Pigeon* de *John Galsworthy* și comediile lui *Bernard Shaw* între cari și celebra: „Mesalianța". Presa puritană, engleză, care îl consideră și azi pe Oscar Wilde ca un criminal neuitându-i numele C. 3. 3. și suferințele din Reading, presa unei pseudo-moralități exagerate, care aprobă și azi interzicerea piesei *Monna Vanna* de Maeterlinck, nu se bucură de activitatea acestui teatru literar, condus cu mult simț artistic și cu deosebită rutină de eminentul *Macdermott* și protestează împotriva Lord Chamberlain-ului care a iscălit licența teatrului Everyman.

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" și „Dimineața" pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale.
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literați, desenatori și humoriști.
Anunciuri pentru Almanachul ziarelor „Adeverul" și „Dimineața"
etc. se primesc direct la Administrația ziarelor noastre și la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84
ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" și „Dimineața" pe Anul 1923, se va vinde cu preț popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

Parfumuri, Crema, Eau de Cologne, Pudra
Germandrée

Cointreau
IMPERIAL MAJESTIC à base de Fine Champagne

CEL MAI SANATOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

SERIA III — ANUL III No. 96

2 Lei Exemplarul în ţara
... Lei Ex. în străinătate

Ziarul A...
Onor. Revista „Tran...
Str. Saguna 6

Duminică 24 Septembrie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Comedia la noi

Caragiale. — Al. G. Florescu. — A. de Herz

de IOAN SLAVICI

I

Privind lucrurile dela înălţimea înfloririi literare, la care ne-am învrednicit să ne săltăm în timpul celor din urmă vre-o douăzeci de ani, unii dintre scriitorii noştri mai tineri vorbesc oarecum de sus în jos despre bieţii de începători ca N. Bălcescu, ori C. Negruzzi precum şi despre comediile lui V. Alecsandri şi despre ale lui I. L. Caragiale.

Deşi mulţi dintre cititorii înzestraţi cu bun simţ literar nu se sfiesc a pune proza lui Nicolae Bălcescu şi a lui C. Negruzzi mai presus de a celor mai mulţi dintre scriitorii noştri azi în viaţă, nu se poate tăgădui că în deosebi în ceeace priveşte comedia am făcut—de când cu Alecsandri şi Caragiale — cam aceleaşi progrese, care în literatura franceză au fost realizate dela **„Bărbierul de Sevilla"** până la **„Sgârcitul"** lui Molière.

Pentru învederarea acestui adevăr iau drept obiect de comparaţiune două opere dramatice: **„Sanda"** d-lui Al. G. Florescu şi **„Paiajenul"** d-lui A. de Herz.

Nu doară că le socotesc pe acestea mai presus de alte capodopere de artă dramatică din acelaş timp.Ele mi s'au părut însă cele mai potrivite pentru scoaterea la iveală a progresului făcut la noi în ceeace priveşte comedia.

* * *

După teoria veche, care mie mi se pare cea mai potrivită cu adevărata fire a lucrurilor, în comedie oamenii ne sunt prezentaţi cu micile lor slăbiciuni, de care râdem, întocmai precum în tragedie ei sunt prezentaţi cu pasiunile lor, pentru care-i plângem.

Autorul **„Bărbierului de Sevilla"** ne presintă oamenii cu slăbiciunile şi apucăturile lor din timpul, în care a trăit el, ba chiar şi numai dintr'o clasă socială a acelui timp, iar autorul **„Sgârcitului"** ne prezintă oameni cu slăbiciuni şi apucături ce se ivesc pretutindeni şi în toate timpurile. Privind lucrurile din punctul de vedere al formei, ambele comedii sunt franţuzeşti. Din punctul de vedere al plăzmuirii însă „Bărbierul de Sevilla" e comedie franţuzească, iar „Sgârcitul" e comedie omenească — tot ca **Neguţătorul de Veneţia** a lui Shakespeare.

In înţelesul acesta sunt comediile lui Alecsandri şi ale lui Caragiale româneşti, iar **„Sanda"** şi **„Paiajenul"** sunt trecere spre comedia omenească.

Dar omul cu slăbiciuni e numai ridicol ca cel cu apucături stângace. Comic devine abia cel ce nu-şi dă seamă despre slăbiciunile sale ori le ia pe acestea drept virtuţi, de care se poate lăuda. Râdem de el pentru că vorbele şi faptele lui nu se potrivesc de loc nici cu gândul, din care sunt pornite, nici cu părerea ce o au despre sine cei ce le rostesc ori săvârşesc. Astfel cel mai comic dintre toţi sgârciţii e cel chinezesc, care se socoteşte însu-şi pe sine om darnic, dacă nu chiar şi risipitor.

Figuri în acest înţeles comic găsim atât la Alecsandri, cât şi la Caragiale. Râdem de ele deşi în societatea noastră de astă-zi nu prea le găsim.

Alăturea cu acestea ni se prezintă însă şi oameni păcătoşi, cum sunt în Alecsandri, ori ca cocoana Veta şi cocoana Zoiţica lui Caragiale, ca să nu mai vorbim şi de mişeii din **„Scrisoarea pierdută"**.

Aceştia nu mai sunt comici, ci fie urgisiţi, fie vrednici de osândă.

„Bine, omule, — i-am zis deci într'un rând lui Caragiale, — dar în comediile tale sunt o mulţime de figuri care nu mi se presintă cu slăbiciuni, ci cu păcate mari şi astfel nu sunt comice, ci tragice, încât au să-şi ispăşească păcatele".

„Vorbă să fie! — mi-a răspuns el. Perzi din vedere publicul pentru care am scris. Pentru partea cu desăvârşire mare a oamenilor ce se adună în teatrele noastre e o mică slăbiciune ceeace ţie ţi se pare păcat greu şi neiertat. O să vezi, că lumea noastră o să râză nu numai de caraghioşii ca Rică Ventureanu ori ca şi Caţavencu, ci şi de cocoana Veta ori de cocoana Zoiţica, şi-o să găsească tot hazul, că în **„Scrisoarea pierdută"** singurul om cum se cade e un beţiv imbecil şi că învingător ese cel mai mişel dintre toţi, care se socoteşte însu-şi pe sine om foarte cum se cade".

N'ar exagera cel ce ar zice, că mai ales Caragiale ia 'n bătae de joc nu numai păcatele fie mici, fie mari ale contimporanilor săi, ci şi pe cei ce râdeau nu numai de cele mici, ci şi de cele mari.

Pentru cei ce n'au trăit în mijlocul societăţii, din care Alecsandri şi Caragiale îşi iau tipurile, comediile ca **„Lipitorile satelor"** şi ca **„O scrisoare pierdută"** sunt curiozităţi interesante, dar lipsite de adevăr estetic. Ele nici nu pot de altminteri să fie traduse în vreo altă limbă, căci atât Alecsandri, cât şi Caragiale îşi pocesc româneasca potrivit cu relele deprinderi ale celor puşi pe scenă.

II

D-l Al. G. Florescu îşi ia tipurile tot din lumea, din care le-a luat Caragiale.

In scena VIII a actului întâi Radu zice **„Voi avea deci idei liberale sau conservatoare după cum voi fi fost numit sau dat afară de unii sau de alţii"**, iar Iorgu-l încredinţează că **„Nu există decât un principiu: acela de a nu avea principii"**.

In aceeaşi scenă urmează dialogul:

IORGU

„Majoritatea petrece, trăeşte viaţa pe dos, într'o vecinică desfătare... Bărbaţii nepăsători, uşurei adese-ori, neînduplecaţi pentru greşelile vecinului, îngăduitori peste măsură pentru greşelile lor proprii, închizând ochii faţă de soţiile lor — fie din indiferenţă, fie din prostie, fie din complesenţă, fie char din socoteală. Nevestele neastâmpărate, într'o mişcare perpetuă, părăsind căminul pentru salon, neştiind a fi soţii, nevoind a fi mame spre a păstra mai trainică armonia înfăţişerii lor, păpuşi fermecătoare, care fac din găteală îndeletnicirea lor cea mai de seamă, din flirt şi din păcatul de dragoste petrecerea lor cea mai obicinuită şi care, pe cât timp vor mai avea putinţa de a mai nădăjdui o laudă, de a mai oferi un zâmbet, de a mai pricinui ameţeala unui fior de dragoste, nu-şi vor încetini mersul pe calea aceasta, de-alungul căreia vor pierde puţin din sănătatea, ceva din inima, mult din demnitatea lor..."

RADU

Dar vârtejul acesta va fi având şi el sfârşit

IORGU

Neapărat! O! — atunci — păpuşile devin unele bisericoase, altele se îndeletnicesc cu opere de binefacere, câteva cu experimente de spiritism, cele mai multe cu politica, toate acestea între două partide de „pocker", de „maus" sau de „bridge", — fiinţe de altminteri încântătoare, care-ţi vor da adese-ori impresia că te afli la Paris, etc., etc.".

RADU

Dar Doamna Radan?

IORGU

„Doamna Radan, stăpâna casei, (în care se întâlnesc Iorgu şi Radu), nu se deosebeşte câtuşi de puţin de acele ce o înconjoară".

Ne aflăm deci tot în faţa lumii, pe care ni-o înfăţişează Caragiale, dar ce-va mai sus, stratul care e mai puţin românesc şi mai mult parisian, deci — în genere — omenesc. D. Al. G. Florescu e în acelaş timp mai cruţător faţă cu publicul său: Doamna Radan, muma Sandei, nu e adulteră ca cocoana Veta ori cocoana Zoiţica, ci văduvă cu bună reputaţiune, care trăeşte în concubinaj cu logodnicul fiicei sale.

Nu era deci la mijloc nici un păcat, căci d-na Radan n'avea soţ, iar Mihaiu, concubinul ei, nu era încă nici el căsătorit.

Dacă dar perechea aceasta ar fi căzut pe mâna lui Caragiale, Mihaiu s'ar fi căsătorit cu Sanda şi ar fi urmat a trăi cu d-na Radan „poama dulce", iar Sanda care trecuse la catolicism, s'ar fi încurcat cu un Pater oare care, duhovnicul ei.

D. Alexandru G. Florescu n'a fost însă tot atât de răutăcios, căci dânsu l'a pus pe Mihaiu să-şi ispăşească păcatul prin moarte; iar pe Sanda a trimis-o la mânăstire.

Deşi sunt însă la mijloc aceste două jertfe, dintre care una, Sanda, cu desăvârşire nevinovată, d-na Radan, muma, se consolează încurcându-se cu Radu.

Acest sfârşit e de comedie şi de comedie e şi tonul întregei opere dramatice. Atât Mihaiu, cât şi Sanda ni se prezintă însă cu patimi covârşitoare, care-i fac să se jertfească. E deci greu să zicem, că **„Sanda"** e o comedie, şi chiar autorul ei, publicând-o, îi zice **„Piesă"** în trei acte".

Adevărul e, că această doamnă Radan e chiar mai comică decât cocoana Veta ori cocoana Zoiţica.

In scena XII a actului ântâi ea îi zice nenorocitului de Mihaiu:

„Nici atâta nu simţi, că îndată ce un om a fost amantul unei femei, care l'a iubit şi nu l'a înşelat, el este îndatoratul ei pe viaţă, şi că ea are dreptul să-i ceară şi puţină simpatie şi puţină recunoştinţă. Adio!"

Iată femeea care-şi ia păcatul drept virtute!

„Dacă e aşa, — vor fi întrebând unii, — atunci unde e progresul faţă cu comediile lui Caragiale?"

La întrebarea aceasta ni se dă răspunsul prin vorbele **„talentul, cu care reuşesc a maimuţări şi gingăşia şi uşurinţa şi fluturarea parisiană etc."**

Cele înfăţişate în **„Sanda"** se pot petrece nu numai la Bucureşti, ci şi la Paris, ba chiar şi pretutindeni şi nu numai în zilele noastre, ci cam în toate timpurile. Tot în virtutea obştescului fel de a vedea cad şi cele două jertfe.

Privind lucrurile din punctul de vedere al înscenării şi al technicei dramatice, în genere, **„Sanda"** e fără îndoială mai prejos de **„Noaptea furtunoasă"** ori de **„O scrisoarea pierdută"**, care, ca plăsmuire sunt mai prejos de ea.

Afară de aceasta d. Al. G. Florescu scrie într'o românească curată şi plăcută, în tot cazul mai frumoasă decât cea vorbită în cercurile sociale, din care-şi ia tipurile.

Pe scena teatrului român din zilele noastre **„Sanda"** nu poate să producă efectul, pe care l'au produs şi tot îl mai produc comediile lui Caragiale — mai ales păstrându-se costumele timpului, în care au fost creeate.

„Sanda" e însă **„traductibilă"** şi, reprezentată pe vre-o altă scenă, nu ar face efectul unei curiozităţi dramatice.

III

Dela **„Sanda"** până la **„Paiajenul"** depărtarea e cu mult mai mare decât dela comediile lui Caragiale până la Sanda.

„Paiajenul" e tot o bucată din lumea, pe care d. Al. G. Florescu ni-o înfăţişează în **„Sanda"**, dar d. A. de Herz ia din lumea aceasta ceea ce e general omenesc.

Ne aflăm în faţa unor oameni seci, cărora li se urăşte şi de aceea-şi petrec timpul flecărind, grăindu-se de rău unii pe alţii, jucând cărţi, şah, ori de a mingea, ori alergând după plăceri — nu totdeauna nevinovate, şi **„Paiajenul"** e o comedie în cel adevărat înţeles al cuvântului, care porneşte din gândul, că în mijlocul unei societăţi alcătuite din oameni mai mult ori mai puţin stricaţi omul cum se cade nu are loc: sar toţi din toate părţile cu gura pe el şi-l grăiesc de rău, ca să-l coboare, — dacă se poate, — fie chiar şi mai prejos de dânşii.

Lucrul acesta e adevărat nu numai la noi şi în zilele noastre, ci pretutindeni şi totdeauna.

Fiind vorba de o adevărată comedie, între cei ce se ivesc pe scenă nu e nici o persoană vrednică de dispreţ, de ură ori de osândă.

E, ce-i drept, unul, care spune, că a avut legături cu una pe care a tocat-o. El e însă un caraghios care minte.

Mai e unul, care se laudă, că petrece nopţile la una, dela care are scrisori. Şi acesta e un nemernic, care deasemenea minte. E vorba de una, care-şi înşela bărbatul şi l'a dus la moarte, a trăit mai cu un ofiţer de jandarmi, care o bătea cu biciuşca, mai cu un grec din Smirna, mai cu un conte italian, mai cu cine ştie cine. Vicleanul de autor pune însă vorbele 'n gura celui ce le spune astfel, că se vede cât de colo, că toarnă minciuni.

Minciună e până chiar şi **„Paiajenul"**, o văduvă tânără care n'a fost nici odată măritată. S'a căsătorit, ce-i drept, dar soţul a murit mai înainte de a se fi consumat actul cununiei. In acelaşi timp pseudo-văduva aceasta nu numai pare, ci se crede şi ea însă-şi cum nu e.

Deşi în adevăr faţă cu inima deschisă, cu sufletul de o rară curăţenie şi foarte duioasă, ea se poartă aşa, că poate să le pară tuturora femee uşuratică şi pornită mereu spre aventuri.

Minciună e şi musca prinsă 'n paianjeniş, Mircea Florini, care în actul întâiu e gata să se bată în duel cu unul care o grăise de rău pe Mira Dăianu, iar mai târziu se socoteşte convins, că dânsa e în adevăr femee uşuratecă, de care poate să abuzeze azi unul, mâine altul.

In această ţesătură de minciuni e cu toate aceste mult adevăr estetic şi auditorul îi vede pe toţi aşa cum în adevăr sunt, deci cum i-a plăzmuit în gândul lui autorul, care mai e pe lângă celelalte şi adevărat măestru în ceea ce priveşte technica teatrală şi are un umor sănătos, care ne reaminteşte pe Ion Creangă şi pe Caragiale.

In deosebi scena XIX din actul ântâi e un adevărat giuvaer de artă dramatică.

Vorba e, ca Mira şi Mircea să se dumirească, el asupra simţimintelor ei şi ea asupra simţimintelor lui. Se înţelege că n'ajung să se dumirească, ci mai vârtos se încurcă: ne dumirim însă noi spectatorii şi de aceea aşteptăm cu nerăbdare desfăşurarea faptelor comedioase, în urma cărora se dumiresc şi ei.

La aceea-şi înălţime e scena XII din actul al doilea, în care Mira îi zice lui Mircea **„sunt o femee uşoară... o femee, la care nu trebue să te uiţi... o femee** (începe să plângă şi se stăpâneşte) **şi d-ta eşti un om de nimic, te urăsc... aşa încât dac'ai fi la mine, te-aşi da afară. Te urăsc din fundul inimii. Atât pot să-ţi spun. Atât mă îndeamnă să-ţi spun desgustul adânc ce mi-l inspiră persoana d-tale"**.

Mircea îşi aprinde ţigara şi zice **„Adio!"** Mira iese şi apoi se întoarce şi-i zice: **Imi eşti cu desăvârşire indiferent. Nu mai fuma atâta, că-ţi face rău.**

Minte, săraca, şi acum, dar nici el nu rămâne mai prejos, căci îi zice **„Dar — bine, — d-ta eşti de o perversitate revoltătoare... mi-ai otrăvit viaţa încetul cu încetul... O! te urăsc... te urăsc..."**

Spectatorul râde însă, căci el ia aceste mărturisiri de ură drept isbucniri ale iubirii, care-l scoate din minţi pe cel pătruns de ea.

Sunt la mijloc slăbiciuni, pe care oamenii de pretutindeni le-au avut, le au, ori le vor avea şi de aceea toţi le înţeleg.

* * *

In comediile lui Alecsandri şi în ale lui Caragiale sunt roluri, pe care numai actori din România sunt în stare să le joace potivit cu intenţiunile autorului. Rolurile din **„Paiajenul"** actori de pretutindeni le înţeleg şi le joacă cu plăcere nu numai pentru spectatori, ci şi pentru ei înşi-şi.

Nu e nici românească, nici de eri, de alaltăeri zicătoarea, că nu e destul ca femeea să fie cum se cade, ci ea trebue să se mai şi poarte aşa, ca nici să nu poată fi bănuită.

Aceasta mai ales într'o societate alcătuită din oameni mai mult ori mai puţin stricaţi, în care gurile rele stau mereu la pândă.

Cuprinşi de simţământul acesta pleacă spectatorii dela reprezentaţiunea **„Paiajenului"**. Nu toţi îşi vor fi dând seamă despre aceasta; toţi sunt însă mulţumiţi de a fi râs cu toată pofta asistând la o adevărată comedie, unde nu li s'a prezentat nimic ce-ar fi putut să-i supere.

Incă mai mare le-ar fi mulţumirea, dacă autorul s'ar fi ferit în ceeace priveşte limba de păcatele societăţii, din care şi-a luat tipurile.

IOAN SLAVICI

Chemarea pământului

Auzi, auzi pământul cum mă chiamă!
Din turla depărtării
I-aud accentele chemării
Ca dangăte de clopot de aramă;
Acolo leagănul copilăresc mă chiamă.

Mă duc la ţară,
Să caut sprintenul copil de-odinioară.
Oraşul mi-a ucis în piept avântul,
Dar mi-l făgădueşte iar pământul;
Mă duc, prieteni, să renasc la ţară.

M'aşteaptă-acolo alţi tovarăşi:
Pădurea, câmpul, lunca răcoroasă,
Şi'n satul vechi, dărăpănata noastră casă
Imi va deschide uşa iarăşi;
De mult m'aşteaptă vechii, blânzii mei tovarăşi...

George A. Petre

Poeme în proză

BUCOLICE

Noapte de toamnă

Luna s'a ivit de timpuriu, printre norişorii albi, — spumă de lapte svârlită pe cer, — şi rece ca o noapte senină de iarnă, aruncă praf de argint pe drumuri. Şi liniştea coboară odată cu înserarea care se furişează, ca o umbră printre copacii înalţi şi spătoşi, cu câteva frunze răzleţite pe ramuri, posaci şi gânditori.

Undeva departe, ori aproape, negândit de aproape, — poate sub fereastra mea care cască plictisită, — un greier cântă. Il chicesc printre ierburile din inima ogrăzii ori lângă plopi, poate pierdut aproape de fântâna cu ape jucăuşe şi neadormite şi mă simt fericit că-i pot auzi cântecul, fără să-l văd, şi mi-e teamă să tuşesc ca să nu-l speriu.

Mi-se pare că aud, din depărtări, dangăte de clopot care plânge. Iluzie; îmi lăcrimează dorurile de bucurie şi eu le aud plânsetul cum se pierde pe drumuri depărtate.

Aşi vrea să sărut plopul care doarme în lumină, să-mi spăl ochii şi obrajii în colbul lunii şi să mă rog plopului să-mi spună basme din ţara femeilor cu sânii de bronz şi în ochi cu verdele frunzelor tomnatece. Mi-e teamă că în drum o să mă surprindă spasmul, şi-mi astup gura cu pumnul ca să împiedic tusea care năvăleşte tumultuos ca o cascadă şi batista prinde ceva din roşul macilor sărutaţi de rouă. Şi greierul cântă mai departe, neştiutor că pleoapele îmi sânt umede de lacrimi, neghicind că cineva din apropiere plânge de bucurie că-l aude cântând, şi că-l sărută în gând, pe tâmple.

Horia Robeanu

Tot despre Einstein

Convorbire cu alt fizician

— Bine domnule, mă interpelează un camarad întâlnindu-mă pe stradă, de d-ta e scris articolul cu Einstein?

— Da, de mine.

— Apoi, se poate. L'am citit şi eu. Credeam că voi găsi în fine unul care să redea pe dărâmătorul de temple aşa cum se cuvine. Când colo,... te-apucaşi de comedii.

— De ce comedii?

— Apoi ce era articolul acela?

— Ceeace se putea spune după normele pedagogice publicului, despre lucrările lui Einstein.

— Dar publicul mai e format şi din lume care ar dori să priceapă ceva, nu numai să priceapă că nu poate pricepe nimic.

— Pentru aceia nu era scris articolul.

— Atunci te rog să scrii şi pentru ei, ca să nu rămâie lumea cu impresia ce mi-a făcut'o mie articolul d-tale. S'a scris aşa cum se cuvine dela d-ta la public.

— Bine, mă voi executa.

Şi iată că mă execut.

Va fi cam greu şi pentru mine şi pentru publicul cel mai cernut, dar voi face astfel ca să fiu totuşi priceput.

De obicei vulgarizatorii se străduiesc în capitole întregi să arate publicului ce e acela **relativism**, ca şi când Einstein l'ar fi inventat.

Relativismul există de când lumea şi ştiinţa nu-l cunoaşte de ieri de alaltăieri. Totul în lume este relativ, absolutul nu poate fi conceput de noi pentru că noi înşine, cari determinăm totul în raport cu noi, nu suntem absoluţi. O lungime este relativă, pentru că măsurată cu mai multe unităţi, ni se prezintă nouă sub diferite raporturi. Ea este în realitate absolută, dar cum s'o putem noi reprezenta?

Ceeace face meritul lui Einstein este că a priceput că poate întrebuinţa acest relativism în folosul ştiinţei, adică prin el va putea explica fenomene neexplicate până la el. Ideia aceasta nouă aruncată în câmpul ştiinţific, face ca numele lui să devie azi atrăgător de atenţii mondiale. Dar nu ideia nouă reprezintă ceva în ştiinţă, ideile sunt în acest domeniu lucruri comune, toată lumea posedă idei; ceeace are valoare acolo sunt rezultatele. Teoriile n'au preţ în câmpul fenomenelor naturei decât atât cât dau naştere la descoperiri de noui fapte, restul cel mult dacă pot face oficiu de registru de băcănie în care se poate face mai uşor un bilanţ al cunoştinţelor noastre. Mai mult chiar, explicaţiile ce ele pot atrage după ele pentru chestiuni încurcate, nu le dau nici o valoare. Fizica în special e plină de asemenea teorii neproductive. Ei bine, teoria relativităţei aplicată de Einstein a dat loc la noui descoperiri de aşa importanţă încât dacă n'or rămânea decât ele şi numele celebrului fizician ar rămânea printre cele mai celebre. Dar pe lângă acestea, mai vine cu această ocazie şi îndrăzneala concepţiei din punct de vedere pur fizic. Descoperirile făcute reprezintă **o spărtură** în cazemata în care ştiinţa se năbuşea. Voi lua un singur exemplu şi cel mai important, din cucerirea acestui spirit novator.

Inainte timp se credea că **masa** şi **energia** sunt două lucruri absolut diferite. Adică, că cantitatea de materie şi mişcarea reprezintă cele două noţiuni de bază ale mecanicei, ele neputând fi reduse una în alta. Acesta era sistemul **dualist. Gustav le Bon** ajunsese la concluzia că între masă şi energie este o relaţie, iar că cea dintâi nu ar fi altceva decât o condensare a celei de a doua. Dar... prea era de ordin abstract, de ordin concepţional filosofic.

Einstein, bazat pe o experienţă a lui **Eötvos**, admite că masa, ponderarea sau gravitaţiunea este absolut equivalentă cu energia, sau mişcarea de acceleraţie. Experienţa proba că ponderea şi acceleraţia rotaţiei pământului se compuneau perfect din punct de vedere segmentar, deci, după toate logicele, ele terbuiau să fie de aceiaş speţă. Indrăzneala concepţiei numai şi reprezenta atunci o revoluţie atât ştiinţifică cât şi filosofică mai ales. Veracitatea fenomenului nu avea atâta valoare cât atacarea unui crez ştiinţific adânc înrădăcinat. Ei bine, experienţa a venit să confirme aprioristicul. Se bănuia, nu e vorba, de mult că lumina, adică o energie pură, poseda proprietatea exclusivă materiei, adică **inerţia.** Fizeau arătase că lumina apasă asupra corpurilor pe cari cădea. Dacă într'adevăr aşa era, atunci lumina stelelor trecând pe lângă soare în momentul unei eclipse totale, trebuia să fie atrasă de acest soare şi deviată din mersul ei. Calculul a fost confirmat de fotografii minuţioase. Lovitura era dată.

Atâta tot dacă va rămâne şi este suficient pentru a însemna o epocă în evoluţia gândirei omeneşti.

Dar o să se întrebe, ce are a face relativitatea cu equivalenţa masei cu energia?

Aici intervine o a doua lovitură dată vechilor concepţii ştiinţifico-filosofice. După „Relativitatea restrânsă" a lui Einstein, energia fiind funcţiune de viteză, iar aceasta de distanţa sau de timp (indiferent) ea devenea **relativă.** Pentru a o echivala cu masa — gravitaţia — forţa, trebuia admis ca şi aceasta din urmă, adică **forţa**, putea fi **relativă.** Ce se întâmplă însă? Conceptele vechi admiteau pe lângă **spaţiu** (distanţa) şi **timp**, ca **invariant** şi aceasta forţă. Mai bine zise, erau trei cantităţi, cari erau întrinseci invariabile şi nu se puteau schimba cu nimic. Cele două dintâi căzuseră, deci trebuia dărâmată şi a treia. Dărâmarea ei prin ceeace am expus este o nouă îndrăzneală, care va lega pe autor de nemurire.

Şi pentru a fi complect, nu mai rămâne decât să arăt în ce constă „relativitatea restrânsă", căci ceeace precede se chiamă „relativitate generalizată".

Multe şi nenumărate exemple se dau pentru a arăta că o **distanţă, o lungime sau un corp nu este acelaş în stare de repaos sau de mişcare. Principiul** relativităţei este acesta chiar. Dacă eu în **Algebra mea relativă**, — „ştiinţa" de ordin segmentar, sau mai bine ştiinţa de poziţie, am putut lua diferitele situaţii ale persoanei determinante în spaţiu pentru a raporta fenomenele la ele, Einstein, adresându-se Mecanicei, nu putea decât să le raporteze la mişcare şi repaos, această Mecanică fiind ştiinţa mişcării şi repaosului. Şi a demonstrat într'adevăr că o lungime văzută de noi în aceste două stări nu este aceiaşi. Demonstraţia este foarte aridă, mai ales pentru marele public, deoarece ea contrazice intuiţiile câştigate în contactul de toate zilele cu natura. Numai cu mintea le putem admite pentru a da dreptate bătrânului Descartes, care afirma că cele superioare numai pe această cale le putem admite. Toate exemplele de vulgarizare date prin cărţi sunt deci pseudo-exemple, căci nu mulţumesc judecata noastră. Mai bine să spunem că matematiceşte se demonstrează aceasta, iar practic atracţiunea lumei. o probează. Metoda aceasta este de altfel obişnuită chiar şi pentru cei mai puţin iniţiaţi. Ea fiind suficientă logiceşte, până la proba contrară, probează teoria.

EM. GRIGORAŞ

La cassa de bilete

Lui N. BATZARIA

La cassa de bilete e o mare îngrămădeală. Impinşi din spate, călătorii stau îndesaţi ca sardelele. E cald şi sudoarea curge şiroae pe feţele tuturor. Unii stau posomorâţi, alţii vorbesc tare, cu călători care stau deoparte, glumesc prosteşte, ţinând în mâini geamantane vechi, jerpelite şi mântăli.

Isbucnesc gâlceve scurte, ca nişte explozii de motor:

— „Ce te îndeşi, domnule?

— „Ca să 'ntrebi, d-ta!..

— „Nu fii obraznic!..

— „Hai te cară, maimuţoiule!..

— „Idiotule!..." şi scandalul se topeşte într'un murmur amestecat, care se aseamănă cu un râs al mulţimei. Mai filosofic, vreun călător cu privirea plictisită, dar vrând să pară interesant, zice moale:

— „Par'că n'are să plece toată lumea!?.."

Nu-i răspunde nimeni, iar el scoate, inconştient, câteva seminţe de bostan din buzunar şi începe a ronţăi, gândindu-se cine ştie unde..

O doamnă, prinsă în înghesuială, zadarnic invoacă de o jumătate oră dreptul femeiesc de întâietate:

— „Vă rog, faceţi loc unei doamne!..." strigă ea, clătinându-şi cu graţie pălăria mare şi ştergându-şi cu batista pârâiaşele de sudoare, care se prelingeau prin şănţuleţe de pudră. Un golan fără guler şi cu o şapcă albastră pusă pe ceafă, stupind o coajă de sămânţă de bostan, îi aruncă vorba:

— „Vezi de altul!.."

Cocoana, moralizând:

— „Frumos vă şade, — n'am ce zice..

Golanul, neîncrezător:

— „Ce vorbe-e-şti?

— „Eşti un măgar!..."

Golanul, surâzând pe jumătate, îi răspunse:

— „Las' că mergem împreună, la vagon.."

Şi abia se isprăvi acest mic scandal şi altul isbucni.

Un domn înalt, îmbrăcat într'o redingotă veche şi de culoare nedeterminată, cu gâtlejul eşit tare de asupra gulerului scurt, purtând ochelari mari pe după ureche, părând a fi un profesor de desemn la gimnaziu, holbă ochii tare şi sbieră către sergentul dela cassă, care cumpăra bilete pentru diferiţi călători:

— „Ei, domnule, ce va-să-zică *aiasta?!*"..

Sergentul: mut şi surd.

Domnul înalt — profesorul — isbucni:

— „N'auzi, dom'le?!...

Sergentul ridică greu privirea, dar îşi urmă afacerea. Atunci, împingând în dreapta şi în stânga, profesorul de desemn, întinde lungu-i gât spre ghişeu şi cu vinele umflate ca nişte odgoane, zbiară puternic spre casier:

— „Dom'le casier, *aiasta* nu se poate!.."

Cassierul — un om foarte liniştit — abia îl privi:

— „Nu fii dobitoc, domnule! N'ai să schimbi tu ceea ce-i scris în cartea vieţii acesteia.. Cată-ţi de treabă şi mai ales nu fii dobitoc.." aşa părea că spune privirea ştearsă şi nepăsătoare a casierului.

Profesorul de desemn făcu din nou larmă, ca pentru a-şi face adepţi la răsvrătirea lui. Se auziră protestări democratice:

— „La rând, — la rând!.."

— „Nu mai merge aşa!...

— „S'a dus vremea boierilor!..

— „Hoa, hoa!.." iar peste toate, se auzea glasul omului cu gât lung şi cu ochii bulbucaţi, care părea să fie profesor de desemn:

— „Să se facă dreptate, domnule!.. Nu mai merge aşa!..."

In învălmăşală, golanul cu şapca pe spate, se furişează nesimţit, trecând prin faţa capului rebeliunei — profesorul —, ca să fie mai aproape de cassă. Cocoana cu pălăria mare îl vede şi dă alarma. Profesorul, părăsind pentru o clipă avântul democratic, înhaţă de guler pe golan şi cu glas îndoelnic — de ocară prietenească — îi zice moale:

— „Inapoi, mă ista, — nu fii şmecher!.."

Golanul se împotriveşte, cocoana protestează din nou, profesorul uită scandalul, şi aşa se face o tăcere şi-o pace, de care profită în larg gardistul, care-şi duce mai departe afacerile, sub pavăza tesacului său oficial..

Pe când scandalul era abia la început, iar mulţimea dela cassă se îngrămădea, se împingea, luând în fiecare clipă o altă înfăţişare şi lăsând să răbufnească din ea glasuri aspre şi tari, — se înfăţişă în gară şi d-l Pantelimonescu Eraclie. Inalt, bine îmbrăcat, purtând mereu pe chipul său o privire de nepăsare filosofică, iar în gură o havană stinsă, — d-sa era o persoană, care, în toate împrejurările, ţinea să-şi exprime părerea asupra oamenilor şi asupra lucrurilor, printr'o sentinţă cât se poate de scurtă şi cuprinzătoare.

Privind cu un ochiu scrutător mulţimea dela cassă, zise prietenului său Temistocle Guvide care-l întovărăşea, pufnind uşor din buze cuvintele:

— „Pfu!.. Priveşte! Te rog.. pfu... priveşte!"

Se opriră puţin amândoi, — şi priviră.

D-l Guvide, o persoană de statură mică, bine îmbrăcat şi cu părul tuns mărunt, avea obiceiul de a întovărăşi cuvintele de un săltat, foarte puţin ritmic, din umeri.

Răspunse:

— Serios... (săltatul din umeri) chiar cum spui... Da, psihologia mulţimei, dragă... (iar săltatul)...

Prietenul Eraclie prinse vorba:

— „Tocmai, *apropos*.. Filosofia mulţimei,. pfu...

Interesant, — foarte interesant...

— „O da!.. (săltatul)..

Aici d-l Pantelimonescu rosti:

— „După lucruri mici... pfu.. poţi să apreciezi prin.. pfu.. deducţie, sufletul întreg al unui popor"

Guvide, surprins de-o aşa cugetare, tăcu şi săltă din umeri.

Filosofic — d-l Pantelmonescu urmă vorba, aşezându-şi geamantanaşul elegant pe-o banchetă din sala de aşteptare..

Zise:

— „Serios,.. pfu.. Am urmărit multe din aceste aspecte, care pfu... le pot denumi.. pfu.. aspecte detective..

— „De..?

— „...tective... aşa, cum spusei.. pfu..."

Guvide rămase cu ochii căscaţi, ca un semn de întrebare ghebos. Pantelimonescu urmă senin:

— „Da, da.. de-tec-ti-ve... pfu.., adică... pfu ele îţi dau în mână, — îţi prinde cum aş zice.. pfu.. însuşi sufletul unei mulţimi.."

Guvide:?.., — şi un uşor săltat din umeri..

Argumentarea urmă:

— „De pildă.. pfu.., ai observat la ţară.. lipsa privăţilor: nici ia nicăiri,.. pfu.., un fapt aproape generalizat... da, da, generalizat.."

Guvide începând a pricepe:

— „Adevărat, *moncher*...

— „Aşteaptă!... Te-ai gândit tu ce vra-să-zică aceasta?! (aici, sprâncenile ridicate în unghiu ascuţit, făceau evidentă gravitatea problemei). Un fapt ca acesta... pfu.. desvălue întregul suflet ţărănesc.. Aspect de-tec-tiv.. pfu.."

Guvide:

— „Aşa-i *mă!*... (acest *mă!* era un mă de admiraţie pentru puterea de pătrundere a lui Pantelimonescu).

Zicând acestea, Guvide se gândea cât e el de departe de-o asemenea barbarie, de oarece avea acasă un *cabinet* de-un lux desăvârşit.

Brusc, d-l Pantelimonescu, trecu la problema actuală:

— „Tot aşa şi cu cassa de bilete dela C. F. R."

Guvide, din nou rătăcit, săltă din umeri.

— „Da... pfu... priveşte la cassă... Nici o regulă. Pfu. Unii sbiară, alţii iau rândul, ca vai de lume.."

— „Aşa-i.." şi d-l Guvide iar începea să priceapă...

— „...dar ceea ce constitue fondul nostru de barbarie.. pfu.. bilete, e o ţară barbară, — dar ştii, pfu... barbarie goală... este înlăturarea şi... pfu.. cum să zic? nesocotirea, da, a oricărei discipline..

Guvide privi cu ochii rotunzi: iar nu mai pricepea..

Pantelimonescu urmă:

— „...înţelegi? *dis-ci-pli-nă*... In toate... pfu... faptele noastre, dacă nu e o disciplină: zadarnic... suntem barbari, dar... pfu... o barbarie goală.. Priveşte... pfu... în Germania, în ţările anglo-saxone (nu ştia lămurit d-l Pantelimonescu ce anume ţări intrau în această categorie, dar siguranţa cu care vorbea, înlătura orice îndoială). Acolo: în administraţie, în armată, pretutindeni, unde pofteşti, e o... pfu.. disciplină perfectă: per-fec-tă.. Să-mi vorbeşti, te rog, acolo, de îngrămădeală la cassa de bilete de luarea rândului, de.. pfu.. să pofteşti, dacă poţi.."

Guvide, care iar începuse a pricepe, săltă din umeri şi dădu vădite semne de aprobare:

— „Da, da, — exact!.."

Oprit o clipă, din elanul său, d-l Pantelimonescu urmă:

— „...pe când la noi!.. Pfu!.. Judecă după ce vezi..."

Şi cu o uşoară nuanţă de tristeţă patriotică, d-l Pantelimonescu, rosti sentinţa:

— „O ţară fără... pfu.. privăţi şi cu înghesuială la cassa de.. pfu.. bilete, e o ţară barbară, — dar ştii, pfu.., barbarie goală.."

Săltatul din umeri al lui Guvide întări sentinţa.

Vorbiră apoi în amănunt de această problemă aducând contribuţii nouă pentru rezolvarea ei. In ce priveşte soluţiile, ideile fură împărţite. D-l Pantelimonescu era partizanul unui „despot luminat", pe când d-l Guvide, mai democrat — îi opunea monarhia absolută.

— „Ne trebue... pfu... domnule, un tiran, — da, pfu... un tiran şi.. bătae oficială în piaţă.. să le piară cheful, domnule.. Nu vezi dumneata? Peste tot locul, barbarie, — dar, ştii, barbarie goală... Nu poţi... pfu.. să te mişti de.. pfu hoţi şi de mişei. Bă-ta-e, domnule, — nu mai merge... Şi-ar fi uşor şi pfu.. practic... Face unul — să zicem — ceva.., pfu... un furt.. Pune mâna pe el, adu-l imediat în faţa judecăţii, — judecată sumară în orice caz, nu ca astăzi — şi scurt: bătae în piaţa mare.. Să vezi.. pfu.. dumneata atunci... Iţi garantez eu (un gest: degetul arătător dela dreapta înfipt în piept, era decisiv) ţi-o spun: îţi ga-pfu-ran-tez, că într'un an, ai să plăteşti să găseşti un hoţ.."

Guvide, strâns cu argumentaţia, dădea semne de înţelegătoare aprobare, zicând cam confuz:

— Da... mda... *cunoaştem* teoria... ar fi bine..

— „Nu: „ar fi", ci: „este" îi luă vorba din gură d-l Eraclie Pantelimonescu.

Apoi urmă:

— „Ce? Ca azi? Pfu... Te fură... pfu„ în strada mare — da, în stra-da ma-re — pui mâna pe el, — ce vrei probă mai *palpabilă?* şi trece un an, — şi judecata din „lipsă de probe" achită, iar pungaşul... pfu... îţi spune... *au revoir!*... Hm! Pfu! Ia să vină tiranul luminat, ca să zic aşa.. Pfu.. He, he!..

Agitat, d-l Pantelimonescu, mai făcu vreo doi-trei paşi şi pe urmă eşi pe peron.

Guvide, rămas singur, scoase ceasornicul şi-şi zise:

— „Ce dracu fac de bilet?!..."

Ca o fulgerare îi trecu prin minte gardistul, care totdeauna îi scotea bilet, dar o uşoară pudoare îl oprea în clipele acelea de adâncă încredinţare în spusele prietenului Eraclie.

Dar îşi zise repede:

— „N'am ce face!..." Hotărât, de data aceasta eşi, gândindu-se vag ce se va fi făcut prietenul său. Dădu din cap: ceva îi spunea că şi el era tot în căutarea unei soluţii pentru preîntâmpinarea barbariei.

La cassa de bilete era aceiaşi îngrămădeală de trupuri strivite, de feţe asudate şi de vine umflate. Abia ajunseseră la ghişeu profesorul de desemn şi doamna cu pălăria mare, iar casierul lucra cu aceiaşi linişte senină, care părea că spune:

— „Tare mai sunteţi proşti!..."

Guvide, prefăcându-se că nu se preocupă de loc să scoată bilet, trecu neobservat pe lângă gardist şi întinzându-i pe furiş o hârtie motolită îi zise atât:

— „Unu' a 'ntâia Bucureşti".

Gardistul făcu un semn mut, adică: am înţeles.."

Cocoana cu pălăria mare băgă însă de seamă şi cu ochii sgâiţi în mijlocul obrazului brăzdat de urme uscate de pudră scorojită, privea fix pe sergent. Când acesta, cu mişcări de pisică, întinse mâna cu hârtia mototolită spre cassier, — doamna izbucni:

— „Domnule, te rog — te rog.."

Gardistul: mut, — şi întinse mâna spre casier.

Doamna vociferă:

— „N'auzi, domnule?... Noi aşteptăm de-un ceas aici.. Să ştii, domnle, hm! hm!.. că am să te reclam... Avem şi noi oamenii noştri!... Pe Anghelache dela poliţia Capitalei... inspectorul.. Las' că vă fac eu...

Sergentul însă, cu desăvârşire nepăsător, opera.

Profesorul de desemn ostenit şi livid la faţă, aştepta rândul, cu amară resemnare. Tocmai se pregătea să întindă banii pe care-i ţinea strânşi în palma dreaptă şi să spună casierului: „unu' a doua Ploeşti..." când uşa dela casier se deschise larg şi în prag apăru d-l Pantelimonescu, care zâmbea prieteneşte spre casier. Acesta, cum îl văzu, lăsă toate baltă şi veni spre el.

— „Cu ce *vă* pot servi, coane Eraclie?!

„Conul" Eraclie, cu zâmbetul împietrit pe faţă, îi răspunse liniştit:

— „*Dragă* şefule.. pfu... întâi şi 'ntâi... am venit pfu să-ţi zic bună ziua...

— „A-a!... mulţumesc, mulţumesc..."

La ferestruica de bilete, profesorul de desemn dădea semne de nerăbdare.

— „Dom-nu-le casier!.."

Casierul se întoarse brusc, cu privirea înăsprită pe dată, şi zise scurt:

— „Mai aşteaptă puţin, domnule, că nu vin Tătarii..." apoi se întoarse din nou spre musafir surâzând:

— „Vă duceţi undeva, coane Eraclie?...

— „Mda.. pfu.., mda..."

— „*Poate* la Bucureşti?...

— „Tocmai, tocmai..

— „Am să vă rog şi eu ceva, la direcţie..

— „Mai ales... pfu.., mai ales..

Şi pe când casierul îi înmâna un bilet clasa I-a la Bucureşti d-sa lua notă în carnet, de rugămintea casierului: „... *înaintare Tălmăcescu casier gară... A vorbi Zărnescu, direcţia C. F. R.*.."

Profesorul de desemn, cu răbdarea pierdută, izbucni, scuipând uşoare balonaşe de salivă:

— „Am să vă.. hă! hă!... reclam.. hă!. pe toţi la direcţie hă!... Ce vrasăzică scandalul... hă... *aista?*" şi nemai putând vorbi de furie, îşi băgă capul pe ferestruica dela cassă şi cu ochii holbaţi şi înroşiţi de căldură, mesteca ceva din fălci, hăhăind:

— „Hă! hă!.. Scandal.., hă!... direcţie... dracu... hă!"

Casierul, ca şi cum n'ar fi auzit, petrecu pe d-l Pantelimonescu până la uşă, mulţumindu-i şi adăogând:

— „Sălbatici, coane Eraclie, sălbatici... Uite aşa îmi mănânc amarul aici..." şi mişcă din cap, trist, — dând astfel sprijinitorului său încă un argument preţios pentru avansare.

D-l Pantelimonescu, calm şi dominător, îi răspunse neglijent, ca la întâmplare:

— „Da, barbarie.. pfu!... Ne trebue un tiran, domnule!.. Pfu.., Barbarie goală... pfu!.."

Casierul aprobă, fără să înţeleagă:

— „Da, adevărat... un tiran, da... Vă salut — vă salut!...

Apoi, cu chipul sălbătăcit pe dată, casierul se întoarse repede spre capul profesorului de desemn şi smucindu-l, îl apăsă afară, răcnind:

— „Ce vrei, dobitocule?.. Ce? Aici e acasă la tat-to?!... Te dau în judecată, slăbănogu' dracului.."

Se auziră voci de protestare zădarnică, — şi pe când domnul care sămăna a profesor de desemn şi doamna cu pălăria strâmbă şi cu faţa ca o scoarţă de făină de grâu, se zbuciumau, ameninţând, — golanul fără guler şi cu şapca pe ceafă, le luă înainte şi-şi scoase „unu a treia Bucureşti", după care eşi triumfător pe peron.

Tocmai atunci venea şi d-l Pantelimonescu. Se priviră drept în ochi: unul marţial, privind ca un învingător peste capul mulţimei, gândindu-se la binefacerile pe care un tiran luminat le-ar aduce într'o societate fără privăţi şi cu înghesuială la cassa de bilete, — iar celălalt, cu şapca pe ceafă şi cu mânele adânc vârâte în buzunare, îl privea aproape cu dispreţ, ca şi cum i-ar fi zis:

— „Tot eu îs mai tare, mă!.."

In vremea aceasta scandalul nu mai contenea la cassa de bilete: profesorul şi cocoana erau capii răsvrătirei neputincioase, — pe când Guvide, într'un colţ, lua dela sergent biletul şi-i plătea comisionul.

Dar curând, totul se cufunda ca într'o prăpastie, în huetul asurzitor pe care-l făcea intrarea trenului în staţie..

1922.

Alexandru Lascarov-Moldovanu

DIVAGAŢIUNILE UNUI BIBLIOGRAF

Un popă, doi călători, doi harabagii şi o carte

de BARBU LĂZĂREANU

Pe popă îl chiamă S. S. părintele Constantin. Pasagerii sânt Teodor Vârnav şi Iwan Bunin. Harabagiii sânt, amândoi, evrei: unuia dintr'înşii îi zice „Aizic surdul". Iar cartea despre care-i vorba aici este cartea cărţilor: Biblia.

I

Că materia e într'o prefacere neîntreruptă şi că ceeace numim noi *Moartea* nu este decât o transmigraţiune de vieţi au spus-o, în versuri, elegiacii contemplatori şi meditativi francezi dela începutul secolului al XIX-lea.

Lamartine face pe Harold să zică Naturii:

En ton sein, que tant de vie inonde,
L'être succède à l'être et la mort est féconde.
Un peuple entier périt dans les luttes des rois;
La terre, de leurs os engraissant ses entrailles,
Sème l'or des moissons sur le champ des batailles!

Rodnicia îmbelşugată a morţii, puterea ei de transvazare a energiei, a cunoscut-o şi popa Constantin care, la sfârşitul veacului al 18-lea şi pela începutul veacului trecut, îşi îndeplinea slujba în biserica satului Floreştii din ţinutul Tecuciului, şi la care preot fusese dat să înveţe buchile moldoveneşti Tudorel „cea întâi roadă ce au eşit din însoţire", în 1800, a Mărioarei lui Dumitrachi Kiruş cu Costachi Vârnav fiul jicnicerului Sandul Vârnav. *)

Povesteşte Teodor Vârnav în capitolul II al istoriei vieţii sale:

„*Din nişte copaci mari ce se află atuncea în ograda bisericii, adică peri şi meri, şi care în toată vara rodeă cu îndestulare, noi ne temeam a mânca, pentrucă popa băgase în capul nostru o idee, că adică perile şi merile acele sunt spurcate, din untura morţilor pe ale cărora mormânturi eră crescute rădăcinile copacilor, şi de aceea, noi de roadele copacilor acelora nu ne atingeam*".

Astăzi sântem obişnuiţi să legăm ideea morţii umane de noţiunile: *schelet, spectru, suflet;* cu alte cuvinte, s'o desmaterializăm în parte sau în total. Untura — care este foarte necesară, precum se ştie! — o alipim (tocmai fiindcă o *dezlipim*, spre a noastră folosinţă) de decesurile *altor* vieţuitoare domestice.

Totuşi preotul Constantin dela Floreşti, cu untura repauzaţilor lui — untură care trece şi răpozaţi cari trec deadreptul în arborii fructiferi — era şi mai aproape de Ştiinţă şi mai aproape de sufletul popular mondial decât noi.

Lămuresc ceastă din urmă susţinere, cu două pilde din *argot*-ul franţuzesc:

A fi în agonie se zice în argot: „graisser ses bottes"; iar celuia care primeşte cea din urmă împărtăşanie i se zice: „il se fait graisser les ripatins".

Sântem, aşa dar, tot în împărăţia morţii şi a unturii, ca la popa Constantin a cărui concepţiune ştiinţifică despre ce e săvârşire din viaţă este cu toate acestea, spiritualistă şi nu se depărtează cu o iotă dela susţinerile Sfintei Scripturi. Intr'adevăr: în merii şi perii, de ale căror roade părintele porunceşte copiilor să nu se atingă, cine nu vede pomul simbolic al cunoştinţei binelui şi al răului din Edenul Domnului?

II

Vechiul Testament străbate, de altminteri, luminător, această carte a lui Teodor Vârnav, — carte primitiv şi totuşi îndemânatec povestitoare şi în care testamentele (dieatele) noui sânt, în paguba clironomilor, sfeterisite de epitropi şi de câte un efor.

După bătăile cu biciul, pe cari micul Teodor le capătă din partea Ciurii (adică a lui Ciurea), — „un om aspru şi nemilostiv" — s'ar putea ca cele trei Catehizme din Psaltirea proorocului David, învăţate pe de rost, să nu-i fie îndeajuns de mângâetoare.

Dar, după ce lipscanul bucureştean Constandin Nazlâm îl încuie într'o odaie şi deschide asupra lui judecată „precum se făcea odinioară la Ispania de către încviziţie cu lumânările aprinse" şi după ce-l mai „opăreşte grozavnic cu vergile, la tălpile picioarelor" încât bietul băiat cade bolnav şi zace o lună de zile: atunci se iveşte un cunoscător al Legii celei Vechi cu lucruri desmierdătoare sufletelor amărâte.

Şi iată ce spune Teodor Vârnav despre mângâitorul său. Aproape surghiunit din Bucureşti de epitropii săi, expediat în oraşul Eşii din Moldavia, Vârnav se duce la hanul lui Manuc să năimească un chirigiu:

„*Găsind un harabagiu jidov cu o brişcă jidovească cu patru cai, carele se năimise în acea zi să ducă la Eşi trei jidovi şi o jidafcă, l'am tocmit cu 25 lei ca să mă mistuească şi pe mine până acolo în brişcă cu ceilalţi jidani. După aceea am luat ziua bună dela prieteni şi la 27 Iunie anul 1818 am eşit din Bucureşti, cu lacrămile pe obraz, neştiind la cine mă duc, şi ce am să mai fac.*

„*Jidovul harabagiu s'au întâmplat a fi vorbăreţ, om bun, şi cu oareşcare ştiinţă din legea lui Moisii; el văzându-mă pe drum mâhnit, mă mângâia, şi mă îmbărbăta spuindu-mi felurimi de anecdoturi ca să nu-mi fie urât...*"

III

Cel de-al doilea călător e din zilele noastre. A încercat să ni-l zugrăvească d. Leon Donici **). Dar călătorul acela e mult prea vast ca să 'ncapă într'o descriere apologetică numerotată cu primele şease litere ale alfabetului latin. E poetul Iwan Bunin!

Şi Bunin zugrăveşte dânsul pe cel de-al doilea surugiu: Aizic surdul,

Care suge cu nădejde din ţigara-i de tutun...

IV

Fără-de-noroc sânt amândoi pasagerii: şi cel dela 1818 şi cel contimporan nouă şi care va fi, probabil, contimporanul milioanelor de generaţii omeneşti cari ne vor urma.

Copilăria lui Vârnav a trecut în bună parte astfel:

iarna, fără ciubote 'n picioare; moşul său Ciurea, pentru un păcăţel, îl leagă cu un lănţug de picior la stâlpul cerdacului; la Movilău, dascălul îl bate cu nişte mătănii unse cu ceară; în Bucureşti, dat la şcoala lui Panaioti Corfioti dela hanul Filaret, iată ce fel de metode pedagogice i se aplică:

„*Lângă dânsul de a pururea sta pe o masă falanga, un biciu de lemn făcut în chipul îmblăciului cu care bătea la talpe două biciuri de vână de bou cu cari bătea la şezut şi două asemenea de curea lată de bătut la palme*".

Iar grămăticului Ianachi micul Vârnav îi aşterne, îi scoate şi-i curăţă „straile şi ciubotele".

De părinţi nu mai are ştiinţă de şease ani. Şi porneşte fără să ştie bine încotro, şi pentru ce.

Ce sânt, însă, nenoroacele acestea toate la un loc, faţă de imensa dezolare a poetului rus, mărturisită, fără de 'ndelungi amănunţimi, în următoarele versuri:

Fost-am eu fecior şi tată,
Frate şi amic;
Dar acuma, roşcovane, nu mai sânt nimic ***).

V

Călătorul acesta e mai generos decât pasagerul moldovan. Nu pentrucă, în loc de 25 lei, făgăduieşte:

„Pentru drum ţi-oi da — drept plată —
Un inel cu trei rubine
Depe degetul ei fin
Şi cerceii din ureche".

Dar e *sufleteşte* mai darnic. El se destăinuie — cam ursuz — dar se destăinue ca unui prietin, „surugiului plin de praf". Il ştie surd, îl ştie surugiu şi, totuşi, îi vorbeşte nuanţat şi *artistic*, îi spune chiar că:

Cerul e de ametist!

Şi cu aceasta desnădăjduitul Bunin mângâie pe Aizik. Pe când călătorul moldovan primeşte dânsul mângâierea harabagiului jidov, şi totuşi îl cam suspectează şi tâlmăceşte nu în bine bunele lui sfaturi ****).

VI

E păcat că Teodor Vârnav nu ne spune cum îl chema pe harabagiul său. Să fi fost numele acestuia tot Aizic?

Străpungând imense întinderi de spaţiu şi de timp, acest *Aizic* avea odinioară însemnătatea drumului-de-fer. El vehiculă dela Tisa până la Volga, prin bărăganuri, prin puste şi prin stepe, când pe un Vârnav, când pe un [illegible], când pe un Iwan Bunin.

BARBU LAZAREANU

*) Teodor Vârnav: „Istoria vieţii mele" transcrisă după un manuscript cu slove vechi şi însoţită de o prefaţă de Artur Gorovei, „Biblioteca Minervei" No. 8.

**) In „Flacăra" dela 8 Septembre 1922.

***) „Diligenţa" traducere de Ion Buzdugan, în „Flacăra" No. 36, pag. 567.

****) Mai mult vorbea cu mine decât cu jidanii ce ducea în brişcă, şi aşa încet, încet, au aflat dela mine între altele, şi aceasta, adică, că am părinţi la satul Floreştii din ţinutul Temeiului, pe care nu i-am văzut mai bine de şease ani şi nici măcar am de atunci vreo ştiinţă de dânşii, şi că mă duc prin ţinutul acela drept la Eşi ca să întru în slujbă la lipscănie, fără a mă abate pe acolo ca să-i văd. Indată după ce au aflat dela mine aceasta, au început a-mi pune înainte că păcătuiesc şi greşesc cu aceasta înaintea lui Dumnezeu, ca unul ce trecând prin ţinutul acela unde ei locuesc, nu am plecare, să mă duce ca măcar în treacăt să-i văz şi să iau dela dânşii blagoslovenia cuviincioasă. Eu însă ca unul ce din mica copilărie nu ştiam dragostea părintească, cu totul uitasem de dânşii şi socoteam că jidovul de atâta numai mă îndeamnă ca să mă duc la dânşii, spre a putea el a se folosi cu acei 25 lei ce a luat chirie dela mine". (Teodor Vârnav, Istoria vieţii mele, cap. VI).

Stanţe

Pierdutu-şi-a surâsul acuma ziua clară
Şi florile în taină sînt strânse ca'ntr'o plasă
De dorul de lumină — un dor care apasă —...
— O, suflete, nu simţi amurgul cum se lasă?
In tine, suflete, e-amurgu 'ntreg de-afară...

Vezi florile, sînt vise coprinse de-amăgire?
Şi'ndurerate 'nchid truditele lor pleoape...
— O, suflete, nu simţi? Amurgul e aproape
Şi visurile vrea cu toate să le'ngroape...
O, suflete, nu simţi amurgul de iubire?

Alexandru Bilciurescu

ALMANACHUL
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
pe Anul 1923
se va găsi pe masa tuturor, de oarece va interesa toate păturile sociale,
Format mare, tipărit cu INGRIJIRE PE HÂRTIE BUNĂ, va avea colaborarea celor mai mari scriitori, literaţi, desenatori şi humorişti.

Anunciuri pentru Almanachul
ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa"
etc. se primesc direct la Administraţia ziarelor noastre şi la Soc. Generală de Publicitate
Carol Schulder & S. Berger
Str. Karagheorghevici 9. Telefon 11/84

ALMANACHUL ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe Anul 1923, se va vinde cu preţ popular spre a putea fi cumpărat de toată lumea.

Moartea unui călugăr

de V. DEMETRIUS

Părintele Onufrie zăcea pierdut, se sfârşia. Pielea 'i se făcuse pământie, vânătă pe-alocurĭ, pătată, mariĭ ochĭ şi'ĭ ţinea cu toată puterea ce'ĭ maĭ rămăsese 'n trup, deschişĭ, holbaţĭ. Răsuflarea luĭ grea, par'că ea aprindea, ca nşte foale, luminile ochilor ce voiau să se stingă, să cadă peste eĭ plumbul pleoapelor. Bolborosia, dar nu se putea şti ce spune. Mâinile slabe, ghiare păroase cu unghiĭ negre, peste măsură de lungĭ, rădiau neputincioase în ţolul de pe pat şi de-alungul trupuluĭ sgâriat de cămaşa scorţoasă.

Faţa 'i se încreţia uneorĭ, dar nu se putea înţelege dacă râde bolnavul, sau se strâmbă. Şi ce vedeniĭ maĭ putea să aibă, istovit cum era? Nu părea să'ĭ vadă limpede nicĭ pe ceĭ care se plecau asupra'ĭ şi'l întrebau ce maĭ face şi dacă îĭ cunoaşte. Abia că 'i se bătea, greu, geana, şi turburatele ape ale ochilor luĭ rămâneau iarăş oglindă aburită, dar cu încăpăţânare ţintuită, căscată în gropile adâncĭ de sub frunte.

Privindu-l cum se stinge, fiecare din călugărĭ se gândia la el însuşĭ, se vedea zăcând aidoma, şi toată pustia'ĭ viaţă, adunată de mâna nevăzută a morţiĭ, 'i se părea lesne de suflat, de irosit în nimicnicie, ca un pumn de cenuşe.

Şi gândul că poate să fie o părere propria viaţă, şi moartea însăşĭ, năştea firesc în mintea călugărilor, vestejind până şi zilele bune, ce poate că le trăiseră vreodată. Iar moartea, răpitoare a tot ce simte omul, a tot ce 'i se pare că este, nu'ĭ maĭ cutremura pe monahĭ. Aveau cimitirul sub ochĭ toată ziua; îndeletnicirea lor era o pregătire neîntreruptă pentru moarte; — fără întâmplărĭ luminoase şi sguduitoare li se trecea viaţa. Din chiliile lor întunecoase, până în ţintirim, erau câţi-va paşĭ.

Searbădă era tristeţea monahilor, alăturĭ de omul care trăgea să moară. Gândurĭ obişnuite întretăiau pâcla de cugetare din jurul muribunduluĭ.

Damian fusese pus de stariţ să'ĭ stea maĭ aproape asfinţituluĭ moşneag, să'ĭ pună făclia în mână, când va căsca să-şĭ dea duhul; să nu lipsiască, Doamne fereşte! de lângă dânsul.

Era lucru hotărât că el avea să se mute în chilia luĭ Onufrie, maĭ încăpătoare, cu tindă şi cu vatră mare pentru topitul ceriĭ, pentru ca să urmeze maĭ departe el fabricarea de lumânărĭ şi negoţul. Iar întrucât era ca un fel de moştenire aceasta, 'i se cădea ca o datorie luĭ Damian să uşureze cele de pe urmă ceasurĭ de viaţă ale unchiaşuluĭ.

Rude nu ştia nimenĭ să fi avut părintele Onufrie. Il întrebase care-va, când fusese încă în stare să răspundă, şi el dase din cap, se scuturase cu silă.

Toţĭ călugăriĭ erau de o părere asupra stingeriĭ, ce o vedeau sub ochiĭ lor săvârşindu-se, a părintelui Onufrie: că era căşunată de răpirea de către hoţĭ a strânsurii luĭ băneştĭ. Nicĭ unul nu bănuia că o bună parte, jumătate din agoniseala sa, moşneagul cârpănos şi-o găsise în ţintirim, unde avusese isteţia s'o ascundă şi că, totuş, îĭ tăiase rădăcinile vieţiĭ pierderea a jumătate din avut. Dacă ar fi ştiut eĭ, că acolo chiar, într'un loc ascuns al colibeĭ, se află nouă miĭ de leĭ, ce nelinişte pe dânşiĭ, ce frământ! Monahiĭ se uitau cu jind până şi la cele câteva ţoale sdrenţuite, care aveau să'ĭ rămână luĭ Damian, omul stariţuluĭ. Unul se gândia cum ar putea să schimbe lampa luĭ, cu a luĭ Onufrie, maĭ mare, maĭ bună. Altul ochise papuciĭ şi plănuia să'ĭ şterpelească de sub pat, făcând mătăniĭ, cu faţa către icoane. Dulapul, înţelegeau cu durere că trebue să'ĭ rămână luĭ Damian.

Preotul, părintele Metodie, îl împărtăşise a treia oară pe bătrân, de când era bolnav. Onufrie făcea ochĭ albĭ, ca de spaimă, când linguriţa aurită i se apropia de buze. O ultimă silinţă a minţiĭ îĭ trezia faţa şi, înţelegând par'că, deschidea gura, lua sfânta împărtăşanie, o înghiţia. Damian îĭ ţinuse capul pe palmă, săltat de pe căpătâĭ. Luând pentru a treia oară sfintele, linişte se făcuse în trupul nevolnic. Mânile răcăitoare nu maĭ scurmară cu unghiile, ci, potolite, se aşezară singure pe piept, ca în aşteptarea păciĭ.

Picioarele moşneagului se umflară cât buşteniĭ. Ca o suflare de ceară îĭ schimbase faţa pământie şi o înseninase. Brazdele multe, tăiau acum în liniĭ drepte chipul schimonosit de bucĭumul durerilor din trup şi de amintirea prădăciuniĭ tâlharilor. Părintele Onufrie se şi despărţise de cele pământeştĭ, de patimĭ, de avutul său. Nu maĭ era el însuşĭ, căcĭ uitase, or nu'ĭ maĭ păsa, de comoara jumătate pierdută, jumătate în stăpânirea luĭ.

Stariţul îĭ spusese luĭ Damian să trimeată negreşit după dânsul, când va simţi că părintele Onufrie îşĭ dă sufletul. Fuseseră prietenĭ, cu toată deosebirea dintre eĭ, aşa credea stariţul Senar. Erau apropiaţĭ prin vârstă, prin vechimea în mănăstire, — alţĭ călugărĭ bătrânĭ veniseră dela alte schiturĭ acolo, — apropiaţĭ prin întâmplarea că amândoĭ aveau câte o mică agoniseală, că se vedeau maĭ des unul pe altul, mosafireşte, că ascultaseră împreună cetirĭ din vieţile sfinţilor.

Se oglindiseră aşa dar unul în altul, se citiseră în cuget şi se măsuraseră cu gândul, iar alăturarea aceasta dăinuise până la îmbolnăvirea unuia, a luĭ Onufrie. Se prea putea ca în curând să vină în cimitirul de colea, să-l însoţească în pământ, să fie groapa stariţuluĭ de un cot departe numaĭ de a luĭ Onufrie!

In vremĭ de atâţia anĭ de schimnicia la Agudul, Senar văzuse multe morţĭ, petrecuse, acĭ aproape, mulţĭ călugărĭ la mormânt; dar era şi el atuncĭ maĭ tânăr, maĭ departe de ziua amurguluĭ şi nu fusese de nimenĭ maĭ legat, ca de părintele Onufrie.

Nu era desnădăjduit, nicĭ mâhnit foarte, prea cuviosul stariţ, dar apropiata, hotărâta moarte a prietenuluĭ, îĭ adusese dinaintea ochilor peştera întunecată, abia întrezărită uneorĭ, în care trebuia să intre de îndată ce arhanghelul avea să sufle în făclia nevăzută a vieţiĭ sale. Şi dând înapoĭ dinaintea întunecimiĭ, omul era prididit de gândurĭ. Din făgăduinţa vieţiĭ de vecĭ, numaĭ groapa e sigură, numaĭ pe ea aĭ văzut-o la toţĭ morţiĭ. Şi-aĭ văzut hoiturĭ omeneştĭ putregăite în pământ; iar raiul, chiar iadul, numaĭ în vis şi cu închipuirea, surate visuluĭ, le-aĭ zărit! „Doamne, Dumnezeul părinţilor noştri, se ruga Senar, nemulţumit de cugetarea sa, iartă nouă păcătoşilor de nouăzecĭ şi nouă de orĭ într'un ceas!“

Şi se maĭ gândea Senar: Ce înseamnează „trăesc“? Simt şi judec, îşĭ răspundea. Simt durere că mă despart de un vechĭ tovarăş, de Onufrie, — asta înseamnează că trăesc. Dar el rămâne viu în mine, pe când eu sunt cel care piere, în aducerea luĭ aminte, sfârşită. El mă poartă în groapă, în neflinţă, pe mine, pe toţĭ ceĭ care l-au cunoscut, şi lumea cât o coprinsese cu ochiĭ şi cu năzuinţele sale! Nu piere el, cĭ noĭ pierim într'însul!

La o vreme, i se păru luĭ Damian că o umbră vineţie trece peste faţa liniştită acum, a părintelui Onufrie. Buzele bolnavuluĭ se întredeschiseră.

Tânărul călugăr era singur cu moşneagul. Se temu. Privi în juru-i, stânjenit. Nu maĭ stase nicĭ odată la căpătâiul unuĭ muribund. Totuş simţi că moartea a intrat în chilie; i se năzări că în ungherele întunecate, în giulgiu de umbră, stă cineva. „Ingerul morţiĭ şi Satana!“ îĭ trecu prin cap, şi ca un fior rece îĭ şerpui de-alungul şiriĭ spinăriĭ până 'n ceafă. Se aruncă spre tindă, deschise uşa. Lumina de afară îl sgudui dădu în lăturĭ par'că negurile din mintea sa; se ruşină. Văzu pe unul din călugărĭ, în trecere pe dinaintea casei.

— Dă fuga, cuvioase, grăi el, chia mă-l pe părintele stariţ.

Şi el se înturnă iarăş lângă muribund, întărit în suflet.

Când stariţul, venit numaĭ decât, se alătură de Damian, în casa tăcută, Onufrie deschise pleoapele lăsate în gene, şi un fior îl zgudui de-odată. Stariţul, cu ochiĭ ţintă asupra luĭ, îl trase pe Damian de haină, îĭ arătă candela maĭ mult cu bărbia şi tânărul călugăr, asudat ca de o trudă, aprinse făclia aşezată la îndemână şi o puse în dreapta moale, în mâna apucătoare şi tremurătoare pe arginţĭ, a celuĭ ce fusese avar şi suferise atâta, a fostuluĭ părinte Onufrie.

Iarăş un fior sgudui trupul. Bulucoasele picioare se mişcară către pântece, să se chirciască, apoĭ se întinseră la loc. Trupul par'că tot se maĭ mişca, se lăsa dintr'o strânsoare. Faţa se maĭ întinse de astădată, ochiĭ se holbară până la alb, şi un sunet jalnic purcese pe gură, ca din suflet, din plămânĭ poate.

Şi se simţi că s'a sfârşit cu desăvârşire, că trupul e părăsit, că e lipsit de flacăra tainică a vieţiĭ.

Fură chemaţĭ îndată doĭ din bătrâniĭ mânăstiriĭ, care ştiau rânduiala celor morţĭ. Damian avea să'ĭ ajute. Mortul se şi răcise, îl şi părăsise puţina căldură ce'ĭ maĭ rămăsese.

Răposatul fu desbrăcat maĭ întâĭ până la brâu. Cămaşa în care murise, scoasă de pe el, fu înlăturată. I se şterse trupul cu un burete ud de apă. Iĭ făcură cruce cu buretele: pe frunte, la piept, pe mânĭ. Apoĭ îl îmbrăcară cu o cămaşă curată, o întinseră pe el ca să nu-ĭ vadă goliciunea luĭ şi aşa urmară să-ĭ desbrace dela mijloc în jos. Il şterseră şi pe picioare cu buretele, şi făcură pe genunchiĭ, care poate că nu se plecaseră în destul înaintea Ziditoruluĭ, câte treĭ crucĭ pe fiecare.

Mădularele se supuneau, leşul încă nu înţepenise. Iĭ înveşmântară pe fostul monah în straele ce le purta de obiceĭ, altele maĭ bune neavând. Iĭ puseră culionul în cap şi tot capul, până la barbă, îl înfăşurară în zăbranicul camilafceĭ. Apoĭ îĭ puseră.... analavul şi rassa, îl încinseră cu vechea luĭ curea, îl încălţară cu călţunĭ noi.

Toată găteala aceasta i-o făcură bătrâniĭ călugărĭ răposatuluĭ, după ce'l luaseră din patul zăceriĭ şi chiar în chilia luĭ, îl întinseră.

Căutară apoĭ mantia luĭ Onufrie şi, ridicând trupul, îl puseră peste ea, întinsă dela cap până la picioare. Apoĭ, tăind marginile mantieĭ de-o parte şi de alta, le sfâşiară, le rupseră de tot. Inveliră trupul cu mantia, iar cu marginile îl înfăşară ca'n faşe, împletind băerele acelea în jurul leşuluĭ. Până şi picioarele cele care alergaseră prin lume după îndemnul patimilor, le legară părinţiĭ.

Şi iarăşĭ făcură crucĭ asupra mortuluĭ: la cap, lăcaşul trufieĭ omeneştĭ; la piept, în dreptul inimiĭ, ca iertată să fie de patimile sale; şi la genunchiĭ, nicĭ odată destul de plecaţĭ.

Apoĭ veni rândul preotuluĭ să citiască stâlpiĭ şi cele de cuviinţă pentru iertarea păcatelor şi primirea sufletuluĭ la cer.

Punându-şĭ epitrafilul, în dreapta cu cădelniţa plină de ieratic şi bine mirositoare a tămâe, părintele Metodie începu a citi.

Luĭ Damian, nelipsit dela toată rânduiala, i se părea, ascultând citirea troparelor, că nici odată nu se pătrunsese de înţelepciunea lor, ca acuma.

„Doamne odihneşte sufletul răposatuluĭ rob al tău Onufrie, în loc luminat, în loc de verdeaţă, în loc de odihnă, de unde-a fugit durerea, întristarea şi suspinarea. Şi toată greşala ce-a făcut el, cu cuvântul sau cu lucrul, sau cu gândul, ca un Dumnezeu bun şi iubitor de oameni iartă'ĭ, că nu este om, care să vieţuiască şi să nu greşească“.

In mâhnirea care'l corpinsese pe Damian, pătruns de sfârşitul vieţiĭ călugăreştĭ, la căpătâiul răposatuluĭ şi la vederea stingeriĭ uneĭ vieţuirĭ, zâmbi ca o lumină ştiinţa aceasta neîndoioasă din tropare: „că nu este om carele să nu greşască“ şi că (urmase a citi preotul): „Tu eştĭ singur fără de păcat, Doamne!“

Ruşinoasele luĭ fapte, din care purceseseră toate nemernicille, înşelăciunile, trudele şi urma încă să'l pască, aveau iertarea lor, erau cunoscute sfinţilor părinţĭ aĭ Bisericiĭ!

Mortul, aşa legat şi înfăşat, fusese aşezat în singurul sicriu al mânăstiriĭ. După ce i se citise, fu luat pe sus şi adus în tinda bisericiĭ, unde'l aşezară pe o capră de lemn, şi'l lăsară acolo.

Chilia răposatuluĭ fu închisă numaĭ decât de către macialnic, iar cheia fu încredinţată luĭ Damian, carele avea s'o locuiască.

Vremea se schimba dela un ceas la altul, se posomora şi se însenina. Bulbucaţĭ şi lespezĭ, norĭ negriĭ şi de cenuşe veneau să stea asupra gâvanuluĭ munţilor, statornicind în cuprinsul mânăstiriĭ mâhnirea adusă de moarte.

Când treceau spre rugăciune, în vremea de dăinuire încă pe faţa pământuluĭ a mortuluĭ, călugăriĭ vedeau sicriul, vedeau chipul bine cunoscut lor, ca în lemn vechĭ săpat acuma, al bătrânuluĭ lor tovarăş de rugĭ, de adăstare şi de cernire. Şi de cum îşĭ luau ochiĭ dela mort era un făcut să şi-ĭ oprească pe pereteĭ tindeĭ, pe care erau zugrăvite chinurile iaduluĭ;— dracĭ scălâmbi, cu marĭ coarne şi cozĭ îmbârligate se strâmbau la eĭ şi îĭ urmăreau până apucau să intre în pronaosul întunecat.

Veni timpul de îngropare. Paracliserul lovi de treĭ orĭ, cu putere, la răstimpurĭ, în teaca de fier, care suna greu, ca nealtădată, ca un bocet.

Coşciugul, cu mortul în el, fu adus în cimitir. Groapa era pregătită. Două malurĭ de pământ, scos din fundurĭ, aburau de departe, mirosiau de aproape a ţărână, a jilav.

Acĭ preotul începu a citi, în ascultarea multor monahĭ adunaţĭ, în tăcerea îngheţată, apăsătoare. Nimenĭ nu plângea, nicĭ se tânguia. Subţirĭ făcliĭ de ceară, ţepene în mânile neprinse de tremur ale călugărilor, ardeau, luminau slab, amestecându'şĭ mirosul cu al tămâeĭ şi smirneĭ din cădelniţa preotuluĭ, cu al pământuuĭ reavăn.

Un nor, ca smoala de negru, se lăsă din piscurĭ, ameninţând să cadă asupra ţintirimuluĭ, întunecând lumina de după amiază. Monahiĭ se uitară împrejur, cu strângere de inimă, ca sub o ameninţare a celuĭ în paza căruia erau toate clipele vieţiĭ lor. Preotul ridică privirea spre cer şi vocea luĭ se făcu rugătoare şi plină de tremur. Locaşul de odihnă păru sfâşiitor de trist, de îndată, în tăcerea luĭ. Crucile de lemn aduseră de astădată aminte de mulţĭ din ceĭ care zăceau sub glie, atâţĭ tovarăşĭ, atâţĭ aidoma lor semenĭ, rând pe rând aduşĭ să doarmă acĭ, înmărmuriţĭ, amuţiţĭ. Vocea diaconuluĭ se înălţa acum:

„Veniţĭ fraţilor, să dăm mortuluĭ sărutarea cea maĭ de pe urmă, mulţumind luĭ Dumnezeu, că acesta a părăsit rudenia sa şi către mormânt se grăbeşte, ne maĭ grijindu-se de cele deşerte şi de trupul cel mult pătimitor. Unde sunt acum rudele şi prieteniĭ?“

Stariţul asculta pentru a multa oară jalnicul trisaghion, pe Damian îl izbiau cuvintele în inimă, de par'că la însăşĭ înmormântarea sa asculta. Neamurile luĭ nu-ĭ maĭ aveau de ştire; se înstreinase de soră, de sat, ca şi părintele Onufrie. Vaĭ, ca şi mortul! Şi gândul că poate sufletul răposatuluĭ e colea, e lângă faţa luĭ, în văzduh, că aude prozomia, îl înfioră pe Damian.

Şi diaconul urma:

„Acum toată pompa cea vicleană a deşertăciuniĭ vieţiĭ se desface, pentrucă sufletul, lipsind din trup, lutul s'a înegrit, vasul s'a stricat, e fără glas, fără simţire...“

Norul prăbuşit în gâvanul Aguduluĭ, se lăsase şi maĭ mult, par'că asculta şi el. In întunecimea ce se urzise, făcliile luminau maĭ tare, cu pară galbenă, în mâinĭ tremurătoare, aruncând acum pe chipurile împădurite şi bărbĭ sălbatice, ca o rătăcire a minţiĭ, iar în ochĭ scânteĭ şi văpăĭ fioroase.

Diaconul urma:

„Ce este viaţa noastră? floare, abur şi rouă de dimineaţă, cu adevărat! Decĭ veniţĭ la mormânt să vedem aievea unde este frumuseţea trupuluĭ şi unde sunt tinereţile, unde sunt ochiĭ şi chipul. Toate s'au veştejit ca iarba, toate s'au stins!“

Damian strânse pleoapele cu putere, dar nu putu să izgonească din fundul ochilor săi vedenia Magdalineĭ, care şi ea avea, ca floarea şi ca iarba, să se ofilească şi în mormânt să se aşeze. Şi la Trofina era cimitirul la doi paşĭ de chiliile maicilor! Şi— acolo moartea pândea fără preget!

Mulţĭ din călugărĭ îl sărutară pe răposat, în sicriu, dar Damian nu cutezase. I s'ar fi părut că i se făgădueşte tovarăş pe curând.

Tunete, bubuiturĭ, par'că, se auziră din cerurĭ. Trisaghionul se sfârşise. Răposatul fu scos din sicriu, vremelnic lăcaş numaĭ, şi, luat de umerĭ, de cap, de picioare, fu pogorât în groapă, aşa îmbrăcat precum se afla, înfăşurat în mantia luĭ şi legat, înfăşat ca în funiĭ.

Leşul fu pus de-adreptul în fundul gropiĭ, pe lutul jilav, rece. Monahiĭ făcură douăsprezece mătăniĭ, pe când norul se trăgea ca supt din gâvanul munteluĭ şi pornia peste vârfurĭ, în răzbubuirĭ de furtună. Ceĭ rânduiţĭ, răsturnară pământ peste mortul neacoperit, fără sălaşul sicriuluĭ, astupară la loc groapa, — iar ceilalţĭ călugărĭ se risipiră de îndată pe la chiliile lor.

V. DEMETRIUS

SCRISORI DIN ARDEAL

Caravanele

Inainte de-a se face în Ardeal drumuri de fer, aşadar înainte de 1861, (mai ales pe vremea când liceul din Blaj era singurul liceu romănesc), începând din jumătatea a doua alui August şi până la începutul lui Septembrie, Ardealul era străbătut de adevărate caravane. Erau caravane de elevi, cari porniau din depărtări mari, pe jos, către Blaj, — fii de preoţi şi ţărani, cari n'aveau putinţa să călătorească în trăsuri.

Caravanele principale porniau din cinci părţi. Cea dintâi pornia de pe la Baia-mare, străbătea judeţele Solnoc-Doboca, Cojocna şi Turda-Arieş şi trecea peste dealurile Uioarei la Blaj. Alta pleca din părţile Sălajului şi une-ori se întâlnia cu cea dintâi pe la Turda, continuând apoi împreună drumul. A treia, pornind din părţile Bistriţei, străbătea Câmpia şi trecea la Blaj pe valea Târnavei mici. A patra venia din Bănat şi părţile Huneadoarei şi Haţegului, iar a cincea de pe la Făgăraş, Braşov şi Sibiu. Mai erau şi alte multe caravane, dar mai puţin numeroase, ca a băieţilor de Moţi din munţii Abrudului şi altele.

Elevii erau însoţiţi de părinţi ori servitori, cu desagi grei în spate, încărcaţi cu haine şi de-ale mâncării. Neînsemnată la punctul de plecare, caravana se mări din sat în sat, aşa încât în apropierea Blajului trecea chiar şi de două sute de capete. Bietul elev, pregătit din bună vreme cu de toate, aştepta trecerea caravanei prin satul ori ţinutul lor, îşi lua un duios rămas bun dela fraţi, surori şi vecini şi dela tineretul satului şi împreună cu părinţii se alătura la caravană, cu lacrimi în ochi. Lacrimile se uscau însă în curând. Era o mulţime de oameni veseli în caravane şi drumul până la Blaj era un drum de nesfârşite cântece... naţionale şi de dor, cântece, cari azi le ascultăm zâmbind, dar atunci erau la modă în tot cuprinsul Ardealului. Oamenii pe unde treceau, îi priveau cu admirare şi le spuneau din adâncul inimii un „Doamne-ajută“. Era mare lucru să aibă cineva pe-acea vreme un fecior la „şcolile alea mari din Blaj“, de-ar fi fost chiar un „sărăntoc“ tatăl vre-unui elev, această împrejurare îl ridica între fruntaşii satului, cu cuvânt la săboară. Priveau şi nemeşii unguri trişti caravanele şi oftau clătinând capetele:

— Se duce opinca la Blaj, să se prefacă în cismă!

Aveau de ce să ofteze: cei cari plecau, n'aveau să se mai întoarcă la „robotă“. Iar cântecele lor aveau să devină odată atât de puternice, încât să tremure pământul sub picioarele lor. Gramatica, sintaxa şi odele lui Horaţiu, cari aşteptau pe elevi în micul „opid episcopal“ dela îmbinarea Târnavelor, aveau să „tulbure“ odată capetele „puturoşilor de Valahi“.

Dacă ajungeau în vre-un sat Duminica, se opriau la slujbă şi ridicau biserica în slavă cu cântecele lor, storcând lacrimi din ochii bătrânilor încărunţiţi. De se nimeria între ei şi vre-un teolog, acela spunea o predică de rămânea de pomină pentru multă vreme. Atunci faţa popii, era roşie ca bujorul. Oamenii satului puneau multă omenie pe „diaci“ şi nu-i lăsau să-şi continue drumul cu una cu două. (Poate tocmai pentru faptul, că în decursul vacanţelor cântau şi predicau în biserici, ţăranii din Ardeal numiau pe elevii şcolilor din Blaj: *„diaci“.*).

Când înserau în vre-un sat, poposiau acolo peste noapte şi dormiau în şura popii şi în şurile altor oameni cinstiţi ai satului. Dar numai elevii claselor inferioare şi părinţii lor îşi dormiau somnul întreg. Elevii claselor superioare, flăcăi în toată puterea cuvântului, făceau ce făceau şi scoteau la iveală pe... lăutarul satului. Adunaţi în mijlocul satului, trăgeau o horă straşnică şi într'o clipeală, toată lumea din sat era strânsă în jurul lor, bărbaţi, femei, flăcăi şi fete. Se începea o petrecere veselă, cu cântece şi jocuri şi „diacii“ învârtiau pe cele fete ale satului de să se prăpădească lumea. Poate de-atunci a rămas cântecul:

— Foaie verde lemn de fag,
Dulce-i gura de diac...

Şi:

— Cât trăieşti şi veculeşti,
Pe diac să nu-l iubeşti,
Că diacu-i poamă dulce,
Te iubeşte şi se duce,
Că diacu-i poam' amară,
Te iubeşte şi se cară“...

Şi:

— „Şterge-te leleo la gură,
Că badea-i la 'nvăţătură,
Şterge-te leleo la nas,
Că badea s'a dus la Blaj“.

Petrecerea ţinea până târziu, după miezul nopţii, poate vre-un ceas ori două dacă dormiau şi „diacii“ cei mari. In zori caravana era în picioare şi pornia cu aceeaş veselie la drum, pentru-că până la Blaj se întâmplà să mai facă vre-un popas ori mai multe.

Bine-cunoscuţi în tot Ardealul, elevii şcolilor din Blaj se bucurau de mare cinste şi vază înaintea ţărănimei. Aşa ne putem explica resultatele extraordinare ale propagandei ce au făcut aceşti elevi în anul 1848.

Dacă ajungeau la Blaj, se înscriau la şcoală şi îşi căutau gazdă unde puteau. Cei mai săraci intrau la profesori şi la canonici, cari erau toţi preoţi celibi ori călugări şi îşi ţineau câte-un elev (iar cei mai miloşi câte doi-trei) ca să le măture prin casă şi să le cureţe hainele şi ghetele, împărţind cu el porţia de mâncare ce-i revenia dela masa comună a profesorilor. Ceialalţi îşi căutau gazdă prin „suburbiile“ Blajului, pe „sub curte“, pe „sub hurubi“, pe „după garduri“ şi „în sat“ şi pe la „Grecii“ din Blaj. 1) Majoritatea covârşitoare a lor trăia cu traista de-acasă, cu pâinea care o căpătau dela episcopie tot a cincea zi, cu ciorba lungă ce-o căpătau în toate zilele la seminarul Bunei-Vestiri şi cu resturile de mâncări ce le căpătau dela teologi în schimbul unor mici servicii de curieri.

La încheearea anului şcolar, după-ce sărutau cu toţii mâna episcopului, porniau spre casă formând aceleaş caravane, cari acum scădeau, fireşte, din sat în sat.

Iată, aşa s'a format pe vremuri clasa „intelectualilor“ din Ardeal. Dacă s'au făcut drumurile de fer, caravanele au încetat şi oamenii satelor prin cari obicinuiau să treacă, simţeau o adevărată strângere de inimă când vedeau că vine toamna şi „diacii“... nu se mai ivesc. Apoi încetul cu încetul au fost date cu totul uitării. Azi numai bătrânii de optzeci de ani şi-le mai amintesc. Mie toate astea mi-le-a povestit bunicul meu şi le-am scris, pentru-ca să nu se uite.

SEPTIMIU POPA

1) Ca orice oraş din Ardeal şi-a avut şi Blajul „Grecii“ lui, azi romanizaţi cu desăvârşire. După cum citim în „Memoriile“ lui Iosif Şterca-Şuluţ, dela grecii Blajului a rămas cunoscutul proverb: *„Nu te îmbia ca grecii la temniţă“.* Inainte de 1848, toată puterea judecătorească în Blaj era în mâna episcopului. Când se întâmpla apoi vre-o păruială ori ceartă între „Greci“, ajungeau şi dintre ei în temniţa episcopiei. Pandurii episcopului îi conduceau până la uşa închisorii şi le-o descuia. Atunci se începea între grecii noştrii următorul dialog:

— Pofteşte, Kir Dimitri!
— Ba, pofteşte d-ta întâi, kir Iani...
— Doamne fereşte, kir Dimitri, doar n'o să intru eu înaintea d-tale!

Grecii din Blaj au fost macedoneni şi au fost aduşi acolo, ca comercianţi, de Inocenţiu Klein, întemeietorul oraşului, în 1723.

Mişcarea literară

de CLAUDIA MILLIAN

Rânduri despre Ana Conta-Kernbach. Boabe de mărgean. Editura „Viaţa Românească“

Am vorbit cândva despre această scriitoare, cu respectul şi admiraţia ce se cuvin savantului, unei minţi ce gândeşte şi a căreia expansiune s'a cheltuit numai în soluţiunĭ intelectuale. Ana Conta-Kernbach, a privit oamenii şi operele lor prin prisma umanitaristă a culturei generale, fără să împrumute ochelariĭ care adâncesc; nici foarfeca criticului care disecă.

Cu o admiraţiune senină şi optimistă, a încadrat figurile literaturei cu aureola unei bunevoinţi desăvârşite, de acea s'a oprit, deopotrivă de atentă, în faţa unui mare scriitor ca şi în a unui diletant, în preajma operei unui creator, ca şi a unui interpret.

Boabe de mărgean, micul volum, din editura „Viaţa Românească“, face dovada, observaţiunei mele înşiruind la olaltă, toate impresiunile — chiar cele minore — prinse, în domeniul manifestărilor intelectuale.

A enunţat cu bucurie orice apariţiune de artă — fie numaĭ de interpretare — ca pe un element necesar în marele angrenaj de cultură generală, cu care se mândresc popoarele civilizate. Marea critică bazată pe filozofie, această savantă analiză care clasifică şi cataloghează, care stabileşte principiĭ şi caută soluţiunĭ definitive, nu a fost urmărită de scriitoarea Kernbach.

Sezisând însă nevoia unei culturi generale, a unei deprinderĭ de discernământ în chiar masa generaţiuneĭ tinere, acolo unde educaţiunea oficială s'a obicinuit să servească totul cu comprimate pregătite în laboratorul pedagogieĭ, a remarcat — cu logica bunuluĭ simţ — tot ceeace deşteaptă noţiunĭ de artă şi sugerează, cercetărĭ culturale.

De aceea în capitolul **O părere**, opinează, cu atât de mult tact, când e vorba să se sărbătorească cu prilejul comemorăriĭ lui Eminescu, inspiratoarea poetului, Veronica Micle.

Deşi femee — o spun aceasta, fiindcă foarte puţine din ele îşi uită sexul — nu a putut înţelege o asemenea profanare şi a deosebit sărbătoarea poeziei de a intimităţiĭ omeneştĭ, în care femeea se numeşte amantă.

Legătura luĭ Eminescu, tăinuită de el, dată în vileag, postum, era mai mult o completare de cunoştinţe referitoare cu gloria şi povestea unor vieţĭ.

Descendentele Veronicăi Micle, încă la Iaşĭ, ar fi privit această eternă evocare, nu ca o sărbătorire, ci poate ca o leziune a trecutului dureros, în care cei doi scriitori şi-au închis idila.

Observaţiunea Anei Kernbach, deşi ar putea să pară fără importanţă, dovedeşte totuşĭ o fineţe subtilă şi o vedere curată în speculaţiunile de glorie, cu care s'ar putea mândri slăbiciunea sexului femeiesc.

Trecând pe lângă consideraţiunĭ ca acestea de ordin sporadic, privirea ei a ţintit atitudinĭ şi gesturĭ, de-alungul anilor noştri literari, creând — concis şi cu multă preciziune — pe Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea, Titu Maiorescu, Vasile Conta, Coco Dimitrescu, alături de George Enescu, Boscof, Agata Bârsescu, Sauer — sau Spiru Haret sau Const. Mille, sau atâtea alte figuri, din Iaşii culturali, în care spiritul ei, a trăit şi supravieţueşte încă.

Fără o caracterizare critică, ci mai mult unind trăsăturile fizice cu linia interioară, studiile ei par portrete uşor creionate, colorate puţin, dar de o caracterizare sufletească atât de simplă!

Iată, bunăoară **O treime literară**, în care scriitoarea evoacă imaginile clare, ale celor trei contimporanĭ-prieteni:

„Buni prieteni, emuli cari s'au susţinut şi s'au ajutorat în loc să se sfâşie între dânşii, au lucrat cam în aceleaşi condiţiuni şi cu aceleaşi rezultate şi au murit curând unul după altul, Caragiale, Vlahuţă şi Delavrancea, au multe puncte comune în desfăşurarea lor literară şi socială. Toţi trei ridicaţi prin ei înşişi, toţi trei cu o pronunţată pornire de umilare şi de combativitate, toţi trei înarmaţi pentru luptă şi mai ales pentru izbândă, toţi trei cu o vădită înăcrire împotriva tot ce nu-i vânjos, încordat şi nervos, pătimaş.

Bunătatea, îngăduinţa, simplitatea, firescul, înduioşarea blândă, nu le spune nimic. Natura nu-i ademeneşte, trecutul abea-i îndeamnă, viitorul nu le vorbeşte...

Zugravi ai orăşănismului cu miasmele lui morale şi ai patimilor cari clocesc în toate vremurile, tablourile lor sunt mărețe, figurile lor uimitoare — le lipsesc însă şi căldura şi farmecul care să te facă să le iubeşti ca pe nişte fiinţi aevea. Dar câtă vigoare şi cât relief în opera lor la tustrei!

Vlahuţă a gândit mult, Delavrancea a zugrăvit multe, Caragiale a şlefuit până la desăvârşire tot ce a produs.

Delavrancea, Vlahuţă şi Caragiale sunt trei figuri mari ale literaturei româneşti, mare fiecare în deosebi, mai mari prin înmănuncherea în care au trăit şi s'au înfăţişat publicului românesc.

S'a oprit tot aşa de senină în faţa **Privelişti!or**, de pretutindenĭ şi a desenat peisagiile din Italia, din Grecia sau din ţara noastră, cu acelaş suflet de poet şi cu aceiaşĭ privire de observatoare esteţă.

A urmărit **Urmele de paşĭ** a câtorva trecători delicaţĭ, pe aleiele noastre culturale şi a lăsat tot o rază de lumină curată şi un cuvânt de sinceră şi netăgăduită admiraţiune. Fără ură şi părtinire, toată lumea a încăput în milostenia atenţiuneĭ sale generoase.

CLAUDIA MILLIAN

CEL MAI SANATOS ALIMENT
CACAO VAN HOUTEN

Cum s'a despărţit Tanti Veronica *)

de ION DONGOROZI

Nu împlinisem încă anul dela nuntă şi împreună cu Marie, — nevastă-mea dintâi, — ne nimerisem singurii musafiri de Crăciun în iarna ceia, — iarna dinaintea răscoalelor, — în conacul cel mare al Tuşei Veronica, — cum ne îngăduia biata maică-mea să-i spunem, noi copiii, când nu era faţă străină 'n casă. — La prânz, de Sfântu Ştefan, a fost poftit şi părintelele Iancu Maftei din Vameşu, iar după masă, la o partidă de pichet şi-un păhăruţ cu licuare de ananas — cum numai Dumneaei ştia s'o dreagă — Tanti Veronica, — cum venise iarăşi vorba despre bietu Nenea Ştefan, — ni s'a spovedit pe negânditele, la tus trei. Şi-atuncia, adică în ziua ceia de Sfântu Ştefan, am putut afla pe deantregul taina cea mare a Tuşei Veronica.

După ce mai trase odată jarul în gura sobei, se înturnă spre noi, ne privi galeş o clipă, clătină îngândurată din cap, apoi grăi cu bunătate: „Iaca bre, copii... la ce să zic? Căsnicia voastră îmi place, zău îmi place... cum văz eu ţineţi unu la altu, şi-apoi sânteţi potoliţi de tot... ei, asta preţălueşte mult, mult dragii mei! Credeţi-mă zău, un strop de dragoste mai puţintel şi 'ngăduinţă mai multă, că patima ca şi 'ncăpăţânarea otrăvesc sufletul!

Pe mine când m'a scos tata 'n lume nu 'nplinisem nici cincisprezece ani; ştiam binişor polca, valţu şi cadrilu, ciripeam franţuzeşte şi rupeam ceva greceşte, da'n colo, prostuţă de dam în gropi, nu alt'ceva... de... ca mai toate vlăstarele boereşti depe vremea aceia.

Când eşeam seara la plimbare în stânga tatii, în buta cea mare cu patru cai înaintaşi, toţi răsuceau capul după noi; iar pe la nunţi şi baluri, — că pe-atuncea se ţineau lanţ în carnaval, — roia tineretul în jurul meu, de sporia nu şagă mândria 'n pieptu tatii. Pe nen'tu Ştefan 'l-am cunoscut la nunta doftorului Mandrini; îşi dase taman atuncia demisia de la Curte, iar până 'n toamnă la alegeri, se mulţămise chipurile cu prefectura de Covurlui.

Deşi 'mplinise patru zeci şi patru de ani, bătea zău pe mulţi de treizeci chiar, era umblat şi vestit, grăia frumos de tot şi nu-l întrecea care-va 'n târgu Galaţului, nici la mazurcă şi nici la cadril.

Ce mai la deal la vale, într'o săptămână mi-o ameţit capul deabinelea; m'aşi fi topit pe picioare nu alt'ceva, de nu l'aşi fi zărit cumva într'o zi; în aşa hal ajunsesem la vre-o lună numai, dragii tantii!.

La 'nceput, bietu tata s'o 'mpotrivit dârz; mi-aduc aminte că 'ntr'o sară, m'o ridicat binişor pe genunchi, şi mângâindu-mi cu stânga zulufii, mi-o grăit blând, blând de tot, că sânt un copil nătâng, că încă mai cred pe semne că tot ce sboară se mănâncă, că prefectul e mueratic din cale-afară, că joacă cărţi pân' să crapă de ziuă, şi cu câte şi mai câte nu mi-o 'mpuiet urechile în sara ceia, Dumnezeu să-l ierte; dar văzând încăpăţânarea mea, so 'ncruntat, o trântit odată cu pumnul în masă şi s'o răstit din cale-afară:

— Am să-ţi trag, diavoliţo, douăzeci şi cinci la scară, cum trăgeam odată ţiganilor! Două zile şi două nopţi, nu am luat nici nafură 'n gură..., a treia zi însă, un' ce văz pe tata strecurându-se tiptil, tiptil, în iatacul meu, şi cum tăceam, privind ţintă cum se legăna canaru în scrânciob, îmi grăi iar blând de tot:

Pe semne ai de gând să mă bagi în mormânt cu zile, Veronica tată!

— Ba, am de gând să-mi fac sama singură... să poţi trăi odată în tihnă şi d-ta! răspunsei eu într'un târziu, înecându-mă plânsul. A doua zi chiar pela toacă, făcurăm logodna, iar la o săptămână 'n cap, nuntă mare la Episcopie.

Ştefan Comşa de-a doua zi de nuntă, nu mai semăna de fel cu celălalt Ştefan Comşa; dragostea-l schimbase cu totul; nu mai juca, nu mai fuma, numai gusta din şampanie acuma; toată ziulica nu s'ar fi despărţit de mine şi nu mai ştia sărmanelul cum să-mi împlinească voia. Pornită pe iscoadă, mă ţinui scai de la o vreme ,ca să-mi povestească şi mie câteva din năzdrăvăniile lui de holteiu; la început se'mpotrivi dârz, da' mai pe urmă, de dragul meu pe semne, începu să mi se spovedească. Când sâmţam că-l joc cum joacă vântul fulgul de păpădie, creştea mândria 'n mine da' şi dragostea sporea atunci. Dela o vreme însă, prinse rădăcină şi pârdalnicu de necaz; vă mărturisesc, copii, că erau clipe când mi-aşi fi dat bucuroasă viaţa, să-l fi ştiut numai al meu, că pân' la mine altă femeie nu mai cunoscuse, şi cum mă durea din zi în zi tot mai amarnic gândulista, mă hotărâi să-l fac şi pe dânsul să sufere. Era gelos, mânia lui D-zeu, de'i mustea năduful fără să răsbufnească; nu m'ar fi mustrat, dragul de el, nici cu vorba, nici cu privirea măcar; îmi dam sama cât se ferea şi asta mai potolea par'că furtuna ce se pornea în mine.

Danţam, danţam dragii mei, pân' ce ameţeam, ori numai mă ţineau picioarele; împărţam în dreapta şi'n stânga la ochiade, iar spre revărsatul zorilor, când ne'nturnam spre casă, îi mărturiseam tolănită pe perina cupelei, că petrecusem tare bine, că mă simţ'am fericită, iar printre gene trăgeam cu coada ochiului ca să prind pe faţă tăria loviturii. Ajunşi acasă, se 'ntorcea afurisita de roată şi curând curând, mă săgeta amarnic că-l vedeam chinuindu-se din pricina mea, şi numai ştiam atuncia cum să-i cer iertare, cum să-l îmbun... degeaba însă... căsnicia noastră fusese înveninată, copii, iar liniştea de mai înainte îşi luase sborul pentru totdeauna! Şi iacă-tă, aşa ajunsesem noi să ne petrecem zilele de la o bucat' de vreme, dragii maichii. Tanti Veronica ne umplu din nou păhărelele cu licuoare de anananas, ne îmbie, sorbi chipurile şi dumneaei de două ori la rând, ofta, şi înturnându-se spre nevastă-mea, grăi cu blândeţe: Tu ia sama bine, drăguţa mea, eşti femeie tânără şi fără pic de experienţă — ca cele mai multe dealminterea — de... se prea poate să-ţi fie de folos cândva păţania mea, Marie!

Dintre cei ce-mi dădeau târcoale, căpitanul Raul Vâlcănescu era fără îndoială cel mai îndrăzneţ şi îndrăzneala lor, ca şi stângăcia noastră, de cele mai multe ori ne doboară. Câte n'or fi, sărmanele de ele, nevinovate şi câte n'or fi ispăşind poate-o viaţă 'ntreagă slăbiciunea lor de o clipă — şi Tanti Veronica plecă capul, oftând din adâncul pieptului.

Am simţit, fetiţo, cum în toiul jocului mă strângea mai tare de cât s'ar fi căzut, cum îmi frământa uneori sânii, ori îmi atingea cu buzele umerii, da'mi iera ruşine, ruşine de moarte să mă desprind ori să mă împotrivesc; ajunsesem dela o vreme cu totul neputincioasă faţă de omu ista. Până şi bileţelul strecurat într'o seară la bal mascat, în cutele evantaiului, n'm avut curajul să i-l arăt lui Ştefan. Iată, să vi-l citesc şi vouă ca să vă dumeriţi de om — şi Tanti Veronica aduse de-alături, din dormitorul dumneaiei, bisacteaua de palisandru, încrustată cu solzi mărunţi de sidef pe capac, alese din cele două răvaşe pe cel răsucit sul, îşi prinse pe după ureche ochelarii şi ceti rar, încruntând din sprâncene:

Doamnă,

Sunt ostaş şi ca atare nu prea ştiu să mânuesc condeiul; sunt deprins însă să grăesc omului pe şleau; mi-aţi plăcut dela început, şi când îmi place cu adevărat vânatul, ştiu că nu trebuie să-mi scape.

Sunteţi tânără şi frumoasă, iar bietul Comşa ca mărul domnesc, găunos pe dinăuntru, dar tot roşu pe dinafară, de-ţi mai ia poate ochii. Ştiu bine că v'am plăcut şi deaceia mai ştiu că vă'mpotriviţi zadarnic. Ţineţi minte, Doamnă, dela mine: ceeace-i menit să se întâmple, trebue să se întâmple negreşit.

R.

Cu toată scârba şi necazul ce-mi nimiciau sufletul, n'am îndrăznit să-i spun ceva lui Ştefan, nu ştiu cum, da'mă găseam par'că greu vinovată şi cu fiece zi ce trecea, simţiam tot mai lămurit cum îmi sporia slăbiciunea. Imi dădeam bine seama, că'n lupta asta ce se'ncinsese între mine şi căpitanul Vâlcănescu, eu voi fi cea doborâtă la urma urmei... s'apoi, drept să vă spun, copii, ceeace mă canonea şi mai rău, era credinţa lui Ştefan, credinţă de neclintit în trăinicia şi curăţenia prieteniei cu căpitanul! Doamne, Doamne, cum mai orbeşte uneori omu!

Se'ncepuse de câteva zile războiul cu Turcia. Intr'o Marţi, cam pela toacă, cum brodam, plecată pe gherghef, und'ce mă trezesc în pragul sofrageriei, cu căpitanul Vâlcănescu; am înlemnit de frică. Cum de se strecurase nezărit, nici slugile nu m'au putut dumeri. Ştefan plecase de Duminică seara la Bucureşti; era pe-atuncia prezidentu Senatului, şi-i depeşase Brătianu să purceadă grabnic. Căpitanul venise hotărât să-şi joace ultima carte, c'a doua zi, de cu noapte, trebuia s'o pornească cu bateria la Giurgiu şi de n'ai fi căzut Sfinţia Ta taman la timp, — că se nimerise să fie zi'ntâi în Marţea aceia, — apoi nici vorbă că nu m'aşi mai fi putut împotrivi căpitanului Vâlcănescu. Iacă-te, asta n'ai ştiut-o nici d-ta Părinte, cu toate că-mi ieşti de 24 de ani duhovnic!

Martor mi-i cel de sus, că numai d-tale unuia datoresc eu curăţenia mea! Părintele Iancu făcu ochii mari, şi se opri o clipă din rânduitul boabelor de chihlimbar, din şiragul de mătănii cu 'nculetoarea aurită, — darul episcopului Bârlădeanul. Tanti Veronica oftă, îmi făcu semn cu mâna să arunc şi butucul cel mare şi după o clipă de popas, porni să povestească mai departe, frământând de zor între degete o fărâmă de miez de cozonac: Căpitanul Vâlcănescu a căzut în coasta Smârdanului, sfârtecat de-un şrapnel. Dumnezeu milostivul să-i ierte toate păcatele, — din inimă o spun, — da'răzbunarea lui, numa'n capul unuia dintre Vâlcăneşti putea 'ncolţi. Departe de mine, măiculiţă, gândul de-ai ponegri; d-ta, Părinte, ştii prea bine ce haini au fost la inimă mai toţi Vâlcăneştii; până şi plodurile ştiau pe vremea mea despre isprăvile paharnicului Ieremia Vâlcănescu. Tanti Veronica se oţără toată. Am cetit lămurit în privirea căpitanului, gândul lui de răzbunare, da'la atâta cruzime, nu m'am aşteptat zău. Testamentul scris şi semnat de chiar mâna căpitanului Vâlcănescu, suna cam aşa:

„De-o fi să cad în rezbel, averea mea să se împartă după cum hotărăsc:

Moşia Dâmbeni, cu conacul şi gospodăria de pe ea, mumii mele vitrege, cucoanei Ilinca Gligori Vâlcănescu; pădurea Rudcanului, cei 8000 de galbeni austriaci din sipetul mare şi portretul în ulei din iatac, ibovnicei mele, doamnei Veronica Comşa, iar straile, caii de călărie dela reghiment şi solda pe luna din urmă, lui Ion Muche din Dâmbeni, finul şi ordonanţa mea". Tanti Veronica îşi muşcă buza şi se scutură, săgetată ca de-un fior. De nu l-ar fi pălit atuncia leşinul, păi nici vorbă că m'ar fi gâtuit ca pe-un pui de găină bietu Ştefan. Par'că-l văd şi-acu dinaintea ochilor, cum s'a prăbuşit ca trăsnit de dambla, cu gazeta mototol, în dreapta. A doua zi de mânecate, o şi purces spre Bucureşti şi dus o fost de-atuncia sărmanul de el; nici o vorbă şi nici un rând măcar. Prin ce-am trecut eu, numai Măiculiţa Domnului ştie. Când o fost să-mi fac seama, în seara de Sf. Paraschiva, biată maică-ta m'o scăpat; mi s'o muiat inima de ţipetele ei; era un plod pe-atuncia, drăguţa de ea, nu'mplinise cred nici 11 ani... poate v'o fi spus cândva, sărmănica, sărmană fie de păcate. Nu mă simţiam vinovată nici cât negru sub unghie şi cum nu puteam pricepe purtarea lui Ştefan, n'am cercat să mă desvinovăţesc; afară de'ncăpăţânarea mea, rudă sau prieten care să-mi fi dat povaţă n'aveam şi-aşa, după două luni dela ceartă şi la doi ani şi vre-o cinci săptămâni dela cununie' m'am trezit despărţită de Ştefan şi văduvă am rămas până în zilele de azi. Tuşa Veronica oftă îngândurată. Doi ani de zile a dus-o sărmanul numai'n beţie şi joc de cărţi, iar când a dat la club şi cea din urmă sută de galbeni şi-a descărcat pistolul cel mare, turcesc, în cerul gurii, de-a căzut trăznit în faţa oglinzii. Iacă-te şi rândurile lui, ultimele lui rânduri scrise chiar în noaptea aceea. Şi Tuşa Veronica ştergându-şi pe rând ochii, luă tremurând celalt răvaş din bisactea, îl desfăcu cu greu şi ceti cu glasul scăzut, abea stăpânindu-şi plânsul:

Idolul meu,

„De ţi-am pricinuit supărare, iartă-mă, te rog iartă-mă, Veronico. Te-am îndrăgit, cum ştii, din ziua când team zărit şi-ţi jur că stăpân't de-aceiaşi dragoste, cobor acum în mormânt. Adio, adio Veronico şi iartă-mă, te implor iartă-mă, că mi-am ispăşit din plin greşala în aceşti doi ani de chin".

Ştefan al tău.

Tanti Veronica nu mai lăcrăma; crivăţul şuera şi mai tăios par'că, răscolind înciudat spusa:

Pădurea şi galbenii i-am făcut danie, de-atuncia, schitului de maici din Crângu, după cum m'ai sfătuit d-ta, Părinte. Lumea m'o vorbit şi m'o bârfit multă vreme, c'aşa-i gura lumii, îi trebue hojma câte ceva de melitat; eu însă, vara şi iarna, nu m'am deslipit de-icea; în conacul ista, unde-o 'nchis ochii babaca şi măicuţa, trag nădejde să se milostivească D-zeu Sfântul şi de păcătoasa de mine curând, curând. Iaca, asta-i povestea vieţii mele din fir în păr, copiii maichii, una la fel cu multe altele poate! şi Tuşa Veronica oftă din adânc, înălţă din umeri şi-şi şterse încetinel ochii. In noaptea aceia de Sf. Ştefan, m'am pârjolit şi pe-o parte şi pe alta, da 'n'o fost chip să 'nchid ochii până târziu de tot, spre revărsatul zorilor.

ION DONGOROZI

1) Din volumul „Spovedania Conului Táchel Aldea", ce va apar la toamnă (Editura „Scrisul Românesc", fost „Samitca").

DATORIE

de ALICE GABRIELESCU

Eşind de acasă, doamna Râureanu nu mai luă trăsură ca de obicei. Era o zi lină de sfârşit de toamnă. Soarele, îndărătul caselor înalte, apunea trist, fără străluciu, ducând par'că cu el tot regretul zilelor frumoase trecute.

Poate ca să mai scuture melancolia zilei aceleia, Olga Râureanu simţi deodată nevoia să meargă pe jos. De altfel nici nu se grăbea. Avea timp să facă un înconjur pe calea Victoriei şi chiar să cerceteze pe la câteva modiste noutăţile de iarnă abia sosite, până la şase, când o aştepta croitoreasa pentru încercatul unei rochii. De acolo apoi, trebuia să meargă la Nina Lupescu, prietena ei, care avea azi ca în toate Sâmbetele, zi de primire.

Se petrece bine la Nina... Totdeauna lume multă şi aleasă, muzică bună, dans în două saloane... A! negreşit, trebuia să meargă!

Când să facă colţul spre Calea Victoriei, o femee bătrână care până atunci stătuse locului, o cucoşneaţă înzorzonată cu găteli la modă acum treizeci de ani, se alătură de dânsa şi-i şoşoti în franţuzeşte o istorie întreagă. Olga Râureanu pricepu că bătrâna — vre-o cucoană scăpătată — îi cere de pomană şi se gândi nemulţumită: „Par'că se isprăvise cu cerşetorii".

Totuşi se opri şi deschise geanta. Intinzând pomana, privi pe bătrână în faţă şi i se păru... ba nu, ea era, chiar ea, Raluca Albu... Cum? cucoana Raluca, boeroaica vestită în toată Moldova să ajungă în halul ăsta? Nu era de crezut.

Şi totuş aşa era. Chiar bătrâna o încredinţă, zâmbind puţin stingherită, puţin mulţumită că fusese recunoscută. Indată apoi îşi aduse şi ea aminte de Olga Râureanu, adică de mama ei, cu care fusese pe vremuri prietenă bună.

— Pe Dumneata cum aşi fi putut să te recunosc? zicea bătrâna cu ochii umezi, molfăindu-şi gingiile fără dinţi. Erai ia, atâtica, până la genunchiul meu. Da, mi-aduc aminte tare bine. Nu te-am ţinut în braţe de atâtea ori când veneam în vizită? Nu ţi-am croit câte şi mai câte rochiţe de păpuşă? Eu n'am avut copii şi mi-erai dragă... Ţi-aduci aminte de drăcuşorul cel încornorat pe care ţi l-am adus într'o zi de Crăciun?

Olga nu-şi mai aducea aminte. Dar ascultă mişcată potopul de vorbe al bătrânei care-i învia o parte din copilăria ei şi din viaţa mamei sale moartă de mult.

Pe urmă, cucoana Raluca începu o povestire lungă, în care era vorba de un oarecare înjobenat şi cu monoclu care, după moartea bătrânului Albu, venise la ea şi după ce stătuse ceasuri întregi cu nasul în condici, îi adusese vestea că dumneaei putea să se mute din casă, căci peste tot, şi peste moşie şi peste lucrurile din casă, erau deacum stăpâni o seamă de venetici.

Şi cucoana Raluca urla acuma, amenința cu pumnul, nu atât la adresa datornicilor fără milă, cât la aceea a înjobenatului nesuferit care-i dăduse vestea rea.

Iar Olga pricepu, cu o strângere de inimă, că biata bătrână, odată cu averea perduse şi judecata....

— Şi iac' aşa am ajuns de n'am ce mânca în unele zile. Am fost şi m'am jeluit să mă primească într'un azil, unde-va. Mi-au făgăduit, dar s'a făcut ceva? Mă poartă cu vorba de azi pe mâine. Cine mă cunoaşte pe mine aici? Ia, acolo o babă nebună, aşa-mi zic toţi. Şi doar una era pe vremuri cucoana Raluca Albu...

Bătrâna oftă cu desnădejde şi lacrimile-i şiruiau pe încreţiturile dese ale obrazului. Cu cât o privea şi o asculta, Olga îşi aducea tot mai bine aminte de cucoana Raluca, de falnica femee de acum douăzeci de ani şi în acelaş timp vedea alături pe mama ei, mărunţică şi sfioasă, care avea pentru prietena ei mai mare un fel de adoraţie... A! dacă ar trăi încă mamă-sa, n'ar lăsa-o pe cucoana Raluca în mizeria în care se afla, de bună-sneamă că n'ar lăsa-o...

Şi Olga, cuprinsă de milă, se simţi dintr'odată îmboldită de dorinţa de a da, ca în locul mamei sale, ajutorul ei care avea nevoe bătrâna... Da, cunoştea atâta lume influentă... Cu cine ar putea vorbi?

Se gândi puţin. Desigur nu era lucru greu...

— Cucoană Raluca, zise ea apoi, am să vorbesc eu cu o prietenă a mea, cu doamna Paladini care patronează câteva societăţi de binefacere. N'ai grijă, dacă nu găsim loc la un azil ,atunci un ajutor în bani vei avea numai decât. Să n'ai grijă.

Bătrâna mulţumi, dar pe faţa ei era zugrăvită neîncrederea. Atâţia îi făgăduiseră înainte şi încă dintre prieteni buni, cunoscuţi de aproape... Atâta nădăjduise în zadar...

Olga înţelese şi vru pe dată să-şi arate bunele intenţii. Privi la ceasornicu-i micuţ, înfăşurat pe braţ. Da, avea vreme chiar acum. Până la şase, ora croitoresei, isprăvea — iar modista putea să rămâe pe mâine.

O luară înapoi, spre casa doamnei Paladino. Olga, pornită înainte cu pasu-i mărunt şi iute, trebui să-şi încetinească mersul căci bătrâna se urnea greu, icuind la tot pasul. Noroc că doamna Paladino stătea pe aproape.

Insă când ajunseră, servitorul le întâmpină:

— Doamna a eşit.

Olga se supără grozav. Ce ghinion! Numai bătrâna rămase liniştită, zâmbea fără supărare ca şi cum i se mai întâmplase asta, ca şi cum se aştepta...

In faţa insistenţei Olgăi, servitorul crezu de folos s'o îndrumeze:

— Dacă aveţi afaceri grabnice, puteţi găsi pe doamna la sora dumneaei, în Bulevard.

— Foarte bine. Haidem acolo, cucoană Raluca. Nu mă las. E o datorie pentru mine să fac eu ceeace ar fi făcut în locul meu mama. Nici nu-mi mulţumi. E datoria mea.

Porniră iar. Acuma bătrâna mergea şi mai greu şi mai fără nădejde. Asta n'o împedica totuş să vorbească. Incepuse iar povestirile ei fără sfârşit, sărind dela una la alta, când înduioşată, când ameninţând.

Olga simţi cu neplăcere că trecătorii le priveau lung, zâmbind ironic. Intr'adevăr, lângă ea, frumoasă şi elegantă, cucoana Raluca în găteliie ei ponosite, părea o caricatură a altor vremi. Capela, pusă cam strâmb pe cap, tremura la tot pasul, iar pelerinuţa de catifea, destrămată pe margini, era împodobită pe la toate încheeturile cu panglicuţe lungi care fluturau în vânt. Doamne! fusese vreodată o modă aşa caraghioasă! Avea de ce râde lumea. Mai bine ar fi fost să ia o trăsură. Pe strada asta lăturalnică nu trece nici una. Lasă că şi în trăsură ar fi fost observate. Şi ce lung drum până în Bulevard... Dacă şi bătrâna asta abia se târa... Avea în picioare nişte botine, aşa-i, erau ghete bărbăteşti de două ori mai mari ca piciorul şi care făceau cleamp-cleamp, când mergea. De sigur era mai nimerit să fi luat trăsură. Ar fi spus birjarului să ridice coşul...

Dar trăsuri nu treceau de fel, iar până în Bulevard mai era o bucată. Deodată Olga privi la ceas şi se opri îngrozită. Cum! şase şi un sfert! Vreasăzică pierduse croitoreasa. Iar dacă mai întârzia acum la vorbă cu doamna Paladino, avea să peardă şi petrecerea de la Nina. A nu! asta nu! Ea are toată bunăvoinţa, dar dacă nu se poate, cine-i de vină? Nu, nu putea să mai întârzie. Destul că perduse croitoreasa.

— Da, cucoană Raluca, crede-mă, am un zor mare. Nu pot să mai merg şi în Bulevard. Dar să n'ai dumneata grijă, vorbesc eu mâni sau poimâni cu doamna Paladino....

Bătrâna tăcea şi acuma, dădea numai din cap cu aceiaş nepăsare, ca şi cum se aştepta şi la asta...

Tocmai trecea însfârşit o trăsură. Olga o opri cu un semn, apoi întinse mâna cucoanei Raluca:

— Aşa! Vorbesc eu despre dumeata şi-ţi trimet răspunsul acasă. Ori viu chiar eu şi ţi-l aduc. Să n'ai nici o grijă.

Grăbită, se urcă apoi în trăsură şi strigă birjarului adresa Ninei Lupescu.

Şi abia seara târziu, întorcându-se acasă după două ceasuri de dans şi convorbiri plăcute, Olga îşi aduse deodată aminte că adresa cucoanei Raluca n'o ştia, uitase să i-o ceară...

Dar asta nu-i mai pricinui acum vre-o supărare. Elanul de cu ziuă se destrămase tot. Bătrâna avea să trăiască înainte în mizerie? Nu erá vina ei. Ş'apoi nu-i era datoare cu nimic. Nu ştia adresa? Cu atât mai bine. Scăpase de o grijă.

ALICE GABRIELESCU

PALTONUL

Ce caraghioasă jale!
E 'n căptuşala mânecilor tale!
Dar te ridic în fiecare an,
Palton sărman
Cu guler roş şi-agăţătoare ruptă...
Ca un stindard ciuntit în luptă,
Invingător şi sfâşiat,
Ai adormit, viteazul meu soldat
In prima caldă dimineaţă,
Decolorat,
Sătul de viaţă
Cu coji de pâine 'n buzunări,
Cu rămăşiţe de ţigări
Şi-un vers în care sufletul îngheaţă...

Trezeşte-te, bătrânul mèu amic!
In toamna asta te ridic
Mai luminat ca 'n alte rânduri:
Se ciocăneşte 'ntr'un palton de scânduri...
O caravană merge după dric...

H. Boncin

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

POVEŞTI PENTRU TINERET

Omul fără noroc

de ALI-BABA

Intr'un sat pe al cărui nume nu-l ţiu minte, trăiau odată doi fraţi. Câte-şi doi erau oameni cu avere mare şi norocul îi ajuta în toate intreprinderile lor. Vorba ceia : şi pe piatră să fi pus mâna, piatra se prefăcea în aur.

Intr'una din zile, lăudându-şi şi numărându-şi fiecare bogăţiile sale, cel mai mare din ei zise : „să fim mulţămitori Norocului că nu ne-a părăsit nici odată şi că s'a ţinut de noi pas cu pas".

Celălalt însă îi întoarse vorba grăindu-i : n'avem de ce să mulţumim Norocului, căci acesta nici nu există. Norocul ni l'am făcut noi singuri, cu munca şi hărnicia noastră. Nu există oameni cu noroc şi oameni fără noroc, ci numai oameni deştepţi şi muncitori, cari ajung bogaţi şi fericiţi şi oameni leneşi şi nepricepuţi, cari îşi tărăsc zilele în lipsuri şi sărăcie".

— Ba să mă erţi, frate, făcu cel dntâiu, dacă n'ai parte de noroc, poţi să fii cât de deştept şi poţi să munceşti şi ziua şi noaptea, că tot nu se alege nimic din munca şi deşteptăciunea ta.

— Ba că nu e aşa.— Ba că e aşa. Şi nu era chip să se înţeleagă. Căzură atunci la învoială să pornească la drum, luînd cu dânşii cât mai mulţi bani şi să ajute cu aceşti bani pe oamenii cei mai săraci pe cari îi vor întâlni.

„Vom vedea apoi", îşi ziseră ei, „ce se va alege dintr'înşii. Dacă totul în viaţă atârnă de noroc şi dacă cei ajutaţi de noi sunt născuţi fără noroc, ajutorul nostru nu le va folosi la nimic, ci se va irosi în scurtă vreme".

Merseră ei aşa cât merseră, până ce au dat la marginea unui sat, peste un biet om care arătă a fi cel mai sărac şi mai nenorocit. Era îmbrăcat numai în zdrenţe, umbla desculţ şi locuia cu nevastă şi copii într'o cocioabă dărăpănată.

„Să-l ajutăm pe omul acesta" hotărâră cei doi fraţi.

Il chemară deci pe lângă dânşii şi îi ziseră: „îţi dăm 100 de galbeni de aur, ca să te înlesneşti la trebuinţele tale şi să te poţi apuca de o treabă oarecare. Nu-ţi cerem nici o dobândă, ci numai să ne dai banii înapoi, dacă îţi merge bine şi câştigi în de ajuns. Iar dacă n'ai spor la muncă şi nu te ajută norocul, dăruită să-ţi fie suta de galbeni". Şi cu aceste cuvinte cei doi fraţi se depărtară, lăsând o pungă plină de galbeni strălucitori în mâna omului sărac, care stătea năuc şi zăpăcit.

După ce rămase singur şi se dezmetici, îşi zice: „pe semne, aceşti doi oameni sunt ceva îngeri sau sfinţi trimişi de Dumnezeu, ca să ajute pe cei nevoiaşi. Bogdaproste !

Desfăcu punga şi se puse să numere banii. Erau o sută de galbeni în cap.

„Intâiu şi întâiu mă duc să cumpăr câteva chilograme de carne, căci de trei zile n'am pus mâncare la gură nici eu, nici biata nevastă cu copiii".

Luă în mână un galben, cât îi trebuia pentru carne, iar pe ceilalţi 99 îi ascunse în căciulă.

Când se întorcea însă dela piaţă cu carnea, văzu că un corb tot sbura şi se învârtea în jurul capului său.

„Corbule, îi grăi el ameninţându-l cu degetul, văd că umbli să-mi iei carnea, dar pune-ţi pofta în cuiu, că n'ai să te înfrupţi de ea".

Nici nu isprăvise bine vorba, când... ce să se întâmple ? Corbul îşi înfipse ciocul în căciula omului şi sbură înălţându-se în nouri şi ducând odată cu căciula şi toţi galbenii ce se găseau într'însa.

„Atâta mi-a fost norocul", îşi zise bietul om.

Câtăva vreme mai târziu cei doi fraţi veniră din nou la dânsul. Vroiau să afle ce s'a ales de el şi dacă ajutorul ce i-au dat i-a folosit la ceva şi l'a scăpat din lipsă şi sărăcie. Il găsiră însă şi mai sărac lipit, de cum îl lăsaseră. Omul le povesti prin ce întâmplare pierdu încă din prima zi suma de bani ce căpătase dela dânşii.

— Vezi că fără noroc nu poţi face nimic pe lumea aceasta, zise acela dintre fraţi, care spunea că numai de noroc are omul nevoie ca să-i meargă bine în viaţă.

— Ba am văzut că e într'o ureche şi scrântit omul pe care l-am ajutat, făcu cel care nu credea în noroc. Altfel i-ar fi pus banii spre păstrare la loc sigur, şi nu i-ar fi vârât în căciulă.

Totuşi, i-au dat încă o sută de galbeni, ca să se vadă mai bine dacă este sau nu este norocul care hotărăşte de soarta omului.

De data aceasta, omul cel sărac nu mai ascunsese banii în căciulă, mai ales că nici n'avea acum o căciulă, ci îi băgă în fundul unei oale de pământ pe care o umplu apoi cu nişte porumb ce-l căpătase ca pomană dela un vecin al său. Despre toate acestea nu spuse însă o vorbă nevestei sau copiilor.

Dar pe când el era dus de acasă, iată că trece pe stradă un negustor care vindea smochine proaspete.

„Mamă, mamă, cumpără-ne câteva smochine!" începură să-i ceară şi să-i strige copiii. Femeia n'avea o lescaie. De aceea, ca să facă pe placul copiilor, se învoi cu negustorul să-i dea oala de pământ—ştiţi, oala în cade se găsea suta de galbeni—cu porumb cu tot pentru un chilogram de smochine.

Şi aşa femeea dădu fără să ştie, atâta frumuseţe de bănet pentru un chilogram de smochine.

Când se întoarse acasă bărbatul ei şi află ce se întâmplase cu galbenii şi cu oala, negustorul de smochine se dusese de mult şi îi se pierdu orice urmă.

„Atâta mi-a fost norocul" îşi zise el din nou. Şi îşi căută înainte de sărăcia lui.

După ce trecură câteva luni la mijloc, cei doi fraţi veniră din nou, ca să vadă cum i-a mers acum omului ajutat de dânşii.

— Vezi, că nu din vina lui, ci din vina norocului nu s'a putut pricopsi omul nostru, zise cel care nu vedea decât noroc pe lumea aceasta.

— Ba numai din vina lui, îi întumă vorba celălalt, pentru că de-ar fi fost om cuminte şi cu prevedere, i-ar fi spus nevestei, ca să ştie şi ea ce ascunsese în oala de pământ.

— Să mai facem ceva, grăi cel dintâiu frate. Să punem o pungă cu alţi o sută de galbeni în mijlocul podului de peste gârla ce curge prin sat şi să vedem ce are să se întâmple.

Făcură precum ziseră, când după câteva minute de aşteptare, iată că vine omul cel sărac. Dar ce să-i trăsnească prin cap tocmai când era să treacă podul ?

„Ia să încerc, îşi zise el, să trec peste pod cu ochii închişi, ca să-mi dau seama cum merg cei orbi".

Inchise aşa dar ochii cât mai strâns şi ajutându-se şi de un băţ ce-l avea în mână, trecu podul, fără să vadă că jos îl aştepta o pungă plină de galbeni.

— Ei, frăţiorule, mai poţi spune acum că nu-i norocul care este totul pe lume? Dacă acest nenorocit ar fi avut un grăunte de noroc, n'ar fi închis ochii şi ar fi văzut şi găsit punga de bani.

— Nu noroc, ci dacă ar fi avut un grăunte de minte, n'ar fi mers ca un nătărău cu ochii închişi şi s'ar fi uitat bine pe unde îi calcă piciorul. Dar văd că nu-i nimic de făcut cu omul acesta. De aceeia, să-l lăsăm în plata Domnului şi să ne căutăm de treaba noastră.

— Ia să mai încercăm odată, zise cel dintâiu frate.

In loc de bani, îi deteră acum o bucată de plumb şi îşi văzură de drum.

Omul se întorcea acasă, ţinând în mână bucata de plumb. Nu făcuse însă câ-ţiva paşi, că îi ese înainte un pescar, care îi zise: „nu-mi vinzi mie plumbul acesta? Am tocmai nevoe ca să dreg năvodul de pescuit".

Se învoiră ca în schimbul bucăţii de plumb să-i dea cei dintâi peşti pe cari i-ar prinde.

Pescarul nu prinse întâia oară decât un singur peşte. Numai atâta că acest peşte era foarte mare şi de o nespusă frumuseţe. Şi după cum era învoiala, îl duse omului care îi dete bucata de plumb.

In loc să-l mănânce el şi cu ai săi, cel sărac îşi zise: „mă duc să-l dau în dar oamenilor cari m'au ajutat cu atâta dărnicie, cu toate că s'a ales praf şi cenuşe de pe urma ajutorului lor".

Merse aşa dar în satul în care locuiau cei doi fraţi şi le dădu peştele ce-l căpătase dela pescar. După acela se întoarse acasă fără să mai zăbovească.

Când cei doi fraţi au tăiat peştele, ce să găsească într'însul? O piatră preţioasă, mare cât un ou de gâscă şi aşa de strălucitoare, în cât în timpul nopţii nu era nevoie să se aprindă vre-o lumină în sat, pentru că ea lumina mai puternic decât mii de lămpi la un loc. Nici cel mai mare şi mai bogat împărat n'avea în tezaurul său un astfel de giuvaer. Era o piatră de un preţ aşa de mare, în cât nu o puteai cumpăra nici cu douăzeci de saci de aur.

— Ei frate, nu-i aşa că bietul om e lipsit de noroc ?

Altcum şi-ar fi păstrat peştele pentru dânsul şi ar fi găsit el piatra cea preţioasă.

— Ba e lipsit de minte, făcu cel ce nu credea în noroc.

Cei doi fraţi nu s'au putut înţelege asupra acestui lucru. S'au înţeles însă foarte bine ca să-şi păstreze giuvaerul pentru ei şi să nu spună nimica celui ce-l adusese.

ALI-BABA

Cântecul lutului

O! Strângeţi apă pentru vremi mai noi...
A început să plouă, dar va sta —
Deci strângeţi stropii toţi ce-or picura
Din norii fugăreţi şi plini de ploi.

Rămaşi burduţii sufletului goi
Ii umpleţi pân-aproape vor crăpa,
Căci cine ştie cât va mai ploua
Pe seceta dorinţelor din voi.

Şi când vor fi burduţii grei şi plini
Veţi înfrunta ca nişte beduini
Deşertul vieţii fără nici o groază.

Şi-atunci întreg deşertul nu va fi
Decât o lungă şi frumoasă oază
In care sufletele-or locuì.

Savin Constant.

Bărăganului

De câte ori spre tine gândul împovărat de dor mă poartă, —
Uitând de tot ce las în urmă —, pe fermecata lui aripă
Nerăbdător pornesc pe drumul deapururea oprit de soartă
Şi-adun fărâmă cu fărâmă, pios, a vremilor risipă.

...Văd lanurile-ţi nesfârşite cum se apleacă'n vântul verii
Şi-aud cum susură porumburi la adierile-i uşoare.
Frânturi de cântec, în răstimpuri, plutesc sub cerul blând al serii
Şi cor armonios de greeri răsună'n larguri dus de boare.

Văd cumpeni de fântâni departe chemându-mă cu drag, în zare,
Cu semne largi ca să-mi astâmpăr pojarul setei ce m'aprinde;
Văd drumurile 'nvăluite în praful aurit de soare,
Şi'n capul gol să alerg iarăşi pe ele dorul mă cuprinde...

Cu tine, bărăgane, vraja copilăriei mă'mpresoară.
Şi azi, când par'că mă desparte de anii ei atâta cale,
Din liniştea nemărginită şi caldă-a zilelor de vară,
Stăruitor la ea mă chiamă sulfina lanurilor tale.

Dinu Geoglovan

Reabilitare

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

In văpaia artistică a adevăratului teatru, cu uşile lui Impărăteşti — teatru ăl mare din... Piaţa Teatrului — s'a prăbuşit, mistuindu-se de veci, toată năzuinţa actoricească trăită în lungile vacanţe, de trupele din... Olymp, intrate şi ele, odată cu deschiderea stagiunei, în noul an şcolar.

Printre crengile de aur, din tavanul incendiat, unde se topeau îngerii de ghips şi gherlantele de ştuc, murind în para becurilor şi prelingându-se apoi în şuroae de văpăi, pe dantele şi chelii, treceau, rând pe rând, pe fulgerile luminii, magherniţa **Teatrului** din curtea Bobencilor, afişele îmbibate de analina lui Petrache Boiangiu, rivaltele de şipcă şi felinarele de pepeni cruzi, aducând în goana lor, public îndobitocit de entuziasm, trezindu-mă din reveria fiorilor actoriei, nimicindu-se apoi în lava de foc care şerpuia din cupa candelabrului imens şi în dogoarea căreia, murea **chimera din Olymp.**

La întâlnirea ăstor două noţiuni bizare de teatru şi... teatru, cari se atrăgeau şi se excludeau reciproc, la răspântia ăstor fiori teatrali, unde, o scenă se înalţă autoritară pe ruinele alteia care vieţuise o **vacanţă,** momind iluzia **Thaliei,** la încrucişarea becurilor de foc cari brodau tavanul cu bulbi de aur, m'am **înfruptat** din mirajul adevăratului foc sacru, năzuind la rolul lui... **„Romeo"** şi detestând pe acela al lui.... **„Farcaş"** din „Cetaţea Neamţului", cu care „înmărmurisem" ......„avantscenele" din grădinele lui Măcelaru, ale lui Trică Ilie Dricarul, şi ale lui Tâmpeanu din Concordia ! Teatrul lui Constans, a lui Hagi-Stoica, şi al paracliserului de la **„Adormirea Maicii Precista"** se prăbuşea acum în mintea mea, la dogoarea candelabrului, pentru totdeauna, în boziile Filaretului, şi din ruinele căruia, se ridica în faţa mea uimită, de împrospătarea asta sacră — prima mea seară de teatru veritabil — învrăjbit, mândru şi solemn, vrăşmaşul parodiei din.... **„Olymp"**... ..**„Teatru ăl mare"** aşezat de dregătorii vremurilor apuse, pe spetele elefantului din **„Podul Mogoşoaei"**. Pluşul, culorile, aurul şi toată scupetea încăperii, reduceau brusc şi hotărât, în sufletul meu chircit într'un colţ de galerie... nenumerotată, la o monstruozitate odioasă, încumentarea neruşinată a „trupelor" de după maidan, de a ultragia fără sfială, cu afişe scrise de mână, cu „actori" fără vocaţie, cu public adus cu arcanul la... **spectacol,** adunat cu rugăminţi, de pe la porţile pe unde căscau gura a jind, spre cortina care se bălăbănea în înălţarea ei anevoioasă, această strălucitoare şi plină de găteli, biserică, în altarul căreia, mă adusese, într'o seară cenuşie de Octombrie, maestrul decorator, Enache Bajdechie, care se bătea cu palmele pişcate de vârfuri de ace, peste toracele lui de bronz şi întinzându-le apoi frenetic spre bufantele de purpură din loja Regală — cea mai desăvârşită a lui creaţie în materie de tapiţerie !

Intr'o vreme m'a dus la... bufet. Intrasem cu lumină în teatru. In sală, linişte apăsătoare, admosferă de cucernicie, de aşteptare înfrigurată, de ceva care se apropia cu fast, de ceva mare, necunoscut şi sfânt, care îmi zguduia răbdarea din temelii, îmi aducea bătaia inimei la gât, şi îmi încremenea... **indiana** în pumni — un fel de bogaci negru-cărămiziu, îndulcit cu albuş sărat. Intr'un timp, prăjitura cea curioasă mi-a plesnit în palmă, stropind bluza de velour a unchiului, zguduit din creştet până în tălpi de un râs turmentuos de meşteşugar mulţumit, şi care par'că îi aducea în gura lui de haiduc, mai mulţi dinţi de cât avea. In vremea prăjiturii şi, după ce tapiţerul şi-a domolit hazul care ameninţa să reînceapă cu fie-care **„indiană"** luată de însetoşaţi, dintr'o tavă de simigirie şi îmbucată pe dată, întreagă, de teama întâmplării mele, lumina din teatru, a tresărit brusc în becuri, s'a încruntat o clipă, risipind umbre sfioase prin loji şi şovăind astfel un timp, a eşit din posomoreala ei scurtă, revărsându-se dintr'o dată, în globuleţele de aur îmbrăcând păreţii în benţi stacojii, printre cari şerpuiau crengi de văpăi. Din toate colţurile au năpădit atunci, murmure de încremenire; zgomote surde se apropiau de scaunele îmbrăcate scump, şoaptele nedumeririi se primeneau în psalmi muţi pentru prea-mărirea necunoscutului măreţ, sărbătoarea umplea altarul Thaliei de slavă, teatrul lua foc !

Inlemnit din nou pe scândura mea cea umilă şi... nenumerotată, cu tapiţerul teatrului în spate, din pieptul căruia duhneau aburii ţuicii şi laudele de sine, pentru găteala logii Regale, înumăram inconştient şi uimit, pliurile de aur ale cortinei cea grea şi cea bogată, hulind în adâncul sufletului obosit de atâtea frumuseţi şi lumini, sleit şi el de scândură, ca şi mine, pe aceia a teatrului lui Trică, pe pânza căreia se îngrămădeau culori peste culori, fără să înfăţişeze ceva ! Deosebirea asta dureroasă, făcea să crească aprig în sufletul meu indignarea profanării virtuţii şi menirei **„Thaliei"**, coborâtă de compania Constans — Hagi-Stoica — Trică Ilie Dricaru — în mocirla.... Olympului 1) şi în acelaşi timp să mi'l umple de o admiraţiune până la delir pentru podoaba care sta între lumea din sală şi între comoara ce acoperea, dincolo de rampa care acum învăpăia şi ea covoarele trapelor şi melcul sufleurului.

Din gherlantele pliurilor pe cari le găseam la fie-ce numărătoare mult mai multe, momindu-mă cu umbrele lor puternice şi nobile, cari dansau zglobiu în şuviţele de lumini ale rampei, se desprindeau heruvini albi, sfioşi şi înduioşători, suind spre culmile penumbrelor şi hulind **„pozele"** trântite de Petrache Boiangiul pe cortina din.... **„Flămânda"** în nişte plescăviţe iuţi şi grunjoase, ...incolore.... inodore...

Şi urmărind şiragul ăsta drăgăstos, urzit din fildeş şi aripi, care tăia cortina în două cu o părtie de flori de aur, mă înfiora amar ultrajul adus de... „penelul" boiangiului din fundătura Vitejescu pe pragul acestui templu măreţ şi veritabil şi în care înmărmureau cheliile din staluri şi luminile din lămpi !

* * *

Dar visarea mea letargică, nu avù un sfârşit mai lung ca îndrăzneala „sacerdoţilor" din mahalaua **„Uzinei de gaz"**. Ea fu îndată întreruptă de suspinul unei sonerii strivită de un deget precaut şi hotărât, unde-va, în besna altarului, dincolo de catapeteazmă, şi care aducea în sală, ciripitul cristalin al metalului fin, pentru a curma nerăbdarea şi a mări delirul.

Toate fracurile atunci, sau potolit într'un singur foşnet de scumpete şi marţialitate, nici o dantelă nu s'a mai mişcat în loji, lumina a pierit brusc în prăpastia pe care 'i-o deschisese întunerecul grabnic şi răcoros. Dinspre buza de foc a rampei s'a zvonit o adiere parfumată care prevestea ceva măreţ, pus la cale în dosul perdelei. S'a înălţat în urmă cortina, după ea apoi, o perdea grea de pluş cu franjuri de oranist bogat.

Din fundul lumei de dincolo de noi, jinduitori ai frumosului, s'a deschis un haos de lumini divine din care s'a desprins o mireasmă mai dulceagă ca cea din horbotele doamnelor, aducând pe vraja boarei ei, pe adevăraţii slujitori ai Sfintei Thalii, profanaţi amar în şandramaua din Podul Beilicului, şi preamăriţi aci de... **„Răposatul Tupinel"** într'o... **„Vizită Neaşteptată !...** 2).

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

1) Strada Olympului.
2) Două comedii reprezentate la Teatrul Naţional, aproximativ acum 33 ani!

Săptămâna teatrală

de DIM. ŞERBAN

Teatrul Naţional : *Ciuta*, dramă în trei acte de Victor Ion Popa.
Deschiderea Teatrului Popular şi a *Teatrului Mic*.

După cele două spectacole fericite ale Teatrului Naţional — Scrisoarea pierdută şi Macbeth — iată pe al treilea şi cel dintâiu original în această stagiune: **Ciuta,** a d-lui Victor Popa.

Prezentată la concursul întocmit de Asociaţiunea Criticilor Dramatici, Ciuta a fost premiată încă din anul trecut iar Teatrul Naţional a primit'o cu precădere. Iată-i prologul.

Autorul ei, cunoscut în lumea artistică, prin talentul său de desenator de caracter — o spun aceasta, fiindcă nu l'aşi putea numi caricaturist — apare pentru întâia dată în lumina creaţiunei dramatice şi primii săi paşi sunt în adevăr ferciţi.

Intelectualitatea sa, fină şi calmă, fără accente de exibiţiune, i-a pus la îndemână pana, cu aceiaşi vervă interioară, cu acelaş discernământ vizual, cu care i-a oferit satiric pensula şi foarte amar, modelatorul.

In toate aceste manifestări de artă, domnul Victor Ion Popa, s'a arătat deopotrivă de inspirat şi ca unitate de creaţiune a păstrat pretutindeni aceiaşi atitudine observatoare, din care au ţâşnit, atât de sigur, caracterele dramei sale.

Şi fiindcă, intelectualitatea sa, are mai multe aspecte de manifestare, cred că e bine, înstrunarea lor în acelaş acord, pentru a se putea urmări viziunea lor interioară.

* * *

Ciuta, este personificarea unei fecioare, ameninţată — de întorsăturile Societăţii în care trăeşte — sau să fie cedată unei secături cu parale, pentru răscumpărarea unor datorii necinstite, sau să rămână pe drumuri, dacă şi-ar urma calea inimei.

Intre aceste două ipostase, sufletul ei sălbatic se sbate şi alege moartea. Tema aceasta aşa de simplă, nu desfăşoară o acţiune puternică, dar zugrăveşte în meşteşugirea ei, caractere de o reală observaţiune şi de o culoare impresionistă şi pitorească.

In această mică galerie intimă, autorul a sugerat o atmosferă plastică, dându-i parfumul românesc, al unui iatac, de bătrâni simpatici, întârziaţi printre noi.

Doctorul Micu şi nevasta lui — Madame Micu — cum o numeşte el aşa de personal, sunt două personagii de o evocare sufletească, în care par'că recunoaştem trecutul nostru rămas în albumuri; prin această calitate, autorul şi-a făcut drum sigur, în afectoasa noastră apreciere.

Costea Moceanu — tipul arivistului nepregătit pentru subtilităţile vieţei sufleteşti — fără să fie răsfrânt într'o gamă largă, se deschide brusc într'o singură octavă, realizându-şi exteriorizarea, cu refrenul câtorva note de o muzicalitate ridicolă.

In schimb Carmen Anta, eroina dramei, îşi desfăşură caracterul, cu o impulsivitate primitivă, gradându-şi exploziunea sufletească, într'o liberare lăuntrică, cu o putere, aproape clasică.

Temperament comprimat Carmen îşi rupe blocul în bucăţi dure pe care le svârle, hotărâtă şi dispreţuitoare, în calea pericolului— din afară şi dinăuntrul ei.

Tache Voinea, un întreţinut abject, îşi colorează figurina, numai cu aquarela mocirlei sale fireşti, şi fără să aibă vreo greutate dramatică, susţine conflictul dramei, cu înfăţişarea şi efectul comediei de moravuri.

In această înjghebare — realistă şi pitorească — singurul pivot al durerei, îl duce eroina şi suferinţa ei se strecoară emoţionant, printre replicele de caracterizare comică, ale celorlalte personagii.

Octav Şoimu, schiţat în treacăt, este motivul ridicărei sufleteşti şi al conflictului constructiv, pe care se razămă abstractul temei.

Astfel înfăţişat, el pare tot timpul, ecoul slab, al caracterului Carminei. **Ciuta, are stilul şlefuit cu dibăcie şi încadrat** în poezia discretă şi foarte umană, a intelectualului estet.

Nici o preocupare forţată, nici o figură factice, nu supără verbul catifelat al întregului ritm dramatic.

Depărtând personagiile în două clase bine definite — sufletul şi materia — ascultând cuvântul fiecăruia din ele, îmbinând sunetele, poţi deduce din impresiunea lor, că autorul are şi urechea muzicală.

* * *

Interpretarea prezentând două distribuţiuni, — ambele într'un ensemble bine găsit — fac elogiul protagonistului neschimbat: Domnul Soreanu, care în doctorul Micu a bătut una din acele medalii de bronz, demnă de numismatica reputaţiunilor glorioase.

Desprins din cadrul vechiu al unei poze de familie, cu figura lui blajină şi ticurile unei nervozităţi — de fizic, nu de temperament — cu o atitudine compusă, par'că din aduceri aminte şi din evlavia moştenită dela vr'un unchiu sfătos şi bun, Domnul Soreanu, şi-a cheltuit o mare economie de dragoste părintească în vorbăria cu duh şi cu simpatice eclipse de memorie, întru admirabila zugrăvire, a doctorului Micu.

De mult mocnia, par'că în fundul temperamentului său, această rezervă scenică, pe care o salutăm astăzi în noul său rol şi pe care desigur artistul o simţia crescând în el, cu fiecare rol pe care l'a jucat şi care în ultima vreme, nu erau din cele visate de d-sa.

Iată dar, o largă răscumpărare de succes şi o nouă pagină de bucurie, la cartea efigiilor sale trecute.

* * *

Teatrul Popular, deşi a deschis noua sa stagiune cu o piesă românească, mărturisesc că cele **Două cumetre,** comedia lui Alin Burlănescu, nu mai poate fi îngăduită de mentalitatea noastră occidentală, după cum nu merită nici afişagiul în vreuna din străzile Capitalei.

Ne bucurăm că în scurt timp, gustul nostru pentru literatură şi artă a evoluat grabnic şi fericit, spre idealuri mai superioare, spre realizări mai meritorii.

Ca să putem observa mai uşor drumul parcurs în câteva decenii numai, de spiritul nostru critic, e de ajuns să amintesc că Două cumetre, a fost premiată de Academia Română.

* * *

Teatrul Mic, deschizându-şi porţile, dă drumul — pe întunerec, din cauza accidentului dela uzină — comediei lui Verneuil: Amant de coeur, sau „Triunghiul" cum a fost botezat în româneşte.

Triologia distribuţiei, a binecuvântat din nou genul săvuros al Elvirei, lăsând pe cei doi protagonişti, în întunericul defectului de uzină.

Atâta tot. ! DIM. ŞERBAN

IN CURAND
VA REAPARE
REVISTA
„FACLA"

SE BEA
ŞAMPANIA RHEIN
PRETUTINDENI

Presa Română şi Sportul

(Privire asupra trecutului — Speranţe pentru viitor)

Sportul şi-a câştigat în fine cetăţenia şi în ţara noastră. Lupta dusă de câţi-va entuziaşti şi voinţa lor lucidă, au triumfat, nu însă fără o muncă îndelungată şi nu fără înfrângerea a tot soiul de greutăţi.

La obţinerea acestei victorii, ce rol a avut presa? Cu cât a contribuit ea?

* * *

Până în August 1916, cotidianele mai mărunte sau de mare tiraj, din vechiul Regat, nu pomeneau nimic referitor la Sport.

Directorii de ziare se arătau cu totul refractari creărei unei rubrici sportive, fie chiar intermitente. Coloanele ziarelor lor nu serveau decât pentru polemicile politicei de partid şi mai trebuia zilnic un loc respectabil şi pentru emoţionanta rubrică a faptelor diverse, fie cât de mititele ar fi fost ele !.. Loc pentru câte-va rânduri consacrate sportului nu se putea dar găsi.

* * *

In acest ostracism general, ziarul **„L'Indépendance Roumaine"** făcea o oare-care, am putea spune, notă discordantă. Un colaborator benevol, Horia C. Rosetti, consacra articole sportului, însă ele nu vorbeau decât de scrimă.

Horia Rosetti dispărând prematur din mijlocul nostru, rubrica sa am reluat-o eu şi astfel mi-a fost dat prin toamna anului 1913 să debutez în ţară ca ziarist amator. Cum ocaziile de a scrie despre ale scrimei erau rari, am căutat să strecor şi unele articole asupra sportului în general. Complicitatea unor simpatii din redacţie, trebue să o recunosc, m'a servit cu succes ici şi colo.

Aceasta a fost situaţia, oricât am cerceta cotidianele dela August 1916 înapoi.

In tot răstimpul războiului nostru, numai de sport nu a putut fi vorba. Pentru aşa ceva trebuia aşteptată pacea.

* * *

Dacă până în 1916 directorii de ziare au fost atât de indiferenţi, de nu chiar răuvoitori, faţă de cei ce le solicitau concursul şi intr'atât că mişcarea sportivă—ce cu trudă multă dar şi cu o fermă voinţă căutam a aclimatiza şi la noi—risca să rămână locului, în schimb am găsit sprijin pe lângă unii veterani ai sporturilor sau teoreticiani ai chestiunei şi vorba bună, graţie lor, a găsit unde se adăposti.

In prim rând vom cita **Sportul,** „l'ancêtre" cum ar spune francezii, dar un „bunic" al cărui act de naştere data numai dela 1906 şi care lua contact cu publicul—un public foarte restrâns atunci—odată săptămânal. Operă a colegului George Costescu, „Sportul" a trăit până prin 1916. Serviciile aduse pe vremuri cauzei ce ne era scumpă, nu trebuesc uitate şi colecţia „Sportului" va servi cu folos şi în viitor pentru cei ce vor căuta documente asupra începuturilor Sportului în România.

Cam la aceeaşi epocă, **Revista Automobilă**—publicată de d. Ion Cămărăşescu—căuta şi ea în cele 12 numere ce da anual la iveală (tot sub conducerea lui George Costescu) să ne fie de folos servind din Decembrie 1912 şi până în 1920 de Buletin oficial (şi gratuit) al „Federaţiunei Societăţilor de Sport din România".

Mică, mare, înrâurirea acestor două publicaţiuni nu avem azi a o cerceta. In treacăt vom spune însă că ele au căutat, în măsura puterilor lor, să împlinească lacuna datorită tăcerei regretabile şi dăunătoare a cotidianelor noastre; ele au căutat—şi spre lauda lor, în mod desinteresat—să ajute pe acei ce propăvăduiau cu vorba şi cu fapta întru înfăptuirea unei opere de indiscutabilă necesitate naţională.

* * *

Alipirea ţinuturilor surori de peste Carpaţi şi Prut, curând însă a produs o mare schimbare în domeniul de activitate a ziaristicei sportive.

Acolo, în Transilvania cel puţin, viaţa sportivă era intensă, ea avea un trecut şi pe de-asupra şi o bună organizaţie. Un vast câmp de cercetare şi de învăţăminte se arăta nouă, celor din Vechiul Regat. Sportul dintr'o dată apărea ca ceva puternic ce trebuia curând să dea de gândit până şi celor mai miopi.

Care era să fie de atunci încolo atitudinea presei ? Era ea să priceapă în fine că trebuie să sprijine mişcarea sportivă, al cărui scop în definitiv era şi cultural şi moral ? Era ca cel puţin să-şi priceapă interesul creind o rubrică specială ce putea să-i atragă un număr respectabil şi suplimentar de cititori ?

Anul 1919 şi jumătatea anului 1920 nu au văzut aşa ceva. Totuşi, **Adevărul** (1919—1920) începe a publica articole de luptă şi propagandă, ce căutam a da cât mai numeroase; **Izbânda** şi **Avântul,** adăpostesc apoi proza mea şi o redusă rubrică asupra faptelor sportive mai de seamă din ţară şi străinătate; **Viitorul,** la rândul său, prin pana lui George Costescu, dă mai apoi, în fiecare Joi, câteva luni în şir, o serie de articole de doctrină; **Luptătorul** de asemenea încearcă o timidă activitate pe tărâmul reportajului sportiv şi în fine **„Dimineaţa"** dă cu începere din Iulie 1921 o atenţie tot mai mare problemei ce în curând—profeţia e uşoară azi—va deveni şi la noi covârşitoare.

De cele constatate în decursul anului în curs nu vorbesc, intenţionat, considerându-le ca ale presentului.

* * *

Munca depusă de F. S. S. R. în Capitală şi în Provincie; contactul tot mai des al sportsmenilor din Vechiul Regat cu acei din noile ţinuturi; mult-puţina vâlvă făcută prin unele ziare au trezit incontestabil ceva interes şi în opinia publică de dincoace de Carpaţi, iar tinertul din aceste părţi ale ţărei a început să devie curios şi tot mai dornic de a afla noutăţile şi ştirile din lumea noastră a sporturilor. De aci până la creearea unor reviste sau ziare săptămânale de specialitate, nu era decât un pas. Bine înţeles pasul a fost făcut şi repetat.

Sărmane publicaţii !..

Invers cu situaţia dinainte de 1916, ele ar fi putut spera un număr bunicel şi fidel de cititori, un număr tot mereu crescând. Scumpetea tiparului, lipsa de hârtie bună sau acceptabilă ca preţ, costul clişeelor mereu mărit, au fost însă lovituri grele, lovituri mortale.

La toate acestea ar trebui poate adăogat şi modul cum unele din ele au fost concepute şi poate chiar redactate. Nu te improvizezi de azi pe mâine ziarist sau administrator.

* * *

Pornite cu iluzii mari şi oare-cum îndreptăţite, dar toate cu capital mic sau.... pe baza speranţei vânzărei şi a abonamentelor oficiale, lipsite de aportul eficace al publicităţei, acele ziare sau reviste ci au sorţite fatalmente să apară tot mai neregulat, să dispară sau să vieţuiască numai cu titlul.

Create în timpuri grele, nu e mai puţin adevărat că gestul acelora cari şi-au riscat banul în o atare întreprindere e demn de admirat şi va rămâne ca o rază de încurajare şi îndemn pentru viitor. Gestul nu va fi fost inutil şi de aceea laudă lor.

Am zis îndrăzneală, şi nu mă înşel. Intr'adevăr, din fuga amintirei, însemnez dispariţia următoarelor publicaţii sportive, şi numărul lor învederează sporţarea făcută pe tărâmul ziaristicei sportive de-sine stătătoare dar şi nenumăratele desiluzii :

Stadion (Cluj), **Sportul** (Bucureşti), **România Sportivă** (Bucureşti), **Arena** (Galaţi), **Triumf** (Bucureşti), **Goal** (Braşov), **Viaţa Sportivă** (Bucureşti. Lista e incompletă, şi din nefericire altele vor urma aceeaşi cale rămânând numai ca amintire şi încă cine ştie cât timp....

* * *

Problema sportivă este un punct de o importanţă prea mare, prea îndeaproape legată cu propăşirea Neamului ca să mai rămână străină presei româneşti. Marile noastre cotidiane — ele cari pretind a lumina şi îndruma opinia publică—au îndatorirea să dea atenţie acestei chestiuni a educaţiunei fizice a tineretului nostru, şi îndatorirea e imperioasă.

Presa, să nu o uite conducătorii ei, ne-a refuzat prea mult timp sprijinul. Azi ei sunt în faţa unei obligaţiuni de conştiinţă greu de înlăturat. Momentul a sosit să arate că ei ştiu să'şi repare erorile şi greşelile din trecut.

O vor pricepe ?....

DINU CESIANU

Sinaia.

Ştiri diverse

„Welsh Rugby Union" adică Uniunea de Ruyby a Galiei a suspendat pentru totdeauna pe faimosul jucător Fan Jones, unul din stâlpii echipei naţionale galeze.

Motivul: a servit ca intermediar între cluburile de profesionişti ai rugby-ului galez şi unii jucători de mâna întâia.

Străşnicia sus zisei Uniuni ar trebui imitată şi de Federaţiunile din alte ţări, adeseori prea tolerante sau chiar indiferente cu toate că statutele lor sunt clare şi precise faţă de cei ce contravin regulei amatorismului cu care ne fălim şi noi....

* * *

Miss Laura Bennett, o tânără americană, intenţionează să introducă boxa în rândurile sexului feminin. Intru acest scop ea va deschide în curând o sală special instalată cu tot ce necesită practicarea boxei.

Boxa, declară Miss Beunett ziarului new-yorkez „Star", desvoltând aspectul artistic al cui-va şi mai mult ca oricare sport, ea nu o preconizează decât din acest punct de vedere iar nu ca mijloc de a termina diferendele ce s'ar ivi pentru o pălărie între două elegante.

Această declaraţie m'a liniştit.

* * *

Marele cotidian englez „Daily Mail" a instituit un premiu de 1000 lire sterling (circa 650.000 lei cu schimbul actual) pentru organizarea unui concurs de sboruri fără motor în Englitera. Acest concurs e pus sub auspiciile asociaţiunei „Royal Air Club" şi e deschis ori-cărui concurent de orice naţionalitate.

Premiul va fi oferit concurentului, care pornind dela un punct dat, va descinde tot acolo, după un sbor de 30 minute cel puţin.

* * *

Aeronautul belgian **Demuyter** reintors în patria sa, a fost primit cu entusiasm la Bruxelles. La răspunsul de mulţumire ce el a pronunţat nu a uitat a aminti de buna voinţă arătată de autorităţile româneşti atunci când a descins în judeţul Gorj cu balonul „Belgica" cu care a câştigat faimoasa „cupă Gordon Bennett".

* * *

Incontestabil, după marele războiu-măcel (1914—1918) mergem spre o desarmare generală.

De aceea Statele-Unite au hotărât comanda a 1500 aeroplane, din cari 500 sunt gata; personalul prevăzut pentru întreaga armată aeriană va fi de 2500 ofiţeri şi 40.000 soldaţi.

De aceea Englitera a decis construirea grabnică a 500 aeroplane militare şi Parlamentul ei a votat (finele lunei August) 100 milioane franci.

De aceea Franţa se declară liniştită, fiindcă s'a asigurat mai de mult din partea armatei aeriane.

Nu o fi desarmare, dar sportul şi ştiinţa vor profita.

* * *

Concursurile de sboruri cu aparate fără motor, cari au avut loc la Rhon (Germania) s'au terminat cu o performantă senzaţională: pilotul **Hentzen** a reuşit a plana timp de 3 ore şi 10 minute menţinându-se la înălţimi cari variau între 150 şi 300 metri.

Hentzen a bătut astfel propriul său record anunţat săptămâna trecută.

Atletism

Campionatele regiunei Helsingfors (Finlanda) au avut loc întrunind majoritatea atleţilor mai reputaţi.

* * *

Taba, o revelaţie a atletismului finlandez, a reuşit a parcurge 800 metri în 1 minut 56 sec. 9/10, stabilind astfel un nou record finlandez. In aceeaşi zi el a parcurs 1500 m. în 4 minute 1 sec. 5/10.

* * *

In cursul lunei August a avut loc la Viena o mare întrunire internaţională de atletism. Cei mai reputaţi atleţi austriaci fiind plecaţi în Finlanda, străinii au triumfat mai pe toată linia.

* * *

La sfârşitul lunei August au avut loc la Copenhaga campionatele de atletism ale Danemarcei.

* * *

Campionatele Suediei au avut loc în incinta Stadionului Olympic la Stockholm. Timpul contrar zilelor precedente a fost splendid, aşa că concurenţii şi-au putut da toată măsura.

Aviaţiune

La finele lunei August deasupra aerodromului Niraflori lângă Turino, aviatorul italian **Brachpapa** a spulberat recordul de viteză pe care'l deţinea francezul **Sadi-Lecointe** cu 330 km. 275 metri reuşind 336 km. 468 metri pe oră.

In 1906,, brazilianul **Santos-Dumont** reuşea 41 km. 292 ; în 1910, **Morane** 106 km. 508 m.; în 1913, **Prévost** 203 km. 850 m.; în 1920, **de Romanet** 309 km. 012 m.

Ciclism

Excelenta gazetă sportivă săptămânală „Sporting" creeatoarea şi organizatoarea importantei curse cicliste Paris-Lyon, a obţinut cu această competiţiune şi anul acesta un frumos succes.

Originalitatea cursei constă în faptul că concurenţii sunt împărţiţi pe echipe de câte 2 şi echipierii au dreptul să se ajute la caz de nevoe.

Rezultatul technic pe echipe a fost : 1) echipa franco-belgiană **Alavoine-Thys;** ea a parcurs cei 480 km. în 18 ore 13 m. 17 secunde, 2) echipa belgiană **Mottiat-Sellier** la o lungime;

3) **Lambot-Tiberghien** (belgieni);

4) **Degy-Despontin,** etc.

Clasamentul individual a fost:

1) **Alavoine,** 2) **Mottiat,** 3) **Thys,** 4) **Huot,** 5) **Sellier,** 6) **Lambot,** etc.

Foot-ball Associaţie

La finele lunei August a reînceput în mod oficial sezonul de foot-ball associaţie atât în Franţa cât şi în Englitera.

In Englitera primele rezultate printre cele mai de seamă au fost :

Tottenham şi Cardiff City (1—1);
Chelsea şi Birmingham (1—1);
Liverpool învinge Arsenal (5—2).
Aston Villa învinge Blackburn Rovers (2—0)
Preston North End învinge Bolton Wanderers (3—1)
Buruley învinge W. Bromwich Albion (3—0)
Newcastle United învinge Everton (2—0)
Middlesborough şi Huddersfield Town (2—2)
Scheffield United învinge Manchester City (2—0)
Notts Forest învinge Sunderland (1—0)
Oldham învinge Stoke (4—1).

O medie, spun ziarele englezeşti, de 40.000 spectatori trebue calculată pentru fiecare din aceste „match"-uri ceea ce arată ce succes a avut reînceperea sezonului de foot-ball associaţie.

La Stockholm în prezenţa a 15.000 spectatori, echipele selecţionate ale Norvegiei şi Suediei au făcut „match" nul (0—0).

Foot-ball Rugby

Sezonul de foot-ball rugby a reînceput în Franţa după o perioadă de aproape patru luni de repaus. Primul joc a avut loc între o echipă selecţionată a regiunilor Pyréne.s-Languedoc contra unei echipe a regiunilor Côte Basque-Armagnac. Rezultatul a fost 14 contra 13 în favoarea primei numite.

In rândurile acestor echipe am relevat prezenţa jucătorilor Got, Ramis, Sebedío, Vaqué, Moureu, Cassayet, Lubin, Crabos, Billac, toţi „internaţionali".

Jocul zice-se a fost frumos cu toate că antrenamentul abia de acum încolo va începe.

Revista Modelor

Primele impresii ale modei.

Cum vor fi nouile forme ale rochiei noastre şi ce linie ne va împrumuta silueta, este marea noastră preocupare, gândindu-ne la garderoba toamnei.

Primele ziare franceze şi engleze, prevăd linia simplă ; chiar foarte simplă: rochia dreaptă, cu spatele bluzat sau formând un mic bolerou, cu fusta puţin spintecată şi uşor rotunjită; iată în câteva cuvinte, imaginea siluetei de mâine.

In spintecătura fustei, se vede fondul din crep sau satin, brodat somptuos, cu arabescuri bogate — din mărgele sau şiret cu efecte de metal vechiu, ca o haină religioasă de demult.

Mânecile, asemenea spintecate, iar centurile în Forsade brodate cu galon de argint, vor fi asortate cu tocile-turban, de care nu ne vom putea despărţi nici iarna aceasta. Toate acestea însă nu sunt decât preludiile noutăţilor ce vor veni. Ceeace va fi definitiv şi trainic— atât cât poate fi moneda de definitivă şi trainică — se va decide abia în luna Noembrie.

Pentru seara, rochiile perlate vor fi mai toate drapate şi creiate din catifea — de culoare deschisă: verde jade, mauve şi alb.

Asemenea lameul rose, argint şi verde, brodat cu aur, în tonuri variate, va fi în favoarea lui de odinioară.

Galbenul, din nou, îşi va sărbători eternitatea, cu deosebire pentru femeile brune.

Mantalele vor fi însă mai puţin largi ca în iarna trecută, numai capele rămân extrem de voluminoase şi largi, iar hainele de zi se subţiază şi se lungesc.

Mânecile vor fi de o mare varietate: largi, poloneze, japoneze, Renaissance. Vor fi dublate sau conturate cu blană, ca sacourile castelanelor; cele pentru seară vor fi brodate cu perle şi jais, cu piele şi argint, cu galoane încrucişate, însfârşit imaginate cu o infinită fantezie.

Iată un izvor nesecat de conversaţiune şi alegere şi ceaiurile noastre promit astfel să devie animate şi elegante.

DIANA

Insemnări

„Theâtre Du Marais"

Teatrul de avantgardă din Bruxela, este o frondă a dramaturgiei belgiene. Ţara aceasta, prin eminenţă conservatoare, care a dat talentul cumpănit al lui Verhaeren şi geniul liric, de-un pătrunzător simbolism al lui Maeterlinck, n-a putut rămânea neatinsă de valul renaşterei intelectuale şi artistice. D-l Jules Delacre, a avut curajul să deschidă porţile noului teatru la 16 Februarie 1922. — Publicul belgian, influenţat de criticile anatomice ale presei belgiene, la început a primit cu mare neîncredere invitaţia lui Delacre. Să credea şi aci — ca la noi şi ca pretutindeni, unde talentul vine în numele tinereţii şi se prezintă cu reforme — că „frondeurii" vor să nimicească prestigiul dramei belgiene. Până ce de fapt Jules Delacre şi prietenii săi, au vrut să deschidă porţile şi pentru oamenii noi ai teatrului. Primele piese jucate la Théâtre du Marais, montate modern (poate chiar şi arhi-modern) au fost ale lui **Molière** (Sganarelle, Le médecin malgré lui...) **Alfred de Musset:** Le chandelier, **Tristan Bernard:** Le seul Bandit du village. **Maurice Maeterlinck:** Sœur Beatrice, **Ibsen:** Le petit Eyolf şi scenele lui **Georges Courteline, G. de Porto Riche** şi **Prosper Merimée.** După cum să vede, lipsea din prgramul lui Delacre orice autor „deochiat", era cu desăvârşire ignorat **Shaw, Gorki, Strindberg.** Bruxela oficială, totuş s'a arătat indispusă de acţiunea începută şi numai la sfârşitul sezonului, a început să se intereseze de teatrul lui Delacre. Acum însă, pentru noua stagiune, care începe în Octomvrie, d. Delacre are concursul şi sprijinul întregei elite intelectuale din Bruxela. In noul program al teatrului belgian figurează deja numele lui Strindberg, Shaw, Gorki, şi.... Hauptmann, cu „Ţesătorii".

Un „teosof" român

Există în Germania o societate ocultă, cu vădite tendinţe de imortalisare a nefericitei vieţi omeneşti. Teosofia nu face parte integrală din statutele acestei societăţi, care s'a abonat la nemurire cu preţul de-a fi ridicolă.

Sediul Societăţii este în Lipsca şi se numeşte : **Freiheit, Gleichheit, Bruderlichkeit** (Liberté, Egalité, Fraternité). N'avem nimic în contră. Ascultaţi însă câteva articole din faimoasele Statuto, cari să ocupă cu „odihna morţilor" şi cu „apele veciniciei".

Art. 1) Fiecare membru al Societăţei este obligat să se scoale de dimineaţă la 5 ore. Işi va face rugăciunile până la 5½ ore, iar aducându-şi aminte, cât de ticăloasă-i lumea şi fără preţ viaţa, îşi va ridica sufletul în regiunile astrale.

Art. 7) Nu veţi mânca niciodată carne, fiind interzisă. „Nu veţi bea vin şi spirt, fiind interzis. Veţi ocoli femeea, fiind aceasta un prilej de desfrău.

Art. 12). Nu veţi ceti decât cărţi de Schulze, Bäzner, Arundale şi Bohme, jurnale în nici un caz.

Numai câteva crâmpee din curajosul manifest. Aşa dar, nu mâncaţi beafsteak, ori şniţel, ori costiţe de porc — ferească Dumnezeu, s'ar supăra morţii !... Nu beţi vin şi rachiu, căci vă ia dracul. Veţi ocoli femeea, fiindcă vă dă prilej de desfrău. In schimb, să va spori omenirea ca florile. Să caută albine şi... fluturi uriaşi. Nu uitaţi să citiţi decât pe Schulze, Arundale şi ceilalţi neofiţi, aţi înţeles ? Iar dacă pe lângă aceste şi în contra dispoziţiunilor luate de onorabilii vameşi ai nemuririi, aţi cuteza să renunţaţi la articolul menţionat, sufletul vostru va vagabonda persecutat de stafii şi draci şapte sute de mii de ani. Intre autorii noului manifest să găseşte şi un român David Nufăreanu. Şi David şi Nufăreanu? Nu cumva e pseudonimul cutărui autori dramatic român; repatriat la Lipsca ? David, David, de ce nu laşi femeile în pace ?... Triste suvenire poţi avea din liceu, că te răzbuni pe gingaşele noastre convieţuitoare. Şi de ce vreţi cu orice preţ să ne sculăm dis de dimineaţă la orele 5 ? Dar nu ne putem aduce aminte de lumea ticăloasă, dacă dormim p. c. până la orele 8? Ridice-ni-se sufletul în regiuni astrale dacă înţelegem canoanele.

Joc de inteligenţă

ŞAH

PROBLEMA No. 129.

de Saul Segenreich, Botoşani

Negru (3 figuri)
Rc5, Na4, Pb3

Alb (7 figuri)
Rd2, Dh7, Cf5, Nd8, Pb2, c6 şi e2.
Alb trage şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 130

de Heinrich Dorf, Chişinău

Alb (10 figuri): Rh4, Dg7, Tb4, Cc6 şi d7, Ne5 şi g4, Pb3, b5 şi h3.

Negru (9 figuri): Rd5, Da7, Te6 şi f1, Cd8, Nb6 şi f3, Pc5 şi h6.

Alb trage şi face mat în 2 mutări.

SOLUŢIUNEA PROBLEMEI No. 67

Motto,, Alb—Albastru"

1. Nb6—a5 !, Rc4—c5 ; 2, Cb5—d6 şi 3. Nb4 sau Nb6+mat.

Am primit soluţiuni exacte dela Clubul sportiv din Bazargic şi dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani ; Liteanu, Bucureşti ; M. Hirschenbein, Câmpina ; Heinrich Dorf, Chişinău ; Titus Istrati, Piatra-Neamţ.

SOLUŢIUNEA PROBLEMEI No. 68

(Barry)

1. Dd1—g4 !

Am primit soluţiuni exacte dela Clubul sportiv din Bazargic şi dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoşani ; Liteanu, Bucureşti ; Isidor Fain, Burdujeni ; M. Hirschenbein, Câmpina ; Heinrich Dorf, Chişinău ; Titus Istrati, Piatra-Neamţ.

REZULTATUL CONCURSULUI DINTRE DESLEGĂTORI

(Seria II-a, problemele 43—68)

Am primit soluţiuni exacte la toate problemele precum şi cele două soluţiuni (câte un dual) ale problemelor No. 55 şi 56 numai dela d-nii Lupu Herzendorf şi Saul Segenreich din Botoşani. O menţiune specială d-lui Heinrich Dorf din Chişinău, care ne-a trimes deasemenea toate soluţiunile exacte afară de cele două dualuri.

D-nii Lupu Herzendorf şi Saul Segenreich au obţinut deci două puncte în plus şi au câştigat concursul.

Prin tragere la sorţi, d. Saul Segenreich a obţinut premiul de 100 de lei. D-l Lupu Herzendorf va primi nişte cărţi de şah donate de d-nii W. Pauly şi P. I. Negreanu.

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

Cărţi şi Reviste

Jean Psichari: *Le solitaire du Pacifique.*

Autorul ne-a adus numai o inspiraţie greacă în fanteziile sale, a mai adus chiar în subiecte un suflu nou de poezie elenică. Ne povesteşte aventura unui marinar grec, de pe la sfârşitul veacului al XVIII-lea îndrăgostit de vin şi de singurătate. Vrea să fie singur, scăpat de lumea desgustătoare, care îl înconjoară.

Câte odată zeii împlinesc dorinţele muritorilor şi de data aceasta zeii au luat înfăţişarea comandantului vasului, care necăjit pe marinarul refractar s-a hotărît să-l lase singur pe o insulă pustie din oceanul pacific.

Ce-o să facă omul acesta când s-o vedea părăsit în atâta singurătate ? Mai întâi o să despreţuiască până şi uneltele ce i-au fost lăsate de milă, desgustat chiar de alcoolul care nu te mai îmbie când nu eşti cu altul să-ţi ţie de urât.

O puşcă i se pare de prisos şi chiar primejdioasă. Refugiul şi-l va găsi alergând repede în vârful copacilor. N-o să prea aibă nevoe, pentru că ceeace este desolant în această pustietate este lipsa de primejdie. Nici şerpi, nici canibali, nici fiare sălbatice. Clima e dulce, fructele îţi ies în cale şi ori de câte ori îţi e foame. Nu poţi să te superi pe nimic, n-ai ce ucide, n-ai cu cine să te lupţi.

Desperat, într'o zi dă foc insulei, când o sfărâmătură a vaporului din care se coborâse, îl face să înţeleagă că orice nădejde e pierdută. E osândit să rămână pentru totdeauna aici.

După ce se convinge de nenorocirea ce aşteaptă pe „omul singur", singuraticul nostru, se reîntoarce la civilizaţie adică la lupta cu natura. Cu ajutorul unor scânduri ajunge la o altă insulă unde începe să-şi clădească o colibă, primul efort de industrie, care îi impune câteva luni de lucru. Se-apucă să domesticească animalele şi chiar să refacă educaţia unei frumoase naufragiate căzută şi ea în stare de barbarie.

Câtă vreme fusese pe vaporul de odinioară, fiorosul comunist vroia distrugerea ordinei şi a autorităţii. Acum că e înconjurat de supuşi, se transformă în partizan al ordinei.

După douăzeci de ani de singurătate, când un vapor se apropie de malurile insulei, nimic nu mai lipseşte perechii îndrăgostite şi suverane. Femeea îşi regăseşte sentimentele din trecut şi nu mai sfâşie epuri vii, căsătoria se face după toate regulile riturilor sociale în faţa preotului vaporului şi cei doi oameni întemeiază o societate nouă într'o insulă vecină.